বাৰভূঞাৰ চমু বুৰঞ্জী

শ্ৰীনকুলচন্দ্ৰ ভূঞা প্ৰণীত
যোৰহাট

প্ৰকাশক : শ্ৰীশৰৎচন্দ্ৰ ভূঞা,
গোলাঘাট

প্ৰথম—তাঙৰণ।

১৯৬২ চন

সৰ্ব্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

বেচ—তিনি টকা পঁচিশ নয়া-পইচা।

BARA-BHUYANR CHAMU BURANJI

by : Nakul Chandra Bhuyan, Jorhat.

Published by :
Sarat Chandra Bhuyan, Golaghat.

Printers : Biswabanee Press. JORHAT.

first Edition, 1961

Price—Rs. 3·25 nP.

All rights reserved.

নিবেদন।

লিখকে, ছাত্ৰকালতে, “বাৰভূঞা”ৰ বিষয়ে ৰচনা এখন লিখিছিলে। সেই ৰচনাখনত বাৰভূঞাক অসমৰ (কামৰূপৰ) অতি পুৰণি লোক বুলি কোৱা হৈছে। কামৰূপত ৰাজত্ব কৰা ক্ষত্ৰিয় জীতাৰি ৰজাৰ লগত অহা এজন ক্ষত্ৰিয়ই জীতাৰি ৰজাৰ মন্ত্ৰী সেনাপতিৰ বিষয়খন পাইছিল। এইজনা ক্ষত্ৰিয়কে বাৰভূঞাৰ (মাতৃৰ ফালে) অসমত আদি পুৰুষ বুলি জনা যায়।

এখন পুৰণি বুৰঞ্জীত পোৱা যায়, মায়ামত্ত বা ৰামচন্দ্ৰলৈকে জীতাৰি ৰাজবংশই সোতৰ পুৰুষ ৰাজত্ব কৰিছিল (বুৰঞ্জীৰ ১১ পৃষ্ঠা।) এইটো হিচাপত, জীতাৰি ৰজা আৰু তেওৰ মন্ত্ৰী সেনাপতিজন সপ্তম শতিকাৰ আগতে কামৰূপলৈ অহা ধৰিব পাৰি। আন এখন বুৰঞ্জীত জীতাৰিৰ পৰা মায়ামত্ত বা ৰামচন্দ্ৰলৈকে ছ-জন ৰজাই ৰাজত্ব কৰিছিল। এইটো হিচাপত, জীতাৰি আৰু তেওৰ মন্ত্ৰী-সেনাপতিজন দশম শতিকাত কামৰূপলৈকে অহা বুলি ক’ব পাৰি। মুঠতে, বাৰভূঞাসকল অসমৰ অতি প্ৰাচীন লোক।

“বাৰভূঞা” কিতাপখন ১৯১৬ চনত ওলায়। কিতাপখন ৰায়বাহাদুৰ পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ নামত উচৰ্গিত হৈছিল।

তেতিয়া গোঁহাইবৰুৱা ডাঙৰীয়া আৰু শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱে লিখকক উৎসাহ দি কৈছিল,—বাৰভূঞাৰ সমন্ধে,—য’ত যি কথা পোৱা যায়, সকলো গোটাবলৈ। এসময়ত প্ৰতাপেৰে ৰাজত্ব কৰা বাৰভূঞাসকলৰ সুকীয়া বুৰঞ্জী নোপোৱাটো দুখৰ কথা। অথচ, সমগ্ৰ অসমতে বাৰভূঞাৰ কথা শুনা যায়।

তেখেতসকলৰ উৎসাহতে সময়ে সময়ে কিছুমান সমল গোটাই, বেলেগে এইখন বুৰঞ্জী অলপ বহলাই লিখি, “বাৰভূঞাৰ চমু বুৰঞ্জী” বুলি নাম দিয়া হ’ল।

এই কিতাপখন যুগুত কৰোতে, চৰকাৰৰ পুৰাতত্ত্ব বিভাগে প্ৰকাশ কৰা, ডক্টৰ সূৰ্য্য কুমাৰ ভূঞা (M.A., B.L., D.Litt) ডাঙৰীয়াৰ সম্পাদিত পুৰণি বুৰঞ্জীবিলাক, চাৰ গেইট চাহাবৰ “অসম বুৰঞ্জী”, ৰায়বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ “পুৰণি কামৰূপৰ ইতিহাস”, ৰায়বাহাদুৰ পদ্মনাথ গোঁহাইবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ “অসমৰ বুৰঞ্জী” আদিৰ ভালেখিনি সহায় লোৱা হৈছে। তাৰ উপৰিও, বাৰভূঞাৰ সমন্ধে, দেশজুৰি মানুহৰ মুখে মুখে চলি অহা কথাবিলাক গোটাই আৰু কিংবদন্তিবিলাকো ফঁহিয়াই, বুৰঞ্জীমূলক কথাবিলাকৰ লগত মিলাই লোৱা হৈছে।

১৮৭৪-৭৫ শকত “অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা”ত ছপা হোৱা বুৰঞ্জীবিদ্ সাহিত্যিক শ্ৰীযুত সৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰ বি-এ দেৱৰ প্ৰবন্ধ কেইটাই (“ভূঞা-ৰাজ্য”, আৰু “অসম গঠনত আহোমসকল”) কিতাপখনৰ সমল গোটাবলৈ বহুতো সহায় কৰিলে। প্ৰবীণ সাহিত্যিক

বুৰঞ্জীবিদ্ শ্ৰীযুত বেনুধৰ শৰ্ম্মাদেৱে, তেখেতৰ হাতত থকা পুৰণি বুৰঞ্জীৰ টোপোলাৰ পৰা ভালেখিনি সমল দিছে। এইবাবে, দুয়োজন বুৰঞ্জীবিদ্ সাহিত্যিকৰ ওচৰত লিখক কৃতজ্ঞ।

ইয়াতে, এখন পৰিশিষ্টত (ক) স্বাধীন অসমৰ শেষ শতিকাত আৰু বৃটিছৰ আগমন কালত. উত্তৰ পাৰৰ পৰা শিৱসাগৰ-যোৰহাটলৈ অহা বাৰভূঞাৰ চাৰিটা পৰিয়ালৰ কথা লিপিবদ্ধ কৰা হৈছে। আৰু আনখন পৰিশিষ্টত (খ) এখন হাতে লিখা বুৰঞ্জী পাই, সেই বুৰঞ্জীখনৰ কথা লিখা হৈছে।

শেহত, সকলো প্ৰকাৰে যত্ন কৰি, যোৰহাটৰ "বিশ্ববাণী প্ৰেছ"ৰ অধ্যক্ষ শ্ৰীযুত ব্ৰজেন্দ্ৰচন্দ্ৰ বৰপূজাৰীদেৱে, কিতাপখন সোনকালে ছপা কৰি উলিয়াই দিয়াৰ বাবে তেখেতৰ শলাগ লোৱা হ'ল।

জেইল ৰোড,
যোৰহাট
তাং ১৯।১০।৬১

শ্ৰী-নকুল চন্দ্ৰ ভূঞা

* * *

সূচী

পৃষ্ঠা

১। পৌৰাণিক কথা ১
২। কামৰূপৰ (অসমৰ) পুৰণি ইতিহাস ... ২
৩। বাৰভূঞাসকলৰ আগতে কামৰূপ ৰাজ্য ... ৩
৪। ভূঞা শব্দটোৰ ব্যাখ্যা ৪
৫। কামৰূপত (অসমত) বাৰভূঞা আৰু আন আন ভূঞা ... ৫
৬। কমতাপুৰৰ ভূঞাসকল ৬
৭। আন আন ভূঞাসকল ৬
৮। কাছাৰ জিলাত “ভূঞা” উপাধি ৭
৯। বাৰভূঞাৰ অভ্যুদয়ৰ আগতে কামৰূপ (অসমৰ) অৱস্থা ... ৮
১০। মুছলমান সাম্ৰাজ্য ১২
১১। তেতিয়া কামৰূপত (অসমত) থকা জাতিবিলাক ... ১৩
১২। কামৰূপ সাম্ৰাজ্যৰ খণ্ড খণ্ড ভাগবিলাক ... ১৪
১৩। কামৰূপত প্ৰচলিত শিক্ষা আৰু ধৰ্ম্মসমূহ ... ১৫
১৪। বাৰভূঞাৰ শাসন ১৫
১৫। বৰ-বাৰভূঞা ২২
১৬। সৰু-বাৰভূঞা ২৫
১৭। বৰ-বাৰভূঞাৰ শাসন-প্ৰণালী ২৬
১৮। আহোমৰ আগমন ২৮
১৯। ভূঞাৰাজ্যৰ কেউকাষে ৰাজ্যসমূহ ৩১
২০। কামপীঠৰ কথা ৩২
২১। বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ লগত আহোমৰ সংঘৰ্ষ ... ৩৩
২২; চিলাৰায়ৰ আক্ৰমণ ৪৪
—শ্ৰীশ্ৰীবংশীগোপালদেৱ
শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ—
২৩। নগাঁও আৰু কামৰূপৰ ভূঞাসকল ৫৮
২৪। স্বৰ্গদেৱসকলৰ অৱদান—এটা অসমীয়া জাতি— ... ৫৯
—অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু বাৰভূঞা—

পৃষ্ঠা

পৰিশিষ্ট (ক)

১। কৃষ্ণৰাম ভূঞা ১

২। মোহনচন্দ্ৰ ভূঞা ২০

৩। যাদুৰাম বৰভাণ্ডাৰবৰুৱা ২৪

৪। ধাতুৰাম ভূঞা ৩৬

পৰিশিষ্ট (খ)

১। এখন হাতেলিখা বুৰঞ্জী ১

২। বণিয়া কাকতি বংশাৱলীসাৰত থকা বাৰভূঞাৰ কথা ... ১৯

BARA-BHUYAN, by Srijut Nakul Chandra Bhuyan, Jorhat.

Review by Srijut Suryya Kumar Bhuyan M A., B.L., D. Litt (London), Ex-Vice Chancellor, Gauhati University, published in The Times of Assam, Dibrugarh, of March 19, 1916.

IN THIS little book Srijut Nakul Chandra Bhuyan has brought to light a very important, though a much neglected, chapter of Assamese history.—that of the once powerful Bara-Bhuyans of Assam. In these days of transition when the attention of the whole of mankind has been concentrated on the titanic warfare, the author of this brochure has found time to collect all the available materials - historical, legendary and traditional—regarding the famous Bara-Bhuyans, the elder branch of which held a powerful domination in several parts of Assam, and the younger one led the spiritual destiny of lower and central Assam, producing amongst them Mahapurush Sankardeva. The chief home of the Bara-Bhuyan was Lakshimpur, and living in Assam from the pristine epic age they were the chief opponents of the first Ahom invaders of Assam, and, up to the time of the Burmese invasion they ruled in various parts of Upper Assam either as independent chief or as feudatories of the Ahom Raj. The author has graphically related all these in his brochure. The get-up of the book is excellent. We wish the young author every encouragement, and our Assamese writers will do well to emulate his example by unearthing similarly forgotten chapters of Assamese history of which the number is legion.

S. K. BHUYAN.

শুধৰণী

পৃষ্ঠা	শাৰী	ভুল	শুধ
১	২১	চিন	চীন
১	২২	biegraphers	biographers
২	১১	চিন	চীন ·
২	১১	হিউনচাং	হিউৱেনচাং
৪	১	শতাব্দি	শতাব্দী
৪	২২	লৈছিল	প্ৰতিষ্ঠা লভিছিল।
৫	২	শান্তাসুৰৰ	শান্তানুৰ
৮	১১	শতাব্দিৰ	শতাব্দীৰ
৫৩	৯	পুৰুহিত	পুৰোহিত

পৰিশিষ্ট (ক)

পৃষ্ঠা	শাৰী	ভুল	শুধ
১	১৮	হোৱাইত	হোৱাইট
২	২৭	খোপা	খোনা
৩	১৭	তোলত	টোলত
৪	২১	ঘুৰাৰ	ঘূৰাৰ
১২	২৯	সেনচোৰা	শেনচোৰা
১২	৩০	নাৰত্তম	নৰোত্তম
৩২	২১	জন্ম হয় শিৱসাগৰত ১৮৭১ চনত, মৃত্যু হয় ১৯২৫ চনত।	জন্ম হয় যোৰহাটত, ১৮৭১ চনত, মৃত্যু হয় শিৱসাগৰত, ১৯২৫ চনত।
৩৭	১১	গোপালচন্দ্ৰ	গোলাপচন্দ্ৰ
৩৭	২৮	দীননাথ	শ্ৰীদীননাথ

পৰিশিষ্ট (খ)

পৃষ্ঠা	শাৰী	ভুল	শুধ
১	১৪	৬ নং	৬৭ নং

উছৰ্গা

মোৰ পিতৃতুল্য পূজনীয় দদাইদেউ
স্বৰ্গীয় হৰিহৰ চন্দ্ৰ ভূঞা ডাঙৰীয়াৰ
পবিত্ৰ স্মৃতিত শ্ৰদ্ধাৰে
অৰ্পণ কৰিলোঁ।।

শ্ৰী-নকুল চন্দ্ৰ ভূঞা

বাৰ-ভূঞাৰ চমু বুৰঞ্জী

পৌৰাণিক কথা

বাৰ-ভূঞাসকলৰ আদি পুৰুষ অসমলৈ অতি পুৰণি কালতে, নৱম কি দশম শতাব্দিতে কাণ্যকুব্জৰ পৰা অহা।

এওঁবিলাকে কয়, কৌৰৱ-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধৰ শেষত, পাণ্ডৱবিলাকে ৰণ জয় কৰাত, সেই যুদ্ধত যতবিলাক বীৰ আৰু ৰজা পৰিল, তেওঁবিলাক সকলোৰে ৰাজ্য মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰৰ দণ্ডৰ তললৈ গ'ল। সেই ৰাজ্যবিলাকৰ লগত অসমৰ (কামৰূপৰ) ভগদত্ত আদি ৰজাবিলাক, ভাৰত যুদ্ধত মৃত্যু হোৱাত কামৰূপখনো যুধিষ্ঠিৰৰ ৰাজ্যৰ লগত পৰিল।

পাণ্ডৱৰ স্বৰ্গাৰোহণৰ পাচত পৰীক্ষিৎ ৰজা হয়। পৰীক্ষিৎ অভিমন্যুৰ পুত্ৰ। তেওঁৰ জন্মেজয় আদি কৰি চাৰিজন পুত্ৰ হয়। পৰীক্ষিতৰ মৃত্যুৰ পাচত, বৰ পুতেক জন্মেজয় ৰজা হয়। এওঁৰো চাৰিজন পুত্ৰ হয়। এওঁৰ মৃত্যুৰ পাচত, ভায়েক তিনিজন আৰু পুতেক চাৰি জনৰ ভিতৰত ৰাজ্যৰ নিমিত্তে কন্দল লাগে। অৱশেষে এই ভাৰত ৰাজ্যক বা জম্বু দ্বীপক, সাতজনে সাত ভাগ কৰি ৰাজ্য চলাবলৈ ল'লে।

আমাৰ পূৰ্ব্বভাগ কামৰূপকে আদি কৰি, জন্মেজয়ৰ সুমলীয়া পুতেক বিক্রমাদিত্যৰ হাতত পৰে।

বিক্রমাদিত্যৰ বংশৰে কাশ্মীৰৰ ফালৰ পৰা অহা জীতাৰি বা ধৰ্ম্মপাল ৰজা আৰু পাচত কাণ্যকুব্জৰ পৰা অনা তেওঁৰেই আত্মীয় ক্ষত্ৰিয় পৰিয়াল কেইটা। ক্ষত্ৰিয় পৰিয়াল কেইটাৰ ভিতৰৰ যিজন বিচক্ষণ ক্ষত্ৰিয় কুমাৰক ধৰ্ম্মপালে সেনাপতি আৰু মন্ত্ৰীৰ বিষয়খন দিলে, সেইজনেই বাৰভূঞা সকলৰ কামৰূপত আদি পুৰুষ।

এই বাবেই বাৰভূঞাসকলে আদিতে চন্দ্ৰবংশী বুলি কৈছিল। পাচত সূৰ্য্যদেৱতাৰ পৰা সূৰ্য্যবংশী বুলি পৰিচয় দিয়ে।

ওপৰত উল্লেখ কৰা ভাৰতবৰ্ষখন যে পুৰণিকালত পূব-পচিম আদি ভাগত বিভক্ত হৈ বহুত দিনলৈকে চলি আহিছিল, সেই কথা চিন-পৰিব্ৰাজকৰ লিখাতো পোৱা যায়।—

"The biagraphers of Yuan Chwang mention Kumara Raja as the lord of Eastern India and this was the appelation applied by subsequent Chinese writers to the kings of Kamrupa

The "Five Indies" of the Chinese writers were Northern India, Western India, Central or Mid-India, Southern India, and Eastern India

"Eastern India" comprised modern Assam and Bengal proper including the whole delta of the Ganges together with Sambalpur, Orissa and Ganjam. × × ×

× × × They were probably then administered by local chiefs who were Vassals of the king of Kamrup" (Early History of Kamrup, Page—69)

—অৰ্থাৎ চিন পৰিব্ৰাজক হিউনচাং ভাৰতলৈ আহোতে (ভাস্কৰ বৰ্ম্মনৰ ৰাজত্ব কালত) ভাৰতবৰ্ষখন পাঁচ ভাগত বিভক্ত আছিল। (জন্মেজয়ৰ পাচত ভাগ হোৱাৰ দৰেই প্ৰায়) যেনে, উত্তৰ ভাৰত, পচিম ভাৰত, মধ্য ভাৰত, দক্ষিণ ভাৰত আৰু পূব ভাৰত।

পূব ভাৰতৰ ভিতৰত, বৰ্ত্তমান অসমখন. বঙ্গদেশ, গঙ্গানৈৰ মোহনা, সম্বলপুৰ, উৰিষ্যা আৰু গঞ্জাম আদি সোমাই আছিল। × × × এই গোটেই পূব ভাৰতখন কামৰূপৰ ৰজাৰ অধীনত আছিল, যদিও সৰু সৰু খণ্ডত সৰু সৰু কৰতলীয়া ৰজা আছিল।

ইয়াৰ পৰা বেচ বুজিব পাৰি, সেই কালত, পূব ভাৰতৰ মানুহবিলাক কামৰূপ ৰজাৰ ৰাজ্যত অবাধে বেহা-বেপাৰ আদিত চলাচল কৰিছিল। এই বাবেই বহুতো মাত-কথা, সাজ-পোচাক গোটেই পূব-ভাৰতত সানমিহলি হৈছিল। ভাৰতৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈকে, তেতিয়াৰ তীৰ্থযাত্ৰী বিলাকে আৰু ভাট কবি বিলাকে, ভাৰতৰ ইখন ঠাইৰ দয়-দস্তুৰ সিখন ঠাইত জনাইছিল। এই বাবেই অসমীয়া সংস্কৃতিত এটা সৰ্ব্ব ভাৰতীয় চাব জিলিকি আছে।

কামৰূপৰ (অসমৰ) পুৰণি ইতিহাস।

পুৰণি আদি ইতিহাস বিলাকৰ পৰা কামৰূপ সাম্ৰাজ্যত ব্ৰহ্মা, শম্বৰাসুৰ, মহীৰঙ্গ, ঘটকাসুৰ, নৰকাসুৰ, ভগদত্ত, ৰঙ্গৰজা, অঙ্গ, (কুৰুক্ষেত্ৰৰ ৰণত কৌৰৱৰ ফলীয়া হৈ যুজ কৰোতা), এওঁবিলাকৰ বহুত পুৰুষৰ পাচত ৰাজত্ব কৰোতা সুবাহু আৰু শূপৰ্ণ আদি ৰজাৰ নাম পোৱা যায়।

ইয়াৰ পাচত, নাগাক্ষ, সঙ্কল, কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্ম্মা, হৰ্জ্জৰ বৰ্ম্মা, বনমাল আদি কেইবাটাও ৰাজবংশৰ ৰজাই ৰাজত্ব কৰাৰ পাচত, কামৰূপৰ ৰজা সকল দুৰ্ব্বল হৈ পৰিল। তেতিয়ালৈকে কামৰূপৰ ৰাজধানী প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ আছিল। যদিও কোনো কোনো সময়ত তেজপুৰৰ হৰুপেশ্বৰত ৰাজধানী পতা হৈছিল।

বাৰ-ভূঞা সকলৰ আগতে কামৰূপ ৰাজ্য

দশম শতিকাৰ আদি ভাগতে কোনো কোনো বুৰঞ্জীৰ পণ্ডিতৰ মতে,—তাৰো আগতে অৰ্থাৎ সপ্তম নৱম শতিকাৰ আগতে, কামৰূপৰ ঘাই ৰাজশক্তি দুৰ্ব্বল হৈ, পচিমৰ কমতাপুৰলৈকে, দেশখন খণ্ড খণ্ড হৈ ভাগ হৈ একো একো জন সৰু সৰু ৰজাৰ ৰাজ্য হৈ পৰাত, আগৰ বিশাল কামৰূপ সাম্ৰাজ্য শক্তিহীন হৈ পৰিল। তেতিয়া দেশে দেশে ঐতিহাসিক গীত গাই ফুৰা অৰ্থাত ইখন দেশৰ কথা সিখন দেশত কোৱা, ভাট কবি বিলাকৰ মুখে, কামৰূপ সাম্ৰাজ্য দুৰ্ব্বল হৈ অহাৰ বাতৰি পাই, আগৰ বিক্ৰমাদিত্য ৰজাৰ বংশধৰ এজন ক্ষত্ৰিয় জীতাৰি কোৱৰে পচিমৰ ফালৰ পৰা অৰ্থাত কাশ্মীৰৰ ফালৰ পৰা আহি সেই সময়ৰ ৰজাক আক্ৰমণ কৰি, কামৰূপ দেশৰ ৰাজধানী প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ লয়হি। (কোনো কোনোৱে কয় জীতাৰি দক্ষিণ ভাৰতৰ ফালৰ পৰা আহিছিল বুলি।)

জীতাৰি

জীতাৰি ধৰ্ম্মিষ্ঠ লোক আছিল। তেওঁ আহিছিল সাধাৰণ কাপোৰ পিন্ধি, সন্ন্যাসীৰ দৰে,—ৰাজবেশত অহা নাছিল। এইবাবে তেওঁ ক্ষত্ৰিয় সন্ন্যাসী জীতাৰি বুলি জনাজাত হৈছিল।

জীতাৰিয়ে কামৰূপ ৰাজ্যখন লৈ, তেওঁৰ ৰাজধানী আগৰ প্ৰাগজ্যোতিষৰ পৰা (ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে থকা), তুলি নি, কিছুদূৰ ভটিয়াই, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে নতুন ৰাজধানী পাতিলেগৈ। এই নতুন ৰাজধানীখনৰ নামেই বোধকৰো কামৰূপ নগৰ।

জীতাৰি কামৰূপলৈ আহোতে, তেওঁ কাণ্যকুব্জৰ পৰা কেইঘৰমান বিশ্বাসী ক্ষত্ৰিয় পৰিয়াল লগত লৈ আহিছিল। কামৰূপখন লোৱাৰ পাচতো, তেওঁ আৰু কেইঘৰমান ব্ৰাহ্মণ আৰু ক্ষত্ৰিয়ৰ পৰিয়াল কাণ্যকুব্জৰ পৰা আনি দেশখন সুপৰিচালনা কৰিবলৈ নগৰত বহুৱালেহি। —জনা যায়, সেই সকলৰে এজন বিচক্ষণ ক্ষত্ৰিয়ক তেওঁৰ সেনাপতি আৰু মন্ত্ৰীৰ বিষয়খন দিলে।

জীতাৰিয়ে ৰাজকাৰ্য্য ন্যায় ধৰ্ম্মত চলাই, দেশত শান্তি স্থাপন কৰাত প্ৰজাসকলে তেওঁক "ধৰ্ম্মপাল" নাম দিলে। কামৰূপৰ ইতিহাসত আৰু কেইবাজনো ৰজাক "ধৰ্ম্মপাল" আখ্যা দিয়া পোৱা যায়।

পুৰুষানুক্ৰমে ৰজাৰ পুতেক ৰজা হৈ অহাৰ দৰে—এই ক্ষত্ৰিয় মন্ত্ৰী-সেনাপতি জনৰো পুতেক আৰু নাতিনিয়েক সকলো পুৰুষানুক্ৰমে সেনাপতি-মন্ত্ৰী হৈ আহিছিল।

ইয়াত উল্লেখ কৰা, এই মন্ত্ৰী-সেনাপতিৰ বিষয় খোৱা ক্ষত্ৰিয় জনেই, বাৰভুঞা সকলৰ প্ৰপিতামহ।

তেওঁৰেই পৰি·নাতি,—মন্ত্ৰী সমুদ্ৰ। বিখ্যাত বাৰভুঞাসকল—সমুদ্ৰৰ পৰি·নাতি।

ভূঞা শব্দটোৰ ব্যাখ্যা

আমাৰ দেশত তথা ভাৰতত কিমান শতাব্দিৰ আগত "ভুঞা" শব্দটোৱে গঢ় ল'লে, বুৰঞ্জীবিদ সকলে ঠাৱৰকৈ ক'ব পৰা নাই। বহুতেই কয় সংস্কৃত "ভূমি" শব্দটোৰ পৰাই "ভুঞা" বা "ভুইয়া" শব্দ ওলাল। কিয়নো, আদিতে পোৱা যায়, যি ভূমিত খেতি-বাতি কৰি ভূমিৰ গৰাকী হয়, তেওঁবিলাকক "ভূইয়া" বোলা হৈছিল।

বুৰঞ্জীবিদ মিঃ ৰিছলেই (Mr. Risley) ভাৰতৰ আদিম জাতিৰ, "ভূইয়া" জাতৰ বিষয়ে কয়;—

"In the course of an interesting discussion he points out that the word Bhuiyan (ভূইয়া) is of sanskrit origin (Bhumi — the earth) × × × × × × × Literally it means— "Children of the soil" × × × × × × This was the appelation assigned to the aboriginale found in the scanty forest clearing by the immigrant Aryans.

অৰ্থাৎ (ভূইয়া শব্দটোৰ) বিষয়ে আলোচনা কৰি তেওঁ কয়—"ভূমিৰ সন্তান" বুলি। × × × × (আৰু তেওঁ ঠিৰাং কৰিব খোজে) জয়ে জয়ে ভাৰতলৈ অহা পমুৱা আৰ্য্যসকলে, হাবিৰ মাজত সৰু-সুৰাকৈ আবাদ কৰি বস-বাস কৰা আদিম জাতিৰ লোক সকলক লগ পায়। (সেই সকলকে আৰ্য্যসকলে ভূমিৰ অধিকাৰি "ভূইয়া" বুলিছিল।)

সেই একে উশাহতে তেওঁ কয়; — "The name (Bhuyan) has been also adopted by races claiming a special privilege in land, such as the Bara-Bhuyans of Assam and a group of Rajputs of Rajputna. He distinguishes. "Bhuiyans" by tribe and "Bhuiyans" by title."

অৰ্থাৎ নামটো (ভূঞা) আন আন জাতিবিলাকে দেশৰ ভূমি খণ্ডত বিশেষ স্বত্ব আছে বুলি লৈছিল, যেনে—অসমৰ বাৰভূঞা সকল আৰু ৰাজপুতনাৰ কিছুমান ৰাজপুতে। তেওঁ "ভূইয়া" "জন-জাতিবাচক" আৰু "ভূঞা বা ভুইয়া"—"উপাধি বিশেষ" বুলি ভাগ কৰিছে।

আমাৰ চাহ বাগান বিলাকত লগ পোৱা "ভূইয়া" জাতৰ বনুৱা সকলেই, ওপৰত ৰিছলি চাহাবে উল্লেখ কৰা জন-জাতিলোক।

ইয়াৰ বাহিৰেও ত্ৰয়োদশ, চতুৰ্দ্দশ শতিকাত মুছলমানৰ শাসনত থকা বঙ্গ, বিহাৰ, মাদ্ৰাজত একশ্ৰেণীৰ জমিদাৰক "ভূইয়া" উপাধি দিয়া পোৱা যায়।

কামৰূপত (অসমত) বাৰভূঞা আৰু আন আন ভূঞা।

অসমৰ বাৰভূঞাসকলৰ বিবৰণ আনবিলাক ভূঞা বা ভূইয়াৰ পৰা পৃথক। সমুদ্ৰৰ পৰিনাতি শান্তাসুৰৰ বাৰজন পুতেক "বৰ-বাৰভূঞা" আৰু স্যমন্তৰ বাৰজন পুতেক "সৰু-বাৰভূঞা" বুলি খ্যাত হৈছিল।

"অসমত (বৰ) বাৰভূঞা কায়স্থ বুলিলে,—এই কেই ঘৰকে বুজায়—লহকৰ, কাশী, পদ্ম (পম) ৰায়, শুকা (শুক), টেটন, শসাল, ধোৰা, উজীৰ, সাবোল, ৰমাই আৰু টমাই। —মণিৰাম দেৱানৰ বুৰঞ্জী।"

আৰু আহোম বুৰঞ্জীতো "বৰ বাৰভূঞা" আৰু স্যমন্তৰ পুতেকসকলক "সৰু বাৰভূঞা" বুলি কোৱা, পোৱা যায়।

স্বৰ্গীয় হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা ডাঙৰীয়াই এই সকলক "আদি ভূঞা" বুলি কয়। সম্ভৱতঃ, এই বাৰভূঞাসকলৰ পাচত—প্ৰায় এশ বছৰৰ পাচত, কমতাপুৰৰ ৰজাই চৈধ্য ঘৰ কায়স্থ আৰু ব্ৰাহ্মণক পচিম কামৰূপত ঠায়ে ঠায়ে "ভূঞা" পতা সকলক, "বাৰভূঞা" নাম দিবলৈ।

—এই বিষয়ে, আমি পাচত কম,—কেনেকৈ, কমতাপুৰৰ ৰজা আৰু কোচ ৰজাই পতা ভূঞাসকল আচল বাৰভূঞাসকলৰ নামত সানমিহলি হৈছিল।

ভূঞাৰ অৰ্থ ব্যাখ্যা কৰোতে, স্বৰ্গীয় পদ্মনাথ গোহাঁই বৰুৱা ডাঙৰীয়াই তেখেতৰ "অসম বুৰঞ্জী"ত এইদৰে কৈছে;—"তেতিয়া ভূঞা অৰ্থত, উত্তৰ পচিমাঞ্চলত জমিদাৰ, আৰু অসমত ভূঞা অৰ্থে শাসনকৰ্ত্তাক বুজাইছিল। গতিকে অসমৰ বাৰভূঞা মানে বাৰজন শাসনকৰ্ত্তা।"

অসমত, "ভূঞা" শব্দৰ অৰ্থ,—নিজ ভুজ বলেৰে ৰাজ্য শাসন কৰোতাসকল।

—"ৰজা নোহোৱাকৈ নিজ ভুজ বলে যি সকলে ৰাজ্য শাসন কৰিছিল তেওঁলোককে "ভূঞা" বোলা হৈছিল।—শ্ৰীসৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰৰ "ভূঞা ৰাজ্য" প্ৰবন্ধ।"

—এওঁবিলাক, এই বাৰভূঞাসকলৰ বিষয়ে পাচৰ অধ্যায়ত লিখা হৈছে।

কমতাপুৰৰ ভূঞাসকল

নগাৰৰ পচিমৰ কপিলী নৈ, উত্তৰে ভোটৰ পৰ্ব্বতৰ পৰা পূবৰ আবৰ পৰ্ব্বতৰ সীমালৈকে অৰ্থাৎ উত্তৰ লক্ষীমপুৰলৈকে প্ৰবল প্ৰতাপেৰে ৰাজত্ব কৰি থকা বাৰভূঞাসকলৰ খ্যাতি গোটেই কামৰূপ সাম্ৰাজ্যত বিয়পি থাকোতেই, ১২৯৫ খ্ৰীষ্টাব্দত কমতাৰ ৰজা দুৰ্লভনাৰায়ণ আৰু গৌৰৰ ৰজা ধৰ্ম্মনাৰায়ণৰ লগত যুদ্ধ হয়। সেই যুদ্ধৰ সন্ধিমতে গৌৰৰ পৰা কমতালৈ সাত ঘৰ কায়স্থ আৰু সাত ঘৰ ব্ৰাহ্মণ আহে। কমতাৰ ৰজা দুৰ্লভনাৰায়ণে এই চৈধ্য ঘৰক একো একো গাওঁৰ সমষ্টিত, খাজনা আদি তুলি শাসন কৰিবলৈ জমিদাৰ পাতি "ভূঞা" উপাধি দিলে। কমতাৰ সিংহাসন মুছলমানে আক্ৰমণ কৰাত, ৰাজশক্তি ভাগি পৰাত, কোনো কোনো সময়ত, এই ভূঞাসকলে কোনো কোনো খণ্ডত, নিজক স্বাধীন বুলি প্ৰচাৰো কৰিছিল।

বুৰঞ্জী ফঁহিয়ালে, পোৱা যায়, কমতাৰ ৰজা দুৰ্লভনাৰায়ণে এওঁবিলাকক প্ৰথমতে "ভূঞা" খিতাপহে দিছিল, "বাৰভূঞা" বুলি কোৱা পোৱা নেযায়। স্যমন্তৰ দালৰ সৰু বাৰভূঞাসকলৰ সন্ততি বৰ্ত্তমান নগাৱৰ পৰা কমতাৰ কনৌজপুৰ গাওঁলৈকে খণ্ড খণ্ড ৰাজ্য কৰি বিয়পি পৰাত, তেওঁবিলাকৰ "বাৰভূঞা" শব্দৰ পৰিচয়টোতে আনবিলাক কমতাৰ ৰজাই পতা "ভূঞা"সকলো সোমাই পৰিল বুলি অনুমান হয়। কিয়নো পাচলৈ কামৰূপত (নগাৱৰ পৰা কমতালৈকে) সৰু বাৰভূঞা ফৈদৰ সন্ততি আৰু কমতাৰ ৰজাই পতা "ভূঞা"সকলৰ সন্ততি মিহলি হৈ পৰিল বুলি কোনো কোনো বুৰঞ্জীবিদ পণ্ডিতে ভাবে।

আমি কিন্তু "বাৰভূঞা" বুলিলে, "বৰ বাৰভূঞা" আৰু "সৰু বাৰভূঞা" সকলকহে বুজোঁ।

আন আন ভূঞাসকল

কামৰূপ ৰাজ্য (ৰাজধানী কমতা) দুৰ্ব্বল হৈ পৰাত, তেতিয়া কমতাৰ ৰজাই পতা ভূঞাসকলে খণ্ড খণ্ড ৰাজ্যত স্বাধীন শাসন স্থাপন কৰোঁতে, আৰু মধ্য কামৰূপত জীতাৰি বংশৰ ৰজাসকল দুৰ্ব্বল হৈ পৰাত, ১৪৮৫ চনত, কোচ ৰাজবংশ স্থাপন কৰোঁতা বিশু বা বিশ্বসিংহই, নিজৰ জ্ঞাতিবৰ্গৰ সহায় লৈ, পচিম কামৰূপৰ ভূঞাসকলক পৰাজয় কৰি, কোচ ৰাজ্য স্থাপন কৰে।

পাচলৈ পোন্ধৰ-যোল শতিকাত পূব-কামৰূপৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিক পৰাজয় কৰি, কোচ ৰাজ্য কোচবেহাৰৰ পৰা দৰঙ্গলৈকে বিস্তাৰ কৰিলে। তেতিয়াৰ কোচ ৰজাসকলে ৰাজ্যৰ

একো একো খণ্ডত ৰাজহ আদি তোলাৰ ক্ষমতা দি পূৰ্ব্বৰ ভূঞাৰ আৰ্হিত "ভূঞা" উপাধিৰ বিষয় দিছিল। সকলো জাতৰ চকুৱাল লোকক এইদৰে কোচৰজা সকলে "ভূঞা" পাতিছিল। এই বাবেই কোচ, কলিতা, দৈবজ্ঞ, ব্ৰাহ্মণ আদিয়ে "ভূঞা" উপাধি লোৱা পোৱা যায়।

ইয়াৰ বাহিৰেও শুনা যায়, বৃটিছৰ আমোলতো, কোনো কোনো সত্ৰৰ অধিকাৰে, তেখেত সকলৰ খাতৰ খাজনা তুলিবলৈ কোনো মানুহক "ভূঞা" খিটাপ দিছিল।

* * *

কাছাৰ জিলাত "ভূঞা" উপাধি।

শিৰফুটা- কামৰূপীয়া (অসমীয়া) কছাৰীসকল বাস কৰা বা শাসন কৰা ঠাইখনৰ নামেই কাছাৰ। আহোমসকল জয়পুৰেদি অসম (কামৰূপ) সোমাওঁতে,—কছাৰীসকলৰ ৰাজ্য নগা পৰ্ব্বতৰ ভৈয়ামত দিখৌ নৈৰ পৰা কলং নৈলৈকে বিস্তৃত আছিল, পাচত কছাৰী ৰাজ্য কাছাৰক লৈ জয়ন্তীয়াৰ সীমালৈকে বাঢ়ি গৈছিল। আহোম সকলে প্ৰতিখন যুদ্ধত কছাৰীক খেদি নি, তেওঁবিলাকৰ ডিমাপুৰ নগৰ ল'লেগৈ। তেতিয়া কছাৰীসকল কাছাৰলৈ হুহকি গৈ, ১৫৩৬ খ্ৰীঃঅত, মায়ংঙত ৰাজধানী পাতিলেগৈ। তেতিয়া খাছপুৰখন কছাৰী ৰাজ্যৰ ভিতৰ হ'লত,—সেই ঠাইত মানুহৰ বসতি নথকাত,—ছিলতৰ ফালৰ পৰা ভালেমান হিন্দু আৰু মুছলমান মানুহক সেই ঠাইত বসতি কৰিবলৈ আনি বহুৱালেহি।

বুৰঞ্জীবিদ, শ্ৰীযুত সৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰে, তেখেতৰ "ভূঞা ৰাজ্য" প্ৰবন্ধত এইদৰে লিখিছে;—"খাছপুৰ কছাৰী ৰজাৰ তললৈ অহাত ছিলতৰ পৰা হিন্দু আৰু মুছলমান বিলাক উঠি আহি খাছপুৰত বাস কৰিবলৈ লয়। এই বাসিন্দাবিলাকে কছাৰী ৰজাক খাজনা উঠাই দিয়া এটা পদ্ধতি চলায়; (তেতিয়া বঙ্গদেশত চলা এটা পদ্ধতিৰ দৰেই।) সেই পদ্ধতি মতে ৰজাই একো অঞ্চলত খাজনা তোলা একোজন বিষয়া নিৰ্ব্বাচন কৰে। বিষয়া বিলাকৰ অঞ্চলৰ আয়তন আৰু প্ৰাধান্যতা হিচাপে তেওঁলোকক চৌধাৰী, মজুমদাৰ, লস্কৰ, বৰভূঞা (Bor-Bhuiyan) চোট ভূঞা (Choto-Bhuiyan) আদি বোলা হৈছিল। এই বিষয় বিলাক হিন্দু আৰু মুছলমান দুয়ো ভোগ কৰিছিল। এই উপাধিবিলাক মাটি বিষয়ৰ প্ৰতিনিধিৰ আছিল। কিন্তু পাচত দাম লৈ বিক্ৰি কৰা হৈছিল—চৌধাৰী ১৩৩৲ টকা, মজুমদাৰ—১০৭৲ টকা, লস্কৰ -৮০৲ টকা, বৰভূঞা—৬৭৲ টকা আৰু চোট ভূঞা –৫০৲ টকা। এই উপাধি বিলাক বংশগত হৈ পৰে আৰু বংশৰ সকলোৱে গ্ৰহণ কৰে। (Cachar District Gazeteer)

অসম উপত্যকাৰ ভূঞাসকল হিন্দু আৰু কায়স্থ। ব্ৰাহ্মণৰ মাজতো দুই এজন ভূঞা আছিল। এই ভূঞাবিলাক সময়ত স্বাধীন আৰু সময়ত কৰতলীয়া ৰজা আছিল। কাছাৰৰ ভুঞাবিলাক ৰজা নাছিল—খাজনা তোলা বিষয়াহে আছিল। কাছাৰৰ ভূঞাৰ ভিতৰত হিন্দু আৰু মুছলমান দুয়ো আছিল।"

কাছাৰত "বৰভূঞা" আৰু "চোটভূঞা" উপাধি লিখা লোকসকলৰ বিষয়ে আমি বিশেষ নেলেখিলেও হ'ব। ওপৰত দিয়া শ্ৰীযুত ৰাজকুমাৰৰ কথায়ে সেইসকলৰ চমু পৰিচয় দিয়ে।

বাৰভূঞাৰ অভ্যুদয়ৰ আগতে কামৰূপ (অসমৰ) অৱস্থা।

কামৰূপত (অসমত) লুইত বা ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈখন উত্তৰে বৈ গৈছিল। মধ্য অসমেদি (কামৰূপ) দিহিং নৈখন বৈ গৈ কাজিৰঙাৰ ওচৰত লুইতত পৰিছিল। দেশৰ দক্ষিণেদি দিখৌ নৈখন বৈ দিহিঙত পৰিছিল। ত্ৰয়োদশ শতাব্দিত আহোমসকল এই দেশলৈ আহোঁতে, নৈ কেইখন এইদৰেই বৈ আছিল। তেতিয়া মাজুলী দ্বীপ ওলোৱা নাছিল। আহোমসকল অহাৰ ভালেমান দিনৰ পাচত হে, কিবা প্ৰাকৃতিক বিপৰ্য্যয়ত, দিহিংখন, বৰ্ত্তমানৰ দিহিংমুখত, লুইত বা ব্ৰহ্মপুত্ৰত লগ লাগি, এক বিশাল নৈ হৈ, দিখৌ নৈখনক কেইবা ঠাইতো চিঙি টুকুৰা-টুকুৰ কৰি, মাজুলী দ্বীপ গঠন কৰে। বৰ্ত্তমান মাজুলীৰ টুনী নৈখন দিখৌ নৈৰ এচোৰা বুলি মানুহে কয়।

তেতিয়া অসমৰ পূব ভাগত কুণ্ডিল ৰাজ্যত চুটিয়া জাতিয়ে শাসন কৰি আছিল অসমৰ দক্ষিণ চোৰাত, নগা পৰ্ব্বতৰ দাঁতিৰ পৰা, পূবে দিখৌ নৈৰ পৰা পচিমে কাছাৰলৈকে সৰু বৰ কছাৰী ৰজাসকলে ৰাজত্ব কৰি আছিল। দিখৌৰ পৰা ডিবৰু নৈ লৈকে, দক্ষিণ পাৰে বড়ো জাতিৰ সন্ততি বৰাহী আৰু মৰাণসকলে ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ ৰাজ্য কৰি শাসন কৰিছিল।

ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আদিতে আহোমসকল এই দেশলৈ আহোঁতে, নগা পৰ্ব্বতৰ পৰা নামি, এই বৰাহী আৰু মৰাণসকলকে লগ পাইছিলহি।

ভাস্কৰ বৰ্ম্মাৰ দিনত যদিও কামৰূপ সাম্ৰাজ্যখন বৰ্ত্তমান অসম আৰু উত্তৰ বঙ্গক লৈ বিহাৰৰ সীমালৈকে আছিল, পাচত, বহুতো সময়ত কৰতলীয়া ৰজাবিলাক স্বাধীন হৈ উঠাত, কামৰূপ সাম্ৰাজ্যখন কোচ খালে।

তেতিয়া কামৰূপ সাম্ৰাজ্যখনৰ সীমা পূবে কুণ্ডিল ৰাজ্য পচিমে উত্তৰ বঙ্গৰ ৰংপুৰ,

গৌৰ, জলপাইগুৰিলৈকে কমতাপুৰ বা কোচবিহাৰক বুকুত লৈ এখন দেশ হৈ পৰিছিল। সেই দেশখনত উত্তৰে ভোট ৰাজ্য, দক্ষিণে ছিলত, কাছাৰ আৰু মণিপুৰ সোমাইছিল। সেই সেই ঠাইৰ ৰজাবিলাক কামৰূপৰ ৰজাৰ কৰতলীয়া আছিল।

সেই সময়ত কছাৰী ৰজাসকল কামৰূপৰ প্ৰাগজ্যোতিষপুৰত থকা ঘাই ৰজাৰ লগত কেতিয়াবা মিত্ৰ ৰজা কেতিয়াবা কৰতলীয়া ৰজা ৰূপে আছিল। চুটিয়া ৰজা বোধকৰো কামৰূপৰ ৰজাৰ লগত মিত্ৰ-ৰজা হৈ আছিল।

বাৰভূঞাৰ অভ্যুদয়ৰ আগত কামৰূপ সাম্ৰাজ্যখনৰ ৰাজশক্তি দুটা হোৱাত, এটা ৰাজ শক্তিৰ পচিম কামৰূপ ৰাজ্য হৈ, ৰাজধানী কমতাপুৰ হ'ল। বৰ্ত্তমানৰ বৰপেটাৰ পচিম ছোৱা আৰু গুৱালপাৰাখন বাদ দি, কামৰূপৰ পৰা উজনি কামৰূপ ৰাজ্যত আনটো ৰাজ শক্তিয়ে প্ৰাগজ্যোতিষ আৰু কামৰূপ নগৰত ৰাজধানী পাতি দেশ শাসন কৰিছিল। এইটো ৰাজ শক্তিৰ ৰজা সকলে, বেলেগ বেলেগ সময়ত বেলেগ বেলেগ ঠাইত ৰাজধানী পতা পোৱা যায়। সেই সম্বন্ধে স্বৰ্গীয় ৰায়বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱাই তেখেতৰ বুৰঞ্জীত (Early History of Kamrup) বিশেষ ভাবে আলোচনা কৰিছে।

মায়ামত্ত বা
ৰামচন্দ্ৰ বা
প্ৰতাপসিংহ

সেই সময়ত কামৰূপ সাম্ৰাজ্যৰ বৃহৎ খণ্ডত, জীতাৰি বা ধৰ্ম্মপালৰ পৰিনাতি মায়ামত্তই ৰাজত্ব কৰিছিল আৰু তেওঁৰ ঘাই সেনাপতি আৰু মন্ত্ৰী আছিল,—জীতাৰি ৰজাই কাণ্যকুব্জৰ পৰা অনা ক্ষত্ৰিয় কুমাৰৰ পৰিনাতি সমুদ্ৰ। মায়ামত্তৰ ৰাজধানী তেতিয়া মায়াপুৰত (বৰ্ত্তমানৰ উত্তৰ পাৰৰ প্ৰতাপগড়ৰ ওচৰত) আছিল। মায়ামত্তৰ আন নাম ৰামচন্দ্ৰ আৰু প্ৰতাপসিংহ আছিল।

আৰিমত্তৰ বিষয়ে—"বাৰভূঞাৰ চৰিত"ত আৰু "কামৰূপ বুৰঞ্জী"ত দিয়া মতে,--প্ৰতাপ সিংহৰ (মায়ামত্তৰ) ভাৰ্য্যা চন্দ্ৰপ্ৰভাই ব্ৰহ্মপুত্ৰত স্নান কৰি অহাত, ৰাতি ব্ৰহ্মপুত্ৰই প্ৰতাপ সিংহক স্বপ্নত চন্দ্ৰপ্ৰভাক তেওঁৰ পত্নী হ'বলৈ খুজিলে আৰু কলে চন্দ্ৰপ্ৰভাক নিদিলে, তেওঁ (ব্ৰহ্মপুত্ৰই) গোটেই দেশখনক বান-পানীৰে উটাই নিব। সেই কথাত ভয় খাই, পাত্ৰ-মন্ত্ৰীৰ লগত আলোচনা কৰি, দেশৰ আৰু প্ৰজাৰ মঙ্গলৰ অৰ্থে, ৰজা প্ৰতাপসিংহই চন্দ্ৰপ্ৰভাক সালঙ্কৃতা কৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰক দান দিলে।

কিছু দিনৰ অন্তৰত, ব্ৰহ্মপুত্ৰই চন্দ্ৰপ্ৰভাক সগৰ্ভা অৱস্থাত নীলাচলৰ নামনিত তুলি দিলে। এজন ব্ৰাহ্মণে চন্দ্ৰপ্ৰভাক পাই তেওঁৰ ঘৰলৈ নিলে। তাতে তেওঁৰ এটি পুত্ৰ সন্তান হয়। এই সন্তানৰ মূৰটো আৰিমাছৰ দৰে হোৱাত সন্তানটিৰ নাম "আৰিমত্ত" দিলে। মাকে স্বামী প্ৰতাপসিংহৰ ওপৰত, তেওঁক বৰনৈত পেলাই দিয়াৰ বাবে, ওকোন্দ পাতি, পুতেক আৰিমত্তক পিতৃৰ নাম কৈ পৰিচয় দিয়া নাছিল। আৰিমত্তে, নিজ বাহু বলেৰে ৰাজ্য শাসন কৰাৰ অভিপ্ৰায়ে, কিছুমান সৈন্য-সামন্ত গোটাই কেউফালে দিগ্বিজয় কৰিবলৈ ল'লে আৰু

পূৰ্ব্বৰ কালে প্ৰতাপসিংহৰ (মায়ামত্তৰ) ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰি আগবাঢ়ি আহিল। এই যুদ্ধত প্ৰতাপসিংহৰ (মায়ামত্ত) আৰিমত্তৰ হাতত মৃত্যু হ'ল। এই বাতৰি শুনি মাক চন্দ্ৰপ্ৰভাই পূৰ্ব্বৰ সকলো বিৱৰণ কৈ, আৰিমত্তে প্ৰতাপসিংহক বধ কৰি পিতৃ হত্যা কৰিলে বুলি ক'লে আৰু চন্দ্ৰপ্ৰভা সতী গ'ল।

তেতিয়া গুৱালপাৰাৰ পৰা গোটেই উজনি কামৰূপ সাম্ৰাজ্যৰ ৰজা হ'ল আৰিমত্ত। আৰু প্ৰতাপসিংহৰ (মায়ামত্তৰ) ঘাই মন্ত্ৰীজনা সমুদ্ৰক আৰিমত্তে তেওঁৰ ঘাই মন্ত্ৰী আৰু সেনাপতিৰ বাব দিলেহি।

পিতৃহত্যা পাপৰ পৰা মোচন পাবলৈ আৰিমত্তে বহুতো দেৱকাৰ্য্য কৰি অনেক ধন-সোণ, ব্ৰাহ্মণ, তীৰ্থস্থান আনকি পবিত্ৰ নৈ দিখৌত দিলে। এই দান দিয়াৰ কথাবিলাক আজিও অসমৰ গাৱেঁ-ভূঞে গল্পৰ দৰে চলি আছে।

কামৰূপৰ পুৰণি বুৰঞ্জী এখনত এইদৰে লিখা পোৱা যায় ;—"তাত পাচে দ্ৰাবিড়ী দেশৰ (আন মতে পচিমৰ কাশ্মীৰৰ ফালৰ) জীতাৰি নামৰ ক্ষেত্ৰি আসি মাধৱত সেৱা কৰি কামৰূপত ৰাজা হ'ল। কুবেৰাচলত পাট কৰিলে। জীতাৰিকে আদি কৰি ৰামচন্দ্ৰক (প্ৰতাপসিংহ বা মায়ামত্ত) অন্ত কৰি ১৭ সোতৰ পুৰুষ ৰাজা হ'ল।

"পাচে ৰামচন্দ্ৰৰ নগৰত সুন্দৰী কন্যা এক আছিল—শৃদ্ৰানীহে। (আন বুৰঞ্জী মতে এই কন্যা গৰাকী ৰামচন্দ্ৰ বা প্ৰতাপসিংহৰ কুৱঁৰী চন্দ্ৰপ্ৰভা) সেই কন্যা সখীসকল সহিতে লোহিত্যত স্নান কৰিবলৈ গ'ল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ ক্ষোভিত হৈ, সেই 'কন্যাক ৰমিলে ডুবাই নি। ব্ৰহ্মপুত্ৰত হন্তে সেই কন্যাত আৰিমত্ত নামে পুত্ৰ হ'ল।"—কামৰূপ বুৰঞ্জী।

বুৰঞ্জী মতে, আৰিমত্তে ৰজা হৈ, প্ৰথমতে "বৈদ্যগড় নামে পাট কৰিলে। কত দিন অন্তৰে বিশ্বনাথৰ উত্তৰে প্ৰতাপপুৰ (প্ৰতাপগড়) নামে গড় কৰিলে।" অৰ্থাৎ প্ৰতাপগড়ত ৰাজধানী পাতিলে।

জয়ে জয়ে জীতাৰি ক্ষত্ৰিয়ৰ সন্তানসকল চন্দ্ৰবংশী বুলি খ্যাত আছিল। পাচত সেই বংশৰ পৰিনাতী আৰিমত্ত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সন্তান বুলি, আৰিমত্ত আৰু আৰিমত্তৰ পুতেক সকল "ব্ৰহ্মপুত্ৰ বংশ" বুলি জনাজাত হৈছিল।

১২২৯ খ্ৰীষ্টাব্দত, আহোম ৰজা চুকাফাই সৌমাৰত থিতাপি লওঁতে, বুৰঞ্জী মতে,—আহোম সকলে, বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলক ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে ৰাজত্ব কৰি থকা পাইছিল। বুৰঞ্জীবিদ শ্ৰীযুত সৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰে তেখেতৰ "অসম গঠনত আহোম সকল"—প্ৰবন্ধত এই দৰে লিখিছে ;—

"স্বৰ্গদেৱ চুকাফা সৌমাৰত পদাৰ্পণ কৰোতে সৌমাৰৰ এক খণ্ড মৰাণ আৰু বৰাহীৰ ভালত আছিল ; তেওঁ বিলাকৰ সীমাৰ পৰা সোৱণশিৰীৰ পূব খণ্ড আছিল চুটিয়াৰ ; চুটিয়া

ৰাজ্যৰ পচিমে উত্তৰ পাৰে সন্তৰ বৰনদীলৈকে আছিল ভূঞাসকলৰ (বাৰভূঞাৰ সন্ততি); মৰাণ ৰাজ্যৰ পচিমে দিখৌ নদীৰ পূবৰ পৰা নগাৰঁৰ এক খণ্ডলৈকে আছিল কছাৰী সকলৰ; নগাৰঁৰ বাকী খণ্ড আছিল ভূঞাসকলৰ; আৰু উত্তৰ আৰু দক্ষিণ পাৰৰ ভূঞাসকলৰ ৰাজ্যৰ পচিমৰ পৰা কৰতোৱা গঙ্গালৈকে আছিল খেন বিলাকৰ কমতাপুৰ ৰাজ্য।"

সমুদ্ৰৰ ৰাজ্যলাভ আৰিমত্তৰ ৰাজ্য খণ্ড-বিখণ্ড হোৱাত, সমুদ্ৰ মন্ত্ৰী ৰজা হয়। তেওঁৰ পৰিনাতি বাৰ-ভূঞাৰ সন্ততি সকলক, স্বৰ্গদেৱ চুকাফাই ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আদিত, উত্তৰ পাৰে ৰাজত্ব কৰি থকা পায়হি। তেতিয়াৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলৰ পৰা সমুদ্ৰ মন্ত্ৰীলৈকে প্ৰায় ছয়-সাত পুৰুষ। বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ উপৰি পুৰুষ হিচাপ কৰিলে আৰিমত্তই স্বৰ্গদেৱ চুকাফা অহাৰ প্ৰায় দুই শতিকাৰ আগত কামৰূপত ৰাজত্ব কৰিছিল।

আৰিমত্ত সেইমতে হিচাপ কৰিলে আৰিমত্ত একাদশ শতিকাৰ আদিতে কামৰূপৰ ৰজা আছিল। ওপৰত উল্লেখ কৰা এখন বুৰঞ্জীত জীতাৰি বংশৰ সোতৰ জন ৰজাই মায়ামত্ত বা ৰামচন্দ্ৰ বা প্ৰতাপসিংহৰ দিনলৈকে কামৰূপত ৰাজত্ব কৰিছিল বুলি লিখিছে। এই মতে হিচাপ কৰিলে, জীতাৰি সপ্তম শতিকাত কামৰূপলৈ অহাঁ বুজায়। এই কথাতে কোনো কোনোৱে জীতাৰি কামৰূপলৈ সপ্তম শতিকাত অহা বুলি ক'ব খোজে। কিন্তু আন এখন বুৰঞ্জীত জীতাৰি বংশৰ ছজন ৰজাই মায়ামত্ত বা ৰামচন্দ্ৰক ধৰি ৰাজত্ব কৰিছিল বুলি কয়। এই মতে ধৰিলে জীতাৰি দশম শতিকাৰ আদি ভাগতে কামৰূপলৈ অহা বুজায়।

ৰায়বাহাদুৰ স্বৰ্গীয় কনকলাল বৰুৱাই, এই ৰজা সকলৰ কথা তেখেতৰ বুৰঞ্জীত (Early History of Kamrup) কেইবা প্ৰকাৰেও আলোচনা কৰিছে।

ভাৰতত আহোম জাতিৰ বুৰঞ্জী আৰু মুছলমান সকলে লিখা বুৰঞ্জীৰ পদ্ধতি উচ্চ আছিল। আন বিলাক হিন্দু জাতিৰ বুৰঞ্জী বহুতো ঠাইত পুৰাণৰ দৰে লিখা পোৱা যায়। অৱশ্যে বৃটিছৰ দিনত বুৰঞ্জীবিদ পণ্ডিতসকলে দৌল-দেৱালয়, শিলৰ ফলি, তামৰ ফলি আৰু পুৰণি ৰজাৰ মুদ্ৰাবিলাক চাই,—দেশৰ বুৰঞ্জীৰ ঘটনাবিলাক ঠাৱৰ কৰিছে আৰু এতিয়াও কৰি আছে। এইদৰে গৱেষণা কৰোতে আমাৰ দেশৰ আৰু নতুন নতুন তথ্য যে ওলাব তাত সন্দেহ নাই।

আহোম বুৰঞ্জীত স্বৰ্গদেৱ চুকাফা অহা সময়ত অসম বা কামৰূপৰ শাসন কৰা জাতি বিলাকৰ উল্লেখলৈ চাই আৰিমত্ত ৰজা আৰু বাৰভূঞাৰ শাসন কৰাৰ সময় ঠাৱৰ কৰি লৈছো।

মুছলমান সাম্ৰাজ্য

এই খিনিতে ভাৰত শাসন কৰা মুছলমান সকলৰ কথা অলপ উমুকিয়াই গ'লে অপ্ৰাসঙ্গিক নহ'ব। দশম শতিকাৰ আদিতে জীতাৰি কামৰূপলৈ আহোতে পচিমৰ পথা ভাৰত আক্ৰমণ কৰি ভাৰতৰ ৰাজধানী দিল্লীখন লৈ পূবৰ ফালে আৰু দক্ষিণৰ ফালে মুছলমান উজাইছিল। গতিকে জীতাৰিয়ে মুছলমানৰ শক্তিৰ পৰিচয় পাই আহিছিল।

মুছলমান সকল এইদৰে প্ৰবল পৰাক্ৰমেৰে পূবৰ ফালে আগবাঢ়ি ১২০২ খ্ৰীঃত বঙ্গদেশ আক্ৰমণ কৰেহি। তেতিয়া কেৱল দুখন হিন্দু সাম্ৰাজ্যই,—উৰিষ্যা আৰু কামৰূপে, মুছলমান সকলক হকুৱাই এই ফালে আগ বাঢ়িবলৈ দিয়া নাছিল।

বুৰঞ্জীত আৰু পোৱা যায় ১২০৫-০৬ খ্ৰীষ্টাব্দত কামৰূপৰ হিন্দু ৰজাই মহমদ-ই-বখটিয়াৰৰ মুছলমান বাহিনীক সমূলে হকুৱাই খেদি দিছিল। পাচত পচিম কামৰূপৰ স্বাধীন ভূঞাসকলৰ লগত, আহোমৰ লগত আৰু কোচৰ লগত মুছলমানৰ সংঘৰ্ষ হোৱাৰ কথা বিলাক বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। শেহত আহোম ৰাজ শক্তিৰ অধীনত থকা অসম দেশক মুছলমানে কেতিয়াও লবহি নোৱাৰিলে।

আমি আগতে কৈছো, বিৰাট কামৰূপ সাম্ৰাজ্যই পচিম ভাৰতৰ লগত বেহা-বেপাৰ কৰোতে, ভাট কবিবিলাকে ইখন দেশৰ মাহাত্ম্য সিখন দেশত প্ৰচাৰ কৰোতে আৰু তীৰ্থযাত্ৰী সকলৰ যাতায়তত, ভাৰতৰ সকলো দেশেই, ইখন দেশৰ কিছুমান দয়-দস্তুৰ সিখন দেশে লৈছিল। এইদৰেই, ভাৰতত মুছলমানসকলে ৰাজত্ব কৰিবলৈ লোৱাত, মুছলমানসকলেও, ভাৰতৰ কিছুমান দয়-দস্তুৰ আৰু এই দেশৰ ভাষাৰ শব্দাৱলী তেওঁবিলাকৰ লিখাত সুমুৱাই লৈছিল; সেইদৰেই ভাৰতৰ মানুহে আৰু ভাৰতৰ হিন্দু ৰজাসকলে, বহুতো মুছলমানী দয়-দস্তুৰ আৰু মুছলমানী শব্দ (পাৰস্য আৰু আৰবী) নিজৰ নিজৰ ভাষাত সুমুৱাই লৈছিল। আমি অনুমান কৰিব পাৰো, মুছলমান আৰু হিন্দু ৰজাসকলৰ লগত যুদ্ধ-বিগ্ৰহ হৈ,—উভয়ে সন্ধি কৰোতে, উভয়ে উভয়ৰ ৰাজকাৰ্য্য চলোৱা বিষয় আৰু বিষয়াৰ উপাধি বা নাম আদি সলনা-সলনি কৰি লৈছিল। এইবাবেই, ভালেমান মুছলমানী শব্দ পাচত আমাৰ কামৰূপ বা অসমত পোৱা গ'ল। এতিয়াতো অসংখ্য শব্দ পোৱা যায়, আৰু সেইবিলাক এতিয়া সৰ্ব্বভাৰতীয় শব্দ হ'ল।

কামৰূপ বা অসমত পোৱা তেনে বুৰঞ্জীমূলক শব্দবিলাক হৈছে,—"উজীৰ, কাৰ্খানা, খান, কাৰ্জ্জি আদি।" আমি বিশ্বাস কৰো, জয়ে জয়ে মুছলমানসকলে কামৰূপৰ হিন্দু ৰজাসকলৰ লগত সন্ধি কৰোতে, এই শব্দবিলাক কামৰূপত থাকি গ'ল। নতুবা, ভাৰতত সোমোৱা মুছলমান ৰাজশক্তিৰ পৰাক্ৰমত তন্ময় হৈ, মুছলমানৰ ৰাজকাৰ্য্য চলোৱা কিছুমান বিষয় আৰু

বিষয়াৰ উপাধি হিন্দু ৰজাসকলে নিজৰ ৰাজচ'ৰাত সুমুৱাই ল'লে। যেই কি নহওক, এই মুছলমানী শব্দবিলাক, মুছলমানৰ লগত সংঘৰ্ষ হওতে, আমাৰ দেশ কামৰূপত (অসমত) সোমাই থাকি গ'ল।

তেতিয়া কামৰূপত (অসমত) থকা জাতিবিলাক।

বুৰঞ্জী ক্ষহিয়ালে পোৱা যায় সেই সময়ত লুইতৰ উত্তৰ পাৰে বিশাল কলিতা জাতিয়ে বসতি কৰিছিল। স্বৰ্গীয় ৰজনীকান্ত পদ্মপতি আৰু স্বৰ্গীয় আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাৰ বুৰঞ্জীমূলক গবেষণাৰ প্ৰবন্ধবিলাকৰ মতে, অতীজতে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব চুকে এটা আৰ্য্যৰ সোঁতা কামৰূপলৈ আহিছিল। সেই সকলকে পচিম ভাৰতৰ মানুহে কৰতোৱা নৈৰ পূব পাৰে থকা বুলি,—কৰতা, কলতা বা কলিতা বুলিছিল। যেনেকৈ পচিমৰ গ্ৰীকসকলে ভাৰতৰ সিন্ধু নৈৰ পূবে থকা আৰ্য্যসকলক—সিন্ধু, হিন্দু বা ইন্দু বুলিছিল। অসমৰ মানুহৰ মুখত সদায় শুনা এখন কলিতা ৰাজ্যৰ কথা, স্বৰ্গীয় পদ্মপতিয়ে চুটিয়াৰ ৰাজ্য কুণ্ডিলৰ ওপৰে আছিল বুলি কিছুমান তথ্য দিছিল। পুৰাণৰ গল্প মতে, ত্ৰেতা যুগত পৰশুৰামে ক্ষত্ৰিয়ক নিক্ষত্ৰিয় কৰোতে কিছুমান ক্ষত্ৰিয়ই কামৰূপলৈ পলাই আহি, নিজক ক্ষত্ৰিয় নহয় বুলি পৰিচয় দিয়াত, তেওবিলাকক "কুল-লুপ্তা" বা কলিতা বুলিছিল। যেই কি নহওক, তেওবিলাকৰ চেহেৰা আৰু চৰিত্ৰ আলোচনা কৰি নৃতত্ত্বৰ পণ্ডিতসকলেও কলিতা জাতিৰ মানুহক আৰ্য্যৰ সন্তান বুলি স্বীকাৰ কৰিছে। আৰু পচিমৰ পৰা কামৰূপলৈ অতীজৰ পৰা নৱম-দশম শতিকালৈকে অহা ক্ষত্ৰিয়সকলক কামৰূপত কায়স্থ বুলিছিল। প্ৰথমতে উত্তৰ প্ৰদেশ আৰু বিহাৰত, কিছুমান ক্ষত্ৰিয়ই "অসি এৰি মসি" লোৱাত, ক্ষাত্ৰিয়সকলেই হিন্দু ৰজাৰ ৰাজচ'ৰাত "কায়স্থ" বিষয়খন লয়। বোধকৰো তেতিয়াৰ পৰাই এই ক্ষত্ৰিয়সকলক "কায়স্থ" বোলা হয়।

পাচত কামৰূপত খণ্ড খণ্ড ৰাজত্ব কৰা কায়স্থ ভুঞাসকল জনাজাত হৈছিল—তৰোৱাল আৰু কলমত পাকৈত বুলি। "It is also stated that the Bhuyans excelled in fighting and writing."

কায়স্থসকলৰ সংখ্যা নিচেই কম আছিল, গোটেই অসমত জনসংখ্যাৰ আধাতকৈও বেছি কলিতা জাতিৰ মানুহৰ সংখ্যা। এই বাবেই. পাচত একাধিপত্য ৰাজত্ব কৰা আহোমসকলে সৰহীয়া সংখ্যাৰ কলিতাক কলিতা বুলি কায়স্থ কেইঘৰক কাইথ বা কাথ বুলিছিল; তাৰ পাচত এই কায়স্থ বা কাথ কেইঘৰক "কাথ-কলিতা" বুলিবলৈ ল'লে। এতিয়া উজনি অসমত "কাথ-কলিতা" বুলিলে "কায়স্থ"কে বুজায়।

আৰু পুৰণি বুৰঞ্জী কহিয়ালে পোৱা যায়, বিশাল কামৰূপ সাম্ৰাজ্য বিহাৰ-মগধলৈকে বিয়পি পৰোতে, পচিমৰ পৰা ভালেমান ব্ৰাহ্মণ পৰিয়াল কামৰূপলৈ আহে। বিশেষকৈ নৱম-দশম শতিকাত ক্ষত্ৰিয় কুমাৰ জীতাৰিয়ে কামৰূপত শাসন কৰোতে কান্যকুব্জৰ পৰা ভালেমান ব্ৰাহ্মণ-পৰিয়াল কামৰূপলৈ (অসমলৈ) আনিছিল। তেতিয়াৰ পৰা মঠ-মন্দিৰ বিলাকত পূজা-সেৱা কৰা, ৰাজসভাবিলাকত সভাপণ্ডিত হৈ থকা আৰু পুৰোহিতৰ কাম কৰি থকা, সকলোৱেই ঋষিকুলীয়া ব্ৰাহ্মণৰ সন্তান আছিল। পাচত, ভাৰতী কন্দলি, আচাৰ্য্য আদি উপাধি লোৱা ব্ৰাহ্মণসকল সেইসকলৰে সন্ততি বুলি জনা যায়। মুঠতে, তেতিয়াৰ কামৰূপৰ পুৰণি ব্ৰাহ্মণসকল কোনো গুণে পাচত পচিমৰ পৰা অহা ব্ৰাহ্মণতকৈ নীহ নহয়।

তেতিয়া কামৰূপৰ পূব খণ্ডত কুণ্ডিল বা সদিয়াত চুটিয়াসকল, মিৰিসকল, আৰু আবৰ জাতি আছিল। দক্ষিণত নগা পৰ্ব্বতত নগাসকল আৰু নগা পৰ্ব্বতৰ ভৈয়ামত—কাছাৰলৈকে কছাৰীসকল আছিল, পচিম কামৰূপত কোচ আৰু মেচ জাতিৰ মানুহ (তেতিয়া কোচ ৰাজবংশ উদ্ভৱ হোৱা নাছিল) কমতাপুৰৰ ৰজাৰ অধীনত আছিল। কমতাপুৰত তেতিয়া কামৰূপৰ বিখ্যাত পৃথু আদি ৰজাৰ বংশধৰসকলে ৰাজত্ব কৰিছিল। কামৰূপৰ উত্তৰ খণ্ডত, ভোট, ডফলা, অঁকা আদি পৰ্ব্বতীয়া জাতিবিলাক কেতিয়াবা স্বাধীন কেতিয়াবা মিত্ৰ হৈ কামৰূপৰ ৰজাৰ অধীনত আছিল।

কামৰূপ সাম্ৰাজ্যৰ খণ্ড খণ্ড ভাগবিলাক।

কালিকা পুৰাণ, যোগিনী তন্ত্ৰ আদিয়ে কামৰূপ সাম্ৰাজ্যখন ভাগ ভাগ কৰিলে নে, ঘাই সাম্ৰাজ্যখন ভাগি পৰাত, বেলেগ বেলেগ খণ্ডত, বেলেগ বেলেগ ৰজাই ৰাজত্ব কৰাত, সেই ৰজাসকলেই ভাগে ভাগে নাম দি ল'লে তাক সঠিককৈ কোৱা টান।

পাচত কামৰূপ সাম্ৰাজ্যক এনেকুৱা ভাগত পোৱা যায় ;—

ৰত্নপীঠ :— কমতাৰ পৰা বৰপেটালৈকে।

কামপীঠ :— বৰ্ত্তমানৰ কামৰূপ জিলাখন।

স্বৰ্ণপীঠ :— মঙ্গলদৈ, তেজপুৰ আৰু বিশ্বনাথলৈকে, কোনো কোনোৱে কয় বৰ্ত্তমানৰ উত্তৰ লক্ষীমপুৰলৈকে।

ভোগপীঠ :— বৰ্ত্তমানৰ নগাঁও জিলাখন।

সৌমাৰপীঠ :— পূবে মৰাণ বা মটক ৰাজ্যৰ পৰা নগাঁৱৰ সীমালৈকে।

মৰাণ বা মটক ৰাজ্য :— ডিবৰু নৈৰ পৰা দিহিঙৰ পূবলৈকে।

চুটিয়া ৰাজ্য :— লুইতৰ (সদিয়াৰ পৰা) উজনি খণ্ড পাটকাই পৰ্ব্বতলৈকে।

কামৰূপত প্ৰচলিত শিক্ষা আৰু ধৰ্ম্মসমূহ।

তেতিয়া আজিকালিৰ দৰে স্কুল বা কলেজ নাছিল। দেৱালয়বিলাকত আৰু পণ্ডিত আৰু পুৰোহিতৰ ঘৰত ছাত্ৰসকলে প্ৰাদেশিক ভাষা অসমীয়া (কামৰূপী) আৰু সংস্কৃত শিক্ষা লাভ কৰিছিল। উচ্চ বংশৰ ল'ৰা ছোৱালী, ৰজাৰ আৰু বিষয়াৰ ল'ৰা-ছোৱালী আৰু ব্ৰাহ্মণৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়েহে তেতিয়া সেইদৰে শিক্ষা লাভ কৰিছিল বুলি জনা যায়। সৰ্ব্ব-সাধাৰণৰ মাজত শিক্ষাৰ বহুল প্ৰচলন আছিল বুলি জনা নেযায়।

সেই সময়ত, কামৰূপত তান্ত্ৰিক ধৰ্ম্ম চলিছিল। এই তান্ত্ৰিক ধৰ্ম্মত, শিৱপূজা আৰু গোসানীৰ পূজাৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ বেছি আছিল। কিন্তু, এতিয়াৰ দৰে দুৰ্গা গোসানীৰ মূৰ্ত্তি সাজি পূজা কৰা নাছিল। শিৱলিঙ্গ আৰু যোনীৰ হে পূজা হৈছিল। কামাখ্যা আদি মন্দিৰবিলাকেই পূজাৰ ঘাই ঠাই আছিল। কম হ'লেও বেদান্তৰ বিষ্ণুপূজাও চলিছিল। এই বাবেই, পুৰণি কামৰূপত কোনো কোনো বিষ্ণু পূজক ৰজাক “ভাগৱত” আখ্যা দিয়া পুৰণি শিলৰ ফলিত পোৱা যায়। অৱশ্যে, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে প্ৰচাৰ কৰা ‘ভাগৱতী ধৰ্ম্ম”ৰ প্ৰথাত নতুনত্ব আছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও তান্ত্ৰিক বৌদ্ধ ধৰ্ম্মও কামৰূপত চলা বুৰঞ্জীয়ে কয়। অৱশ্যে, এই ধৰ্ম্মই কামৰূপত প্ৰবলভাৱে শিপাব নোৱাৰিলে। আৰু দাতিকাষৰীয়া কিছুমান মানুহৰ মাজত কিছুমান দেও-পূজাও চলিছিল।

—দেশখনৰ ঠিক এনে অৱস্থাতে, কামৰূপৰ উজনি খণ্ডত, বাৰভূঞাৰ অভ্যুদয় হয়।

বাৰভূঞাৰ শাসন।

সমুদ্ৰ :— দিগ্বিজয়ী আৰিমত্তৰ মৃত্যুৰ পাচত, তেওঁৰ পুতেক নাতিয়েকহঁতৰ,—নাৰঙ্গ, মৃগাঙ্গ আদিৰ ভিতৰত কন্দল লাগি, আৰিমত্তৰ বৃহৎ ৰাজ্যখন খণ্ড খণ্ড হৈ দুৰ্ব্বল হোৱাত, দক্ষিণৰ পৰা কছাৰীসকলে, এই ৰাজ্যক আক্ৰমণ কৰে। আৰু উজনি কামৰূপত, ৰজাৰ দুৰ্ব্বলতাত দেশত বিপ্লৱ আৰম্ভ হয়। সেই বিপ্লৱবিলাক দমাই, দেশখন সুস্থিৰ

কৰিবলৈ আৰিমত্তৰ মন্ত্ৰী সেনাপতি সমুদ্ৰই নিজক ৰজা বুলি ঘোষণা কৰিলে। বৰ্ত্তমান নগাঁৱৰ পচিমে থকা কপিলী নৈৰ পৰা পূবৰ চুটিয়া ৰাজ্যৰ সীমালৈকে উত্তৰে ভোট আৰু ডফলা পৰ্ব্বতৰ পৰা দক্ষিণৰ কছাৰী ৰাজ্যৰ সীমালৈকে অৰ্থাৎ তেতিয়াৰ দিহিং নৈ পাৰ হৈ দিখৌ নৈলৈকে—এই খণ্ড সমুদ্ৰৰ ৰাজ্য হৈ পৰিল।

অৱশ্যে, বৰ্ত্তমান নগাঁৱৰ কপিলী নৈৰ পচিমত, সেই খণ্ড কামৰূপত,—“আৰিমত্তৰ পাচতো তেওঁৰ বংশৰ ৰজাই কিছুমান বছৰ ৰাজত্ব কৰিছিল।—(“গোহাই বৰুৱা।”) সমুদ্ৰই নতুন ৰাজ্য স্থাপন কৰি বিশ্বনাথত তেওঁৰ ৰাজধানী পাতে।

আৰিমত্তে ৰাজত্ব কৰাৰ সময়ৰ হিচাপত,--সমুদ্ৰই ৰাজত্ব লোৱা সময় একাদশ শতিকাৰ মধ্যভাগত বা শেহৰ ভাগত বুলি ধৰিব পাৰি।

ভূঞা :- সমুদ্ৰই নিজ ভুজ বলেৰে দেশৰ সকলো বিপ্লৱ দমাই দেশখনত শান্তি স্থাপন কৰি ৰজা হোৱাৰ বাবে তেওঁ “ভূঞা” বুলি প্ৰখ্যাত হয়। কামৰূপ বা অসমত “ভূঞা” নামটোৰ গুৰি ইয়াতেই।

তেতিয়া কামৰূপ সাম্ৰাজ্যৰ মানুহ আৰু উত্তৰ পচিম ভাৰতৰ মানুহৰ বেহা-বেপাৰৰ আৰু ৰাজকীয় কাৰ্য্যত অহা-যোৱা কৰা বুৰঞ্জীৰ বহুতো ঠাইত পোৱা যায়। কামৰূপত “ভূঞা” শব্দটো আবিৰ্ভাৱ হোৱাৰ আগত, এনে অনুমান কৰিব পাৰি যে পুৰণি কালত উত্তৰ ভাৰত আৰু ৰাজস্থানৰ কোনো কোনো ডাঙৰ সাম্ৰাজ্য ভাগি পৰোতে, সেই সাম্ৰাজ্যৰ খণ্ড খণ্ড সক ৰাজ্যত স্বাধীন, ৰজা হোৱা সকলকে ‘ ‘ভূমিৰ বা দেশৰ” গৰাকী বুলি ‘ভূঞা” বোলা হৈছিল! তেতিয়া উত্তৰ-পচিম ভাৰতৰ এই “ভূঞা” নামটো, আৰিমত্তৰ বিশাল সাম্ৰাজ্যৰ এক খণ্ডত ৰজা হোৱা সমুদ্ৰক “ভূঞা” বুলি প্ৰজাসকলে অভিনন্দিত কৰিছিল। আমাৰ এটা অনুমান হে,—এইটোৱেই সঠিক বুলি কোৱা টান। অসমত কিন্তু ভুজ বলেৰে ৰাজত্ব কৰাসকলেই “ভূঞা” বুলি প্ৰখ্যাত।

সমুদ্ৰই এই ৰাজ্যখন স্বাধীনভাৱে লওঁতে, বয়সত তেওঁ আদহীয়া।

বিচক্ষণ সমুদ্ৰই দেশখন সুস্থিৰ কৰিবলৈ, দুই তিনিখন গাঁৱৰ মাজত একো একোজন বিষয়া পাতিছিল। সৈন্য-সামন্তৰ দিহা লগাইছিল। আৰু তেওঁ এখন ৰাজসভা তেওঁৰ ৰাজধানীত পাতি লৈছিল। এই ৰাজসভাখনত বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ কেইজনমানক সভাপণ্ডিত পাতি লৈছিল। সমূহ ৰাজকাৰ্য্য আলোচনা কৰিবলৈ, ঠায়ে ঠায়ে পতা বিষয়াসকলক ৰাজসভালৈ মাতি আনিছিল। এই বিষয়াসকলক “ৰাজখোৱা” বোলা হৈছিল। (এই ‘ৰাজখোৱা’ বিষয়খন কেনেকৈ আহোম ৰাজচ’ৰালৈ আহিল, পাচত কোৱা হ’ব।)

কামৰূপ সাম্ৰাজ্যখন কামাখ্যা গোসানীৰ দেশ বুলি প্ৰখ্যাত। এই বাবেই এই

দেশৰ ৰজা-প্ৰজাসকল শিৱ ভক্ত বা গোসানী ভক্ত আছিল। সমুদ্ৰ, গোসানী ভক্ত—শাক্ত আছিল। এওঁ বিশ্বনাথত ৰাজধানী পাতি থাকোতে, বিশ্বনাথৰ শিৱপূজা আৰু গোসানী পূজা সমাৰোহেৰে চলাইছিল।

সমুদ্ৰ বৃদ্ধ হৈ ঢুকুৱাৰ পৰা বুজা যায়,—এওঁ পোন্ধৰ-কুৰি বছৰমান ৰাজত্ব কৰিবলৈ পাইছিল।

মনোহৰ :— সমুদ্ৰৰ মৃত্যুৰ পাচত, পুতেক যুৱৰাজ মনোহৰে ৰাজপাট লয়। বিশ্বনাথেই মনোহৰৰো ৰাজধানী আছিল।

মনোহৰ ৰাজপাটত উঠা সময়—একাদশ শতিকাৰ শেহত কিম্বা দ্বাদশ শতিকাৰ আদি ভাগত বুলি ধৰা যায়। মনোহৰ এজন সুশিক্ষিত আৰু শাস্ত্ৰজ্ঞ ব্যক্তি আছিল। এওঁ বিচক্ষণ বুদ্ধিৰ ৰজা আছিল। এওঁৰ ৰাজসভাখনত বছা বছা বিচক্ষণ লোকক বিষয়া লৈছিল। পিতাক সমুদ্ৰই স্থাপন কৰা ৰাজ্যখনক এওঁ সুগঠিত আৰু সুশৃঙ্খল কৰি, বহুতো উন্নত কৰিলে। ক'বলৈ গ'লে এৱেঁই ভৱিষ্যত বাৰভূঞা ৰাজ্যৰ প্ৰধান গঢ় দিওতা আছিল। তেওঁৰ দিনত দেশখনত শান্তিয়ে বিৰাজ কৰিছিল। ডাঙৰ সৰু কোনো বিপ্লৱেই মূৰ দাঙিব নোৱাৰিছিল।

এওঁৰ পুত্ৰ নাছিল, লক্ষ্মী নামৰ এটি কন্যাহে আছিল। লক্ষ্মীৰ প্ৰায় বাৰ-চৈধ্য বছৰ বয়সত, মনোহৰৰ মৃত্যু হয়।

মনোহৰে দীঘলীয়াকৈ ৰাজত্ব কৰিবলৈ নেপালে। মাজ বয়সতে, মনোহৰে, তেওঁৰ ৰাজ্য ভাৰ লক্ষ্মী কুৱৰীৰ হাতত দি, ইহ-ধাম এৰিলে।

লক্ষ্মী কুৱৰী :— এওঁ নিচেই কোমল বাৰ-চৈধ্য বছৰ বয়সতে পিতৃৰ মৃত্যুত ৰাজপাটত বহিবলগীয়া হ'ল। সৌভাগ্যৰ কথা, দূৰদৰ্শি বিচক্ষণ মনোহৰে তেওঁৰ ৰাজসভাখনৰ বিষয়া আৰু গাওঁবিলাক শাসন কৰা বিষয়াবিলাক আৰু সৈন্য ছাউনিৰ বিষয়াসকল এনে বাছকবনিয়া আছিল যে, ৰজাৰ মৃত্যুৰ পাচত, এটি কোমল বয়সীয়া ছোৱালী ৰাজপাটত বহাত, ৰাজ্যৰ কোনো বিশৃঙ্খল হোৱাৰ সুবিধা নোলাল।

পিতৃ মনোহৰৰ দিনত, দেশখনত যিদৰে শাসন চলিছিল, লক্ষ্মী কুৱৰীৰ দিনতো, সেই একেদৰেই চলিবলৈ ধৰিলে।

ৰাজকোৱৰ আৰু ৰাজকুমাৰীসকলক সৰুৰে পৰা সুশিক্ষা দিয়া প্ৰথা আছিল। লক্ষ্মী কুৱৰীয়েও সেইদৰেই সৰুৰে পৰা শিক্ষা পাইছিল। পুত্ৰহীন মনোহৰে জীয়েক লক্ষ্মীক ৰাজনীতি আৰু যুদ্ধৰ নীতিত, শিক্ষা দি তুলিছিল। এই বাবেই, তেওঁ কোনো অঘটন নোহোৱাকৈ ৰাজসভাৰ বিষয়াসকলক কেনেকৈ চলাব লাগে,—তাক জানিছিল।

ৰাজপাটত বহি লক্ষ্মী কুৱৰীয়ে বুজিছিল, তেও যে এগৰাকী অবলা ছোৱালী। গোসানী ভক্ত পিতৃৰ কন্যা হৈ, গোসানীৰ আশীৰ্ব্বাদ পাবলৈ, তেও সদায় একান্ত মনেৰে গোসানীক পূজা আৰু ধ্যান কৰিবলৈ ল'লে। প্ৰবাদ আছে, গোসানীয়ে তেওৰ পূজাত তুষ্ট হৈ, লক্ষ্মীক দেখা দি, বৰ দিব খুজিলে। লক্ষ্মীয়ে গোসানীক বৰ খুজিলে, পিতৃ ৰাজ্যখনক সুশাসন কৰিবলৈ শক্তি লাগে, যোগ্য স্বামী লাভ কৰি আৰু বংশ বৃদ্ধি কৰিবলৈ। গোসানীয়ে তেওৰ পূজাত সন্তুষ্ট হৈ "তথাস্তু" বুলিলে, আৰু লক্ষ্মীক এটি বীজ-মন্ত্ৰ দিলে। সেই বীজ-মন্ত্ৰেৰে যি দেৱতাক যি প্ৰাৰ্থনা কৰে, তাকেই লাভ কৰিব। ইয়াকে কৈ গোসানী অন্তৰ্ধ্যান হ'ল।

এইখিনিতে কোৱা উচিত, পিতৃ মনোহৰৰ মৃত্যুৰ আগতে লক্ষ্মীৰ মাতৃ বিয়োগ হৈছিল।

পিতৃ-মাতৃহীনা লক্ষ্মী কুৱৰীয়ে গোসানীৰ বৰ—আশীষ লাভ কৰি, তেও দুগুণ উৎসাহেৰে ৰাজকীয় কাম কৰি, প্ৰজাসকলৰ প্ৰিয় হৈ পৰিছিল।

দ্বাদশ শতিকাৰ আগছোৱাতে লক্ষ্মী কুৱৰী ৰাজপাটত বহে। সেই সময়ত, গোটেই কামৰূপ দেশখনত গোসানী পূজা বৰ প্ৰবল আছিল। তেতিয়া দেশত এনে প্ৰবাদ আছিল যে কামৰূপৰ মানুহৰ ঘৰে ঘৰে গৌৰী বিৰাজমান। পুৰুষ কি তিৰোতা সকলোৱেই গোসানী পূজাত ঘোৰ আসক্ত আছিল।

লাহে লাহে, লক্ষ্মী কুৱৰীয়ে পূৰ্ণ যৌৱন লাভ কৰিলেহি। তেতিয়া লক্ষ্মীয়ে গোসানীৰ পৰা পোৱা বীজ মন্ত্ৰেৰে সূৰ্য্য দেৱতাক আৰাধনা কৰি স্বামী বাঞ্চা কৰিলে। তেওঁৰ আৰাধনাত সূৰ্য্য দেৱতা সন্তুষ্ট হৈ তেওৰ আগত এদিন আবিৰ্ভাৱ হ'লত, লক্ষ্মীয়ে সূৰ্য্যক স্বামী বৰণ কৰিলে। তেওবিলাকৰ সম্ভোগত দুটি যঁজা পুত্ৰ—শান্তনু আৰু সুমন্তৰ জন্ম হ'ল। সূৰ্য্য দেৱতাই সেই সন্তানৰ পৰা অসংখ্য বংশ পৰিয়াল হ'ব বুলি অন্তৰ্ধ্যান হ'ল। আগেয়ে এওবিলাকৰ উপৰি পুৰুষ চন্দ্ৰবংশী বুলি খ্যাত আছিল। সূৰ্য্যক পতি বৰণ কৰাৰ পৰা লক্ষ্মী কুৱৰীৰ সন্ততি বাৰভূঞাসকল সূৰ্য্যবংশী বুলি পাচত প্ৰখ্যাত হ'ল।

সূৰ্য্য দেৱতাৰ বৰ মতে, লক্ষ্মী কুৱৰীৰ, দুজন যঁজা পুত্ৰ হ'ব, তেওবিলাকে অখণ্ড প্ৰতাপে ৰাজত্ব কৰিব, আৰু প্ৰত্যেকজন পুত্ৰৰ বাৰ জনকৈ পুত্ৰ হ'ব আৰু লক্ষ্মী কুৱৰী চাৰি কুৰি পাঁচ বছৰ জীয়াই থাকিব।

আনমতে জনা যায়, লক্ষ্মীয়ে স্বামী বাঞ্চা কৰি গোসানীৰ বীজ মন্ত্ৰেৰে সূৰ্য্য দেৱতাক পূজা কৰি থাকোতে, আৰিমত্ত ৰজাৰ ৰাজবংশৰ এজন সূৰ্য্য নামৰ ৰাজকোৱৰ লক্ষ্মীৰ ৰাজ-প্ৰাসাদত অতিথি হ'লহি। ৰাজ্য নোহোৱা, এই ৰাজকোৱৰজন

সাত্ত্বিক গোসানী ভক্ত আছিল।

সূৰ্য্য দেৱতাৰ পূজাৰ ফলতে, সূৰ্য্য নামৰ এই কোৱৰজন ৰাজ-প্ৰাসাদলৈ অহাত,—সূৰ্য্য দেৱতাৰ কৃপাতে আহিছে বুলি, সূৰ্য্য নামৰ এই কোৱৰজনকে লক্ষ্মীয়ে পতি বৰণ কৰে।

তেওবিলাকৰ সম্ভোগতে দুটি যঁজা পুত্ৰ জন্ম হয়। তেওবিলাকৰ নাম হ'ল—শান্তানু আৰু স্যমন্ত।*

কোৱৰ সূৰ্য্য এজন শাক্ত সাধক আছিল। সূৰ্য্যক লক্ষ্মীয়ে সূৰ্য্য দেৱতাৰ বৰত পতি লাভ কৰা বুলি, তেওক স্বামী দেৱতা বুলি, তেওক পতি-ভক্তি জনাইছিল। কোৱৰ সূৰ্য্যই দিনে ৰাতিয়ে গোসানীৰ সাধনাতে সময় নিয়াইছিল, তেও ৰাজ-পাট বিচৰা নাছিলে। এই বাবেই লক্ষ্মী কুৱৰীয়ে তেওক পতি-দেৱতা বা সূৰ্য্য দেৱতা বুলিছিল। তেতিয়া প্ৰজাসকলৰ মুখতো লক্ষ্মীৰ স্বামী দেৱতা বুলি প্ৰখ্যাত হৈছিল। স্বামী সূৰ্য্যই সকলো দেৱ-দেৱীৰ বীজ-মন্ত্ৰ থকা তাম বৰণীয়া আখৰৰ এখন গুপ্ত শাস্ত্ৰ লক্ষ্মী কুৱৰীক দিছিল (সেইখনেই "তাম্ৰাক্ষৰী শাস্ত্ৰ"), এটি সোণৰ ভাণ্ড আৰু এখন তৰোৱাল দিছিল।

লাহে লাহে পুতেক শান্তানু আৰু স্যমন্ত ডেকা হৈ আহিলত ৰাজ্যৰ শাসন পদ্ধতি আৰু উন্নত হ'ল। দেশখন সকলো প্ৰকাৰে জয়-জয় ময়-ময় হ'ল।

বঙ্গগ্ৰাম ঃ— তেনেতে, অনুমান কৰিব পাৰি, ৰাজ্যখনৰ পূবে চুটিয়া জাতিয়ে আৰু পৰ্ব্বতীয়া মিৰিসকলে হনিয়াইছিল। তাকে বাধা দি, চুটিয়াসকলক ভূঞা ৰাজ্যলৈ সোমাব নোৱাৰা কৰিবলৈ আৰু পৰ্ব্বতীয়া মিৰিক দমন কৰি থ'বলৈ ৰাজধানীখন বিশ্বনাথৰ পৰা তুলি পূবৰ "বঙ্গগ্ৰাম"ত পাতিলেগৈ। বোধকৰো, ৰঙা নৈখন তেতিয়া বঙ্গগ্ৰামৰ নিচেই কোষতে আছিল। সৰু পুতেক স্যমন্তক লুইতৰ দক্ষিণে থকা ৰাজ্য খণ্ডক শাসন কৰিবলৈ দি, লক্ষ্মী কুৱৰীয়ে বৰ পুতেক শান্তানুক যুৱৰাজ পাতি, বঙ্গগ্ৰামৰ পৰা ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ ল'লে।

লক্ষ্মী কুৱৰীৰ দিনত ভোটৰ পৰ্ব্বতৰ দাতিয়ে দাতিয়ে পচিমলৈকে ৰাজ্যখন বিস্তাৰ হৈছিল। অৰ্থাৎ, স্বৰ্ণপীঠ আৰু ভোগ-পীঠ পাৰ হৈ কাম-পীঠৰ এছোৱালৈকে ৰাজ্য বিস্তাৰ হৈছিল।

কাম-পীঠত সৰু সৰু একো খণ্ড ভাগ কৰি বিষয়া নিয়োগ কৰিছিল। পাচত

---

* পুৰণিকালত গোটেই ভাৰততে তথা আমাৰ অসমতো বিশিষ্ট ৰজা, ৰাণী আৰু মহৎ লোকক দেৱ-দেৱীৰ লগত দেখা হোৱা বা আশীৰ্ব্বাদ পোৱাৰ কথা বহুতো কাহিনী পোৱা যায়। লক্ষ্মী কুৱৰীৰ স্বামী লাভ কাহিনীও তেনেকুৱাই আছিল। এনে বিলাক কথা ফহিওৱা আজিৰ দিনত উজু নহয়।

বাৰ-ভূঞাৰ শক্তি দুৰ্ব্বল হৈ উজনিলৈ কোচ খাই অহাত সেই বিষয়াসকলেই নিজক সেই সেই খণ্ডৰ “ভূঞা” বুলি প্ৰকাশ কৰিছিল।

“সেই নতুন বিষয়াবিলাকক কামৰূপৰ ৰাজ্যৰ সেই অংশত ঠায়ে ঠায়ে প্ৰতিনিধি শাসনকৰ্ত্তা পতা হ'লত, সিবিলাকে “ভূঞা” নামে অভিহিত হয়।—

“পদ্মনাথ গোহাইবৰুৱা”।

লক্ষ্মী কুৰৱীয়ে ৮৫ (চাৰি কুৰি পাঁচ) বছৰ বয়সত ইহসংসাৰ ত্যাগ কৰে। চৈধ্য বছৰ বয়সতে ৰাজপাটত বহাৰে পৰা মৃত্যুলৈকে লক্ষ্মী কুৰৱীয়ে প্ৰায় তিনি কুৰি দহ বছৰ ৰাজত্ব কৰিছিল। অৱশ্যে, বৃদ্ধ অৱস্থাত কঠিন ৰাজকীয় কামবিলাক পুতেক দুজনে—যুৱৰাজ শান্তানু আৰু সুমন্তই চলাইছিল।

লক্ষ্মী কুৰৱীৰ জীৱিতাৱস্থাতে পুতেক শান্তানুৰ বাৰ জন পুতেক জন্ম হয়, আৰু পুতেক সুমন্তৰো বাৰ জন পুতেক জন্ম হয়।

বুঢ়ীমাক লক্ষ্মী কুৰৱী জীয়াই থকা কালতে, তেওৰ নাতিনিয়েকহঁত ডেকা হৈ কেউফালে ভূঞা-ৰাজ্য বিস্তাৰৰ অৰ্থে দিগ্বিজয় কৰি ফুৰিছিল। এই বাবেই বুঢ়ীমাক লক্ষ্মী কুৰৱীয়ে শান্তানুৰ পুতেক বাৰজনক “বৰ বাৰ-ভূঞা” আখ্যা দিলে, আৰু সুমন্তৰ বাৰজন পুতেকক ‘‘সৰু বাৰ-ভূঞা” আখ্যা দিলে।

লক্ষ্মী কুৰৱীৰ মৃত্যুৰ সময়ত পুতেক শান্তানু আৰু সুমন্ত প্ৰায় তিনি কুৰি বছৰীয়া—আদহীয়া হৈছিল।

শান্তানু আৰু সুমন্ত

যদিও. গোসানীৰ দেশ কামৰূপত বংশানুক্ৰমে এওঁবিলাক গোসানী ভক্ত শাক্ত আছিল, কিন্তু সুমন্তই গোসানীৰ বীজ-মন্ত্ৰত দীক্ষিত হোৱা নাছিল।

শান্তানু গোসানীৰ মন্ত্ৰত দীক্ষিত হৈছিল, আৰু সুমন্ত বিষ্ণুৰ মন্ত্ৰত দীক্ষিত হৈছিল।

দুয়ো দুই প্ৰকাৰে দীক্ষিত হোৱাত, শান্তানু আৰু সুমন্তৰ মনৰ ঐক্য ভাৱ আতৰি গৈছিল।

প্ৰজাৰ মাজত জনাজাত হ'ল—শান্তানু শাক্ত আৰু সুমন্ত—বৈষ্ণৱ। স্বৰ্গীয় কনকলাল বৰুৱাৰ বুৰঞ্জীত পোৱা যায়, শান্তানু বৈষ্ণৱ আৰু সুমন্ত শাক্ত। আমি জনাত শান্তানুহে শাক্ত, সুমন্ত বৈষ্ণৱ।

দ্বাদশ শতিকাৰ শেহৰ ভাগত, লক্ষ্মী কুৰৱীৰ মৃত্যুত, পুতেক দুজনৰ, শান্তানু আৰু সুমন্তৰ মন মিল নোহোৱাত, তেওঁবিলাকে ৰাজসভাত সকলো ৰাজখোৱা আৰু সভাপণ্ডিত ব্ৰাহ্মণসকলক লৈ আলোচনা কৰি, ভূঞা ৰাজ্যখন দুভাগ কৰি পেলালে।

—লুইতৰ দুই পাৰে দিহিঙক সীমা কৰি স্বৰ্ণ-পীঠ আৰু কাম-পীঠৰ এছোৱালৈকে শান্তানুৰ ৰাজ্য হ'ল।

লুইতৰ দক্ষিণ পাৰে ভোগ-পীঠত আৰু কাম পীঠৰ দক্ষিণ পাৰে এছোৱা, বৰ্ত্তমান নগাঁৱৰ ৰামপুৰত ৰাজধানী পাতি স্থমন্তৰ ৰাজ্য হ'ল। এই খণ্ডত, মাতৃ লক্ষ্মী কুৱৰী থাকোতেই—স্থমন্তই শাসন ভাৰ লৈ আছিল।

শান্তানু আৰু স্থমন্ত দুয়ো অগা-পিছাকৈ অলপ দিনৰ পাচতে মৃত্যু হোৱাত, তেওবিলাকে বেছি দিন ৰাজত্ব কৰিবলৈ নেপালে।

দুই জনা পিতৃৰ মৃত্যুৰ পাচত, পুতেকহঁত হে,—বৰ বাৰ-ভূঞা আৰু সৰু বাৰ-ভূঞাই ৰাজ্য দুখন চলাবলৈ ল'লে।

দুই ফৈদৰে সবাতোকৈ বৰজন ৰাজপাটত বহিল। ভায়েকহঁতে ককায়েক দুজনক ৰাজপাটত বহুৱাই ভাগে ভাগে ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ ল'লে।

—এইখিনিতে এটা কথা উনুকিয়াব পাৰি যে দশম শতিকাৰ শেহৰ পৰাই, ভাৰতৰ নতুন ৰাজশক্তি মুছলমানে, বিহাৰ-বঙ্গ অধিকাৰ কৰি, উৰিষ্যা দেশ আৰু কামৰূপ ৰাজ্যখন আক্ৰমণ কৰি আছিল। এবাৰ কামৰূপ ৰাজ্যৰ বুকুৰেদি, মুছলমানসকলে চীন দেশলৈ যাবলৈ যত্ন কৰিছিল। এই মুছলমানৰ আক্ৰমণত, বিশেষকৈ একাদশ শতিকাৰ শেহত, সমুদ্ৰৰ পুত্ৰ মনোহৰ ভূঞাই ভূঞা-ৰাজ্য কাম-পীঠলৈকে বহলাই নি ৰাজত্ব কৰোতে, মহম্মদ বখটিয়াৰ খিলিজিয়ে কৰতোৱা নৈ পাৰ হৈ, পচিম কামৰূপ আক্ৰমণ কৰি সোমাই আহোতে, পচিম কামৰূপৰ ৰজাৰ লগত আৰু মনোহৰ ভূঞাৰ লগতো সংঘৰ্ষ হৈছিল। সেই বাৰ বখটিয়াৰ খিলিজিক শ'ল-ঠেকত পেলাই, কামৰূপৰ ৰজা-প্ৰজাই মুছলমানসকলক কৰতোৱা পাৰ কৈ হোহোকাই পঠাইছিল।

এই আক্ৰমণৰ কেই বছৰমানৰ পাচতো, চুলতান গিয়াছুদ্দিনে পচিম কামৰূপ আক্ৰমণ কৰোতে. কামৰূপৰ ৰজা-প্ৰজাই, গিয়াছুদ্দিনক ভালকৈয়ে এশিকনি দি, ওকোৰাই পঠিয়াইছিল।

"× × Sir Wolsely Haig, in the Cambridge History of India Vol III. supposes that he was no other than the king of Kamrupa who repulsed not only Bukhtiyar in 1206 A. D., but also Hisamuddin Iwaj (Sultan Ghiyasuddin) in 1227 A. D—Early History of Kamrupa."

বুৰঞ্জীত পোৱা যায়. মুছলমানৰ সৈন্যসকলে, কামৰূপলৈ সোমাই আহোতে গাওঁ-ভূই ধ্বংশ কৰি আহিছিল। সেই দৰেই কামৰূপৰ সৈন্যইও মুছলমানক খেদি নিওঁতে, তেওঁবিলাকক একালৰ পৰা ঘৈয়াই গৈছিল।

কামৰূপত কাৰ্থানা, উজীৰ, কাজ্জী আৰু খান আদি মুছলমানী শব্দ থাকি যোৱাত অনুমান কৰিব পাৰি, কামৰূপৰ ৰজাসকলে মুছলমানৰ লগত, যুদ্ধৰ শেহত, সন্ধি কৰোতে, এই ৰাজকীয় শব্দবিলাক আদান-প্ৰদান কৰিছিল।

নাইবা তেতিয়া প্ৰবল মুছলমান ৰাজশক্তিয়ে, উত্তৰ ভাৰতৰ প্ৰবল ক্ষত্ৰিয় শক্তিক দমন কৰি, আধিপত্য কৰাত,—কামৰূপৰ ৰজাসকলে, তেওঁবিলাকৰ শক্তিত সম্মোহিত হৈ, কোনো কোনো বাছকবনীয়া মুছলমানৰ ৰাজসভাৰ শব্দ কামৰূপৰ ৰজা সকলে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লৈছিল, বিশেষকৈ ৰাজদূত বা কটকীসকলৰ আদান-প্ৰদানত ।

যেই কি নহওক, কিছুমান মুছলমানী শব্দ কামৰূপত তেতিয়া সোমাল ।

এই বাবেই আমি কিছুমান মুছলমানী শব্দ, কামৰূপ বা অসমখন মুছলমান সকলৰ অধীনলৈ নোযোৱাতো, আমাৰ পুৰণি পুথি বিলাকত পাওঁ ।

সেইদৰেই, বাৰভূঞা সকলৰ ৰাজ চ'ৰাতো তেনে কোনো কোনো শব্দ ব্যৱহাৰ হৈছিল বুলি জনা যায় ।

উজীৰ :—

“উজীৰ” উপাধিটো মুছলমান “বাদশ্বাহৰ” বিচক্ষণ শ্ৰেষ্ঠ মন্ত্ৰীজনক দিয়া হৈছিল । এই “উজীৰ” শব্দটো বৰ বাৰভূঞাৰ এজন বিচক্ষণ কুটনৈতিক ভূঞাক (শান্তানুৰ পুত্ৰ) নাম দি লৈছিল । এই “উজীৰ” নামৰ ভূঞা জনে, দাতি-কাষৰীয়া পৰ্ব্বতীয়া জাতিক, অনেক ধৰণৰ বুদ্ধিৰে বাৰভূঞাৰ বশলৈ আনিছিল । তেতিয়া হেনো ভোট, মিৰি, ডফলা আদি পৰ্ব্বতীয়া জাতিয়ে “বাৰভূঞাক”—“নিগম” ৰজা বুলিছিল । পাচত, আহোমে এই পৰ্ব্বতীয়া জাতিক বশ কৰি লওঁতে আহোমক “আগম” ৰজা বুলিছিল । এই শব্দ দুটাৰেই তেওঁবিলাকে “বাৰভূঞা” আৰু “আহোম”ক পৃথক কৰি বুজাইছিল ।

কাৰ্থনা :—

এই দৰেই, সৰু বাৰভূঞা ফৈদৰ ভূঞাৰ সন্ততিয়ে পচিম কামৰূপত, তেওঁবিলাকৰ ৰাজ সভাখনক কাম কৰাৰ ঠাই বুলি “কাৰ্থনা” বুলিছিল । কমতাপুৰৰ ৰজাই পতা ভূঞা সকলেও, এই দৰেই তেওঁবিলাকৰ সভাখনক “কাৰ্থনা” বুলিছিল ।

বৰ বাৰভূঞা

বৰ বাৰভূঞা :—

দ্বাদশ শতিকাৰ একেবাৰে শেহত, শান্তানুৰ মৃত্যুৰ পাচত তেওঁৰ পুতেক বাৰজন,—লহকৰ, কাব্যশী বা কাশী, পদ্ম বা পম, ৰায়, সলাল, শুক, টেটন, ধ্বজা, উজীৰ সাবোল, ৰমাই আৰু তমাই বৰ বাৰভূঞা বুলি খ্যাত হ'ল । সকলোৰে জ্যেষ্ঠ লহকৰ ভূঞাই ৰাজপাটত বহিল । ভায়েক এঘাৰ জনে ৰাজ প্ৰতিনিধি হৈ, কুণ্ডিলৰ সীমাৰ পৰা পচিমে কামপীঠৰ ভোটৰ ৰাজ্যলৈকে খণ্ড খণ্ড ভাগত শাসন কৰিবলৈ ল'লে ।

লক্ষীমপুৰ

পিতৃ শান্তানুৰ ইচ্ছাতেই বৰ বাৰ-ভূঞাসকলে, তেওঁবিলাকৰ ৰাজধানী ‘ৰঙ্গগ্ৰাম’ৰ

নাম বুঢ়ীমাক লক্ষ্মী কুৱৰীৰ নামত "লক্ষিমীপুৰ" নাম দিয়ে। সেই ঠাইখনেই আজি "লক্ষীমপুৰ বা উত্তৰ লক্ষীৰপুৰ।"

বৰ বাৰ-ভূঞাসকলে প্ৰবল প্ৰতাপেৰে ভূঞা ৰাজ্যৰ কেউফালে দিগ্বিজয় কৰি, পৰ্ব্বতে ভৈয়ামে জনাজাত হৈ পৰিল।

তেওঁবিলাকৰ ৰাজসভাখনো উচ্চ শিক্ষিত নিপুণ বিষয়াসকল আৰু সংস্কৃতজ্ঞ সভাপণ্ডিত সকলেৰে উজ্জ্বল হৈ গোটেই কামৰূপ দেশখনত প্ৰখ্যাত হৈ পৰিছিল।

বাৰ-ভূঞাসকল শাস্ত্ৰ অধ্যয়নত আৰু ৰণ-কৌশলত, সেই সময়ত অদ্বিতীয় হৈ উঠিছিল। পৰ্ব্বতীয়া মিৰি, ডফলা, আঁকা, ভোট আদিক এওঁবিলাকে বশ কৰি লৈছিল।

কূটনৈতিক কথাৰে পৰ্ব্বতীয়া জাতিবিলাকক বশ কৰি অনাত, পদ্ম বা পম, টেটন আৰু উজীৰ প্ৰখ্যাত হৈ পৰিছিল।

টেটন :— আটাই কেউজনতকৈ টেটনেই ক'তো পিছল নোখোৱাকৈ, সন্ধিৰ বাঁহ বুধিৰে কটাৰ দৰে, হাতত অস্ত্ৰ নধৰাকৈয়ে, অবুজন মানুহক বশ কৰি অনাত, অতি পাকৈত আছিল। তেতিয়া টেটনৰ নামটো প্ৰজাৰ মুখে মুখে হৈ পৰিছিল। বাৰ-ভূঞাৰ ৰাজ্য যোৱাৰ পাচতো "টেটন"ৰ নামটো দেশৰ মানুহৰ মাজত এনেদৰে থাকি গ'ল যে, মানুহে, তেওঁবিলাকৰ মাজত কোনো কূটনৈতিক টেঙৰ মানুহ ওলালেই, মানুহজনক "টেটন" আখ্যা দিছিল। আহোমৰ দিনতো 'টেটন' আখ্যাৰ বহুতো গল্প শুনা যায়। আজিকালিও মানুহে ধূৰ্ত্ত মানুহক অৰ্থপূৰ্ণ 'টেটন' বোলে, আমাৰ আজিৰ ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত—ধৰা নপৰাকৈ মানুহক বলাই লৈ যাব পৰা, জনকো মানুহে 'টেটন' আখ্যা দিয়ে।

চুটিয়া :— ৰুক্মিণীৰ পিতৃ ভীষ্মক ৰজাৰ দেশখনৰ নাম আছিল,—বিদৰ্ভ দেশ। চুটিয়াসকলে ভীষ্মক ৰজাৰ সন্ততি বুলি পৰিচয় দিয়ে। গতিকে, এই জাতিটো অসমৰ বা কামৰূপৰ অতি পুৰণি জাতি। পাচত, এওঁবিলাকৰ দেশখন কুণ্ডিল (এতিয়াৰ সদিয়া) বুলি জনাজাত হ'ল।

বাৰ ভূঞাৰ অভ্যুদয়ৰ সময়ত চুটিয়া জাতিটো সমৃদ্ধিশালী নাছিল, আৰু বল-পৰাক্ৰমতো প্ৰখ্যাত নাছিল। লক্ষ্মী কুৱৰীৰ দিনত, চুটিয়াসকলে ভূঞাৰ পূব-ৰাজ্যত ঘনে ঘনে লুট-পাট কৰাত, লক্ষ্মী কুৱৰীয়ে বিশ্বনাথৰ পৰা ৰাজধানীখন, ৰঙা নৈৰ কোষৰ ৰঙ্গগ্ৰামলৈ, লৈ যায়। তেতিয়াৰ পৰা চুটিয়াবিলাকে ভূঞা ৰাজ্যত উৎপাত কৰিব নোৱাৰা হ'ল। অৱশ্যে, আমি পাচত ক'মগৈ, চুটিয়াসকল প্ৰবল পৰাক্ৰমী হৈ উঠিলত, বাৰ-ভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ লগত আৰু আহোমৰ লগত কেনে দৰে সংঘৰ্ষ হৈছিল।

বৰ বাৰ-ভূঞাসকলৰ দিনত, কুণ্ডিলৰ চুটিয়াসকল বৰ বাৰ-ভূঞাসকলৰ বশ মানি আছিল। এইদৰেই, পৰ্ব্বতীয়া মিৰি, ডফলা, ভোট আদিয়েও—বৰ বাৰ-ভূঞাৰ বশ মানি আছিল।

তেতিয়া ভূঞা ৰাজ্যখন জয়-জয় ময়-ময় হৈছিল।

পূজা-সেৱা :— পিছলা নৈৰ দাতিত, "ফুল-বাৰীতে"ই, গোসানী পূজাৰ ঘাই ঠাই কৰি, ভূঞা ৰাজ্যৰ সকলোৱেই পূজা চলোৱা বুলি জনা যায়। মায়ামত্ত বা ৰামচন্দ্ৰ বা প্ৰতাপসিংহৰ দিনত উজনি কামৰূপৰ যি যি ঠাইৰ দৌল-দেৱালয়ত পূজা চলিছিল সেইবিলাক দৌল-দেৱালয়তে সমুদ্ৰকে আদি কৰি বৰ বাৰভূঞাসকলেও পূজা আদি চলাই আহিছিল। তেতিয়া, স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজত্ব. ভূঞা-ৰাজ্যলৈ বিস্তাৰ কৰাৰ আগতে. ভূঞা-ৰাজ্যত—এইবিলাক দেৱালয় আছিল—পঞ্চানন (কালী গোসানী), বঠাৰতী গোসানী, কেচাইখাতী গোসানী, লোনপানী, কল্যানী গোসানী, চণ্ডী, উমা, ভৈৰৱী, আৰু শিৱপূজাৰ—বিশ্বনাথ, থানেশ্বৰ, যোগেশ্বৰ, মুক্তিনাথ নন্দিকেশৰ, ৰুদ্ৰপদ, শুক্লেশ্বৰ, পূৰ্ব্ব-শঙ্কৰ, নাগ-শঙ্কৰ, হলেশ্বৰ, ভৈৰব-পদ, মহাভৈৰৱ, হিন্দুলেশ্বৰ, টিঙ্গেশ্বৰ, গোপেশ্বৰ, আৰু বিষ্ণুপূজাৰ—সৌভাগ্যমাধৱ, বাসুদেৱ, বুঢ়ামাধৱ, আৰু দুলাল-মাধৱ আদি।

এই বিষয়ে, শ্ৰীযুত সৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰদেৱে. তেখেতৰ "ভুঞা-ৰাজ্য" প্ৰৱন্ধত এইদৰে লিখিছে ;—"এই শাক্ত, শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱ মন্দিৰবিলাক কোনে কেতিয়া নিৰ্ম্মাণ কৰাইছিল সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰি। ভূঞাসকলৰ ৰাজত্বকালত উত্তৰ পাৰে এই মন্দিৰবিলাক যে আছিল তাত কোনো সন্দেহ নাই। ভূঞা-ৰাজ্যত একে সময়তে শাক্ত শৈৱ, বৈষ্ণৱ মন্দিৰ থকাৰ পৰা বুজা যায় যে ভূঞাসকলে শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ ওপৰত হাত দিয়া নাছিল। (এই বাবেই, সুমন্তই বিষ্ণু মন্ত্ৰত দীক্ষিত হৈছিল। আন ঠাইত কোৱা হৈছে।)

ইয়াৰ পৰা বুজা যায়, "ভূঞা ৰাজ্য" উদ্ভৱ হোৱাৰ আগতে, পুৰণি ৰজাসকলে, উত্তৰ পাৰে, এই মন্দিৰবিলাক সজাই পূজা-সেৱা কৰিছিল। কিন্তু, কেইবা শতিকাৰো পুৰণি মন্দিৰ বিলাকৰ কিছুমান মন্দিৰ, প্ৰাকৃতিক বিপৰ্য্যয়ত ভাগি যোৱাত. স্বৰ্গদেৱসকলে, পাচত, ভালেমান মন্দিৰ ন-কৈ সাজি, মন্দিৰৰ সেৱা চলাবলৈ থাট-পাম দিয়া বুৰঞ্জীত পোৱা যায়।

সৰু-বাৰভূঞা।

সুমন্তৰ মৃত্যুৰ পাচত তেওঁৰ পুতেক বাৰ জন,—কন্বজবৰ, ৰঘু, মুকুন্দ, কদম্ব, সুৰথ, সুন্দৰ. সুসম, গৌৰ, ৰত্ন, মহাৰথ, লেপ আৰু কেপ—সৰু বাৰ-ভূঞা বুলি প্ৰখ্যাত হয়। বৰ্ত্তমান নগাঁৱৰ ৰামপুৰত তেওঁবিলাকৰ ঘাই ৰাজধানীতে, সবাতোকৈ জ্যেষ্ঠ কন্বজবৰক ৰাজপাটত বহুৱাই ভায়েকসকলে বৰ-বাৰভূঞাসকলৰ দৰেই ঠায়ে ঠায়ে ৰাজ-প্ৰতিনিধি হৈ ৰাজ্য চলাবলৈ লয়।

স্যমন্ত বৈষ্ণৱ আছিল। পুতেকসকলে, পিতৃৰ মৃত্যুৰ পাচত, পূৰ্ব্বৰ গোসানী মন্ত্ৰ লৈ শাক্ত হে হ'ল। সক-বাৰভূঞাসকলো প্ৰবল প্ৰতাপী হৈ, তেওঁবিলাকৰ ৰাজ্য কমতালৈকে বিস্তাৰ কৰিবলৈ ল'লে।

বৰ বাৰ-ভূঞাসকলে ৰাজ্য লোৱাৰ অলপ পাচতে, ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আদিতেই সক বাৰ-ভূঞাসকলেও ৰাজ্য পায়। সক বাৰ-ভূঞাসকলে দিগ্বিজয় কৰিবলৈ ওলাওঁতেই দক্ষিণ কালৰ কছাৰীৰ লগত সংঘৰ্ষ হয়।

কছাৰী :—

এই জাতিৰ মানুহে নিজক দ্বিতীয় পাণ্ডৱ ভীমৰ সন্তান ঘটোৎকচৰ সতি-সন্ততি বুলি পৰিচয় দিয়ে। গতিকে এওঁবিলাক কামৰূপৰ বা অসমৰ অতি পুৰণি মানুহ। এওঁবিলাকে বাৰ ভূঞাৰ অভ্যুদয়ৰ সময়ত পুবে কুণ্ডিল ৰাজ্য বা সাদিয়াৰ পৰা নগা পৰ্ব্বতৰ নামনি ছোৱাত আৰু পৰ্ব্বতৰ তলৰ ভৈয়ামত খণ্ড খণ্ড ঠাইত সক সক গৰাকী হৈ পচিম কামৰূপ আৰু কাছাৰলৈকে স্বাধীন ভাৱে ৰাজত্ব কৰি আছিল। আহোমৰ দৰে সবিশেষ কথা লিখা কছাৰীৰ বুৰঞ্জী পোৱা নেযায়। কিন্তু বাৰ-ভূঞাৰ চৰিত মতে জনা যায়, অসমত (কামৰূপ) আহোমৰ সম্পূৰ্ণ আধিপত্য নোহোৱালৈকে উজনি খণ্ডত বৰ বাৰ-ভূঞাসকলৰ লগত, লুইতৰ দক্ষিণে, দিহিং দিখৌ নৈৰ পাৰত, কছাৰীসকলৰ লগত ঘনাই সংঘৰ্ষ হৈছিল। কেতিয়াবা কছাৰীয়ে বৰ বাৰ-ভূঞাক ঠেলে, কেতিয়াবা বৰ বাৰ-ভূঞাই কছাৰীক ঠেলে। দিহিং নৈৰ দাঁতিৰ এছোৱা, আৰু দিখৌৰ পৰা দিচৈলৈকে—বৰ্ত্তমানৰ ৰংপুৰৰ এছোৱা, জকাইচুক, টীয়ক, বৰ মুকলিলৈকে এই খণ্ড বৰ বাৰ-ভূঞাৰ ৰাজ্যত সোমাই আছিল।

তেতিয়া কছাৰী ৰজাসকলক "বৰাহ-ৰজা" বোলা হৈছিল। আৰু "বৰাহ-ৰজা"ৰ প্ৰজা কছাৰীসকলক "বৰাহী" বুলি জনাজাত হৈছিল।

পুৰণি পুথি মাধৱকন্দলীয়ে ৰচনা কৰা "ৰামায়ণ"ত বৰাহী বা কছাৰী ৰজা—শ্ৰীমহামাণিক্যৰ (ফ.) কথা,—এইদৰে পোৱা যায়।—

"কবিৰাজ কন্দলী যে, আমাকেসে বুলি কয়,
মাধৱ কন্দলী আৰো নাম।
সপোনে-সচিতে মঞি, জ্ঞান কায় বাক্যমনে
অহৰ্নিশে চিন্তো ৰাম ৰাম॥
× × × ×
ৰামায়ণ সুপয়াৰ শ্ৰীমহামাণিক্য যে
বৰাহী ৰাজাৰ অনুৰোধে।
সাতকাণ্ড ৰামায়ণ পদবন্ধে নিবন্ধিলো,
× × × × ॥"

—মাধৱ কন্দলীৰ কথাৰ পৰা বুজিব পাৰি, তেতিয়া কছাৰীৰ ৰাজ-পৰিয়ালৰ লোক সকলে হিন্দু ধৰ্ম্মৰ শাক্ত-বৈষ্ণৱ পন্থৰ ভিতৰতে আছিল। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ প্ৰায় দেৰ-শ দুশ বছৰৰ আগতেই, মাধৱকন্দলী আদি পণ্ডিতসকলে, বৈষ্ণৱ-পন্থৰ সুপয়াৰ আদি ৰচনা কৰিছিল, কছাৰী ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত।

কছাৰী ৰজা মহামাণিক্যফা চতুৰ্দ্দশ শতিকাৰ আগ ভাগত বৰ্ত্তমান নগাঁৱৰ এক খণ্ডত (পচিমলৈ) ৰাজত্ব কৰিছিল বুলি অনুমান হয়। কিয়নো, বৰ্ত্তমানৰ সমালোচকসকলে ‘মাধৱ-কন্দলী’ক চতুৰ্দ্দশ শতিকাৰ আদি ভাগৰ কবি বুলি কয়।

বৰাহী বা কছাৰী ৰজা বিক্ৰমাদিত্যফাৰ পৰা, কছাৰীৰ ৰাজ-শক্তি প্ৰৱল হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। পাচত, আহোমসকলে ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰি আনোতে প্ৰতাপী কছাৰী ৰজাসকলৰ লগত সংঘৰ্ষ হোৱাৰ কথা আহোম বুৰঞ্জীত পোৱা যায়।

সৰু-বাৰভূঞাসকলে ভোগ-পীঠত অৰ্থাৎ নগাঁৱত কছাৰীসকলক পৰ্ব্বতৰ ফালে হেচি পচিম-কামৰূপলৈ আগবাঢ়ি কমতাপুৰলৈকে দিগ্বিজয় কৰি,পচিম কামৰূপত আনকি কমতাপুৰ নগৰৰ ওচৰতো ঠায়ে ঠায়ে সৰু সৰু ভূঞা ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। জনা যায়, কমতাপুৰৰ ওচৰৰ এখন ঠাইত কন্বজ-বৰে ৰাজ্য স্থাপন কৰি কমতাৰ ৰজাৰ লগত মিত্ৰ হৈ, তাতে বসতি কৰিলে। তেওঁৰ নামেৰেই সেই ঠাইৰ নাম—‘‘কন্বজপুৰ হ’ল। কমতাপুৰৰ ৰজাৰ লগত, সৰু-বাৰভূঞাসকলৰ বহুবাৰ সংঘৰ্ষ হৈছিল। কেতিয়াবা এওঁবিলাকে পচিম-কামৰূপত স্বাধীন ভূঞা-ৰাজ্য পাতিছিল, কেতিয়াবা কমতাপুৰৰ ৰজাৰ অধীন হৈছিল। পাচত, দুই-চাৰিজন সৰু বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ বাহিৰে, বাকী বিলাক, কমতাৰ ৰাজ-বাহিনীৰ আগত তিষ্ঠিব নোৱাৰি ভোগ-পীঠলৈ (নগাঁৱলৈ) ঘূঁহকি আহিছিল। মুঠতে, আহোম ৰাজ-শক্তিয়ে সৰু-বাৰভূঞাসকলক দমন নকৰালৈকে, তেওঁবিলাক সেই খণ্ড ৰাজ্যত প্ৰৱল-প্ৰতাপী হৈ আছিল।

বৰ-বাৰভূঞাসকলৰ শাসন-প্ৰণালী ঃ—

—এটা কথা মন কৰিবলগীয়া, লুইতৰ দক্ষিণ-পাৰে ৰাজত্ব কৰা কছাৰী আৰু আহোম সকলে নিজ ভাষাৰে তেওঁবিলাকৰ ৰাজ্যৰ ঠাই আৰু নৈবিলাকৰ নাম দি গৈছিল ; যেনে ডিবৰু, দিহিং, দিখৌ, দিচৈ। কিন্তু লুইতৰ উত্তৰ-পাৰে ভূঞা-ৰাজ্যৰ নামবিলাক সংস্কৃতমূলক যেনে গহপুৰ, কলংপুৰ, শোণিতপুৰ, সোৱনশ্ৰী বা সোৱনচিৰী ইত্যাদি। হয়তো, এই নামবিলাও কামৰূপৰ পুৰণি আৰ্য্য-ৰজাসকলৰ পৰাও হৈ আহিছিল। কিন্তু, লুইতৰ দক্ষিণ-পাৰে যেনেকৈ আৰ্য্যৰ সংস্কৃতমূলক নামবিলাক কছাৰী আহোমৰ দিনত সাল-বদল হৈছিল, সেইদৰে বাৰভূঞ

ৰাজ্যত সাল-বদল হোৱা নাছিল। অৱশ্যে, যেতিয়া গোটেই কামৰূপ ৰাজ্যখন আহোমৰ অধীনলৈ আহিল, তেতিয়া, অসম দেশৰ মানুহবিলাক ইঠাইৰ পৰা সিঠাইলৈ যোৱাত, ভালেমান নৈ আৰু ঠাইৰ নাম সলনি হৈছিল।

আমি আগতে কৈছো, বৰ-বাৰভূঞাসকলে লহকৰ ভূঞাক ঘাই ৰাজপাটত বহুৱাই, তেওবিলাক ভূঞা-ৰাজ্যত একো একোখন গাও বা জিলাত শাসনকৰ্ত্তা হৈ বহিল। কোনজন ভূঞা কোন খণ্ডত বহিছিল তাক সঠিককৈ জনা নেযায়। ভূঞা-ৰাজ্যত লুইতলৈ পৰ্ব্বতৰ পৰা ওলাই বহুতো নৈ বৈ আহিছে। এই নৈবিলাকেই একো একো খণ্ডৰ সীমা হৈছিল বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।—ভূঞাসকলে শাসন কৰা ঠাইবিলাকৰ নাম এনেদৰে আছিল বুলি বিশ্বাস হয়। লক্ষিমীপুৰ বা লক্ষীমপুৰ, গাগলডুবি, পিছলা, ৰতনপুৰ, নৰোৱা, হাবুং, বানপুৰ বা বানফাং, নাৰায়ণপুৰ, ঢলপুৰ, জকাইপুৰ বা জকাইচুক (দিখৌৰ পৰা দিচৈলৈকে) কলংপুৰ, কলাপুৰ বা কলাবাৰী (কন্দলীবাৰী), গহপুৰ, বৰগাও, দিপৰাপুৰ, ৰংছালী, সলালপুৰ, বিশ্বনাথ, পাকুৰিগুৰি, চতিয়াপুৰ, কছাৰীপুৰ বা কছাৰীগাও—ইত্যাদি। প্ৰথমতে বাৰ জন ভূঞাই ৰাজ্যখন ভাগ ভাগ কৈ শাসন কৰোতে, একো একো জন ভূঞাৰ খণ্ডত দুই-চাৰিখন গাও বা জিলা পৰিছিল। পাছলৈ বাৰ ভূঞাৰ সন্ততি বেছি হৈ অহাত, আৰু বহুতো ভাগ হৈ পৰিল বুলি জনা যায়। এওবিলাকে প্ৰত্যেকেই নিজে নিজে স্বাধীন হৈ শাসন কৰি আছিল যদিও, গোটেই ভূঞা-ৰাজ্যৰ শাসন-প্ৰণালী সকলো ভূঞাই সমবেত হৈ ঠিৰাং কৰি লৈছিল। ভূঞাৰ ঘাই ৰাজসভাত যি কথা ঠিৰাং হৈছিল, তাক কোনো জনেই নমনাকৈ নেথাকিছিল। ইয়াৰ পৰাই, এটা প্ৰবাদ ওলাইছিল,—"বাৰভূঞাৰ নাও বামেই যায়" বুলি। অৰ্থাৎ তেওবিলাকে ৰাজসভাত যি কৰো বুলি লৈছিল, সেইটো কাৰো লাভ লোকচানলৈ নেচাই, একালৰ পৰা কৰি গৈছিল। বাৰভূঞাৰ শাসন-প্ৰণালী উচ্চ আছিল। সংস্কৃতজ্ঞ সভাপণ্ডিতসকল আৰু বিচক্ষণ বিষয়াসকলে সকলো ৰাজকীয় কথা ফঁহিয়াই চাই হে, ৰাজ্যখনত চলাবলৈ দিছিল। বাৰভূঞাৰ ৰাজসভাৰ পদ্ধতিবিলাক কেনেকৈ আহোম ৰাজসভাত সুমুৱা হৈছিল, এই বিষয়ে পাচত কোৱা হ'ব। ইয়াতে ক'ব পাৰি, বাৰভূঞাসকল যেতিয়া আহোমৰ হাতত সমুলঞ্চে ঘাটিলে, তেতিয়া তেওবিলাকৰ ৰাজসভাত থকা ভালেমান ঋষি-কুলীয়া সংস্কৃত শাস্ত্ৰৰ সুপণ্ডিত ব্ৰাহ্মণসকলক, স্বৰ্গদেৱ সকলে দক্ষিণ-পাৰৰ গড়গাও, ৰংপুৰ আদি ৰাজধানীলৈ লৈ আহিল। দক্ষিণ-পাৰৰ যি সকল ব্ৰাহ্মণ-পৰিয়ালে বিশ্বনাথ, কলাবাৰী, নাৰায়ণপুৰ আৰু লক্ষীমপুৰৰ পৰা অহা বুলি কয়. সেই সকলৰ পূৰ্ব্বপুৰুষ বহুতেই বাৰভূঞাৰ ৰাজসভাৰ সভাপণ্ডিত আছিল বুলি জনা যায়।

আহোমৰ আগমন।

টাই বা শ্যান জাতিৰ মানুহকে অসমৰ (কামৰূপৰ) মানুহে অহম বা আহোম বুলিলে। আহোম শব্দটোৰ বিষয়ে কেইবা প্ৰকাৰেও কোৱা হয়। এই নতুন মানুহবিলাকে নিজক চিনাকি দিওতে, “শ্যান বা আশ্যান” মানুহ বুলিছিল; সেয়ে ইয়াৰ মানুহৰ মুখত আসাম বা অসম বা অহম বা আহোম হ'ল। আন প্ৰকাৰে. এই জাতিটো অসম বা সৌমাৰত সোমাওতে, এনে প্ৰবল প্ৰতাপেৰে আহিছিল যে,—এই দেশৰ মানুহে, কোনেও তেওবিলাকৰ সম হৈ, তেওবিলাকক খেদি দিব নোৱাৰিছিল। এই বাবেই, সেই সময়ত দক্ষিণ-পূব সৌমাৰত থকা মানুহবিলাকে, তেওবিলাকক অসম বা অহম মানুহ বুলিছিল। সেই বাবেই গোটেই দেশত— তেওবিলাক অসম বা অহম বা আহোম বুলি জনাজাত হ'ল।

ভাৰতৰ তথা অসমৰো সকলো ৰাজবংশই দেৱতাৰ পৰা উৎপত্তি হোৱা বুলি চিনাকি দিয়াৰ দৰেই, আহোমসকলেও নিজক ইন্দ্ৰবংশী বুলি চিনাকি দিলে। এই বাবেই আহোম ৰজাসকলক “স্বৰ্গদেও” বোলা হৈছিল।

টাই বা শ্যান জাতিৰ মানুহৰ যাই ঠাই হ'ল বৰ্ম্মাদেশৰ উত্তৰে শ্যান পৰ্ব্বতৰ উপত্যকাত।

তেওবিলাকৰ ৰাজ পৰিয়ালৰ এটা দল, ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰিবলৈ পাটকাই পৰ্ব্বতৰ ফালে ভটীয়াই আহিল। তাতে পাটকাই পৰ্ব্বতৰ ওচৰত মুংৰিমুংৰাম বোলা ঠাইত ভালেমান বছৰ ৰাজত্ব কৰি আছিল। ডক্টৰ হটন (Dr. Hutton) চাহাবে কয়, আহোমসকল শ্যান দেশৰ পৰা অসমৰ জয়পুৰ পোৱালৈকে এশ বছৰ লাগিছিল।

চুকাফা :— মুংৰিমুংৰামত ৰাজত্ব কৰি থকা এজন ৰাজকোৱঁৰে লগত প্ৰায় এহেজাৰ মানুহ লৈ, ১২২৯ খ্ৰীষ্টাব্দত অসমৰ (কামৰূপৰ) দক্ষিণ-পূব চুকৰ জয়পুৰত ওলায়হি। এই জন ৰাজ কোৱঁৰৰ নামেই চুকাফা।

এই দেশলৈ অহা টাই জাতিৰ মানুহসকল বৰ বলী, সাহসী আৰু যুজাৰু আছিল। এওঁবিলাকে ৰজা জনক দেৱতাৰ দৰে জ্ঞান কৰিছিল; স্বৰ্গদেৱ চুকাফা এজন বিচক্ষণ ৰাজনীতিজ্ঞ পুৰুষ আছিল। শাসন কাৰ্য্যতো তেওঁ চোকা আছিল।

কামৰূপৰ (অসমৰ) দক্ষিণ পূব চুকৰ জয়পুৰত, স্বৰ্গদেৱ চুকাফাই প্ৰবেশ কৰোতে, সেই খণ্ডত বৰাহী (কছাৰী), মৰাণক শাসন কৰি থকা পাইছিল। পূবত চুটিয়া সকলক, লুইতৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ পাৰৰ এচোৱাত বাৰভূঞা সকলক, লুইতৰ দক্ষিণ পাৰত কছাৰী সকলক আৰু পচিম কামৰূপত কমতাপুৰলৈকে খেনবংশী ৰজাক পাইছিলহি।

চুকাফাই জয়ে জয়ে বৰাহী জাতিৰ লগত ৰণ কৰি বৰাহীক বশ কৰে। তাৰ পাচতেই

বৰাহীৰ ওচৰতে পূবে ডিবৰু নৈৰ ফালে থকা মৰাণক ৰণত হুৰুৱাই তলতীয়া কৰি লয়। এই কেইখন ৰণত আহোম সকলে ঢাল-তৰোৱাল, কাঁৰ-ধেনু, যাঠি-বৰছা আদি ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

আহোম সকলৰ আগত তিষ্ঠিব নোৱাৰিয়েই, এই জাতিবিলাকে টাই জাতিৰ মানুহক —"ইহঁতৰ সমান কোনো নাই" বুলি এওঁবিলাকক অসম জাতি বুলিছিল। সেয়ে পাচত, অসম বা অহম বা আহোম জাতি বুলি জনাজাত হ'ল।

ৰাজনীতিত পাকৈত স্বৰ্গদেৱ চুকাফাই বৰাহী আৰু মৰাণক আপোন কৰি লবলৈ, তেওঁবিলাকৰ গাভৰুক আহোম ডেকাক বিয়া কৰিবলৈ দি, তেওঁবিলাকৰ লগত মিতিৰ হৈ, তেওঁবিলাকক সাবতি ল'লে, আৰু বৰাহীয়ে টুপ লগা সজাত চৰাই উপহাৰ দিওঁতে, ৰজা থকা ঘৰটো সেই আৰ্হিতে টুপ লগাই সঁজাই ল'লে। আগেয়ে তেওঁবিলাকৰ থকা ঘৰ ডুচলীয়া আছিল। এনেদৰে, আহোমসকলে বৰাহী-মৰাণৰ বহুতো দয়-দস্তুৰ আৰু মাত কথা লৈ, বৰাহী মৰাণক নিচেই আপোন কৰি তেওঁবিলাকৰ লগত সুমুৱাই ল'লে।

আহোমৰ, বৰ বাৰভূঞা'ৰ লগত দেখাদেখি

স্বৰ্গদেৱ চুকাফাই বৰাহী মৰাণক বশ কৰি আগবাঢ়ি আহোঁতে দিহিং নৈৰ কোষত থকা হাবুং চহৰ পায়হি হাবুঙত শাসন কৰি থকা বাৰভূঞাৰ—শাসনকৰ্ত্তা ভূঞাজনৰ লগত সংঘৰ্ষ হয়। বোধকৰো, আহোমৰ আগত তিষ্ঠিব নোৱাৰি, হাবুঙত থকা ভূঞাজন উত্তৰলৈ হুহঁকি গ'ল। বাৰভূঞা চৰিতত, চুকাফাৰ লগত সংঘৰ্ষ হোৱাৰ যি কথা আছে,—এই হাবুঙত হোৱা ঘটনাই বুলি অনুমান হয়।

স্বৰ্গদেৱ চুকাফাৰ ৰাজ্য স্থাপন

আগতে কৈ অহা হৈছে, আহোমসকল আহোঁতে, লুইতখন কামৰূপৰ উত্তৰে বৈ গৈছিল। কামৰূপৰ (অসমৰ) মাজে মাজে দিহিং নৈ বৈ গৈ, ভাটীত—কাজিৰঙা হাবিৰ মাজেদি, লুইতত পৰিছিলগৈ। জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনত এটা প্ৰাকৃতিক বিপৰ্য্যয়ত, বৰ্ত্তমানৰ দিহিংমুখত দিহিংখন লুইতত পৰি এছোৱা বৰ নৈ হৈ আহি, শিৱসাগৰ জিলাৰ পূবতে ডুফালে ডুই সুতি হৈ দিখৌখন মাজতে চিঙি, মাজুলী দ্বীপটো নিৰ্ম্মাণ কৰি, আহঁতগুৰিৰ পচিমত আকৌ ডুই সুতি মিলি, বিশাল বৰনৈ হৈ ব'বলৈ ধৰিলে। মাজুলীত বৈ যোৱা দিখৌ নৈ ছোৱাকে এতিয়া "টুনী" নৈ বোলে।

আগেয়ে মাজুলীৰ ভূমিখণ্ড দক্ষিণ পাৰে থাকোতে, দিখৌ নৈখন মাজুলীৰ পোনে, দিহিঙত পৰিছিল।

হাবুঙৰ পৰা ভূঞাসকল লুইতৰ উত্তৰ পাৰলৈ হুহকি যোৱাত, মৰাণ বৰাহীৰ ৰণুৱা লৈ, আহোম সকলে দিহিং নৈয়েদি ভটীয়াই আহি তেতিয়াৰ দিখৌমুখৰ পৰা দিখৌ নৈয়েদি উজাই, চৰাইদেও পৰ্ব্বতত ৰাজধানী পাতি বহিলগৈ। এই খণ্ড দেশত থকা—নামৰূপ, টিপাম অভয়পুৰ, হাবুং (ভূঞাৰ), শিমলুগুৰি, নামডাং আদি ঠাইত থকা কছাৰীৰ সৰু সৰু শাসন কৰ্ত্তা সকলক সৰু-সুৰা ৰণতে দমাই লৈ,—এই গোটেই খণ্ড দেশত আহোম ৰাজ্য গঠন

কৰিলে। তেতিয়াৰ পৰাই ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আগভাগতে, কামৰূপৰ পুৰণি ৰাজবংশ বিলাকৰ লগত, আহোম ৰাজবংশও সোমাই পৰিল। কামৰূপৰ সৌমাৰ পীঠৰ লোকসকলে, বৈবাহিক সম্বন্ধৰে আহোম সকলক নিজৰেই লোক বুলি জ্ঞান কৰিলে।

স্বৰ্গদেও চুকাফাই তেওঁৰ ৰাজ্যখন আহল-বহল কৰি, ওচৰৰ পৰ্ব্বতৰ নগা সকলকো বশ কৰি গোটেই সৌমাৰপীঠত আহোম ৰাজ্য স্থাপন কৰি তেওঁ সৌমাৰেশ্বৰ হৈ পৰিল।

স্বৰ্গদেও চুকাফাই প্ৰায় দুকুৰি বছৰ ৰাজত্ব কৰি ১২৬৮ খ্ৰীঃত স্বৰ্গী হয়।

বৰ বাৰভূঞাৰ, চুটিয়াৰ লগত মিত্ৰতা

আহোমসকল সৌমাৰত সোমোৱাৰ আগতেই চুটিয়াৰ ৰাজ পৰিয়াল প্ৰবল পৰাক্ৰমী হৈ উঠিবলৈ ধৰিলে। বিশেষকৈ চুটিয়াৰ ৰজা ৰত্নধ্বজপালৰ দিনৰ পৰা। এওঁৰ দিনত, বৰ বাৰভূঞা সকলৰ লগত সংঘৰ্ষ হয়। এই সংঘৰ্ষত চুটিয়া সকলৰ আক্ৰমণ প্ৰবল আছিল। তেতিয়া বৰ-বাৰভূঞাসকলে, পূবৰ এক খণ্ড দেশ চুটিয়াক এৰি দি সন্ধি কৰে। সেই সময়ত পচিম-কামৰূপত কমতা ৰাজ্যও প্ৰবল হৈ উঠিছিল। পূবৰ প্ৰবল চুটিয়া ৰজাই, কমতাৰ প্ৰবল নীলধ্বজ ৰজাৰ কন্যা এটিক বিয়া কৰাবলৈ প্ৰস্তাৱ পঠিয়ালে। কমতাৰ নীলধ্বজে সেই প্ৰস্তাৱ নৰখাত, চুটিয়াৰ ৰজা ৰত্নধ্বজে, মিত্ৰ বৰ-বাৰভূঞাসকলৰ লগত আলোচনা কৰি, কমতাপুৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ আয়োজন কৰিলে। কটকীৰ মুখে কমতাৰ ৰজা নীলধ্বজে, চুটিয়া আৰু বাৰ ভূঞাসকল মিত্ৰ হোৱাৰ বাতৰি পাই,—যুদ্ধ নৌ হওতেই, তেও, চুটিয়াৰ ৰজা ৰত্নধ্বজলৈ ছোৱালী বিয়া দিবলৈ মান্তি হ'ল. আৰু সবাতোকৈ সুন্দৰী ৰাজ-কন্যাটিক সালঙ্কৃতাকৈ ৰত্নধ্বজলৈ বিয়া দি মিত্ৰ হ'ল।

ইয়াৰ পাচত পোৱা হ'ব বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ লগত চুটিয়াৰ কেনেকৈ সংঘৰ্ষ হৈছিল আৰু শেহত আহোমৰ লগত চুটিয়া ৰাজ্য কেনেকৈ ধ্বংস হ'ল।

সৰু বাৰভূঞাৰ লগত আহোমৰ মিত্ৰভাব

স্বৰ্গদেৱ চুকাফাৰ দিনত আহোম ৰাজ্য সৌমাৰৰ নামডাং নৈলৈকে স্থাপিত হৈছিল। স্বৰ্গদেৱ চুকাফাৰ পাচত কেইবাজনো স্বৰ্গদেৱে পচিম ফালে ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰি নিওঁতে, নামডাং, গাভৰু, চাৰিং আদি ঠাইৰ সক সৰু অথচ প্ৰবল কছাৰী ৰজাসকলৰ লগত ঘনে ঘনে ৰণ কৰিবলগীয়া হৈছিল। নগা পৰ্ব্বতৰ ভৈয়ামেদি প্ৰায় ধনশিৰী নৈৰ ওচৰলৈকে, আহোম ৰাজ্য বিস্তাৰ হোৱাত, পচিম-কামৰূপত কমতা ৰাজ্য প্ৰখ্যাত হোৱাৰ দৰেই পূবতো আহোম ৰাজ্য প্ৰখ্যাত হৈ উঠিল। অৱশ্যে, সেই সময়ত কমতাপুৰৰ ৰজাৰ লগত সৰু-বাৰভূঞাসকলৰ পচিম-কামৰূপত সৰু-সুৰা ৰণ লাগি আছিল।

এনে এখন ৰণতে, এবাৰ সৰু-বাৰভূঞাসকল কমতাৰ ৰজাৰ হাতত বন্দী হৈছিল কি মিত্ৰ হৈছিল।

এনেতে চতুৰ্থজনা স্বৰ্গদেৱ চুখাংফা ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ শেহত, আহোম ৰাজপাটত বহে। তেতিয়া আহোম ৰাজ্যখন ভালকৈয়ে থিতাপি হৈ পৰিছিল। স্বৰ্গদেৱ চুখাংফাই প্ৰবল প্ৰতাপী

কমতাপুৰৰ ৰজাৰ বাতৰি শুনি, সেই ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰি, গোটেই কামৰূপ সাম্ৰাজ্যত নিজৰ আধিপত্য বঢ়াবলৈ মন কৰিলে। আৰু স্বৰ্গদেৱে কছাৰী ৰাজ্যৰ সীমাত ভোগপীঠত (বৰ্ত্তমান নগাঁৱত) থকা সৰু বাৰভূঞা সকলক তেওঁবিলাকৰ ৰাজ্যৰ মাজেদি যাবলৈ বাট বিচাৰিলে। স্বৰ্গদেৱৰ এই প্ৰস্তাৱত, সৰু বাৰভূঞাসকলে, আহোম শক্তিলৈ তোষ কৰিয়েই বা মিত্ৰ ভাৱতে আহোমৰ সৈন্য বাহিনীক কমতাপুৰলৈ যাবলৈ বাট দিলে। এইখন ৰণত কমতাপুৰৰ ৰজা ঘাটি, তেওঁৰ "ৰাজনী" নামৰ এটি কন্যাক স্বৰ্গদেৱলৈ বিয়া দি, আহোম ৰাজশক্তিৰ লগত মিত্ৰতা কৰিলে।

ভূঞা ৰাজ্যৰ কেউকাষে ৰাজ্যসমূহ—

কোচ :— চুটিয়া, কছাৰী, কমতাৰ খেনবংশীৰ ৰাজ্য আৰু আহোমৰ সৌমাৰ ৰাজ্য প্ৰবল ভাৱে আগ বাঢ়োতেই, পচিম কামৰূপত মুছলমানে কেইবাৰাৰো আক্ৰমণ কৰাত, কমতাপুৰৰ খেনবংশী নীলাম্বৰ ৰজাৰ পাচত, কমতাপুৰ ৰাজ্য দুৰ্ব্বল হৈ পৰিল। সেই ছেগতে কমতাপুৰৰ অধীনত থকা কোচ জাতিৰ, এজন কমতাৰ প্ৰতিনিধি হাজোৰ শাসনকৰ্ত্তা হৰিয়া মণ্ডলৰ পুত্ৰ—বিশুৱে বিশ্বসিংহ নাম লৈ, স্বাধীনভাৱে কোচ ৰাজ্য স্থাপন কৰিলে। বিশ্বসিংহই প্ৰবল সৈন্য-সামন্ত লৈ, কমতাপুৰ ৰজাই পতা ভূঞা সকলক দমন কৰি, পূব কামৰূপৰ ভূঞা ৰাজ্যৰ বিষয়া আৰু বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিক কামপীঠৰ পৰা স্বৰ্ণপীঠৰ পূবলৈ খেদি আনিলে। কোচৰজা বিশ্বসিংহই বৰ বাৰভূঞাৰ ৰাজ্যৰ কিছু অংশ লৈ, তেওঁৰ কোচ ৰাজ্য সংগঠন কৰোতে ঠায়ে ঠায়ে গাওঁবিলাকত পুৰণি "ভূঞাৰ" আৰ্হিত, একো একোজন খাজনা বা ৰাজহ তুলিবলৈ "ভূঞা" উপাধিৰে বিষয়া নিয়োগ কৰিলে। কোচ ৰজাই উপাধি দি "ভূঞা" বিষয় দিওঁতে, সকলো মানুহকে দিছিল। ব্ৰাহ্মণ, কোচ, দৈৱজ্ঞ, কলিতা আদি জাতিৰ মানুহেও কোচ ৰজাৰ বিষয়া হৈ "ভূঞা" উপাধি পাইছিল।

বৰ বাৰভূঞা ৰাজ্যৰ পচিমত, কোচ ৰাজশক্তি উদ্ভৱ হোৱাত,—ভূঞা ৰাজ্য সেই কালে কোচ খাই আহিল।

ভূঞা ৰাজ্যৰ কেউফালে তেতিয়া প্ৰবল ৰাজশক্তি বিলাকে থিতাপি ল'লে।

বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকল

পোন্ধৰ শতিকাৰ শেহ ভাগত, বিশ্বসিংহই, বাৰভূঞাৰ সন্ততিবিলাক পিচুৱাই অহাত আহোম ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ সৈন্য-সামন্ত লৈ উজাই আহিল। আহোম ৰজাই, এই বাতৰি পাই ভূঞাসকলক লগত লৈ, বিশ্বসিংহক আগভেটা দিলেগৈ। আহোম আৰু ভূঞাৰ সৈন্যৰ প্ৰতাপত, আগবাঢ়িব নোৱাৰি আকৌ বিশ্বসিংহ নিজৰ ৰাজ্যলৈ উভতি

গ'ল। আহোম আৰু বাৰভূঞাৰ সৈন্যই বিশ্বসিংহক তেওঁৰ ৰাজধানীলৈকে খেদি নিয়াত, কোচ ৰজা বিশ্বসিংহই স্বৰ্গদেৱৰ আশ্ৰয় প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। স্বৰ্গদেৱে বিশ্বসিংহক তেতিয়া মিত্ৰভাৱে নিজ ৰাজ্যত "স্থাপিত সাঞ্চিত" কৰি, সৈন্য-সামন্ত ঘুৰাই আনিলে। এই বাবেই বুৰঞ্জীত পোৱা যায়, কোচৰ ৰজা স্বৰ্গদেৱৰ "স্থাপিত সাঞ্চিত" বুলি।

সেই সময়তে চুটিয়াৰ লগতো আহোমৰ সৰু-সুৰা ৰণ লাগে। আগৰে পৰা চুটিয়াৰ আও-ভাও পোৱা ভূঞাসকলে আহোম সৈন্যৰ সহায় হৈ, ৰণত কেইবাবাৰো চুটিয়াক সদিয়াৰ ভিতৰলৈ খেদি পঠাইছিল। আহোম ৰাজ্য আৰু ভূঞা ৰাজ্যত তেতিয়া চুটিয়াসকল সোমাবহি পৰা নাছিল।

সেই সময়ৰ কথাকে উন্নুকিয়াই স্বৰ্গীয় ভ্ৰমৰ শইকীয়াই, তেখেতৰ "চুটিয়া জাতি" কিতাপত এইদৰে লিখিছে;—"চুটিয়া ৰাজ্যৰ পচিম সীমাত. লাহে লাহে দুখন ৰাজ্যৰ উৎপত্তি হৈ, শ্ৰীবৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণত প্ৰবল প্ৰতাপী আহোম ৰাজ্য আৰু উত্তৰ পাৰৰ ফালে বাৰভূঞা ৰাজ্য।

× × × × ×

বাৰভূঞা সকলৰ (সৰু বাৰভূঞাৰ) প্ৰতাপৰ কথা শুনি, তেওঁলোকক চুটিয়াই (ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ নৈয়েদি গৈ) ৰামপুৰতে আক্ৰমণ কৰিছিল গৈ। আহোম ৰজাৰ আদেশ অনুসৰি বাৰভূঞাই এবাৰ চুটিয়া ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছিল। সেই কাৰণেও বাৰভূঞা আৰু চুটিয়াৰ মাজত এখন ৰণ চলিছিল।"

আহোমসকল সোমাৰত সোমাওঁতে দেশখনৰ কোন ঠাই কাৰ অধীনত আছিল, সেই অৱস্থা বৰ্ণাই স্বৰ্গীয় আনন্দৰাম ঢেকীয়াল ফুকনে তেখেতৰ "ল'ৰাৰ মিত্ৰ" বোলা কিতাপখনত এইদৰে লিখিছিল;—"উজনিতো বাৰেভূয়া (ভূঞা)ৰ অধিকাৰৰ পৰা নানা খণ্ডলৈ ভাগ হৈ আছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে উত্তৰ-পূব কোণৰ সদিয়াৰ পোনে চুটিয়া ৰজাৰ অধীন আছিল, তাৰ ওচৰতে খামতি চিঙ্গফৌ ইত্যাদি পৰ্ব্বতীয়া জাতিৰ অধিকাৰ আছিল।

× × × × ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে, উত্তৰ পূব ফালে বৰাহী মৰাণ, তাৰ পচিমৰ পৰা কছাৰী ৰজা আৰু তাৰ বাহিৰে নগা ইত্যাদিৰ অধিকাৰ আছিল। সেই সকলোবোৰ ঠাই ক্ৰমে ইন্দ্ৰ বংশীয় অসম ৰজা সকলৰ অধিকাৰ হ'ল।"

× × × × ×

কামপীঠৰ কথা ঃ—

"নৰক বংশৰ পাচত ক্ষত্ৰিয় বংশ, তাৰ পাচত ব্ৰহ্মপুত্ৰ বংশ, তাৰ পাচত বাৰেভূয়া (ভূঞা), তাৰ পাচে মুছলমান বংশ ক্ৰমে ৰাজ্য শাসন কৰে। শেষত, শিৱ বংশীয় বিশ্বসিংহ আৰু নৰ-নাৰায়ণ ক্ৰমে ৰজা হ'ল।"

—"অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি।"

বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলৰ লগত আহোমৰ সংঘৰ্ষ।

ত্ৰয়োদশ শতিকাত আহোমসকল সৌমাৰত সোমাই, স্বৰ্গদেৱ চুকাফাৰ পৰা বাৰজন ৰজাই ৰাজত্ব কৰাৰ পাচত, আহোমৰ শাসন তন্ত্ৰ পোন্ধৰ শতিকাৰ মাজ ভাগৰ পৰা সু প্ৰতিষ্ঠিত হৈ উঠিল। এই আঢ়ৈশ বছৰত আহোমসকলে এই দেশৰ মানুহৰ ছোৱালী বিয়া কৰি "মোমাই ভাগিন" সমন্ধত এক হৈ পৰিল। লাহে লাহে এই দেশৰ ভাষা আৰু দয়-দস্তুৰ লৈ আহোমসকল এই দেশী মানুহৰেই এক অংশ হৈ পৰিল। স্থানীয় মানুহে তেতিয়া আহোম সকলক পৰদেশী বুলি ভাবিবলৈ এৰি দি, এই দেশৰে একে জাতিৰ মানুহ বুলি সকলোৱেই এক হৈ পৰিলে।

আগতে যদিও কছাৰী, চুটিয়া আৰু বৰ বাৰভূঞাবিলাকক খেদি ৰাজ্য কিছু বহলাইছিল, তেতিয়া অৰ্থাৎ পোন্ধৰ শতিকাৰ মাজ ভাগৰ পৰা আহোম ৰাজ্যখন বহলোৱাত বিশেষ মন দিলে। সেই সময়ৰ বুৰঞ্জীৰ ঘটনাবিলাক ফঁহিয়ালে, আহোমৰ ৰাজ্য বিস্তাৰৰ কথা ফট-ফটীয়াকৈ চকুত পৰে।

সেই সময়ত বৰ বাৰভূঞাৰ লগত সৰু-সুৰাকৈ খুন্দিয়া-খুন্দি লাগিছিল যদিও বিশেষ ডাঙৰ ৰণ লগা নাছিল। এইছোৱা সময়ত, আহোমসকল প্ৰতাপী হৈ উঠাত, বোধকৰো বৰ বাৰভূঞাসকল আহোম ৰজাৰ লগত মিত্ৰ ভাৱে থাকিবলৈ বিচাৰিছিল। বৰ বাৰভূঞা সকলে স্বৰ্গদেওসকলক একো কৰ কাটল নিদিলেও স্বৰ্গদেওক সামন্ত ৰজা বুলি স্বীকাৰ কৰি মিত্ৰ ভাৱত আছিল।

সেই সময়তে স্বৰ্গদেও চুহুমুং বা স্বৰ্গনাৰায়ণ, চৰগুৱা নগৰত ৰাজপাটত বহে। এইজন স্বৰ্গদেৱ বৰ বুদ্ধিমন্ত আৰু পৰাক্ৰমী আছিল।

এখেতৰ দিনতে, চুটিয়া ৰজা নীতিপালে, ১৫১৩ চনত তেওঁৰ ঘাই সেনাপতিৰ লগত কিছুমান সৈন্য দি আহোম ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ দিখৌ মুখলৈ সন্তৰ দিহিং নৈয়েদি পঠিয়াইছিল। তেতিয়া মাজুলী নাছিল। বৰ্ত্তমানৰ মাজুলী দক্ষিণ পাৰে আছিল। বৰ্ত্তমান মাজুলীৰ উত্তৰে দিখৌ নৈ দিহিঙত পৰিছিল।

সেই আগৰ দিখৌ মুখলৈ চুটিয়াৰ সৈন্য অহা শুনি স্বৰ্গদেৱে বৰ বাৰভূঞাসকলক চুটিয়াক তত্তালিকে বাধা দিবলৈ নিৰ্দ্দেশ দিলে। বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে তত্তালিকে চুটিয়াৰ সন্মুখিন হৈ ৰণ দিলেহি। ইয়াৰ অলপ দিনৰ পাচতে, আকৌ চুটিয়াসকল দিখৌ মুখলৈ আগবাঢ়ি আহিল আৰু ভূঞাৰ সন্ততিসকলে চুটিয়াক আগভেটি ধৰোতেই আহোম সেনাপতি কনচেং বৰপাত্ৰ গোহাঁইয়ে, তেজী সৈন্য এদল লৈ, দিখৌমুখ পালেগৈ। তেতিয়া আহোম আৰু

স্বৰ্গদেৱে চুটিয়া ৰাজ্য দখল কৰি, ঘাই ঘাই চুটিয়া পৰিয়ালবিলাকক সদিয়াৰ পৰা উলিয়াই আনি আহোম ৰাজ্যৰ ঠায়ে ঠায়ে বহুৱাই, চুটিয়াসকল একগোট হ'ব নোৱাৰা কৰি চুটিয়া ৰাজ্যত এজন শাসনকৰ্ত্তা "সদিয়াখোৱা গোহাঁই"ক স্থাপিত কৰিলে। সেই সময়ত, কেইবছৰমান বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে আহোম ৰজাৰ লগত মিত্ৰ হৈ থাকোতে, বছৰেকে-ছমাহে আহোম ৰাজসভালৈ আহি "ৰাজখোৱাৰ" আসনত বহি, ৰাজ্য-সংক্ৰান্ত কথাত যোগ দিছিলহি।

বৰ বাৰভূঞাৰ ৰণ

দিনক দিনে আহোম ৰাজশক্তি প্ৰবল হৈ অহাত, আহোম ৰাজ সভালৈ সময়ে সময়ে অহা ভূঞাসকলে লাহে লাহে বুজিব পাৰিলে,—আহোমসকলে তেওঁবিলাকক লাহে লাহে অধীন কৰি ল'বলৈ যো-জা কৰিছে। আগৰ মিত্ৰভাৱ টিলাই আহিছে।

তেতিয়া বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে, আহোম ৰাজ-সভালৈ আহিবলৈ এৰি দিলে, আন কি, স্বৰ্গদেৱে মাতি পঠিয়াতো তেওঁবিলাক নহা হ'ল।

তেতিয়া পৰাক্ৰমী স্বৰ্গদেৱ বুদ্ধি স্বৰ্গ নাৰায়ণে ১৫৩৫ খ্ৰীঃ অত বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলৰ বিপক্ষে ৰণ আহ্বান কৰিলে। বৰ-বাৰভূঞা সকলৰ সন্ততি সকলো ৰণলৈ আগবাঢ়ি আহিল।

উভয় পক্ষৰে তুমুল ৰণ লুইতৰ উত্তৰে—হাবুঙৰ ওচৰত প্ৰায় এঘাৰ দিন লাগিল এইখন ৰণত ভূঞাসকলে ঘোৰা আৰু নাও ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তৰোৱাল খেলত আৰু কাড় মৰাত অতি পাকৈত হৈও, আহোমৰ তেজী সৈন্যৰ হাতত পৰাজয় হ'ল। এইখন ৰণত আহোমৰ সেনাপতি কনচেঙ বৰপাত্ৰ গোহাঁয়েই আছিল।

আহোম সৈন্যই বৰ বাৰভূঞাৰ ভালেমান সন্ততিক বন্দী কৰিলে আৰু ভূঞা ৰাজ্যৰ বাৰ খণ্ডত শাসন কৰি থকা বাৰ ফৈদৰ ঘাই বাৰজনকো বন্দী কৰি আহোম ৰাজ-চ'ৰালৈ ধৰি আনিলে।

স্বৰ্গদেৱে ৰাজচ'ৰাত ঘাই বাৰজন ভূঞাক সেৱা কৰিবলৈ ক'লে, তেওঁবিলাকে আহোম ৰজাৰে সমান মিত্ৰ বুলি সেৱা নকৰিলে। স্বৰ্গদেৱে তেতিয়া খঙত, তেওঁবিলাকক চুটিয়া ৰাজ্যৰ কেচাইখাতী গোসানীৰ আগত "নৰ-বলি" দিবলৈ আদেশ কৰিলে। সেই বাৰজন ভূঞাৰ সন্ততি বলি হ'বলৈ সাজু হোৱাত, পাছদিনা ৰজাই মন্ত্ৰীসকলৰ মন্ত্ৰণাত, "নৰ-বলি" দিয়া আদেশ ৰদ কৰিলে। প্ৰবাদ আছে, ৰাতি হেনো গোসানীয়ে সপোনত ৰজাক ক'লে—গোসানী ভক্ত ভূঞা কেইজনক "বলি" নলও বুলি।

ইয়াৰ পাচত, স্বৰ্গদেৱে সেই ঘাই বাৰজন ভূঞাক বহুতো নগুৰশাস্তি কৰিলে।

স্বৰ্গদেৱৰ আগত, এই বাৰজন ভূঞাৰ সন্ততিয়ে এক গোট হৈ, এক মাতেৰে সমিধান দিছিল।

তেওবিলাকৰ এক গোট ভাঙ্গি ভেদাভেদ কৰিবলৈ, স্বৰ্গদেৱে তেওবিলাকক বহুতো প্ৰলোভন আৰু ভয় দেখুৱাইছিল। সেইবিলাক পৰীক্ষাতো সেই বাৰজন ভূঞা এক গোট হৈ থাকিল।

ইয়াৰ পাচত, এদিন তেওবিলাকে ভাতখোৱা ঘৰত, চুৱা-পাত পেলোৱা মানুহ আতৰাই, তেওবিলাকক নিজৰ চুৱা-পাত পেলাই ল'বলৈ আদেশ দিলে। স্বৰ্গদেৱৰ এই আদেশ মুশুনি, তেওবিলাকে গধূলি সাজ ভাত খাবলৈ, গোটেই ঘৰটোকে খুটাই খুটাই ধৰি উঘালি নি আন এঠাইত ঘৰটো বহুৱাই ল'লেগৈ।

ইয়াৰ পাচত, তেওবিলাকৰ এই মুঠ ভাঙ্গিবৰ ইচ্ছাৰে, যেই সেই এজনক ভৰালৰ পৰা বেজী এটা আনিবলৈ স্বৰ্গদেৱে আদেশ দিলে। ৰজাৰ ডঁৰিত, বাৰওজন ভূঞাৰ সন্ততিয়ে কল-গছ এদালত বেজীটো খোচ মাৰি, বাৰওজনে একেলগে কান্ধত আনি বেজীটো স্বৰ্গদেওক সুধালেহি।

তাৰ পাচত, দিহিং নৈলৈ নি, এখন নাৱত বাৰজনক তুলি, এপাট ব'ঠাৰে পানীত টৌৱাই দিলে। ব'ঠাৰ নাল চুটি হোৱাত, বাৰেওজনে একেলগে ধৰিব নোৱাৰাত তেওবিলাকে ব'ঠা নধৰিলে। তল-ভটংকৈ নাওখন বুৰিব খোজাত, স্বৰ্গদেৱে মানুহ পঠিয়াই, নাওখন গড়াৰ দাতিলৈ চপাই অনালে।

ইত্যাদি বহুতো পৰীক্ষাত বাৰ ভূঞাৰ সন্ততিসকলে স্ব-ইচ্ছাৰে সৈমান নোহোৱা দেখি, বুদ্ধিমন্ত স্বৰ্গনাৰায়ণে চেনেহেৰে এই ভূঞাৰ সন্ততিসকলক বশ কৰি ল'বলৈ উপায় চিন্তিলে।

শেষত স্বৰ্গদেৱে ভূঞাসকলৰ আত্ম-সন্মানত আঘাত নিদিয়াকৈ, তেওবিলাকৰ লগত এটা সন্ধি কৰি, নিজ নিজ খণ্ডত শাসন কৰিবলৈ পঠিয়াই দিলে। কৰ-কাটলৰ বিনিময়ে, আহোমৰ লগত কাৰোবাৰ ৰণ-বিগ্ৰহ লাগিলেই, ভূঞাসকলে সৈন্য সামন্ত আৰু বস্তু-বাহানিৰে আহোম ৰজাক সহায় কৰিবহি লাগিব বুলি চুক্তি কৰিলে।

তাম্ৰাক্ষৰী শাস্ত্ৰ :—

আহোম সৈন্যই ঘাই ভূঞাসকলক বন্দী কৰি ধৰি নিলত, ভূঞাৰ তিৰোতা সকলে, গোসানীৰ গুপ্ত বীজ-মন্ত্ৰৰ তাম্ৰাক্ষৰী শাস্ত্ৰখন ভোগপীঠৰ ৰামপুৰত থকা সৰু বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকললৈ দূতৰ হাতত পঠিয়াই দি, বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ দুৰৱস্থাৰ কথা কৈ, গোসানীক সেই বীজ-মন্ত্ৰেৰে পূজা কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। বিশ্বাস, গোসানী তুষ্ট হ'লে, বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকল আহোমৰ হাতৰ পৰা মুক্ত হৈ আহিব পাৰিব ; এই পুথিখন পাচত দিনজয় সত্ৰত আছিল বুলি শুনা গৈছিল।

আৰু ভূঞাৰ তিৰোতাসকলে, ধনু-কাড় আৰু তৰোৱাল লৈ আহোম সৈন্যক লুইতৰ কাষলৈকে খেদি আহিল। তেওবিলাক ৰণলৈ অহাৰ আগতেই, আহোম সৈন্যই লুইত পাৰ হৈ গ'ল।

সিপিনে সৰু বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে, আগৰে পৰা বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ লগত মিল ভাৱ নথকাত, তেওঁবিলাকে গোসানীৰ পূজাও নকৰিলে, আৰু বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিক সহায় কৰিবলৈও নাহিলে আৰু তাম্রাক্ষৰী শাস্ত্রখনো ঘূৰাই নিদিলে। তেতিয়া বৰ বাৰভূঞাৰ জ্যেষ্ঠ লহকৰ ভূঞা আৰু তেওঁৰ সন্ততিয়ে কলাপুৰ বা কলাবাৰীত ঘাই নগৰ পাতি শাসন কৰিছিল। পৰ্ব্বতীয়া ভোট, অঁকা, ডফলা বিলাকক লহকৰ ভূঞাৰ ফৈদে বশ কৰি ৰাখিছিল।

পদ্ম বা পম ভূঞা আৰু তেওঁৰ সন্ততিয়ে শাসন কৰিছিল লক্ষীমপুৰৰ পূব অঞ্চলত। এওঁবিলাকে পৰ্ব্বতীয়া মিৰি আৰু আবৰক বশ কৰি থৈছিল।

উজ্জীৰ ভূঞা আৰু তেওঁৰ সন্ততিয়ে পচিম স্বৰ্ণ পীঠত শাসন কৰিছিল। এওঁবিলাকেই সেই ফালে থকা পৰ্ব্বতীয়া জাতি বিলাকক আৰু ভোটক বশ কৰি ৰাখিছিল।

টেটন ভূঞাৰ সন্ততিয়ে লুইতৰ দাঁতিত, আহোম ৰাজ্যৰ সীমাত আহোম সকলৰ আলেখ-লেখ চাই, বৰ বাৰভূঞাৰ ঘাই ৰাজসভাত বা-বাতৰি দি আছিল।

ইত্যাদিক্রমে গোটেই ভূঞাৰাজ্যতে, বৰ বাৰভূঞাৰ বাকী কেইটা ফৈদে ঠায়ে ঠায়ে শাসন কৰি আছিল।

স্বৰ্গদেও বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণে বাৰভূঞাৰ ৰণ-বল দুৰ্ব্বল পাই, বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক সম্পূৰ্ণৰূপে আহোম ৰজাৰ অধীনলৈ আনিবলৈ, ভূঞাৰ ৰাজ্যখনৰ তত্বাৱধান ল'বলৈ বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াক ভাৰ দিলে। তেতিয়াৰ পৰা সো-পাকে আওপাকে ভূঞাৰ সন্ততিসকল লাহে লাহে আহোমৰ অধীনত পৰিলহি।

গড়আলি আৰু পুখুৰী

বাৰভূঞাসকলৰ প্রতি খণ্ডই খণ্ডই তেওঁবিলাকে আলি বান্ধিছিল, পুখুৰী খান্দিছিল আৰু গড় মৰাইছিল। তেওঁবিলাকৰ গড় মৰাৰ পদ্ধতি আছিল ডাঙৰ ডাঙৰ কাঠ আৰু মাটিৰে। সেই গড়বিলাকৰ এতিয়া কাঠবোৰ পঁচাত, সেই গড়বিলাকৰ ওপৰত, পচাঁ কাঠবিলাক খাবলৈ উঁয়ে বাহ ল'লে। য'তে য'তে গড়বিলাক আছিল, সেই সেই ঠাইত এতিয়া শাৰী-শাৰীকৈ উইৰ হাফলু পোৱা যায়। এই বাবেই ব্রহ্মপুত্রৰ উত্তৰ পাৰে উই-হাফলুৰ প্রকোপ খুব বেছি।

প্রাকৃতিক বিপৰ্য্যয়ত, এই চাৰি-পাচশ বছৰত মাটিৰ গড়বিলাক খহিল, কিন্তু উই-হাফলু শেষ হোৱা নাই!

চুটিয়া-কছাৰী আদিক দমন কৰি, আহোমৰ ৰাজশক্তি গোটেই দেশখনতে প্রবল পৰাক্রমী হৈ উঠিল।

বাৰভূঞাৰ সমূলে পৰাজয়

তেতিয়া আহোম সিংহাসনত স্বৰ্গদেও চুক্লেম্মুং বা গড়গঞা ৰজা বহে। এইজনা স্বৰ্গদেৱে ৰাজধানী বকতাৰ পৰা আনি গড়গাওঁত ন-কৈ পতাত, এওঁক গড়গঞা ৰজাও কয়।

এইজনা স্বৰ্গদেৱে বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক অতৰ্কিতে আক্ৰমণ কৰি, ঘাই ঘাই ভূঞাসকলক বন্দী কৰি আনি, বাৰভূঞাৰ এক গোট ভাঙ্গিবলৈ, কিছুমানক দিহিঙৰ দাঁতিত, কিছুমানক মথুৰাপুৰত আৰু আন আন ঠাইত বসতি কৰিবলৈ দিলেহি। যিবিলাক ভূঞাৰ ডেকাই বশ নেমানিছিল, তেওঁবিলাকৰ কিছুমানক প্ৰাণ-দণ্ড দিলে, আৰু কিছুমানক নগা পৰ্ব্বতত মেলিলে।

যিসকলে আহোম ৰজাক স্বৰ্গদেৱ বুলিলে সেইসকলক মাথোন, নিজ নিজ ঠাইত বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ অধীনত নামমাত্ৰ শাসনকৰ্ত্তা পাতি থোৱা হ'ল।

সৰু বাৰভূঞা

বৰ বাৰভূঞাৰ ৰাজ্য সমূলে আহোম ৰাজ্যৰ ভিতৰ হ'লত, কছাৰী ৰাজ্যৰ উত্তৰে ভোগপীঠত (নগাওঁ) ৰাজত্ব কৰি থকা সৰু বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলক ১৫৩৯ খ্ৰীঃ অত আহোম সৈন্যই আক্ৰমণ কৰি যুদ্ধত ঘটুৱায়। ইয়াৰ পাচত সৰু-সুৰা কেইবাটাও আক্ৰমণৰ পাচত, সৰু বাৰভূঞাৰ ঘাই ঘাই সন্ততিসকলক গড়গাৱঁলৈ বন্দী কৰি আনে আৰু তেওঁবিলাকৰ বহুতকে মথুৰাপুৰ আদি ঠাইত কছাৰী আৰু চুটিয়াৰ মাজে মাজে বসতি কৰিবলৈ দিলেহি। মুঠতে ষোল শ শতিকাৰ মাজভাগত এওঁবিলাকৰ ককাঁল তেনেই ভাগিল। অৱশ্যে এওঁবিলাকৰো যিসকলে, স্বৰ্গদেৱক নিজৰ ৰজা বুলি মানিলে, তেওঁবিলাকক ভোগপীঠত (নগাওঁ) ঠায়ে ঠায়ে সৰু সৰু শাসনকৰ্ত্তা হৈ থাকিবলৈ দিলে।

বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ সাধাৰণ অৱস্থা

স্বৰ্গদেৱ সকলে বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক সমূলে ঘটুৱাই নিজ ঠাইৰ পৰা বাহিৰত (বিলাতত) ঠায়ে ঠায়ে নি পাতিলত, বাৰভূঞা সকল সান-মিহলি হৈ পৰিল। গড়গঞা স্বৰ্গদেৱে কেৱল বাৰভূঞা সকলৰ নিজৰ পুৰণি গৌৰৱৰ চিন থাকিবলৈ, তেওঁবিলাকৰ পোচাক পৰিচ্ছদত হাত দিয়া নাছিল; বিশেষকৈ তেওঁবিলাকক "পাটৰ টঙালি" দাল মাৰিবলৈ ক্ষমতা দিছিল। কিয়নো, আহোম ৰাজ-চ'ৰাৰ নীতিত বিষয়া-সকলে কম-বেচি ভাগে ভাগে পোচাক-পাগুৰি আদি মাৰিব পাৰিছিল।

পাচত দুখীয়াই বা চহকীয়েই ৰাজ-চ'ৰাৰ বিষয় পোৱা বা নোপোৱা সকলো ভূঞাৰ সন্ততিয়ে "পাটৰ টঙালি" মাৰি ফুৰিছিল। এই বাবেই দেশত;— "ফটা হওক চিতা হওক পাটৰ টঙালি; ভাল হওক বেয়া হওক ভূঞাৰ পোৱালি।" এই কথাষাৰৰ চলন্তি হ'ল।

এই সম্বন্ধে শ্ৰীযুত সৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰদেৱে, তেখেতৰ "ভূঞা-ৰাজ্য" প্ৰবন্ধত এইদৰে লিখিছে;— "ফটা হওক, চিতা হওক পাটৰ টঙালি; কণা হওক, কুজা হওক, ভূঞাৰ পোৱালি।" —এই ফকৰা অসমীয়াৰ মুখে মুখে অতীজৰ পৰা চলি আহিছে। অসমীয়াৰ মাজত যিদৰে পাটৰ কাপোৰ সকলোতকৈ উত্তম আৰু আদৰণীয়, সেইদৰেই কণাই হক বা কুজাই হক ভূঞাৰ পোৱালি সকলোতকৈ ডাঙৰ আৰু সম্মানীয়। অসমত এসময়ত, বিদ্যা, বুদ্ধি, ধন, ক্ষমতা আদিতকৈ বংশক উচ্চ আসন আৰু সম্মান দিছিল। সেই কাৰণেই ভূঞাৰ

পোৱালি হ'লেই, বিদ্যা, বুদ্ধি, ধন, ক্ষমতা আদি নাথাকিলেও, সমাজত আদৰ আৰু সন্মান পাইছিল। এই ফকৰাই আন নহ'লেও ভূঞাবিলাক যে এসময়ত প্ৰতিপত্তিশালী অভিজাত বংশৰ আছিল তাকে বুজায়।”

বাৰভূঞা চৰিতত পোৱা যায়,— স্বৰ্গদেৱ সকলে ভূঞাৰ সন্ততি সকলক খিতাপি দিয়াৰ পাচত, আহোম ৰাজ-চ'ৰাত মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া কেইজনৰ আসনৰ মূৰতেই ভূঞাসকলক বহাৰ ধৰণ কৰি দিছিল।

স্বৰ্গদেৱসকলে বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক ক্ষত্ৰিয় সন্তান— কায়স্থ বুলিও সৎ ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

অসমত আজি পৰ্য্যন্ত বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলৰ এটা খ্যাতি, দেশত সৰ্ব্বসাধাৰণৰ মাজত চলি আহিছে।

সেই কথাতে ভৰ দি, অনেক পুথি-পাজিত, বাৰভূঞাৰ কথা উল্লেখ হোৱা পোৱা যায়। সিদিনা, “কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতি”ৰ এজন সহকাৰী সম্পাদক স্বৰ্গীয় সৰ্ব্বেশ্বৰ শৰ্ম্মা কটকীদেৱে, লেখেতৰ “মোৰ দেশ” বোলা বিখ্যাত কবিতাটিত, বাৰভূঞাৰ উল্লেখ এনেদৰে পোৱা যায়;—

আজিৰ লক্ষীমপুৰ পূৰ্ব্বৰ কালৰ।
আছিল কুণ্ডিল ৰাজ্য ভীষ্মক ৰাজৰ॥

× × × × × × ×

লক্ষীদেৱী হস্তে এতে ভূঞা বংশধৰ।
সূৰ্য্যবংশী বুলি হ'ল খ্যাত অসমৰ।”

আৰু এটা আখ্যান, “বাৰভূঞা চৰিতত” উল্লেখ আছিল, স্বৰ্গীয় হৰিপ্ৰসাদ ডুৰৰা দেৱান ডাঙৰীয়াই, স্বৰ্গীয় শ্যামসুন্দৰ ডুৰৰাৰ মুখে আগতে শুনা বুলি তাহানিয়েই, লিখকক (ছাত্ৰ কালতে) এইদৰে কৈছিল,— “ডুৰৰাৰ আদি পুৰুষ গৌৰধ্বজ সিংহ অসম আক্ৰমণকাৰী মুছলমান সেনাপতি তুৰ্ব্বকৰ সৈন্য বাহিনীত কাণ্যকুব্জৰ পৰা আহিছিল। যুদ্ধ শেষ হ'লত, আহোম-মুছলমানৰ সন্ধিৰ কথা, গৌৰধ্বজে সুচাৰুৰূপে চলোৱাত, স্বৰ্গদেৱে, গৌৰধ্বজ সিংহৰ বুদ্ধি আৰু আচৰণত সুখী হৈ, তেওঁক অসমতে থাকি যাবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। তেতিয়া ৰজাৰ কথাত গৌৰধ্বজ ৰাজ-চ'ৰাত কিছুদিন থাকি নিজৰ দেশলৈ যাবলৈ এই বুলি কলে যে, অসমত তেওঁৰ নিজৰ ক্ষত্ৰিয় জাতৰ মানুহ নাই, আগলৈ কাৰ লগত ছোৱালী অনা নিয়া কৰিব।

স্বৰ্গদেৱ স্বৰ্গনাৰায়ণে তেতিয়া গৌৰধ্বজ সিংহক ক'লে,—বোলে—লুইতৰ উত্তৰ পাৰ আৰু দক্ষিণ পাৰত থকা বাৰভূঞাসকল পূৰ্ব্বতে ক্ষত্ৰিয়ৰ সন্তান। এই বাৰভূঞাসকলৰ সমীপতে উত্তৰ পাৰে বা দক্ষিণ পাৰে—যি ঠাইতে ভাল পায়, তাতে সুবিধা কৰি তেওঁক থাকিবলৈ দিব। আগলৈ বাৰভূঞাসকলৰ লগতে বিয়া-বাৰু কৰিব পাৰিব।

ৰজাৰ কথাত, গৌৰধ্বজ সিংহই সক বাৰভূঞাসকলৰ সমীপত কপিলীনৈৰ কোঁৱত থাকিবলৈ ধৰিলে। স্বৰ্গদেৱে তেতিয়া কপিলী নৈৰ কাণত খাট-পাম দি পচিম কামৰূপ ৰাজ্যৰ তুৰাৰ ৰখীয়া বিষয়খন দিলে। এই "তুৰৰা" বিষয়খনৰ পৰাই সেই বংশটো "তুৰৰা কাকতী" বুলি পাচত জনাজাত হ'ল।" স্বৰ্গীয় হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱাই লিখকক কৈছিল, পূৰ্ব্বে এওঁবিলাকক আহোমৰ সাতঘৰীয়া আহোমৰ তুৰৰা ঘৰৰ সম আসন দি "তুৰৰা কাকতি" বিষয় দিছিল।

বাৰভুঞা চৰিত

এই "বাৰভূঞা চৰিত পুথিখনত, বাৰভুঞাসকলৰ কথা সম্পূৰ্ণ আছিল বোলে। মানৰ দিনত, দেশখনৰ বস্তুৰ আলাই-আথানি হৈ, বহুতো পুথি ধ্বংশ হ'ল।

কেনেবাকৈ এই বাৰভুঞা চৰিতখন বুৰঞ্জী লিখিবলৈ মনিৰাম দেৱানে গোটাই লৈছিল। মণিৰাম দেৱানৰ ফাঁচিৰ পাচত, এই "বাৰভুঞা চৰিত" পুথিখন চাৰিঙৰ ৺পৰশুৰাম তুৰৰাৰ (স্বৰ্গীয় ৰমাকান্ত বৰকাকতীৰ দেউতাক) হাতত পৰে। পাচত, স্বৰ্গীয় লক্ষ্মীনাথ কাকতী মুন্‌চ্‌প ডাঙৰীয়াই, এই পুথিখন ৺পৰশুৰাম তুৰৰাৰ (৺শ্যামসুন্দৰ তুৰৰাৰ ককাইদেৱাক) হাতৰ পৰা নি, কোনোবা এজন চৰকাৰী ইংৰাজ বিষয়াক দিলেগৈ। তাৰ পাচত পুথিখন কলৈ গ'ল কোনেও ক'ব নোৱাৰে। এতিয়া বাৰভুঞাৰ সম্পূৰ্ণ পুৰণি চৰিত পাবলৈ নাই।

বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ ভিতৰুৱা আয়োজন

বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে আহোম ৰজাৰ অধীন হৈও নিজৰ পূৰ্ব্বৰ গৌৰৱ ঘুৰাই আনিবলৈ তলে তলে আয়োজন কৰি আছিল।

তেওঁবিলাকৰ এনে আয়োজন কৰাৰ বাতৰি পাই, স্বৰ্গদেৱে বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াক পঠিয়াই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে আক্ৰমণ কৰে। এই আক্ৰমণত কলাবাৰীৰ লহকৰৰ কৈদৰ "জয়", লক্ষ্মীপুৰৰ উজীৰ কৈদৰ "মহী" সেনাপতি আছিল। আৰু বাৰভূঞা সকলক মিৰি, আবৰ. ডফলা মানুহে সহায় কৰিছিল। তেওঁবিলাক সহায় কৰিবলৈ অহাৰ বাবে বাৰভূঞাৰ সন্ততিয়ে পৰ্ব্বতৰ দাঁতিত ডফলাক কিছুমান মাটি দিয়ে। পাচত, ডফলা বিলাকে সেই মাটি দাবী কৰিছিল,—"আমাক নিগম ৰজা (বাৰভূঞাই) দিয়া" বুলি।

যুদ্ধখন সক হলেও, চোকা বিধৰ আছিল। যুদ্ধৰ শেষত উভয়ৰে এটা সন্ধি হৈছিল। সেই সন্ধিক "ব্ৰহ্ম-সন্ধি" বুলিছিল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত হোৱা বুলি। বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে পূৰ্ব্বৰ দৰেই থাকিম বোলাত, আহোম সৈন্য ৰাজধানীলৈ ঘুৰিল।—এই যুদ্ধখন স্বৰ্গদেৱ জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনত হৈছিল নে, তাৰ আগতে হৈছিল সঠিক জনা নাযায়।

এনেদৰে আৰু কিছুমান ঘটনা পোৱা যায়, কিন্তু সেই ঘটনাবিলাকৰ সঠিক সময় পোৱা টান।

লহকৰৰ বোৱাৰী দিয়া পুখুৰী

এবাৰ খৰাং বতৰত, ভূঞা ৰাজ্য উত্তৰ পাৰত, পানীৰ আকালত বহুত মানুহ হানি হোৱাত, লহকৰ ভূঞাৰ কৈদৰ এজনে, ৰাতি সপোন দেখি, এটা বৰ পুখুৰী খন্দাই এটি ডকণী বোৱাৰীক জল-কোঁৱৰক দিছিল। সেই বিশ্বাস মতে

হেনো ৰাজ্যত উপযুক্ত বৰষুণ হ'ল। সেই পুখুৰী অদ্য পৰিমিত কলাবাৰী অঞ্চলত "লহকৰৰ বোৱাৰী দিয়া পুখুৰী" বুলি খ্যাত।

ভূঞাহাট

এবাৰ বাৰভূঞাৰ কিছুমান সন্ততিয়ে জাঁজী নৈয়েদি, উজাই পেঙেৰাত উপস্থিত হৈ আহোম ৰাজ্যৰ আলেখ-লেখ চাই, আহোমক বলে পৰা হ'ব-নহ'ব ইত্যাদি চাওঁতেই, স্বৰ্গদেৱে তেওঁবিলাকৰ বাতৰি পাই সুধি পঠিয়ালে তেওঁবিলাকক কি লাগে! ভূঞাৰ সন্ততিসকলে, তাত হাট কৰিবলৈ আহিছো বুলি তাতে কিছুমান দিন বেহা-বেপাৰ কৰি নিজৰ ঠাই উত্তৰ পাৰলৈ ঘূৰি গ'ল। তাৰ পাচত, সেই ঠাইৰ নাম "ভূঞাৰ হাট বা ভূঞা-হাট" হ'ল।

বেতবাৰী

শিৱসাগৰৰ বৰ্ত্তমানৰ বেতবাৰীতো, এবাৰ কিছুমান ভূঞাৰ সন্ততিয়ে আহোমৰ ৰাজধানী গড়গাওঁ আক্ৰমণ কৰিবৰ অভিপ্ৰায়ে, দিখৌ নৈয়েদি উজাই দৰিকা নৈৰ দাতিত এখন গেজেপনি হাবিৰ মাজত, বেতেৰেই গড়মাৰি কোঠ মাৰিছিল। বেতৰ ঘন গাঁথনিত, ধেনুৰ তীৰ আৰু হিলৈৰ গুলি সোমাব নোৱাৰিব বুলি ভাবিছিল। এইবাৰো তেওঁবিলাকৰ বুদ্ধি আহোমৰ হাতত ধৰা পৰাত, তাৰ পৰা ঘূৰি গ'ল। সেই বেতৰ কোঠটো তাত বহুত দিন থকাত, সেই ঠাই "বেতৰ বাৰী বা বেতবাৰী" বুলি খ্যাত হ'ল।

স্বৰ্গদেও চুহুম্মং বা স্বৰ্গনাৰায়ণ বা দিহিঙ্গীয়া ৰজাৰ দিনত, বৰবাৰভূঞাৰ সন্ততি কেইজনমানে স্বৰ্গদেৱৰ বিপক্ষে কথা কোৱাত, ধৰাই আনি কেইজনমানক স্বৰ্গদেৱে কটালে। —এই বিষয়ে এখন পুৰণি বুৰঞ্জীত এই দৰে লিখা পোৱা যায়। "অসম বুৰঞ্জী পৃঃ ১২ ভূঞা দমন। সেই সময় উতৈ তমাই দুই ভূঞায়ে হস্তিত ঢ়ণ ঘহি কান্ধত চৰি, বোলে—"সৰ্ব্বকালে আমাৰ ৰাজ্য চুটিয়াক মাৰি বৰ লাই পালে। শুক্ল হস্তিত যি বহে তাৰ হে ৰাজ্য, আহোমে ক'ত পালে?" এই গৰ্ব্ব শুনি ৺এ বোলে—"মাক নাকুৰি নাখামে দিছে, কালে পাইছো। ভূঞাহঁত কোন মানুহ, শুকুলা হস্তিত উঠি যে আমাক অৱগৰ্ব্ব কৰে?" এই বুলি ৺এ বৰসন্দিকৈ ডেকা ৰজা দিহিঙ্গীয়া গলমণি পাত্ৰ চনবন ভঙ্গুৰা হুহামৰা এই তিনি প্ৰধান কাড়ী, ৩ (তিনি) বোলে—"আমি ভূঞাহঁতক মাৰি ধৰি আনি দিম; ৺দেৱৰ লোন চাউল খাবৰ কি কাৰণ?" পাচে ৺এ বঁটা-বাহন দি লোকজন সহিতে পঠাই দিলে। সিবোৰো গৈ কঢ়ামুখৰ দীৰ্ঘ পুখুৰীৰ কোখত ৰ'লগৈ। সেই সময়ত কাৰেকুছীয়া বাসুদেউ তপস্বী লস্কৰে (লহকৰে) বোলে—"আহোমৰ লগত যুদ্ধ কৰিব নোৱাৰি। পোৱালী খোৱা আহোম পেটৰ পোৱালীকো চিৰি মাৰে।" এই বুলি ঘোৰা এটা, ৰূপ ২ চৰু সহিতে মালবৈয়া লস্কৰক (লহকৰক) পঠাই দিলে, বোলে—"আমি ৺ৰ শৰণীয়া হ'লো আমাক যিৰূপে ক্ৰোদ্ধ এৰিব তাকে কৰিব।" পাচে ডেকা ৰজা প্ৰমুখ্যে গলমণি পাত্ৰে বোলে—"ভাল আমি মহাৰজা ৺ৰ চৰণত বুজাই সাক্ষি-পাতি ৰাখিম। তহঁতৰ ভাই ভতিজা আমাৰ লগত পঠাই দে, খাতনীয়াৰ ৰূপে ৺ৰ চৰণত

সেৱা কৰি থাকক গৈ, তেবেসে আমি উলটি যাব পাৰো।" এই কথাত থাকি লালোৱা, উত্তাবৰ, কহিক, চোমদাৰ উজীৰ, তমাই, চপা, সোনাবৰ, ভেদাই এইসকল ভূঞাৰ ভাই-ভতিজাক লগত লৈ সন্ধিকৈ প্ৰমুখ্যে ডেকা ৰজায়ে খাটনীয়াৰ ৰূপে ভেটাই দিলে। ৮:বালে,—"শুকুলা হাতীত যে তমাই উঠিছে, সেই হাতী মোলৈ কিয় নানিলিহক?" পাছে ভূঞাৰ পুত্ৰ চপা সোনাবৰে বোলে,—"হাতীৰ পোৰোগ হৈছিল, সেই কথাতেহে হাতীৰ সকলো গাৰে চূণ ঘহিছিল। শুক্লা হস্তী নাপায়, আমি বন্দীহতে ক'ত পাম।" এই বুলি উতৈ তমাই ২ ভূঞাক জুমুধি দেওঘৰৰ কোষত কাটিলে। তাৰ দুই পুতেকক খাটনীয়াৰৰ লগতে ৰাখিলে। তাৰে পৰা ভূঞাবোৰ বশ হৈ থাকিলে।" —আহোমৰ লগত অমিল হোৱা—মিল তোৱা. ভূঞাৰ বহুতো কথা পোৱা যায়। কেতিয়াবা স্বৰ্গদেৱসকলে ভূঞাৰ সন্ততিক বন্দী কৰিছিল, কাটিছিল কোনো কোনো খেলত সুমুৱাই দিছিল আৰু নগা পৰ্ব্বততো মেলিছিল। আকৌ কোনো কোনো সময়ত ভূঞাৰ সন্ততিক ৰাজচ'ৰাত সন্মানিত বিষয় দি, দিহিঙৰ পৰা ধনশিৰী নৈলৈকে, এই ছোৱাত—দক্ষিণপাৰে, বিশেষকৈ মথুৰাপুৰত (এইটো নাম, তাত থিতাপি হোৱা ভূঞা সকলে দিয়া।) সিচৰিত কৰি বহুৱাইছিল। এই বাবেই বৰ্ত্তমান শিৱসাগৰ জিলাত,—অ'ত ত'ত, ভূঞাখাট, ভূঞাৰ বাৰী, ভূঞাৰ পুখুৰী আদি নাম পোৱা যায়। (১)*

বৰ বাৰ-ভূঞাৰ সন্ততি আহোমৰ হাতত আকৌ বন্দী :—

সোতৰ-শ শতিকাৰ আগতে, স্বৰ্গদেও বৃদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণৰ দিনত, বাৰ-ভূঞাৰ সন্ততি সকল আহোম ৰজাৰ অধীনত মিত্ৰ হৈ আছিল। কিন্তু তেওঁবিলাকে আকৌ তলে তলে গুপুত মন্ত্ৰণা কৰি সাজু হৈছিল, আহোম ৰজাৰ অধীনতাৰ পৰা মুক্ত হ'বলৈ। চোৰাংচোৱাৰ মুখে, তেওঁবিলাকৰ এই বাতৰি পাই, স্বৰ্গদেৱে ৰবগোহাই ডাঙৰীয়াক আদেশ দিলে, ঘাই ঘাই ভূঞাসকলক ধৰি আনিবলৈ।

জনা যায়, বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ ভিতৰুৱা কথা জানিবলৈ, বৰগোহাই ডাঙৰীয়াই উত্তৰপাৰৰ ঘাই ভূঞাসকলক ক'লেগৈ, স্বৰ্গদেৱে কিবা দোষ পাই তেওক গড়গাৱৰ পৰা খেদাই দিছে। তেওক আশ্ৰয় দিব লাগে। বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে, ততালিকে আশ্ৰয়প্ৰাৰ্থী বৰগোহাইক আশ্ৰয় দি তেওঁবিলাকৰ মাজতে ৰাখিলে। বৰগোহাই ডাঙৰীয়াই কিছুদিন তেওঁবিলাকৰ আলেখ-লেখ চাই, তেওঁবিলাকৰ ভিতৰুৱা আয়োজন কিছুমান বুজিব পাৰি, এদিন বৰগোহাঁই থকা ঠাইলৈ, ঘাই ঘাই বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক ভোজ খাবলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিলে। বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াই আগতে, সেই ঠাইত কিছুমান আহোম সৈন্য লুকুৱাই থৈছিল। বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে ভোজ খাবলৈ বহোতেই, অতৰ্কিতে, বৰগোহাঁইৰ সৈন্যসকলে তেওঁবিলাকক বেৰি ধৰি বন্দী কৰিলে।

---

* (১) পোৱা যায়, পাচত ব্ৰাহ্মণ দৈৱজ্ঞসকলে লিখা পুথি বা বুৰঞ্জীত;—লহকৰক—লস্কৰ, কলাবাৰীক—কন্দলীবাৰী লিখি সংস্কৃতীয়া কৰা।

"চিলাৰায়ৰ আক্ৰমণ"

চুখাম্‌ফা বা খোৰা ৰজাৰ দিনত, কোচ ৰাজ্যৰ যুৱৰাজ চিলাৰায়ে আহোম ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ, নাৰায়ণপুৰলৈকে উজাই আহিছিল। প্ৰথমবাৰত, স্বৰ্গদেৱৰ সৈন্যবিলাকে, লগুণ লৈ গৰুত উঠি কোচ সেনাক বাধা দিয়ে। চিলাৰায়ে ব্ৰহ্মবধ আৰু গো-বধ হ'ব বুলি, ৰণ এৰি গুচি যায়। সেই লগুণ পিন্ধা ভালেমান সৈন্যই লগুণ পাচত খহাই নেপেলোৱাত, সেইসকল "আল" লগা ব্ৰাহ্মণ বুলি প্ৰখ্যাত হ'ল। পাচত, চিলাৰায়ে, স্বৰ্গদেৱে সৈন্যক লগুণ পিন্ধোৱাৰ বুদ্ধিটো গম পাই, দ্বিতীয়বাৰ আহোম ৰাজ্য প্ৰবলৰূপে আক্ৰমণ কৰে। এইবাৰ খোৰা ৰজা স্বৰ্গদেৱ, পৰ্ব্বতলৈ পলাই যাবলগীয়া হ'ল। এইবাৰ চিলাৰায়ৰ লগত, উত্তৰ পাৰৰ ভালেমান ভূঞাৰ সন্ততিয়ে যোগ দিছিল, কিজানি ভূঞা-ৰাজ্য উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে। তেতিয়া স্বৰ্গদেৱ খোৰা ৰজাই আক্ষেপ কৰি কৈছিল,—"আঘেৰ কোঁঠাক মাৰ এক কোঁঠা কৰা হ'ল, এতিয়া যে ভূঞা চুঙ্গি পৰ্য্যন্ত আপোনাৰ দেশী ভাল মানুহ সহিতে যে ভাই-ভাতিজাও মিলিলগৈ"—এই বুলি কৈ স্বৰ্গদেৱে কটকী পঠাই, চিলাৰায়ৰ লগত মিত্ৰভাৱে সন্ধি কৰিলে।

এইজনা স্বৰ্গদেৱৰ লোকান্তৰৰ পাচত, আৰু চিলাৰায়ে সন্ধি কৰি ঘূৰি যোৱাত, বাৰ-ভূঞা আহোমৰ সংঘৰ্ষৰ কথা এনেদৰে পোৱা যায়;—

পাচৰ জনা বুদ্ধি স্বৰ্গ নাৰায়ণ বা চুচেংফা স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে, গেইট চাহাবৰ বুৰঞ্জীত পোৱা যায় যে কোচ ৰজাৰ সেনাপতি চিলাৰায়ে আহোম ৰাজ্য দুবাৰ আক্ৰমণ কৰি, শেহৰ বাৰত চিলাৰায়ে স্বৰ্গদেৱৰ লগত সন্ধি কৰি, ঘূৰি যোৱাৰ পাচত, আকৌ বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ লগত সংঘৰ্ষ হয়।

আকৌ বাৰভূঞা দমন

ইয়াৰ আগতে, বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ লগত যি সন্ধি হৈছিল, সেই সন্ধিত বৰ বাৰ-ভূঞাৰ সন্ততিসকলে আহোম সাম্ৰাজ্যৰ ভিতৰত কৰতলীয়া হৈ কৰ শোধাইছিল। চিলাৰায়ে আক্ৰমণ কৰি. ভূঞা ৰাজ্যখন অধিকাৰ কৰি, পাচত সন্ধি কৰি এৰি যোৱাত, বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে, আহোম ৰজাৰ বশ্যতা স্বীকাৰ নকৰি, নিজক স্বাধীন বুলি প্ৰচাৰ কৰি আহোম ৰজাক কৰ নিদিয়া হ'ল

স্বাধীনতা প্ৰচাৰ কৰা আয়োজনত "উদয়" নামৰ এজন বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততি তেওঁবিলাকৰ গুৰিয়াল হৈছিল।

স্বৰ্গদেৱে তেতিয়া এটা ফৌজ পঠিয়াই "উদয়ক" বন্দী কৰি আনি প্ৰাণদণ্ড দিলে আৰু উত্তৰ পাৰত শাসন কৰি থকা বাকী কেইজন বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিক দক্ষিণ পাৰৰ সৌমাৰলৈকে

আনি বসতি কৰিবলৈ দিলে আৰু ৰজাৰ বিনা অনুমতিত উত্তৰ পাৰলৈ যাবলৈ নিষেধ কৰিলে। তাৰ ভিতৰৰ কোনো জন মনে মনে উত্তৰ পাৰলৈ যাওঁতে, ধৰি আনি প্ৰাণদণ্ড দিছিল।

—"The petty Chiefs or Bhuyans, who occupied the tract on the north bank of Brahmaputra, between the Bharali and the Subansiri, had discontinued the payment of tribute from the time of the Koch invasion under Sukladhvaj (Chilarai); and in 1623 one of their members named—Uday declared himself independent and was joined by several other Chiefs. He was arrested and executed, and Pratapsing took the opportunity to break the power of the Bhuyans for ever. He transferred them and their principal supporters to various places on the South Bank of the Brahmaputra and forbade them to cross to the North Bank on any pretext whatsoever; a number of men, who, disregarding this order, went there to rear cocoons were put to death Sir Gait."

ওপৰত দিয়া গেইট চাহাবৰ কথাৰ পৰা বুজা যায়, কেৱল ভৰলী নৈ আৰু শোনৰশিৰী নৈৰ মাজত শাসন কৰি থকা বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে "উদয়ক" গুৰিয়াল লৈ, আহোম ৰজাৰ বিপক্ষে থিয় হৈছিল। সেই সকলকে স্বৰ্গদেৱ বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণ বা প্ৰতাপসিংহই ধৰি আনি প্ৰাণ দণ্ড আৰু আন দণ্ড দি দক্ষিণ পাৰৰ ঠায়ে ঠায়ে বহুৱাইছিল।

অৰ্থাৎ উত্তৰ পাৰে আহোম ৰজাৰ কৰতলীয়া হৈ, শাসন কৰি থকা আনবিলাক বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিয়ে ৰজাৰ বিপক্ষে থিয় হোৱা নাছিল আৰু তেওঁবিলাকক ৰজাই দক্ষিণ পাৰলৈ ধৰি অনা নাছিল।

পাচৰ বুৰঞ্জীত পোৱা যায়, বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে আহোম ৰজাৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিলত, তেওঁবিলাকৰ সন্ততিসকলক আকৌ সেইবিলাক ঠাইত শাসনকৰ্ত্তা পাতিলে।

মোমাই তামূলী ববৰকৰা

এই জনা স্বৰ্গদেৱৰ দিনতে "ববৰকৰা" বিষয়খন সৃষ্টি হয়। আৰু বিচক্ষণ মোমাই তামূলীয়ে "ববৰকৰা" বিষয়খন লৈ, গোটেই অসম ৰাজ্যত প্ৰজা সকলক কৰ্ম্ম অনুযায়ী খেলে খেলে থাপিত কৰি বৰা, শইকীয়া, হাজৰিকা, বৰুৱা আদিয়ে শৃঙ্খলাকৈ চলোৱাৰ নিয়ম কৰিলে।

ববৰকৰা "কাজলীত" থাকোতেই নগাও (ন-খন গাৱঁৰ সমষ্টি) চহৰো পাতিলে।" × × × × সেই চহৰত থকা সকল বাৰভূঞা ফৈদৰ ভালকৈ আসৈ নাপাই তেওঁবিলাকৰ বহুতো সন্ততিক আতৰাই আনিলে। অৰ্থাৎ "ভূঞা বিলাককো অভয়পুৰৰ ভূঞাখাট, চামগুৰি, পেঙ্গেৰাত (আমগুৰিত) বহুৱালে। —শ্ৰীবেনুধৰ শৰ্ম্মা—বৰদৈচিলা--১৮৬৮ শক "

এইজনা ববৰকৰাৰ দিনতে উত্তৰ পাৰে বৰ-বাৰভূঞাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছিল। ভূঞা-

ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ যাওতে, স্বৰ্গদেৱে "ৰণুৱা মানুহক শুকান খৰিচা, বগৰিগুৰি, ধোৱাপাত, নলী-চিলিম, তেল আদিৰ যোগান দিছিল।" × ×

× × "উত্তৰ পাৰে" ১৫৫৬ শকত বাৰভূঞাক ভাঙি ভূঞাৰ ৰাজ্যৰ মাজেদি এটি গড় বন্ধালে গড়টোৰ নাম ডফলা গড়। এই গড়ৰে ভাটি ডোখৰক গোহাইকমলা আলি বোলে। শ্ৰীবেণুধৰ শৰ্ম্মা—দূৰবীণ"

আৰু, এই সমন্ধে, ডাক্তৰ ৱেদ (Dr. Wade) চাহাবৰ বুৰঞ্জীতো এইদৰে পোৱা যায় ;—"And from that period (1539) Dimmoroos was annexed to the territories of the king of Assam. At this period Swargo Deo was induced to issue his mandate for the destruction of the Barabuinia (Bara Bhuyans) petty Chiefs of the Northern Districts, their children of both sexes received an allotment of land at Materapoor (Mathurapur)"

অৰ্থাৎ ডিমৰুৱা ৰাজ্যখন স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ্যৰ লগত চামিল কৰাত, স্বৰ্গদেৱৰ পৰা এটা আদেশ লোৱা হ'ল,—উত্তৰ পাৰে থকা সৰু সৰু ৰজাবিলাকক—বাৰভূঞাক ধ্বংস কৰিবলৈ আৰু তেওঁবিলাকৰ ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকক (দক্ষিণ পাৰৰ) মথুৰাপুৰত খাট-পাম দি বহুৱাবলৈ। ইয়াৰ পাচত, বৰ-বাৰভূঞাৰ ৰাজ্যখন স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ্যৰ লগত চামিল হ'লত, উত্তৰ পাৰে ভূঞাসকলকে খণ্ড খণ্ডকৈ বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ তত্ত্বাৱধানত, শাসন কৰি, ৰাজ-ভঁৰাললৈ ৰাজহ আদি পঠোৱাৰ দিহা কৰিলে। ভূঞাসকলক খাট পাম আৰু বন্দী-বেটী ৰাখিবলৈ দিছিল। ভূঞাসকলক এইদৰে শাসন কৰিবলৈ দিয়াত,—দক্ষিণ পাৰে আৰু নামনি অসমত ৰজাঘৰীয়া ফুকন, বৰুৱা, ৰাজখোৱা আদি বিষয়াক শাসন কৰিবলৈ দিয়াৰ দৰে, উত্তৰ পাৰে ভূঞাসকলৰ ওপৰত কোনো বৰুৱা ফুকন আদি বিষয়া দিয়া নাছিল। অৱশ্যে, পাছলৈ ভূঞাৰ সন্তান সকলৰে কিছুমানক স্বৰ্গদেৱসকলে দক্ষিণপাৰলৈ আনি "বৰুৱা" "ফুকন" "ৰাজখোৱা" বিষয় দিছিল হি। সেইসকলৰ কিছুমানে এতিয়াও "বৰুৱা" আদি উপাধি লিখে। কিন্তু, কোনো কোনোৱে উপাধিবিলাক বুটিচৰ দিনত লিখিবলৈ এৰি দি, নিজৰ উপাধি "ভূঞা" লিখিবলৈহে ল'লে।

ডফলা মিৰি :—

পৰ্ব্বতীয়া জাতিবিলাকৰ এটা দস্তুৰ চকুত পৰে যে ভৈয়ামৰ ঘাই ৰজা সাল-বদল হ'লেই—তেওঁবিলাকে একেবাৰে স্বাধীন হ'বলৈ মূৰ দাঙে। যেতিয়া ভূঞা ৰাজশক্তিৰ ঠাইত আহোম ৰাজশক্তি উত্তৰ পাৰত উদয় হ'ল, তেতিয়া সেই কালৰ ভোট, ডফলা আৰু মিৰিয়ে বিদ্ৰোহ কৰি উঠিলে। সৈন্য-সামন্ত নোহোৱাত ভূঞাসকলে তেওঁবিলাকক দমাব নোৱাৰিলে, তেতিয়া ১৬৫৩ খ্ৰীঃঅত বুঢ়াগোহাই আৰু বৰগোহাই দুইজন ডাঙৰীয়াই পৰ্ব্বতত উঠি তেওঁবিলাকক আক্ৰমণ কৰিলেগৈ। পৰ্ব্বতীয়া যুদ্ধত ডফলাবিলাকে জয়ী হৈ, আহোমৰ সৈন্যক খেদি, ভৈয়ামলৈ নামি আহিল।

ডফলাই পতা ভূঞা :—

ভৈয়ামত তেওবিলাকে কোনো কোনো মানুহক “ভূঞা”- শাসনকৰ্ত্তা পাতি, তেওবিলাকক ৰছদ আদি যোগান ধৰিবলৈ দিলে। সেইসকলক পাচত ডফলাই পতা ভূঞা বা ডফলা ভূঞা” বোলা হ’ল।

তাৰ কিছুদিনৰ পাচতে, ন-কৈ পতা ডাঙৰীয়া দুজনে বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলক লৈ, মিৰি ডফলাক সমুলে হৰুৱাই একেবাৰে বশ কৰিলে।

মিৰি বকৰা :—

ইয়াৰ পাচতো, বহুতোবাৰ ডফলা-মিৰি-আবৰে মাজে মাজে দাঁতি-কাষৰিয়া গাওবিলাক লুট-পাট কৰি আছিল। তেতিয়া, আগেয়ে লক্ষীমপুৰৰ পূবত—আবৰ-মিৰিক বশ কৰি থকা বৰ-বাৰভূঞাৰ—পদ্ম বা পমৰ লক্ষীমপুৰত থকা এজন সন্ততিক,—বেথাৰামক, মিৰিসকলৰ তত্ত্বাৱধান ল’বলৈ ৰাজ-নগৰলৈ আনিলে। স্বৰ্গদেৱে “মিৰি-বকৰা” বিষয়খন সৃষ্টি কৰি,—পমৰ এইজনা সন্ততিক,—বেথাৰামক দিলে। তেওক থাকিবলৈ যোৰহাটৰ ওচৰৰ বৰিগাৱত বাহৰ কৰি দিলে। মিৰিগামসকল বৰিগাৱলৈ আহি, এওৰ যোগেদি ৰাজ নগৰলৈ গৈছিল।

মাজুলী :—

আগতে কৈ আহিছো, স্বৰ্গদেৱ জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনত কিবা প্ৰাকৃতিক বিপৰ্য্যয়ত. দিহিঙে-লুইতে, বৰ্ত্তমানৰ দিহিংমুখত মিলি, দিখৌখন খণ্ড খণ্ডকৈ ছিঙি মাজুলী দ্বীপটো তৈয়াৰ কৰিলে। মাজুলী তৈয়াৰ হওতে, দিহিঙৰ দুই পাৰৰ ভালেমান গাও,—ৰতনপুৰকে আদি কৰি মাজুলীপৰীয়া কৰিলে। সেই বিপৰ্য্যয়ত, সেই ঠাইবিলাকৰ বহুত মানুহ বিশ্বনাথলৈ উঠি গ’ল—আৰু কিছুমান দক্ষিণপাৰলৈ উঠি আহিল। মাজুলী দ্বীপত বস-বাস কৰিব পৰা হোৱাত, পূৰ্ব্বৰ ৰতনপুৰত শাসন কৰা ভূঞাৰ সন্ততিসকল মাজুলীৰ ৰতনপুৰলৈ ঘূৰি আহিল।

বৰ-বাৰভূঞাৰ শক্তি হীন :—

স্বৰ্গদেও জয়ধ্বজসিংহৰ ৰাজত্বৰ পাচৰ পৰা, এওবিলাকে সমূহীয়াকৈ স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ-চ’ৰাৰ বিপক্ষে মূৰ দঙা পোৱা নেযায়। কিন্তু মাজে মাজে কোনো কোনো একোজনে তলে তলে আহোম ৰাজ-শক্তিক হনিয়াবলৈ যত্ন কৰা পোৱা যায়। তেনে ভূঞা সন্ততিক ততালিকে ধৰি নি প্ৰাণদণ্ড দিছিল বা নগা-পৰ্ব্বতত নিৰ্ব্বাসন দণ্ড দিছিল।

আখ্যান এটা শুনা যায়,—এবাৰ নাৰায়ণপুৰত থকা এজন ভূঞাৰ সন্ততিয়ে তলে তলে সৈন্য গোটাইছিল আহোমৰ বিপক্ষে। সাউদকুচী গোসাই এজন এওৰ সখি আছিল। এই সখি গোসাইজনে, ৰজাঘৰৰ পুৰস্কাৰ আশা কৰি, তেওৰ সকলো আয়োজনৰ কথা বৰগোহাইক কৈ দিলে। বৰগোহায়ে ততালিকে এই ভূঞাজনক বন্দী কৰি নি, ৰাজ-চ’ৰাত প্ৰাণদণ্ড দিলেগৈ। এনেকুৱা সৰু-সুৰা ঘটনা বহুতো শুনা যায়।

একেবাৰে পৰাধীন হৈ, বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ নিজৰ ভিতৰতে হিংসাহিংসি

বৰ-বাৰভূঞা আৰু সৰু-বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ বেমেজালি :—

হ'বলৈ আৰম্ভ হ'ল। তেওবিলাকৰ নিজৰ ভিতৰতে বিশ্বাস কমি গ'ল। তেতিয়া অসমৰ স্বৰ্গদেৱসকলৰ পৰা সমাদৰ পাবলৈ, প্ৰত্যেকজন ভূঞাৰ সন্ততিয়ে যত্ন কৰিবলৈ ধৰিলে। অসমত "আহোম-ৰাজ" গুচাই "ভূঞা-ৰাজ" কৰিবলৈ দেখা সপোন তেওবিলাকৰ মনৰ পৰা লাহে লাহে আতৰিল। গোটেই অসমখনেই এক ৰজাৰ দেশ বুলি মানি ল'লে।

কিন্তু, কোনো কোনো ভূঞাৰ সন্ততিয়ে চল পালেই, আহোমৰ বিপক্ষে যাব খুজিছিল।

কোচৰ আক্ৰমণ

আগতে কোৱা হৈছে কোচ সেনাপতি চিলাৰাযে আহোম ৰাজ সিংহাসন দুবাৰ আক্ৰমণ কৰিছিল। দুই বাৰতে বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে স্বৰ্গদেৱৰ হৈ অস্ত্ৰ ধৰিছিল। কিন্তু কিছুমান ভূঞাৰ সন্ততিয়ে (বৰ বাৰভূঞা সৰু বাৰভূঞাৰ) চিলাৰায়ৰ ফৌজত সোমাই, আহোম সৈন্যৰ বিপক্ষে অস্ত্ৰ ধৰিছিল।

কোচ ৰাজ্যলৈ যোৱা ভূঞা

কোচ-আহোমৰ যুদ্ধৰ সন্ধি হোৱাত, তেওঁবিলাকৰ কিছুমান ভূঞাৰ সন্ততি, স্বৰ্গদেৱলৈ ভয় কৰি—চিলাৰায়ৰ ফৌজৰ লগত, কোচ ৰাজ্য পচিম কামৰূপলৈ গুচি গ'ল। তেনে ৰাজ বিদ্ৰোহী কিছুমান ভূঞাৰ সন্ততিক স্বৰ্গদেৱে ধৰি আনি দণ্ড কৰিছিলহি। আকৌ আনহাতে, যিসকল ভূঞাৰ সন্ততি স্বৰ্গদেৱৰ হকে কোচৰ লগত যুঁজিছিল, সেই সকলক পুৰস্কৃত কৰিছিল।

স্বৰ্গদেও লক্ষ্মীসিংহ

স্বৰ্গদেও শিৱসিংহৰ দিনৰে পৰা চলি অহা শাক্ত-বৈষ্ণৱৰ ধৰ্ম্ম-যুদ্ধ এই জনা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত তীব্ৰ হৈ উঠে। তাৰ ফলতে, মোৱামৰীয়া বা মতক গোসাইৰ শিষ্য ৰাঘৱ মৰাণ আৰু নাহৰ মৰাণে ৰংপুৰ নগৰখন লৈ স্বৰ্গদেও লক্ষ্মীসিংহক জয় সাগৰৰ দৌলত বন্দী কৰি থৈছিল।

কলিতা ফুকন

উত্তৰ পাৰৰ তামোলবাৰীৰ খনিকৰ ভূঞাৰ পুতেক কেকেৰুৱে বিষয়াসকলৰ লগত আলচ কৰি মণিপুৰীয়া কুঁৱৰী কুৰঙ্গনয়নীক বুদ্ধি দি সকলো বিষয়াই হুচৰী গোৱাৰ ছলেৰে,—ৰাঘৱ মৰাণক কাটি, আন মৰাণ বিলাকক মাৰি, সেই ৰাতিয়েই স্বৰ্গদেও লক্ষ্মীসিংহক জয়সাগৰৰ দৌলৰ পৰা আনি ৰাজ কাৰেঙত বহুৱালেহি। কেকেৰু ভূঞাৰ প্ৰত্যুৎপন্ন মতি আৰু বুদ্ধিত, স্বৰ্গদেৱ আৰু ডাঙৰীয়াসকল সন্তুষ্ট হৈ, তেওঁক প্ৰথমতে কাথ ভৰালী বৰুৱা আৰু পাচত স্বৰ্গদেৱৰ ভিতৰত চোলাধৰা ফুকনৰ বিষয়খন দিলে। আগতে কৈ আহিছো, আহোম সকলে সাধাৰণতে 'কায়স্থ-কলিতা" উভয়কে কলিতা জাতৰ বুলিছিল। কেনে কলিতা? এনে প্ৰশ্ন উঠিলেহে, কাইথ বা কাথ কলিতা বা কায়স্থ বুলি কোৱা হৈছিল। কেকেৰু ভূঞা ৰাজ-চ'ৰাত "কলিতা ফুকন" বুলি জনাজাত হ'ল। ৰাজ-চ'ৰাত, "কলিতা-ফুকন" ৰজাৰ বিশ্বাসী মৰমৰ হৈ উঠাত, তেওঁৰ প্ৰতিপত্তি আৰু ক্ষমতা দিনক দিনে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। আন কি কিছুমান কথাত গোহাঁই তিনি জনাইও "কলিতা-ফুকনলৈ" তোষ কৰিব লগীয়া হ'ল। কলিতা-ফুকন বৰ বাৰভূঞাৰ কোনটো ফৈদৰ ঠিককৈ জনা নেযায়।

ডাঙৰীয়া সকলে "কলিতা ফুকনক" সন্দেহ কৰি, এওঁৰ বিপক্ষে স্বৰ্গদেৱক বহুতো আপত্তি কৰি, ৰাজ-চ'ৰাত "কলিতা ফুকনৰ" বিচাৰ আৰম্ভ কৰিলে। সেই বিচাৰত, বৰপাত্ৰ গোহাঁই ডাঙৰীয়াই কৈছিল,—"এই কলিতা ফুকনৰ যহতে, মৰাণক মাৰি, স্বৰ্গদেৱক উদ্ধাৰ কৰিব পৰা হৈছিল। ডাঙৰীয়াসকলে বিচাৰত এই কথা মন কৰে যেন।" তেতিয়া বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াই ক'লে;—"কলিতা ফুকন, লাহে লাহে স্বৰ্গদেৱৰ নিচেই ওচৰ চাপিছে; হয়তো এদিন এই কলিতা ফুকনে ৰাজপাটলৈও হাত মেলিব; তাতে ই পূৰ্ব্বৰ ৰাজত্ব কৰা বাৰভূঞাৰ ল'ৰা।"

ইয়াৰ পৰা বুজা যায়, ডাঙৰীয়াসকলে তেতিয়াও, ভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ ওপৰত চোকা দৃষ্টি ৰাখিছিল আৰু আন হাতে ডাঙৰীয়াসকলে, আন বিষয়াক স্বৰ্গদেৱৰ বৰকৈ ওচৰ চপা সহিব নোৱাৰিছিল।

এই বিচাৰত স্বৰ্গদেৱৰ কথাতে, কলিতা ফুকনক প্ৰাণদণ্ড বা আন দণ্ড নিদি বিষয়া ভাঙি নিজৰ ঘৰ তামোলবাৰীলৈ খেদি নিলে।

ডাঙৰীয়া সকলৰ এনে ব্যৱহাৰত, কলিতা ফুকন মৰ্ম্মান্তিক অসন্তুষ্ট হৈ, তামোলবাৰীত গৈ ৰজাৰ বিপক্ষে বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ মানুহ গোটাই যুদ্ধৰ আখৰা কৰিবলৈ ধৰিলে। বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াই এই বাতৰি পাই, মানুহ পঠিয়াই স্বৰ্গদেৱে ভাল সুৰত মতাৰ দৰে কৈ, কলিতা ফুকনক নগৰলৈ মাতি পঠিয়ালে। কলিতা ফুকন নগৰলৈ আহোঁতে, বাটতে কলিতা ফুকনক কটোৱালে, আৰু স্বৰ্গদেৱক জনালে—কলিতা ফুকনক বাটতে চোৰে কাটিলে বুলি। আহোম ৰাজত্বৰ শেষ সময়ত, এইটোৱেই বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ শেষ ঘটনা।

দেশ জুৰি বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ কথা

আহোম ৰাজশক্তিৰ অভ্যুদয়ৰ আগত কামৰূপ বা অসমত বাৰভূঞা সকলৰ বিশেষ প্ৰতিপত্তি আছিল। এই বিষয়ে স্বৰ্গীয় ৰায়বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱাই তেখেতৰ বুৰঞ্জীত (Early History of Kamrup)—এইদৰে লিখা পোৱা যায়;—

"× × As already stated probably, since the transfer of the capital to Kamatapur, the actual Government of eastern Kamrup, as far as the Subansiri in the North and the Kapili on the South was in the hands of petty Bhuyan Chiefs, who were nominally Fudatories of the kings of Kamata or Kamrup, but who were actually independent Chiefs." অৰ্থাৎ কমতালৈ ৰাজধানী অনাৰ পাচত, পূব-কামৰূপত উত্তৰে সোৱনশিৰীলৈকে, দক্ষিণে—কপিলী নৈলৈকে সৰু সৰু ৰজা—ভূঞাৰ অধীনত আছিল। এওবিলাকে কমতা বা (পচিম) কামৰূপৰ ৰজাক সামন্ত ৰজা বুলি মানিলেও নিজে নিজে স্বাধীনভাৱে ৰাজত্ব কৰি আছিল।

"It is mistake to suppose that the Bhuyan Chiefs originated with the seven families of the Brahmins and the seven families of Kayasthas whom Durlabh-Narayon settled in Kamrup with the Siromoni Bhuyan —Chandibor"—অৰ্থাৎ দুৰ্লভনাৰায়ণে অনা সাত ঘৰ ব্ৰাহ্মণ আৰু সাত ঘৰ কায়স্থ—যিসকলক চণ্ডিবৰক শিৰোমনী ভূঞা পাতি, কামৰূপত বহুৱাইছিল,—সেইসকলৰ পৰাই সৰু সৰু ৰজা-ভূঞাসকলক আবিৰ্ভাৱ হৈছিল বুলি ভবাটো ভুল ; (অৰ্থাৎ ভূঞাৰ ৰাজ্য তাৰো বহুত আগৰে পৰা আছিল।)

"The Bhuyans of the Eastern Assam Valley claimed a different origin. They traced their decent from Santanu and Samanta the two grandsons of Samudra, who was the minister of Arimatta" অৰ্থাৎ পূব অসম উপত্যকাৰ ভূঞাসকলে বেলেগ পৰিচয় দি কয়, তেওঁবিলাক আৰিমত্তৰ মন্ত্ৰী সমুদ্ৰৰ নাতি শান্তনু আৰু সমন্তৰ সন্ততি বুলি "

"It is also stated that the Bhuyans excelled both in fighting and writing,"—অৰ্থাৎ ভূঞাসকল যুদ্ধ-বিদ্যাত আৰু লিখা-পঢ়া বিদ্যাত সমানে পাকৈত আছিল।

বাৰ-ভূঞাসকলে নিজৰ জাতীয় গৌৰৱক বিশেষকৈ শ্ৰদ্ধা কৰিছিল। তেওঁবিলাকে আহোম ৰজাৰ "ফুকন, বৰুৱা" খিয়য় খাইছিল যদিও, জন সমাজত, নিজক বাৰ-ভূঞাৰ সন্ততি বুলিহে চিনাকি দিছিল।

পূব কামৰূপৰ, বৰ-বাৰভূঞা আৰু সৰু বাৰ-ভূঞাৰ বিচাৰালয়ক "ৰাজসভা" বুলিছিল।

ভূঞাৰ ৰাজসভা :— পচিম কামৰূপৰ সৰু বাৰ-ভূঞাসকলৰ আৰু কঁমতাপুৰৰ ৰজাই পতা ভূঞা সকলৰ ৰাজসভাক "কাৰ্খনা" বুলিছিল। 'Each Bhuyan Chief (পচিম কামৰূপ) was the administrative and judicial head of a particular tract. Each had a court called "Karkhana" a persian word meaning literally a house for work".

× × × ×

"There is every reason to suppose that their rule was just and mild" অৰ্থাৎ সকলো কথাৰ পৰা বুজিব পাৰি, তেওঁবিলাকৰ (ভূঞাৰ) শাসন ন্যায় আৰু ধীৰ আছিল।

এই বাবেই, বোধকৰো, অসমৰ মানুহে তেতিয়া ভূঞাসকলক শ্ৰদ্ধা কৰিছিল।

ৰজা ঘৰৰ দান অসমৰ শেষ ৰজা, স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰ সিংহৰ দিনলৈকে, কিছুমান ভূঞাৰ সন্ততি পুৰুষানুক্ৰমে উত্তৰ পাৰে আৰু মাজুলীত শাসনৰ ভাৰ লৈ আছিল, সেইবাবে তেওঁবিলাকে খাট-পাম পাইছিল।

এই বাবেই, মনিৰাম দেৱানে বৃটিছ চৰকাৰক দৰ্খাস্ত দিওঁতে, এই কেইঘৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ পৰা মাটিৰ খাজনা নলবলৈ নিৰ্দ্দেশ দিছিল।

“বৰ বাৰভূঞাৰ—লহকৰ ভূঞাৰ সন্ততি,—এওঁবিলাকে ৰজা ঘৰৰ পৰা ভৰণ-পোষণ পাইছিল।

বৰ বাৰভূঞাৰ শলাল আৰু উজীৰৰ সন্ততিসকলে ৰজাৰ ঘৰত খাজনা দিব নেলাগিছিল।

চাটগৰীয়া উজীৰ ভূঞাৰ সন্ততিয়ে, ৰজা ঘৰৰ পৰা ৩০টা টকা আৰু ৫০ গোট পাইক পাইছিল। —মনিৰাম দেৱান।”

ভূঞাৰ মাজত শ্ৰীশ্ৰীবংশী-গোপালদেৱ

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বৰদোৱাত আবিৰ্ভাব হৈ, ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰোতে, গোটেই কামৰূপতে শাক্ত-শৈব্য আদি বিবিধ প্ৰথাৰে নিজা নিজা বিশ্বাস অনুযায়ী একোটা একোটা ধৰ্ম্ম চলি আছিল। লগতে এক শ্ৰেণীৰ ব্ৰাহ্মণকে আদি কৰি, মানুহৰ মাজত, বৌদ্ধ-তান্ত্ৰিক ধৰ্ম্ম চলিছিল। নগাৰঁত থকা সক বাৰভূঞা কৈদৰ বহুতো সন্ততিয়ে শ্ৰীশঙ্কৰৰ ভাগৱতী ধৰ্ম্মত শৰণ ল'লে। সেই সকলৰ বহুতেই পাচত “মহন্ত” হ'ল। সেই সময়ত এবাৰ কছাৰীয়ে সক বাৰভূঞা সকলক আক্ৰমণ কৰোতে, শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হৈ উত্তৰ পাৰৰ বৰ বাৰভূঞা সকলৰ মাজলৈ আহে। তাতে শ্ৰীমাধৱদেৱে শ্ৰীশঙ্কৰদেৱত শৰণ লয়। অৱশ্যে সেই সময়ত দুই-এক বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিয়েও শ্ৰীশঙ্কৰদেৱত শৰণ লৈছিল। সাধাৰণতে তেতিয়া শাক্ত বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱত শৰণ লোৱাহি নাছিল।

ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰত, শ্ৰীশঙ্কৰদেৱে স্বৰ্গদেৱ সকলৰ পৰা সহানুভূতি নেপাই, শ্ৰীমাধৱদেৱ আদি শিষ্যসকলক লৈ বিদ্যোৎসাহী কোচৰজা নৰনাৰায়ণৰ ৰাজ্যলৈ ভটীয়াই গ'ল। তেতিয়া পূব অসমত ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ চৰ্চ্চা পাতলি আহিল।

দেশখনত ক্ৰমাৎ ধৰ্ম্মৰ নামত, বিশেষকৈ বৌদ্ধ-তান্ত্ৰিক সকলৰ অনীতিৰ মাত্ৰা চৰি আহিল।

পচিম কামৰূপত প্ৰচাৰিত হোৱা শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ কথা উজনি অসমত বৰ বাৰভূঞাসকলৰ সন্ততিয়ে সততে শুনিবলৈ পালে।

এনেতে, কিছু দিনৰ আগতে ভূঞা ৰাজ্যৰ পৰা, ঋষি কুলীয়া সজ ব্ৰাহ্মণ সন্তান—বংশীগোপালদেৱ কোচ ৰাজ্যত থকা শ্ৰীমাধৱদেৱৰ লগ ল'লেগৈ। তেতিয়া মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ স্বৰ্গী হৈছিল।

নামনি কামৰূপত বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ যোৱা মুদৈ সকলৰ পৰা বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলে “এক নাম ধৰ্ম্মৰ” মাহাত্ম্যৰ কথা প্ৰায়ে শুনিবলৈ পাইছিল।

কেউকালে দেশত ধৰ্ম্মৰ নামত অনীতিয়ে ঠাই পোৱাত, বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে, দূত পঠিয়াই, এই দেশত “ভাগৱতী ধৰ্ম্ম” প্ৰচাৰ কৰিবলৈ শ্ৰীমাধৱদেৱক মাতি পঠিয়ালে।

× × × × × × ×

“এহিমতে গোপাল মাধৱ দুয়োজন।
কতো দিন কথা সুখে আছিলা সঘন॥

পুনু পূৰ্ব্বৱতে তাঙ্ক আদেশ কৰিলা॥
আসিবাক মনে এক জনক খুজিলা॥
মাধৱ বোলন্ত যদুমণি গুৰু যৱা।
কৃষ্ণৰ ভকতি পথ দুয়ো প্ৰৱৰ্ত্তৱা।

× × × ×

মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম্ম লোকত দেখাই।
একে প্ৰীতি থাকিবা কালকে গৰাঁই॥

× × × ×

সুগমতো সুগম শ্লোকৰ হিতকৰ।
মতা শুদ্ধ ধৰ্ম্ম দেখাই আছয় শঙ্কৰ॥

× × × ×

এহিমতে দুয়োজনে।
পৰম আনন্দ মনে।
প্ৰবেশিলা আসি যেৱে॥
শুনিলেক লোক তেৱে॥

× × × ×

ভূঞাসবে আদৰিলা।
গৃহ-বাৰী কৰি দিলা॥”

শ্ৰীশ্ৰীবংশীগোপাল দেৱ চৰিত।

বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ নিমন্ত্ৰণি পাই, শ্ৰীমাধৱদেৱে, উজনি অসমত ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ শ্ৰীবংশীগোপাল দেৱক আৰু শ্ৰীযদুমণি দেৱক পঠিয়াই দিলে।

“সবে ভূঞা পাছে বাসুদেৱক পঠাইলা।
তেহে মাধৱত লোকে প্ৰাৰ্থনা জনাইলা॥
(বাসুদেৱ—ব্ৰাহ্মণ—দূত বা কটকী বুলি জনা যায়।)
শুনি আতা মাধৱে পাঞ্চিলা পুনৰ্ব্বাৰ।
যোৱা বাপু তুমি হিত চিন্তিয়ো প্ৰজাৰ।”

× × × ×

তেতিয়া বৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে, তেৰাসকল আহিলত. শ্ৰীবংশীগোপালদেৱক “কাঁহিকুচি গাৱঁত” সত্ৰ পাতি থাকিবলৈ দিলে আৰু শ্ৰীযদুমণিদেৱক “আধলীয়া গাৱঁত” সত্ৰ পাতি থাকিবলৈ দিলে। এই বাবেই, পাচত যদুমণি দেৱ “আধলীয়া যদুমণি” বুলি প্ৰখ্যাত হ’ল।

সেই সময়ত, বৰ বাৰভূঞাৰ কৈদৰ লহকৰ ভূঞাৰ সন্ততিয়ে স্বৰ্গদেৱৰ অধীনত কলাবাৰীত শাসন কৰি আছিল।

দলৈ বা বৰদলৈ

বুৰঞ্জীত পোৱা যায়, শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ আগতে, শাক্ত-শৈৱ ধৰ্ম্মৰ দুৰ্ব্বলতাৰ লগতে, তল খাপৰ বৌধ ধৰ্ম্ম কামৰূপৰ (অসমৰ) লোকসকলৰ মাজত প্ৰচাৰ হৈছিল। ব্ৰাহ্মণকে আদি কৰি সকলো জাতৰ বহুতো লোকে বৌধ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। তেতিয়া বৌধ ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক সকলে কামৰূপ, ভোটান, তিব্বতলৈকে সচৰাচৰ যাতায়ত কৰিছিল।

এই প্ৰচাৰক সকলক "দলই" বোলা হৈছিল। এতিয়াও তিব্বতৰ ঘাই প্ৰচাৰক বা পুৰুহিত জনক, "দলই বা দালাই লামা" বোলে।

"দালাই" শব্দটোৰ গুৰি বোধকৰো—দেৱালয়। এসময়ত, অসমত দেৱালয় চলোৱা পূজাৰীক "দলৈ" বোলা হৈছিল। সেই বাবেই, বোধকৰো, "বৌধ-বিহাৰৰ" গুৰিয়াল জনক "দলৈ" বুলিছিল। সেই "দলৈ" শব্দটো সম্ভৱ অসমৰ বৌধ প্ৰচাৰক—মীননাথৰ লগত তিব্বতলৈ গৈ "দালাই" হ'লগৈ। অৱশ্যে এই কথাটো বিচাৰ সাপেক্ষ।

সি যি কি নহওক, পাচত কামৰূপত (অসমত) এই "দলৈ" শব্দটো কোনো কোনো খেলৰ বা গাৱঁৰ মুখ্যলোকৰ বা বৃত্তিধাৰীলোকৰ উপাধি হ'লগৈ। বাৰভূঞা, কছাৰী, আহোম আৰু কোচৰ ৰাজত্বত এই "দলৈ" "বৰদলৈ" উপাধিটো প্ৰচলিত হ'ল।

"কাঁহিকুচি সত্ৰত" শ্ৰীবংশীগোপাল দেৱে ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ লোৱাত, কেউফালৰ পৰা বৌধসকলে শ্ৰীবংশীগোপাল দেৱক তলে তলে অত্যাচাৰ কৰিবলৈ আনকি বধ কৰিবলৈও ষৰযন্ত্ৰ কৰিছিল। তেতিয়া কলাবাৰীত শাসন কৰি থকা লহকৰ ভূঞাৰ সন্ততি জনে "কলাবাৰী"তে সত্ৰ পাতি তালৈ শ্ৰীবংশীগোপাল দেৱক আনিবলৈ ভূঞাসকলক আদেশ দিলে।

ইয়াতে, ভূঞা ৰাজ্যৰ গাওঁবিলাকৰ "মুৰ্ব্বি"—'দলৈ আৰু বৰদলৈ" উপাধি লোৱা ভূঞাসকলৰ উল্লেখ পোৱা যায়।

"কাঁহীকুচি সত্ৰত" পাচত "কলাবাৰী সত্ৰত" সকলো শাক্ত বাৰভূঞাৰ সন্ততিয়ে শ্ৰীবংশীগোপাল দেৱৰ ওচৰত ভাগৱতী ধৰ্ম্মত শৰণ লয়।

বাৰভুঞাসকলে, শ্ৰীবংশীগোপালদেৱক "কাঁহীকুচিৰ" পৰা কলাবাৰীলৈ নিবলৈ আয়োজন কৰোতে চৰিত পুথিত এইদৰে পোৱা যায়।

"জকাইচুকা দেশে বৰ লস্কৰ (লহকৰ) আছয়। (জকাইচুক তেতিয়া লহকৰ ভূঞাৰ শাসনত আছিল। ব্ৰাহ্মণ বা সংস্কৃতৰ পণ্ডিতসকলে "লহকৰ"ক "লস্কৰ" আৰু "কলাবাৰী"ক "কন্দলী বাৰী" কৰি লিখা পোৱা যায়।)

ভাঙ্কো বুলিলন্ত প্ৰভু বচন বিনয় ॥

বিষ্ণু ভাৰতীক ভালমতে ৰাখিবাহা ।
বৌধে যেন নমাৰয় প্রতি পালিবাহা ॥
আনো দেশে দেশে যত বৈষ্ণৱ আছিলা ।
সৱকো ৰাখিবে ভূঞাসৱক পাঞ্চিলা ॥

× × × × × × × ×

কোনোৰা পাষণ্ডে জোনো দেৱক মাৰয় ।
কোন খানি কৰিলে আমাৰ যোগ্য হয় ॥
সেহি বেলা বৰদলৈ বোলে সমস্তক ।
সৱে ভূঞা আনিছোহো দেৱ গোপালক ॥

× × × × × × × ×

তামুলি দলৈয়ে বোলে ইটো কথা ভাল ।
আনিলে আসিবা প্রভু শ্রীমন্ত গোপাল ॥
এহি বুলি বাহু ভূঞা আলচি কাৰ্য্যক ।
কলাবাৰী গ্রামে গৈয়া কৰিলা সত্রক ।

শ্রীশ্রীবংশীগোপাল দেব চৰিত ।

তেতিয়া বাৰভূঞাৰ শাসনত থকা বৌধ ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰা লোকসকলেও শ্রীবংশীগোপাল দেৱৰ ধৰ্ম্মত শৰণ ল'লেহি ।

—"বৌধসৱে আসে যাৱে পাছ গুণি গুণি ।
হৰিত শৰণ পাছে পশিল আপুনি ॥"

শ্রীশ্রীবংশীগোপাল দেৱ চৰিত ।

লঙকৰ ভূঞাৰ সন্ততিৰ যত্নতে, জয়ে জয়ে সোন্দৰ গোহাই আদি ভালেমান আহোমৰ ফুকন বৰুৱাই শ্রীবংশীগোপালদেৱ, শ্রীমিশ্রদেৱ আদি গোসাইত শৰণ লয় ।

এবাৰ স্বৰ্গদেৱে সন্দেহ কৰি শ্রীবংশীগোপালদেৱক বন্দী কৰিবলৈ বিচাৰোতে, বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে, ডফলা পৰ্ব্বতৰ দাঁতিত এখন সত্র পাতি, শ্রীবংশীগোপালদেৱক আঁতৰাই থৈছিলগৈ ।

ইয়াৰ পাচত শ্রীবংশীগোপালদেৱৰ ভতিজাকসকলৰ পৰা, দুখন সত্র ৺কুৰুৱাবাহী আৰু ৺গড়মূৰ সত্র হ'ল। তেখেতৰ প্রিয় শিষ্য নিৰঞ্জন পাঠকৰ পৰা হ'ল, ৺আউনীআটী সত্র আৰু আন এজন শিষ্য বনমালিদেৱৰ পৰা হ'ল,—৺দক্ষিণপাট সত্র। এই চাৰিখন সত্রতে বৰ-বাৰ-ভূঞাৰ সন্ততিসকলে শৰণ দীক্ষা লৈছিল আৰু লৈ আহিছে। এই চাৰিখন সত্রকে স্বৰ্গদেৱ সকলে "চাৰি সত্রীয়া" বুলি, সকলো সত্রৰ ওপৰত মৰ্য্যাদা দিছিল।

অৱশ্যে, মৰাণ আৰু মানৰ আক্ৰমণত, দেশখন বেমেজালি হওতে, কোনো কোনো বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিয়ে—আন আন সত্ৰত শৰণ লোৱাৰ কথা শুনা যায়। কোনো কোনোৱে আকৌ স্ব-ইচ্ছায়ে আন আন সত্ৰত শৰণ-ভক্তি লোৱা দেখা যায়।

কিন্তু, প্ৰায়বিলাক বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততি—এই চাৰি সত্ৰ আৰু এই চাৰি সত্ৰৰ পৰা বঢ়া সত্ৰতে শৰণ আদি প্ৰথমতে লৈছিল বুলি পোৱা যায়।

সৰু-বাৰভূঞা :— এওবিলাক ভোগপীঠত (নগাঁও) ৰাজত্ব কৰোতে,—বৰ পৰাক্ৰমেৰে পচিম কামৰূপত দিগ্বিজয় কৰি ফুৰিছিল। দক্ষিণ পচিমে থকা কছাৰীসকলৰ লগত ঘনাই ৰণ-বিগ্ৰহ হৈছিল। সৰু-বাৰভূঞাসকল যুদ্ধ-বিদ্যা আৰু ৰাজনীতিত পাকৈত বুলি কমতাপুৰলৈকে খিয়াতি গৈছিল। এবাৰ কমতাপুৰৰ ৰজাক আক্ৰমণ কৰি, বলে নোৱাৰি ঘূৰি আহিছিল। দুবাৰমান কমতাপুৰ আক্ৰমণ কৰি, কমতাপুৰৰ ৰজা নীলধ্বজৰ লগত মিত্ৰতা কৰিছিল। মুছলমানে কমতাপুৰ আক্ৰমণ কৰোতে সৰু-বাৰভূঞাসকলে কমতাপুৰৰ ৰজাক সহায় কৰিছিল।

কন্বজপুৰ বা কনৌজপুৰ :— এটা সময়ত বৰ-বাৰভূঞাসকলতকৈও এওবিলাক কোবাল হৈ উঠিছিল। তেতিয়া এওবিলাকে পচিম কামৰূপৰ ঠায়ে ঠায়ে কমতাপুৰলৈকে একো একো খণ্ডত শাসনকৰ্ত্তা হৈ বহিছিলগৈ' জনা যায়—সৰু-বাৰভূঞাৰ জ্যেষ্ঠ কন্বজবৰে কমতাপুৰৰ ৰজাৰ মিত্ৰ হৈ, তাতে এখন গাৱঁত শাসনকৰ্ত্তা ভূঞা হৈ থাকি আহিল।

কন্বজবৰৰ নামতে সেই গাওখনৰ নাম কন্বজপুৰ বুলি খ্যাত হৈছিল। পাচত কন্বৌজপুৰ নাম হ'ল। কিন্তু, স্বৰ্গীয় ৰায় বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱাই তেখেতৰ বুৰঞ্জীত (Early Histoy of Kamrup) লিখিছে এইদৰে ;— "According to the 'Gomotha vansavali" quoted in the "Social History of Kamrup," these Bhuyans were originally in Kanauj, when the Muslims occupied that country and began to kill cows and Brahmans they migrated to Gaur."

অৰ্থাৎ চচিয়েল হিষ্টৰি অৱ কামৰূপত "গোমোথা বংশাৱলী"ৰ পৰা কোৱা হৈছে, এই ভূঞাসকল, (কমতালৈ অহা ব্ৰাহ্মণ কায়স্থসকল) (পচিম) কনৌজখন মুছলমানে লৈ, গো-হত্যা ব্ৰাহ্মণ-হত্যা কৰাত, গৌড়দেশলৈ আহিল।

"× × In the beginning of the thirteenth century Gaur was also conquered by the Muslims. Then these immigrants from Kanauj again moved into Kamrupa where they settled in a place which they named Kanaujpur and which was near Kamatapur."

অৰ্থাৎ ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আদিতে গৌড় দেশখন মুছলমানে লোৱাত, এই কনৌজপুৰৰ পৰা অহা পমুৱাসকল কামৰূপলৈ আহি কমতাপুৰৰ ওচৰৰ এখন গাৱঁত থিতাপি হৈ, সেই ঠাইখনৰ নাম "কনৌজপুৰ" দি ল'লে।

কান্যকুব্জ নে কনৌজপুৰ

এইখিনিতে এটা প্ৰশ্ন উঠে কনৌজপুৰৰ পৰা অহা এই পমুৱাসকলে, জয়ে জয়ে থিতাপি লোৱা গৌড় দেশৰ ঠাইখনক কনৌজপুৰ নাম নিদিলে কিয়? গৌড়ৰ পৰা ভালেমান দিনৰ পাচত আহি কমতাপুৰৰ ওচৰত থকা গাওখনত বসতি কৰি, তেওবিলাকে তাহানিয়েই এৰি অহা পচিমৰ কনৌজৰ নামটো এই ঠাইত দিলেহি। আৰু এটা প্ৰশ্ন উঠে, ঘাই নাম ‘কান্যকুব্জ” কেতিয়াৰ পৰা “কনৌজ” হ'ল! মুছলমানৰ দিনত নে, ইংৰাজৰ দিনত নে তাৰো আগত?

মুছলমান বা ইংৰাজৰ দিনত, কান্যকুব্জৰ নাম যদি কনৌজ হৈছে, তেতিয়া “গোমোথা বংশাৱলী”ত উল্লেখ কৰা “কনৌজ” নামটোত প্ৰশ্ন উঠে। তাতে আকৌ বুৰঞ্জীমতে গৌড়ৰ ৰজাই কমতাপুৰৰ ৰজা দুৰ্লভনাৰায়ণক ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আগ ভাগত, সাত ঘৰ কায়স্থ আৰু সাত ঘৰ ব্ৰাহ্মণক দিছিল, আৰু দুৰ্ল্লভনাৰায়ণে তেওবিলাকক ঠায়ে ঠায়ে ভূঞা পাতি বহুৱাইছিল।

আমি ভাবো, কমতাৰ ওচৰৰ “কনৌজপুৰ” নামটোৰ বিষয়ে আৰু আলোচনা হোৱা উচিত।

কন্বজবৰ ভূঞাৰ নামৰ পৰা কন্বজপুৰ বা কন্বৌজপুৰ হ'লে, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰৰ উপৰিপুৰুষ পূব কামৰূপৰ বাৰভূঞাসকলে বিশ্বাস কৰাৰ দৰে, কন্বজবৰৰ লগত মিলি যাব।

“গুৰু চৰিত”ত কমতাপুৰৰ ওচৰত কন্বৌজপুৰত থকা লাণ্ডাবক আৰু তেওৰ পুত্ৰ চণ্ডীবৰক পোৱা যায়। স্বৰ্গীয় হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা ডাঙৰীয়াই শ্ৰীশঙ্কৰৰ উপৰি পুৰুষৰ বৰ্ণনা দিওতে, কনৌজপুৰৰ পৰা ভালেমান পুৰুষৰ নাম দেখুৱাইছে।

শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ :—

তাহানিয়েই, স্বৰ্গীয় লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াই এই লিখকক—শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ আতিগুৰিৰ কথা সুধিছিল। তেতিয়া বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়ালৈ উত্তৰ দিয়া হৈছিল,—শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ, আমাৰ বৰ-বাৰভূঞাৰ ফৈদৰ নহয়, ভাটিৰ (কমতাপুৰৰ ওচৰৰ) কন্বৌজপুৰৰ পৰা তেৰাৰ উপৰি পুৰুষ বৰদোৱালৈ অহা বুলি। অৰ্থাৎ সৰু-বাৰভূঞাৰ ফৈদৰ।

স্বৰ্গীয় হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা ডাঙৰীয়াই কয়, গৌৰেশ্বৰ ধৰ্ম্মনাৰায়ণে কমতাপুৰৰ দুৰ্ল্লভ নাৰায়ণক দিয়া সাত ঘৰ কায়স্থ আৰু সাত ঘৰ ব্ৰাহ্মণৰ ভিতৰৰে এঘৰ কায়স্থৰ সন্ততি চণ্ডীবৰ। এওবিলাকক পচিম কামৰূপৰ ঠায়ে ঠায়ে কমতেশ্বৰে “ভূঞা” পাতি “গাও” বা মৌজা শাসন কৰিবলৈ দিছিল। সেইসকলৰ ভিতৰত মুখ্য “ভূঞা” হৈছিল—চণ্ডীবৰ। সম্ভবতঃ, কমতালৈ ন·কৈ অহা সাতঘৰ কায়স্থ আৰু সাতঘৰ ব্ৰাহ্মণক “ভূঞা” পাতোতে, পূৰ্ব্বৰ নিগাজি ভূঞা চণ্ডীবৰক, ৰজাই তেওঁবিলাকৰ তত্বাৱধান ল'বলৈ দিছিল। এইবাৰে, ন-কৈ পতা “ভূঞা” সকলৰ মাজত, চণ্ডীবৰে মূখ্য ভূঞাৰ নাম পাইছিল। চণ্ডীবৰৰে পৰিনাতি—কুসুম্বৰ। কুসুম্বৰৰে পুত্ৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ।

—লক্ষীমপুৰৰ বাৰভূঞাসকলে কয়, ভোগপীঠত ৰাজত্ব কৰা—সক-বাৰভূঞাৰ জ্যেষ্ঠ কম্বজবৰে দিগ্বিজয়ত কমতালৈ গৈ, তাতে সক "ভূঞা-ৰাজ্য" এখনি পাতি, থাকি গ'ল। সেই ভূঞা-ৰাজ্যখনিৰ নাম "কম্বজবৰ"ৰ নামত কম্বজপুৰ বা "কম্বৌজপুৰ" হ'ল। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ সেইজনা কম্বজবৰৰে পৰিনাতি। বৰদোৱাত তেৰাৰ পিতামহসকল কম্বজপুৰৰ পৰা আহিছিল বুলি কোৱাত, পাচত চৰিত পুথি বিলাকত, ব্ৰাহ্মণ-পণ্ডিতসকলে কমতাপুৰৰ ওচৰৰ কম্বজপুৰখন নধৰি, যুক্তপ্ৰদেশৰ কনৌজপুৰ বুলি ধৰি, কমতাপুৰলৈ অনা সাত ঘৰ কায়স্থৰে—এঘৰ বুলি ধৰি ল'লে। কিয়নো, সাধাৰণতে, সেই সময়ত, মুছলমানৰ আক্ৰমণত, পচিম ভাৰতৰ (কান্যকুব্জকে আদি কৰি) ভালেমান কায়স্থ আৰু ব্ৰাহ্মণ-পৰিয়াল কমতাপুৰ বা কামৰূপলৈ আহিছিল।

স্বৰ্গীয় বৰুৱাদেৱে লণ্ডাদেৱ বা লাণ্ডাবৰগিৰীক কম্বৌজপুৰত থকা বুলি কৈছে। লণ্ডাবৰৰ পুত্ৰ চণ্ডীবৰক কম্বৌজপুৰ, (লেঙ্গামাগুৰী) আৰু টেম্বুৱানীত থকা দেখুৱাইছে। চণ্ডীবৰৰ পুত্ৰ-নাতি—ৰাজধৰ, সূৰ্য্যবৰ, কুসুম্বৰক টেম্বুৱানী-আলি পুখুৰীত থকা দেখুৱাইছে।

গুৰু-চৰিত আৰু বুৰঞ্জীত শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ উপৰি পুৰুষ কম্বৌজপুৰৰ পৰা অহা বুলি কৈছে।

এটা কথা মন কৰিবলগীয়া, কমতাপুৰৰ ওচৰত সক-বাৰভূঞাৰ কম্বজবৰে স্থাপন কৰা কম্বৌজপুৰৰ যি আখ্যান আছে, সেই আখ্যানৰ কম্বজবৰৰ "বৰ" শব্দটো শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ পুৰুষ বিলাকত পোৱা যায়;— যেনে,—লাণ্ডা + বৰ, চণ্ডী + বৰ, সূৰ্য্য + বৰ, কুসুম + বৰ. আৰু শঙ্কৰ + বৰ (শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ)।

বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে আৰু কয়;— পচিম কামৰূপত কমতাপুৰৰ ৰাজ-শক্তি দুৰ্ব্বল হোৱাত. সেইকালে, ভোট আৰু কোচ জাতিয়ে,—উপদ্ৰৱ কৰাত, চণ্ডীবৰ লেঙ্গা-মাগুৰীলৈ আহে, তাৰপৰা তেওঁ পূৰ্ব্বৰ পিতামহৰ ঠাই,—সক-বাৰভূঞা কৈদৰ সন্ততিসকলক নিজৰ বংশৰ বুলি,—টেম্বুৱানী (ভোগপীঠত, বৰ্ত্তমান নগাঁও) লৈ আহে। টেম্বুৱানীত সক-বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলে চণ্ডীবৰক বৰ সমাদৰ কৰিছিল।

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে বৰদোৱাত ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰোতে সক-বাৰভূঞাসকলৰ বহুতো সন্ততিয়ে নিজৰ শাক্ত ধৰ্ম্মৰ গোসানী পূজা এৰি, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰৰ ভাগৱতী ধৰ্ম্মত শৰণ লৈছিল। সেইসকলৰ বহুতেই পাচত একো একোখন সত্ৰ পাতি "মহন্ত" হ'ল। এই মহন্তসকলে তেওঁ-বিলাকৰ বংশাৱলীত গুৰিতে "ভূঞা" আছিল বুলি, পৰিচয় দিয়ে।

সেই সময়তে. দক্ষিণ-পচিমৰ কছাৰীসকলে সক-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ লগত মনান্তৰ হৈ উপদ্ৰৱ কৰাত, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে বংশ পৰিয়াল লৈ, ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হৈ, নিজৰে কৈদৰ লোক বুলি, উত্তৰ পাৰৰ বৰ-বাৰভূঞাসকলৰ মাজলৈ যায়।

এদিন এই প্ৰশ্নটো নিশ্চয় মুকলি হ'ব;—হয় শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ কম্বজবৰৰ পৰিনাতি নাইবা, গৌড়ৰ পৰা অহা সাত ঘৰ কায়স্থৰে এঘৰৰ সন্ততি।

যিটো ফৈদৰে নহওক আজি শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ অসমী আইৰ এজন ক্ষণজন্মা পুৰুষ। অসমৰ আধ্যাত্মিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক জগতৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ পিতা।

অসমীয়া জাতিটো গঠন কৰোতা, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ আমাৰ অৱতাৰী পুৰুষ।

* * *

নগাঁও আৰু কামৰূপৰ ভূঞাসকল।

কোচৰ আক্ৰমণত, পূব-কামৰূপত থকা কোনো কোনো বৰ-বাৰভূঞাৰ সন্ততি—ভোগ-পীঠলৈ (নগাঁও) আহি সৰু-বাৰভূঞাৰ মাজত সোমাইছিলহি। বিশেষকৈ, মৰাণৰ বিদ্ৰোহত আৰু মানৰ আক্ৰমণত, নগাঁওত বৰ-বাৰভূঞা আৰু সৰু-বাৰভূঞাৰ সন্ততিবিলাক সানমিহলি হৈছিল বুলি জনা যায়।

ইয়াৰ উপৰিও, কিছুমান ৰাজকীয় দুৰ্ঘটনাত, পচিম-কামৰূপত কমতাপুৰৰ ৰজাই পতা ভূঞাৰ সন্ততি নগাঁৱলৈ উজাই আহি সৰু-বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ লগত মিহলি হৈছিলহি। এই সমন্ধে, স্বৰ্গীয় পদ্মনাথ গোহাইবৰুৱাই তেখেতৰ বুৰঞ্জীত লিখিছে;—"উক্ত (চৈধ্য) ১৪ ঘৰ কনৌজীয়া মানুহৰ আটাইবিলাক "ভূঞা" নামেই অভিহিত হ'ল।—সেই ছিদ্ৰতে অসমৰ নিজাপী বাৰভূঞা, এই ন-ভগনীয়া বাৰভূঞাৰ (?) লগত সান-মিহলি হোৱাত বাৰভূঞা ফৈদৰ মাজত বেমেজালি ঘটিল। সেই কাৰণে, আজিকালি "ভূঞা" চিনিবলৈ টান হৈছে।"-

আহোম বুৰঞ্জীত, স্বৰ্গদেৱ চুকাফাৰ দিনৰে পৰা,—শান্তানু আৰু স্যমন্তৰ পুত্ৰ সকলক হে,—বৰ বাৰভূঞা আৰু সৰু বাৰভূঞা বুলি পোৱা যায়।

কমতাপুৰৰ ৰজাই পতা চৈধ্যঘৰ কায়স্থ আৰু ব্ৰাহ্মণ "ভূঞাক" অকল 'ভূঞাহে" বুলিছিল।—"ভূঞা" শব্দটো পায়েই, নিজাপী "বাৰভূঞা" সকলৰ লগতে, তেওঁবিলাককো সৰ্ব্ব সাধাৰণে ধৰি লৈছিল বোধকৰো।

শ্ৰীযুত সৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰ দেৱে নগাঁৱত "ভূঞা"সকলৰ সানমিহলি হোৱাৰ কথা—'ভূঞাৰাজ্য" প্ৰৱন্ধত এইদৰে লিখিছে;—"নগাঁৱত এইসকলৰ বাহিৰেও কমতেশ্বৰে পতা আৰু কিছুমান 'ভূঞা" আছিল। সেই সকলো ভূঞা পাচত, কায়স্থ বুলিয়েই জনাজাত হৈছিল আৰু তেওঁবিলাক সানমিহলি হৈ পৰিছিল।"

এই বাবেই, নগাঁও আৰু গুৱাহাটীৰ ভূঞাসকলৰ বহুতেই, তেওঁবিলাক কমতাপুৰৰ ৰজাই পতা ভূঞানে, সৰু বাৰভূঞা ফৈদৰ—ভূঞা, সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰে।

এইখন এখন সাচিপতীয়া পুথি, শ্ৰীমাধৱ দাসে লিখা। বহুতেই এই পুথিখনক আদি চৰিত মাধৱদেৱে লিখা বুলি ভাবে। কিন্তু সমালোচক পণ্ডিতসকলে এইখন কোনোবা

মাধৱ দাসে লিখা বা মাধৱদেৱৰ নামত জাল কৰি লিখা বুলি কয়।

এই পুথিখন খুব সম্ভৱ স্বৰ্গদেৱ ৰাজেশ্বৰ সিংহৰ দিনত বা তাৰ পাচত লিখা। কিয়নো বৈষ্ণৱ মোৱামৰীয়া মহন্তক ফুলেশ্বৰী কুৱৰীয়ে দুৰ্গাপূজাত অপমান কৰাত, মহন্তৰ শিষ্য সকলে তলে তলে ৰাজবিদ্ৰোহৰ আয়োজন কৰাৰ সন্দেদ পাই, আন এখন বৈষ্ণৱ সত্ৰৰ দিহিঙৰ গোসাইক, স্বৰ্গদেৱে চাঙলৈ তুলি, মটকৰ গোসাইক শিষ্য সমন্বিতে একলীয়া কৰি ৰাইজৰ চকুত হেয় কৰিবলৈ দিহা কৰিছিল।

এই পুথিখন ৰাইজৰ মাজত আদৰণীয় কৰিবলৈ ৰাইজে ভালপোৱা "বাৰভূঞা" সকলৰ কথা, প্ৰথম খণ্ডত চমুকৈ লিখি দ্বিতীয় খণ্ডত, আন আন মহন্তৰ কথাৰে, দিহিঙৰ গোসাই আৰু মতকৰ গোসাইৰ কথাকে বাহুল্যকৈ লিখিছে। সমালোচক সকলে কয়, এইখন পুথিত দিয়া ঘটনাৰ বছৰ বা সময় বুৰঞ্জীৰ ঘটনাৰ লগত অমিল। আৰু তেওঁবিলাকে কয়,—কাৰোবাৰ নিৰ্দ্দেশত এটা বিশেষ উদ্দেশ্যত এই পুথিখন লিখা বুলি।

স্বৰ্গদেৱ সকলৰ অৱদান,—এটা অসমীয়া জাতি ঃ—

স্বৰ্গদেৱ সকলৰ শাসনত খণ্ড খণ্ডকৈ শাসন কৰা কামৰূপৰ (অসমৰ) সকলো জাতিয়েই বৈবাহিক আৰু সামাজিক সূত্ৰত এক সংস্কৃতিৰ লোক হৈ, এটা প্ৰবল অসমীয়া জাতি হৈ গঠন হ'ল।

স্বৰ্গদেৱ সকলৰ ছ-শ বছৰীয়া শাসনতে, গোটেই দেশত গড়, আলি, দৌল-দেৱালয় নিৰ্ম্মান হ'ল; আন কি আগৰ ৰজাসকলে নিৰ্ম্মান কৰি থৈ যোৱা প্ৰাচীন দৌল-দেৱালয় বিলাককো মেৰামতি কৰি আৰু ভাগি পৰা বিলাককো ন-কৈ সাজি প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে।

গোটেই দেশখন জয় জয় ময় ময় হ'ল। এনে এটা সুস্থ অসমীয়া জাতিক, পচিমৰ পৰা অহা কোনো শক্তিয়েই পৰাধীন কৰিবহি নোৱাৰিছিল। গৃহ কন্দলৰ ফলত, আমি ১৮২৬ চনত হে পৰাধীন হৈছিলো। ১৯৪৭ চনত আকৌ স্বাধীন হ'লো।

এতিয়া অসমীয়া জাতিটোৱে পুৰণি গৌৰৱ সুঁৱৰি, নতুন স্বাধীন তেজেৰে আগবাঢ়িব লাগিব। তালৈকে আমি আমাৰ পুৰণি বুৰঞ্জী এবাৰ ফহিয়াই চাব লাগে।

অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু বাৰভুঞা

আৰ্য্যসকলৰ অভ্যুদয়ৰ কালত, সকলো ভাৰতবাসী—কোল, দ্ৰাবিৰী আদি সকলোৱেই শ্ৰেষ্ঠ আৰ্য্যসকলৰ সংস্কৃতি লৈ আৰ্য্য জাতিৰ লগত সোমাই পৰা, বুৰঞ্জীবিলাকে কয়। আজিও জাতিতত্ববিদ আৰু নৃতত্ববিদ পণ্ডিতসকলে ফহিয়াই দেখুৱাইছে, ভাৰতৰ পৰ্ব্বতীয় আদিম জাতি বিলাকে, কেনেকৈ এপদ এপদকৈ, আৰ্য্যৰ সংস্কৃতি লৈ আহিছে।

অসমত (কামৰূপত) আৰ্য্যৰ সংস্কৃতি মহাভাৰত ৰামায়ণৰ যুগতে বিয়পিলে। আৰ্য্য সকলৰ সেই শ্ৰেষ্ঠ সংস্কৃতি অসমৰ কৃষ্টিৰ লগত মিলি গ'ল। গোটেই অসমত (কামৰূপত) প্ৰবল ভাবে অসমৰ চুকে-কোণে বিয়পি পৰিল, বাৰভূঞাসকলৰ অভ্যুদয়ৰ কালত। পুৰণি বুৰঞ্জীবিলাক ফঁহিয়ালে পোৱা যায়,—বৰ্ত্তমানৰ অসমীয়া ভাষাটো, বাৰভূঞা সকলৰ ৰাজকীয় ভাষা হোৱাতেই, তেতিয়াৰ চুটিয়া আৰু কছাৰীসকলেও এই অসমীয়া ভাষাটোক উমৈহতীয়া ৰাজকীয় ভাষা কৰি ল'লে। পাচত অহা আহোম সকলেও,—এইটো অসমীয়া ভাষাকে তেখেত সকলৰো ৰাজকীয় ভাষা কৰি ল'লে। --এই সম্বন্ধে, আহোম ৰাজবংশৰ শ্ৰীসৰ্ব্বানন্দ ৰাজকুমাৰ দেৱে, তেখেতৰ "অসম গঠনত আহোমসকল" প্ৰবন্ধত, এইদৰে লিখিছে,—"উজনি অসমত প্ৰত্যেক ৰাজ-ভাষাৰ উপৰিও যে অসমীয়া ভাষা প্ৰচলিত নাছিল তেনে নহয়। আহোমসকলে ভূঞা ৰাজ্য আৰু নামনি অসমত অসমীয়া ভাষাৰ বহুল প্ৰচলন পাইছিল। সেই কাৰণে তেওঁলোকে বিভিন্ন জাতিৰ বিভিন্ন ভাষাৰ মাজত এক সাৰ্ব্বজনীন অসমীয়া ভাষা বিচাৰি পালে। × × × × অসমীয়া ভাষাকে মাতৃ ভাষা বুলি গ্ৰহণ কৰিলে।"

এই দৰেই, কছাৰী সকলেও কছাৰী ৰাজ্যত অসমীয়া ভাষাকে ৰাজকীয় কাৰ্য্যত আৰু ধৰ্ম্ম পুথিৰ চৰ্চ্চাত ব্যৱহাৰ কৰিছিল। প্ৰতাপী কছাৰী ৰজা মহা মাণিকাফাই মাধৱ কন্দলীৰ হতুৱাই সংস্কৃতত লিখা ৰামায়ণ খন অসমীয়া ভাষালৈ ভঙ্গোৱাইছিল। ইয়াৰ পৰা বুজা যায়, তেতিয়াৰ অসমত অসমীয়া ভাষা কেনে সাৰ্ব্বজনীন হৈ আছিল। ইয়াৰ পাচত, কোচ ৰাজবংশ উদয় হলত কোচ সকলেও অসমীয়া ভাষা-ধৰ্ম্ম আদি সকলোতে ৰাজকীয় কৰি ল'লে। কোচ ৰজা নৰনাৰায়ণৰ দিনতে, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ, শ্ৰীমাধৱদেৱ, শ্ৰীদামোদৰ দেৱ, শ্ৰীভট্টদেৱ আদি মহাপুৰুষ সকলে অসমীয়া সাহিত্যক ভাৰতৰ সকলো প্ৰাদেশিক ভাষাতকৈ চহকী কৰি, অসংখ্য পুথি ৰচনা কৰি, অসমীয়া সাহিত্যৰ ভেঁটি, অজৰ-অমৰ কৰি থৈ গ'ল।

বাৰভূঞাৰ ৰাজনীতি উচ্চ আৰু উদাৰ আছিল, তেওঁবিলাকৰ শাসন আৰু বিচাৰ পদ্ধতি শাস্ত্ৰীয় আছিল। তাত উগ্ৰভাৱ না'ছিল। আজিৰ দিনত চলা পঞ্চায়ত বা লোকসভাৰ দৰেই বাৰভূঞাসকলৰ উচ্চ পৰ্য্যায়ৰ ৰাজসভা আছিল আৰু খণ্ডই খণ্ডই আঞ্চলিক সভা বা পঞ্চায়ত আছিল। ইয়াৰ উপৰিও তেওঁবিলাকৰ সাজ-পোচাক শ্ৰেষ্ঠ আদৰ্শৰ আছিল।— বৰ চুৰিয়াৰ ফেৰ, টঙালি, পাগুৰি, ককালত পৰা চোলা, খনিয়া, বৰকাপোৰ তেওঁবিলাকৰ একচেতীয়া আছিল। ৰণ বিদ্যাত, ঘোৰাত উঠা, হাতীত উঠাত (বিশেষকৈ ৰণত) অতি পাকৈত আছিল। বাৰীত ঢাপ মৰা, নগৰত গড় মৰা, গাৱেঁ গাৱেঁ পুখুৰি খন্দা তেওঁবিলাকৰ বিশেষত্ব আছিল। বাৰভূঞাৰ এই পদ্ধতিবিলাক সমগ্ৰ অসমতে বিয়পি পৰিছিল; বিশেষকৈ, মোমাই তামুলী বৰবৰুৱাই তেতিয়াৰ দেশখন গঠন কৰোতে। সেই সময়ত অসমত (কামৰূপত) "ভূঞা" নামটোৰ ইমান প্ৰতাপ আছিল যে নামটোৰ গুণতেই সমাজত ভূঞাৰ এটা আধিপত্য আছিল

সৰু বাৰভূঞা সকলৰ লগত কমতাপুৰৰ ৰজাৰ কেইবাবাৰো সংঘৰ্ষ হোৱাৰ পাচত, কমতাপুৰ (পচিম কামৰূপত) ৰাজ্যত, কমতাপুৰৰ ৰজাই অনা সাতঘৰ ব্ৰাহ্মণ আৰু সাতঘৰ কায়স্থকো ঠায়ে ঠায়ে "ভূঞা" পাতি, সৰু বাৰভূঞা সকলৰ আধিপত্যৰ চিনাকি দিছিল । আৰু বৰ বাৰভূঞাসকলৰ সন্ততিসকলক দিগ্বিজয়ী কোচৰজা বিশ্বসিংহই, পচিম স্বৰ্ণপীঠৰ পৰা উজনিলৈ খেদি, তেওঁৰ ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰোতে, ন-কৈ অধিকাৰ কৰা প্ৰজাসকলক বশ কৰি ধৰলৈ, ঠায়ে ঠায়ে সেই সেই ঠাইৰ চকুৱাল মানুহ বিলাকক (ব্ৰাহ্মণ, দৈৱজ্ঞ, কলিতা, কোচ) "ভূঞা" বিষয় দি বহুৱাইছিল ।

আন কি, সৰু বাৰভূঞা সকলৰ লগত ভোগপীঠত (নগাঁও) সদায় যুজ-বাগৰ লাগি থকা কছাৰীসকলক কাছাৰলৈ (খাচপুৰ) আহোমে খেদি পঠোৱাত, কছাৰীসকলে তাত ৰাজধানী পতাত, চিলতৰ পৰা তাত হাবি ভাঙি বসতি কৰিবলৈ অহা,—কিছুমান হিন্দু-মুছলমানৰ ঘাই ঘাই মানুহক, কছাৰীয়ে "বৰভূঞা" আৰু "চোটভূঞা" পাতিছিল । এনেদৰে অসমত "ভূঞাৰ" বিষয় লোৱা, সকলোৱেই আজি "ভূঞা" উপাধি লিখে । মুঠতে সেই কালত "বৰ বাৰভূঞা" আৰু "সৰু বাৰভূঞাৰ" সন্ততি সকলক ৰাইজে সন্মান কৰাৰ ফলতেই, "ভূঞা" নামটোৰ ইমান আধিপত্য আছিল ।

শেহত, ইমানকে ক'ব পাৰি,—বিশাল অসমীয়া জাতিটোৰ সাংস্কৃতিক অৱদানত, বাৰভূঞা সকলৰ এটা বিশেষ অংশ আছে ।

পৰিশিষ্ট (ক)

স্বৰ্গীয় কৃষ্ণৰাম ভূঞা

কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ জন্ম উত্তৰ-পাৰৰ (দৰঙ) কলাবাৰীত, আৰু মৃত্যু হয়, শিৱসাগৰৰ চাৰিঙত।

কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ জন্ম হোৱাৰ কিছুদিনৰ আগত, ওঠৰ আৰু উনৈশ শতিকাত, অসমত হোৱা—"মোৱামৰীয়াৰ বিদ্ৰোহ" আৰু "মানৰ আক্ৰমণ"ত, অসম দেশখন ভাগি-ছিগি যায়।

বৃটিছ অহাৰ আগতে, মানৰ অত্যাচাৰত,—ক'ৰ মানুহ ক'লৈ গ'ল, ক'ত সোমালগৈ, তাৰ উৱাদিহ নোহোৱা হ'ল। ৰজা, বিষয়া আৰু ভালেমান মানুহ গোৱালপাৰাৰ পচিমে বৃটিছৰ এলেকাত সোমালগৈ।

তেতিয়া, মানে ইংৰাজৰ এলেকাত সোমোৱাত, ইংৰাজে মানক খেদিবলৈ সাজু হ'ল আৰু সেই ছেগতে, অসমীয়া মানুহ মানৰ বিপক্ষে, ইংৰাজৰ লগ লাগিল।

ভাটীত থকা মণিৰামে (পাচত মণিৰাম দেৱান) ইংৰাজৰ ফৌজক বাট দেখুৱাই, মানৰ বিপক্ষে, ৰংপুৰলৈ আগবঢ়াই লৈ আহিলে। মান-সৈন্যক অসমৰ পৰা ইংৰাজে খেদি পঠালে।

১৮২৬ চনত, "ইয়াণ্ডাবু সন্ধি" কৰি, বৃটিছে অসম দেশখন ল'লে। ইয়াৰ কেই বছৰমানৰ পাচত, মণিৰাম দেৱানৰ যত্নত, নামনি অসমখন ইংৰাজে নিজৰ হাতত ৰাখি, উজনি অসমখনত, স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰ সিংহক কৰতলীয়া হৈ, ৰাজত্ব কৰিবলৈ দিলে। অসমত বুৰঞ্জীৰ নতুন অধ্যায় আৰম্ভ হ'ল।

স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰসিংহক উজনি অসম খণ্ড দিয়াত, বিশ্বনাথত ইংৰাজে এখন সদৰ ঠাই পাতি, তাত কৰ্ণেল হোৱাইতক (Col. White) বহুৱালে। মণিৰাম দেৱান, ইংৰাজ আৰু স্বৰ্গদেৱৰ ঘাই বিষয়া হ'ল;—পুৰন্দৰসিংহৰ ৰাজচ'ৰাত বৰ-ভাণ্ডাৰ বৰুৱাৰ বিষয় ল'লে আৰু ইংৰাজৰ তলত "দেৱান" বিষয়খন ল'লে।

কৰ্ণেল হোৱাইটে, বিশ্বনাথত, দেশী-বিদেশী সৈন্যৰ এটা ফৌজ গঠন কৰিলে। লম্বোদৰ বৰফুকন প্ৰথমতে এই ফৌজটোৰ কাপ্টান (Captain) হৈছিল, পাচত তেওঁ ফৌজটো লৈ খাছিয়া পৰ্ব্বতলৈ যাব নোখোজাত, মণিৰাম দেৱানক সেই ফৌজটোৰ কাপ্টান পাতিলে।

বিশ্বনাথত থাকোতে, মণিৰাম দেৱানে, অসমৰ শাসন-সংক্ৰান্ত কাৰ্য্যত, কৰ্ণেল হোৱাইটক, সততে দেশৰ আৰ্থিক সামাজিক আদি কথাৰ "এতলা" একোখন দি আছিল।

তেওৰ বেহা লগা কামত সুখী হৈ, কমিছনাৰ জেন্‌কিন্স চাহাবে মণিৰামৰ কথা এইদৰে লিখিছিল ;—"The reins of Govt. are held by the Minister Maniram, who is one of the few talented men of His Majesty can boast of in his dominions" অৰ্থাৎ জেন্‌কিন্সে মণিৰামক এজন বিচক্ষণ বুদ্ধিমন্ত লোক বুলি স্বীকাৰ কৰিছিল ;

পুৰন্দৰসিংহৰ ৰাজচ'ৰাত, মণিৰামে এখন মন্ত্ৰীৰ আসন পাইছিল। (মণিৰাম দেৱান কিতাপ।)

জনা যায়, উত্তৰ-পাৰৰ কলাবাৰীত শাসন কৰি থকা বৰ-বাৰভূঞাৰ—লহকৰ ভূঞাৰ কৈদৰ এজন সন্ততি,—কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ পাঁচ পুৰুষৰ ওপৰত, পৰশুৰামৰ ভায়েক হলিৰামে, মাজুলীৰ ৰতনপুৰত, ৰজাৰ নিৰ্দ্দেশত, শাসন কৰিবলৈ বসতি কৰিছিলগৈ। এইজনা—হলিৰামৰেই আজু-নাতি—ৰতিৰাম। ৰতিৰামৰ কন্যা—কৌশল্যা।

মণিৰামৰ পিতৃ-মাতৃৰ বিষয়ে "মণিৰাম দেৱান" কিতাপত এইদৰে পোৱা যায় ,—"স্বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহৰ দিনত (তুৰৱা কাকতিৰ) ৰামদত্তই দোলাকাষৰীয়া বৰুৱাৰ বিষয় বাব পায়। মাজুলীৰ বিখ্যাত লহকৰ ভূঞাৰ ঘৰৰ (ৰতিৰামৰ) কন্যা কৌশল্যাৰ সৈতে এওঁৰ পৰিণয় হয়। ভূঞা নন্দিনীয়েই মণিৰাম দেৱানৰ মাতৃদেৱী।"

মানৰ দিনত, এই ঘৰ মানুহ কটা গ'লনে, তেতিয়াৰ আকালত হোৱা হাইজাত পৰি মৰি শেষ হ'ল,—তাৰ কোনো বিবৰণ এতিয়া পাবলৈ নাই।

প্ৰাকৃতিক ভূমিকম্প, বানপানী, হাবিত জুই লাগি কুকুহা উৰি ঘৰ পোৰা পয়মাল উত্তৰ পাৰ আৰু মাজুলীতেই বেছি হৈছিল। মান-মৰাণৰ দিনত মানুহৰ পয়মালৰো অন্ত নাছিল। এনে অৱস্থাত, বহুতো পুথি-পাঁজি, সা-সম্পত্তি নষ্ট হৈছিল। সেই বিলাক ঠাইত মানুহৰ ঘৰত এতিয়াও আধা পোৰা কাহী-বাটি দেখিবলৈ পোৱা যায়। পুথি-পাঁজিবিলাক নষ্ট হোৱাত, আজি কালি বহুতৰে সম্পূৰ্ণ বংশলতা পাবলৈ কঠিন।

লহকৰ ভূঞাৰ কৈদৰ গোত্ৰ—"আলব্যান।" কিন্তু, মানৰ দিনত মানুহবোৰ ছেদেলি-ভেদেলি হোৱাত, আৰু কিছুমানৰ সকতে পিতৃ-মাতৃ হানি হোৱাত, আচল গোত্ৰ পাহৰি বা নেজানি, এই বংশৰ ভালেমান মানুহে "কাশ্যপ" গোত্ৰ ল'লে। মুঠতে পুৰোহিতসকলে দিয়া গোত্ৰকে, সেই মানুহবিলাকে ল'লে।

কলাবাৰী খণ্ডত শাসন কৰি থকা লহকৰ ভূঞাৰ এজন সন্ততিৰ নাম—খোপা। তেওঁৰে পুতেক বিখ্যাত—জয়। এওঁ জয়ে গড়গাওঁ নগৰত ৰাজখোৱাৰ বিষয় বাৰখন পাইছিল। এওঁৰে পুতেক—বেথা আৰু এবেথা। এবেথাৰ পুতেক—পুৰাইৰাম। পুৰাইৰামৰ পুতেক ৰঘুৰাম। ৰঘুৰামৰ পুতেক তিনিজন—জয়ৰাম, গঙ্গাৰাম আৰু কৃষ্ণৰাম।

বৰ্ত্তমান তেজপুৰ জিলাৰ কলাবাৰীত, ম-নৈৰ পূবে, প্ৰায় এমাইলমান আগলৈ উত্তৰ ট্ৰাঙ্কৰোদৰ (North Trunk Road) দক্ষিণে ৰঘুৰাম ভূঞাৰ ঘৰ-বাৰী আছিল। এইখন বাৰীতেই, ১৮২৩ কি ২৪ চনত (মৃত্যুৰ বয়স লৈ) কৃষ্ণৰামৰ জন্ম হয়। (১)

কৃষ্ণৰাম, ৰঘুৰামৰ মুমলীয়া তৃতীয় পুত্ৰ আছিল। মাতৃৰ নাম আছিল—পেলনী। এখেত, এলেঙি সত্ৰৰ পৰা বঢ়া, নাৰায়ণপুৰৰ কালে থকা, এখন সত্ৰৰ গোসাইৰ জীয়াৰী আছিল। গোসাইজনাৰ কেইবাটিও সন্তান মৃত্যু হোৱাৰ পাচত, এই ছোৱালীটিৰ জন্ম হয়। তেতিয়া, গাৱঁত চলি থকা এটা বিশ্বাসত, সেই ছোৱালীটিক জন্ম হোৱা মাত্ৰকে চোতাললৈ পেলাই দি, "পেলনী" নাম দি, আকৌ ভিতৰলৈ লৈ গৈ ডাঙৰ-দীঘল কৰিলে। এটা প্ৰবাদ আছে,—ল'ৰা-ছোৱালী সৰুতে মৰিলে, মাক-বাপেকে নতুন কেচুৱাক, এনেদৰে জন্ম হওতেই পেলাই দি বা তল জাতৰ মানুহক দান দি, পাচত পইচা এটা দি কিনি ল'লে, সেই ল'ৰা-ছোৱালীৰ হেনো অকাল মৃত্যু নহয়।

এওঁৰ চেহেৰা ওখ-ডাঙৰ আছিল আৰু মুখৰ গঢ়ো হেনো ধুনীয়া আছিল।

কৃষ্ণৰামৰ জন্মৰ অলপ দিনৰ আগতে, মানৰ অত্যাচাৰত, সপৰিয়ালে, ঘৰৰ পৰা আঁতৰি থকা ৰঘুৰাম, বৃটিছে মানক খেদি নিলত, ইষ্ট-কুটুম্বক লৈ, নিজৰ ঘৰ-বাৰীলৈ ঘুৰি আহিল।

কৃষ্ণৰামৰ চাৰি-পাঁচ বছৰ বয়সতে, পিতাদেৱক ৰঘুৰামৰ মৃত্যু হয়। পিতৃ পৰলোক হোৱাৰ কেই বছৰমানৰ পাচতে, দাদাক দুজনৰ—জয়ৰাম আৰু গঙ্গাৰামৰ বিবাহ হয়। মাতৃৰ তত্বাৱধানতে কৃষ্ণৰামে, পুৰোহিতৰ তোলত লিখা-পঢ়া কৰিছিল—অসমীয়া আৰু সংস্কৃত। দুৰ্ভাগ্যবশতঃ, কৃষ্ণৰাম তেৰ বছৰীয়া হওতেই, মাতৃও পৰলোক হ'ল।

সেই সময়তে মণিৰাম দেৱান, ৰাজকাৰ্য্যত, উত্তৰ পাৰে ভ্ৰমণ কৰোতে, মোমাইদেৱাকৰ বংশ বুলি, কেইবাবাৰো ৰঘুৰাম ভূঞাৰ ঘৰত অতিথি আছিল। তেতিয়া, ল'ৰা কালতে, কৃষ্ণৰামে, মণিৰাম দেৱাণক অসমৰ এজন ডাঙৰ মানুহ আৰু তেওঁবিলাকৰ এজন আপোন মানুহ বুলি চিনি পাইছিল।

মাতৃ পৰলোক হোৱাৰ প্ৰায় দেৰ বছৰৰ পাচত, নবৌএক দুগৰাকীৰ পৰা ভাল মৰমচেনেহ নেপাই, কৃষ্ণৰামে ঘৰৰ পৰা, নিজৰ ভবিষ্যৎ বিচাৰি, যাবলৈ মনস্থ কৰিলে।

মান গৈছে, বৃটিছ আহিছে, দেশখন সু-গঠিত হোৱা নাই, এনে অৱস্থাত, কৃষ্ণৰামে কি কৰিম, কলৈ যাম ভাবি থাকোতে, মণিৰাম দেৱানলৈ মনত পৰিল। এদিন হাতত অলপ পইচা আৰু গামোচাত বান্ধি অলপ কোমল চাউল লৈ, কলাবাৰীৰ ঘৰৰ পৰা, তেতিয়া বৃটিছৰ

---

(১) ১৯২৪ চনত লিখক কলাবাৰীলৈ যাওঁতে, স্বৰ্গীয় ভোগৰাম ভূঞাই, এই বাৰীখন লিখকক দেখুৱাইছিল। তেতিয়া এই ঠাইত দুই-চাৰি জোপা বুঢ়া আম-কঠাল গছৰ বাহিৰে একো নাছিল। গোটেইখন ৰোৱতী পথাৰ হে;

ফৌজ থকা সদৰ ঠাই—বিশ্বনাথলৈ খোজ ল'লে। চেঙেলীয়া ল'ৰা কৃষ্ণৰামে কেইবাদিনেও আহি বিশ্বনাথত থকা মাণৰাম দেৱানৰ বাহৰত উপস্থিত হ'লহি। দেৱানে নিজৰ মোমাই-দেৱেকৰ বংশৰ ল'ৰা বুলি কৃষ্ণৰামক আশ্ৰয় দি, লিখা-পঢ়া কৰিবলৈ পণ্ডিতক লগাই দিলে।

কৃষ্ণৰাম হাৰ-শকত, ওখ-ডাঙৰ আৰু মজবুত চেহেৰাৰ উঠি অহা চেঙেলীয়া ডেকা আছিল। মুখৰ গঢ় ধুনীয়া আছিল, দাঢ়ি-গোফ তেতিয়াও ওলোৱা নাছিল। মুখৰ বৰণ বগাও নাছিল, ক'লাও নাছিল—শাও বৰণীয়া (Light Dark Complexion) আছিল। বহল কপাল. ডাঠ বৈ পৰা চেলাউৰিৰে মুখখনত হেনো এনে এটা গাম্ভীৰ্য্য আছিল. কোনো মানুহেই, পোনে পোনে মুখলৈ চাই কথা ক'ব নোৱাৰিছিল; আৰু মাতটো তেখেতৰ টান আৰু ডাঙৰ আছিল।

পোন্ধৰ বছৰীয়া বয়সতে, কৃষ্ণৰাম ওখই প্ৰায় পাঁচ ফুট আছিল। পাচত, সম্পূৰ্ণ ডেকা কালত চাৰে ছফুটমান ওখ আছিল। সেই চাম ওখ-ডাঙৰ চেহেৰাৰ অসমীয়া মানুহ আজি-কালি সাধাৰণতে চকুত নপৰে। কৃষ্ণৰামৰ মুখৰ চেহেৰা আৰু গাম্ভীৰ্য্য পুতেক গোপালৰ মুখত কিছু সাদৃশ্য আছিল, আৰু ওখ-ডাঙৰৰ সাদৃশ্য পুতেক হৰিহৰৰ গঠনত কিছু আছিল।

তেতিয়া বিশ্বনাথত থকা কৰ্ণেল হোৱাইটৰ ফৌজটোতে, দেৱানে, কৃষ্ণৰামক সুমুৱাই দিলে। তেতিয়া হেনো, বয়সতকৈও, চেহেৰা চাই, ফৌজত ডেকাসকলক লৈছিল।

কৃষ্ণৰামে ফৌজত এবছৰমান কাম কৰাৰ পাচতে ১৮৩৮ চনত পুৰন্দৰ সিংহৰ ৰাজ্য বৃটিছৰ শাসনলৈ আনে। ইয়াৰ আগতে, বিশ্বনাথৰ সদৰ ঠাই, ১৮৩৫ চনত. তেজপুৰলৈ উঠাই নিছিল। পুৰন্দৰ সিংহৰ ৰাজ্য বৃটিছৰ হাতলৈ অহাত, বিশ্বনাথৰ ফৌজটো ভাঙি পেলালে।

তেতিয়া কৃষ্ণৰাম, চিভিল পুলিচৰ কামত গোলাঘাটলৈ আহিল। সেই সময়ত পুলিচৰ কাম বিলাকৰ নাম আছিল;—দাফাদাৰ, জামাদাৰ, দাৰোগা, পুলিচ মহৰি (Officer in-Charge) আৰু বৰ দাৰোগা আদি।

জামাদাৰ আৰু দাৰোগা কামত কেই বছৰমান গোলাঘাট, শিৱসাগৰ. যোৰহাটত ঘূৰাৰ পাচত, শিৱসাগৰৰ বৰভজা (এতিয়া নাজিৰা) ঠানাত, কৃষ্ণৰামক পুলিচ মহৰিৰ (Officer in-Charge) পদত নিগাজিকৈ দিয়ে।

সেই সময়ত, বৃটিছে ওপৰ খাপৰ অসমীয়াকহে পুলিচৰ কামত মকৰল কৰিছিল, যাতে ৰাইজে পুলিচক মানে।

কৃষ্ণৰাম তেতিয়াও অবিবাহিত। সেই সময়ত কৃষ্ণৰামৰ জীৱনত এটি সৰু ঘটনা পোৱা যায়।

এই ঘটনাটোৰ বিষয়ে বৰ্ত্তমান ৺গড়মূৰ সত্ৰৰ অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত পীতাম্বৰ দেৱ গোস্বামী প্ৰভুৱে লিখা "মিকিৰ ভকতৰ জীৱনী"ত (হাতে লিখা অৱস্থাত) পোৱা, ইয়াতে মাজে মাজে তুলি দিলো;—

"(কৃষ্ণৰাম) ভূঞাদেৱৰ অন্তৰ সৰুৰে পৰা ধৰ্ম্ম প্ৰবল আছিল। তেখেতসকল ৺গড়মূৰ

সত্ৰৰ শিষ্য আছিল। কিন্তু, ৺গড়মূৰ সত্ৰ স্থাপিত হোৱাৰ পাছত, যেতিয়া ৺গড়মূৰ সত্ৰৰ ভাবি গোসাঞসকল শ্ৰীশ্ৰী৺বংশীগোপাল দেৱৰ বংশৰ সন্ততি হোৱা বাঞ্চনীয় বুলি চিন্তা কৰি সেই সময়ৰ ৺গড়মূৰ সত্ৰৰ অধিকাৰ গোস্বামী ৺জয়ৰাম দেৱ গোস্বামীয়ে, অসমত ৺বংশীগোপাল দেৱৰ বংশ অস্ত হোৱাত, তেখেতে বহুত যত্নেৰে মণিপুৰ ৰাজ্যত থকা, সেই বংশৰ ল'ৰা এটি আনি সৰু গড়মূৰ সত্ৰ নাম দি গৃহস্থী কৰি পাতিছিল। সেই সময়ত, গড়মূৰ ঘাই সত্ৰৰ নামত অসম ৰজাসকলে দান দিয়া কিছু মাটি উক্ত সৰু গড়মূৰীয়া গোঁসাঞৰ উপজীৱ্য চলিবৰ আশাৰে দিছিল।

সমাজত এটা কথা আছে যে গৃহী শিষ্যই গৃহী গোসাঞত আশ্ৰয় লোৱা ভাল আৰু বিৰক্ত শিষ্যই উদাসীন গোসাঞৰ আশ্ৰয় ল'ব লাগে।

“তেনে ভাৱত অনুপ্ৰাণীত হোৱা অনেক গৃহী শিষ্যই গড়মূৰ বৰ সত্ৰৰ গোঁসাঞৰ পৰিবৰ্ত্তন কৰি সৰু সত্ৰৰ গৃহী গুৰুৰ আশ্ৰয় লৈছিল। সেই সূত্ৰেৰে কৃষ্ণৰাম ভূঞাও সৰু গড়মূৰ সত্ৰৰ শিষ্য বুলি গৃহীত হৈ আছিল। কিন্তু, কৃষ্ণৰাম ভূঞাই হেনো সৰু গড়মূৰ সত্ৰৰ যিজন গুৰুক তেখেতৰ পিতৃয়েকে আশ্ৰয় লৈছিল, সেইজন গুৰুৰ প্ৰতি মনটো শুদ্ধ নহৈছিল। সেই কাৰণে কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ আন্তঃকৰণ অস্থিৰ হৈ আছিল × × × ×।”

—এনে মনৰ অৱস্থাতে, এদিন ৰাতি স্বপ্নত এজন বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণ দেখিলে। স্বপ্নত দেখা ব্ৰাহ্মণজনৰ নিৰ্দ্দেশত,—ৰাতি নৌ পুৱাওতেই, পুলিচৰ চাহাবলৈ চুটিৰ বাবে দৰ্খাস্ত এখন লিখি, কনিষ্টবল এটাৰ হাতত দি, কৃষ্ণৰামে দেৰগাৱলৈ খোজ ল'লে। তেতিয়া, গড়মূৰৰ বৰ সত্ৰৰ অধিকাৰ প্ৰভু—ৰঘুদেৱ গোসাই দেৰগাৱৰ গেলাবিলৰ কাণৰ বাহৰত আছিল।

প্ৰায় তিনি কুৰি মাইল একেদিনাই, বৰ কোৰত খোজকাঢ়ি আহি, কৃষ্ণৰামে, গধূলি দেৰগাঁও পাইছিলহি। (১)

“গোটেই দিনটো আহাৰ নাই, পানী নাই, জিৰণি ল'বৰ সময় নাই। মনত দৃঢ় সংকল্প মাত্ৰ—আজি শৰণ ল'বই লাগিব।”

কৃষ্ণৰামে, গোসাইৰ প্ৰধান কৰ্ম্মচাৰী ৺কমল ধন-ভৰালীৰ ওচৰ চাপি, ইমান কষ্টেৰে অহা উদ্দেশ্যৰ কথা ক'লে। ততালিকে ধন-ভৰালীয়ে অধিকাৰ প্ৰভুক কথাটো জনাই, কৃষ্ণৰামক ৰঘুদেৱ গোসাইৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল।

“ৰঘুদেৱ গোস্বামীয়ে ক'লে হেনো—হেৰ' ভূঞাৰ পোৱালি, তইঁত আমাৰ সৰুজনা গোসাঞৰ (বৰ সত্ৰৰ অধিকাৰ ৰঘুদেৱ গোস্বামী আৰু সৰু গড়মূৰৰ অধিকাৰ লক্ষীনাথদেৱ গোস্বামী—দুয়ো ককাই-ভাই। দুইৰো সৰু গড়মূৰ সত্ৰতে জন্ম।) হে শিষ্য। তইনো আকৌ মোৰ পৰা শৰণ উপদেশ ল'বলৈ কিয় আহিলি? সৰুজনা গোসাঞে বেয়া পাব নহয়!”

---

(১) কোৱা বাহুল্য,—স্বপ্নতে বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণে তেওক কৈছিল, কেইমাহমানৰ পাছতে, ৰঘুদেৱ গোসাই স্বৰ্গী হ'ব; সেইমতে গোসাই স্বৰ্গীও হৈছিল।

তেতিয়া, কৃষ্ণৰামে সপোন দেখাৰ কথা কৈ, নিজৰ আগ্ৰহৰো কথা ক'লে।

তেতিয়া ধন-ভৰালীয়ে কৃষ্ণৰামক গা ধুবলৈ দি, আন কাপোৰ পিন্ধাই. আনিলত, ৰঘুদেৱ গোস্বামী প্ৰভুৱে প্ৰায় গধূলি সাত মান বজাত কৃষ্ণৰামক শৰণ দিলে।

“তাৰ পাছত ভূঞাক প্ৰভুৱে বিশেষ আদৰেৰে আহাৰ কৰালে, আৰু কিছুমান সময় জিৰণি ল'বলৈ সুবিধা কৰাই দিয়ালে আৰু ভৰিৰ বিষ পাতলিবৰ নিমিত্তে, চোকা কলাখাৰৰ খাৰণি তেলৰ স'তে মিহলাই, ভৰিত ঘঁহিবলৈ এজন ভকতক লগাই দিলে।”

ৰঘুদেৱ গোসাই পাছদিনা ভাটীলৈ যোৱাৰ কথাত, কিজানি পলম হ'লে লগ নেপাম ভাবি, কৃষ্ণৰামে কেনেকৈ বে-আইনীভাৱে পুলিচৰ দায়ীত্বপূৰ্ণ কামৰ পৰা আহিছে, পাছদিনা বিদায় ল'বৰ সময়ত প্ৰভুক জনালে।

“গোস্বামী প্ৰভুৱে তেতিয়া হেনো ক'লে,—তই কোনো ভয় নকৰিবি, তোৰ কোনো বিঘিনি নহয়। তোৰ পদৰ উন্নতি হ'ব। মই আশীৰ্ব্বাদ দিছো। তোৰ পৰমেশ্বৰৰ চৰণত একনিষ্ঠ ভক্তি হ'ব।” আশীৰ্ব্বাদ লৈ কৃষ্ণৰাম বৰতল থানালৈ ৰাওনা হ'ল, আৰু সেইদিনাই ৰঘুদেৱ গোস্বামী প্ৰভু নগাঁৱলৈ যাত্ৰা কৰিলে।

“ৰঘুনাথদেৱ গোস্বামী এজন মহান সাধক বাক্যসিদ্ধ পুৰুষ আছিল। তেখেতক যথাৰ্থতে সৎগুৰু বুলি নকৈ নোৱাৰি ”

কৃষ্ণৰামে ঘূৰি আহি থানাত, তেওৰ ছুটি মঞ্জুৰ হোৱা পালেহি, আৰু কিছুদিনৰ পাছত দৰ্মহাও বাঢ়িছিল। ৰঘুদেৱ গোস্বামীৰ কথা আৰু কৃষ্ণৰামৰ শৰণ লোৱাৰ কথা, ৺গড়মূৰ সত্ৰত, এটা কাহিনীৰ দৰে এতিয়াও চলি আছে!

“এই ৺কৃষ্ণৰাম ভূঞা ভগৱন্তৰ একনিষ্ঠ ভক্ত আছিল। তেখেতৰ ভক্তিৰ সীমা নাছিল। তেখেতৰ সন্তান আদি প্ৰচুৰ হৈছিল যদিও সংসাৰত অলপো আসক্তি নাছিল। সাত জন পুত্ৰৰ নাম-কৰণ কৰিছিল; -জগন্নাথ, গোপাল, গোবিন্দ, নাৰায়ণ, হৰিহৰ, শ্ৰীৰাম, ৰামেশ্বৰ। × × × সাহিত্যিক শ্ৰীযুত নকুলচন্দ্ৰ ভূঞা উক্ত কৃষ্ণৰাম ভূঞাদেৱৰ সুযোগ্য নাতি।”

কোৱা বাহুল্য, পাছৰ জীৱনত ৺কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ “নামত” ইমান প্ৰেম হৈছিল যে “কৃষ্ণ” নাম উচ্চাৰণ কৰোতে, আনন্দত চকুৰ পানী ওলাইছিল। ল'ৰাকালতে দেখা, স্বৰ্গীয় ৰাধাকান্ত সন্দিকৈ ডাঙৰীয়া আৰু তত্ত্বদৰ্শী শ্ৰীযুত ৰাধানাথ ফুকন ডাঙৰীয়াই কৃষ্ণৰামে “কৃষ্ণ” বোলোতেই চকু-পানী ওলোৱাৰ কথা লিখকক কৈছিল।

কৃষ্ণৰামে শৰণ লৈ অহাৰ কিছুদিনৰ পাছত, বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ ওলাল। বৰতল (নাজিৰা) থানাৰ ওচৰতে স্বৰ্গীয় কৃষ্ণদাস চলিহাৰ (ৰায়বাহাদুৰ ৺কালীপ্ৰসাদ চলিহাৰ দেউতাক) ঘৰ। তেখেতৰ ডাঙৰ ভনীয়েক ৺বৰআইটীৰ (আছল নামটো পোৱা নগ'ল) লগত কৃষ্ণৰামৰ বিয়াৰ বন্দবস্ত হ'ল। কিন্তু, ৺কৃষ্ণদাস চলিহাই, ভনীয়েকক বিয়া দিয়াৰ আগতে,—ৰংপুৰতে ঘৰ

কৰিব, আৰু উত্তৰ-পাৰৰ কলাবাৰীলৈ ঘূৰি নেযাব, এই স্বৰ্ত্ত কৃষ্ণৰামৰ পৰা লৈছিল। তেতিয়া মানৰ আক্ৰমণৰ ফলত উত্তৰ-পাৰে গাওঁবোৰ ভাগি গৈ হাবি হৈছিল আৰু তাত কোনো উচ্চ বিদ্যালয় স্থাপিত হোৱা নাছিল, আৰু বৰ-নৈ পাৰ হ'বলৈও উজু নাছিল।

বিয়াৰ কিছুদিনৰ পাছতে, কৃষ্ণৰাম শিৱসাগৰলৈ বদলি হৈ যায়। তেতিয়া. স্বৰ্গীয় কৃষ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ দেউতাক পুলিচৰ "জামাদাৰ" কামত আছিল। তেখেত তেতিয়া "গোহাঁই জামাদাৰ" বুলি প্ৰখ্যাত আছিল। পুলিচৰ কামত কৃষ্ণৰাম পুলিচ মহৰি (Officer-in-charge) আৰু 'গোহাঁই জামাদাৰ' দুইজনেই পুলিচৰ নিপুণ বিষয়া বুলি জনাজাত হৈছিল। এবাৰ, জিলাৰ চাহাব "হলৰইদে" নিজে কৰা আইন ভঙ্গ কৰি, বাগীত চাকি নলগোৱাকৈ আহোতে, তেওঁবিলাকে চাহাবক নি থানাত আটক কৰিছিলগৈ। এই ঘটনা শুনি নগৰৰ মানুহৰ মাজত এনে কোৱা-কুই হৈছিল যে,—কৃষ্ণৰাম পুলিচ মহৰি আৰু গোহাঁই জামাদাৰক এতিয়া হলৰইদ চাহাবে ফাটেক নিদিলেই ৰক্ষা; কিন্তু, তাৰ ফলত, এই দুইজন পুলিচ বিষয়াৰ দৰ্ম্মহা বাঢ়িছিল—কৰ্ত্তব্যপৰায়ণ বুলি।

মন কৰিবলগীয়া, তেতিয়া অসমত এক প্ৰকাৰ মিলিটেৰী শাসন চলোৱা, অসমীয়াক গৰকি পিত মাৰিবলৈ অহা, স্বাধীন বৃটিছ বিষয়া এজনে, নিজে হাৰ মানিও, ৰাইজক বুজাইছিল—আইনৰ মৰ্য্যাদা কি।

এনে ঈশ্বৰৰ ইচ্ছা, যিজন পিতৃ তুল্য দেৱানৰ সাহায্যত, কৃষ্ণৰামে পুলিচ বিভাগৰ উচ্চ-পদ পাইছিলগৈ,—সেইজন মণিৰাম দেৱানক, ৰাজদ্ৰোহত আছে বুলি, বৃটিছ চৰকাৰে শিৱসাগৰৰ অৰ্জ্জুনগুৰিত, দেৱানৰ ঘৰ "খানা-তালাছ" কৰিবলৈ, পল্টনৰ লগত যোৱা পুলিচৰ লগত কৃষ্ণৰামো যাবলগীয়া হৈছিল। কৃষ্ণৰামে পুলিচৰ কামত থাকিও,—দেৱাননীৰ যাতে অপমান নহয়, দেৱাননীৰ গহণা আদি যাতে পল্টনৰ হাতত নপৰে, তাৰ বাবে বুদ্ধি কৰি, জুইশালৰ তুঁহৰ দ'মত, গহণাবিলাক পুতি, ঢাকি থ'বলৈ দেৱাননীক ইঙ্গিত দিছিল। দেৱাননীয়ে সেই ইঙ্গিততে, চৰাশলীয়া গাৰেই, তুঁহৰ মাজত গহণা আদি লুকুৱাই, জুইৰ ওচৰতে শুই আছিল। কিন্তু, পুলিচৰ দলত যোৱা এজন অসমীয়া উচ্চ বিষয়াই, ইয়াত কি আছে বুলি তুঁহত গোৰ মাৰি, গহণাবিলাক উলিয়াই পল্টনক দি দিলে। এইবাবে ওচৰত শুই থকা দেৱাননীক অপমান কৰা হৈছে বুলি, অৰ্থাৎ গোৰত তুঁহ গৈ দেৱাননীৰ গাত পৰাত, কৃষ্ণৰামে ওপৰৱালা চাহাবক আপত্তি কৰিছিল। তাৰ ফলত, লগৰ পুলিচ বিষয়াইয়ে, দেৱানৰ লগত কৃষ্ণৰামক সাঙুৰিবলৈ, চল চাই ফুৰিছিল। কিবা সৌভাগ্যৰ ফলত, ওপৰৱলা পুলিচ চাহাবে কৃষ্ণৰামৰ কৰ্ত্তব্যপৰায়ণতাত মুগ্ধ হৈ, লগনীয়া কথাক বিশ্বাস নকৰিলে।

১৮৫৩-৫৪ চনত, কৃষ্ণৰামৰ প্ৰথম ভাৰ্য্যা প্ৰসৱৰ দোষত পৰলোক হয়। কৃষ্ণৰাম তেতিয়া শিৱসাগৰৰ থানাত আছিল।

প্ৰথম ভাৰ্য্যাৰ মৃত্যুৰ কিছু দিনৰ পাচতে, মণিৰাম দেৱানক ফাচি দিয়াৰ অলপ আগতে চাৰিং কাকতি গাৱঁৰ অভয়পুৰীয়া কাকতিৰ বংশৰ ৺বেথাৰাম কাকতিৰ প্ৰথম কন্যা ৺ভাদুৰি আইটিক বিয়া কৰায়। প্ৰথম ভাৰ্য্যাৰ কোনো সতি সন্ততি নেথাকিল। দ্বিতীয় ভাৰ্য্যাৰ দুজন পুতেক—৺জগন্নাথ আৰু ৺গোবিন্দ জন্ম হ'ল।

ইয়াৰ পাচত, ১৮৫৯ চনত, কৃষ্ণৰাম বৰ দাৰোগা হৈ, গোলাঘাট থানালৈ বদলি হয়।

এইখিনিতে ক'ব পাৰি, সেই সময়ৰ শিৱসাগৰ, যোৰহাট. গোলাঘাটৰ মুখীয়াল লোক সকলৰ—ঘনশ্যাম (লখৌ) খাৰঘৰীয়া ফুকন, মাজুমেলীয়া ৰজা, ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱা, কৃষ্ণদাস চলিহা, ইন্দিবৰ বৰুৱা, সোমদত্ত কাথবৰুৱা আদিৰ লগত কৃষ্ণৰামৰ সদ্ভাৱ আছিল।

কৃষ্ণৰাম গোলাঘাটলৈ বৰ দাৰোগা হৈ অহা সময়ত, তাত থকা পুৰণি সম্ভ্ৰান্ত লোক সকলৰ ভিতৰত, স্বৰ্গীয় সোমদত্ত কাথবৰুৱা (ৰায় বাহাদুৰ ৺দেবীচৰণ বৰুৱাৰ দেউতাক) এজন প্ৰধান লোক আছিল। গোলাঘাটত হেনো তেতিয়া কোনো ৰাজহুৱা কামকেই, তেখেতৰ পৰামৰ্শ নোলোৱাকৈ. কৰা হোৱা নাছিল। এই বাবেই, কাথবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ এটা ভিতৰুৱা নাম আছিল—"সেনাপতি"।

গোলাঘাটৰ অন্তৰ্গত ৰঙ্গামাটি মৌজা। তেতিয়া এই মৌজাটো মিছামৰা মৌজাৰ পৰা ধনশিৰী নৈলৈকে ডাঙৰ মৌজা আছিল। (এতিয়া সেই মৌজাটো ভাগি দুটা নে তিনটা মৌজা হৈছে।) সাগৰ লিকচন বৰবৰাৰ ঘৰৰ ৺জয়ৰাম বৰবৰা, এই মৌজাটোৰ মৌজাদাৰ আছিল। পুৰন্দৰ সিংহৰ পৰা বৃটিছে উজনি অসমখন লওঁতেই, তেখেতসকলে সেই মৌজাটো পাইছিল। এই বাবেই ৰজাৰ দিনৰ সম্ভ্ৰম আৰু ঘৰত কাম কৰা মানুহবিলাক পূৰ্ব্বৰ দৰেই অটুট আছিল।

৺জয়ৰাম বৰবৰাৰ দুগৰাকী ভাৰ্য্যা, বৰ গৰাকীৰ দুজন পুতেক আৰু সৰু গৰাকীৰ দুজন পুতেক আৰু তিনি গৰাকী জীয়াৰী। ৺জয়ৰাম বৰবৰাৰ মৃত্যুৰ পাচত, সৰু গৰাকী ভাৰ্য্যাৰ ডাঙৰ পুতেক ৺আত্মাৰাম বৰবৰা সেই মৌজাৰ মৌজাদাৰ হ'ল। তেখেতৰ মাজিউ ভনীয়েক সুভদ্ৰা (দেৱহুতী) আইদেউ. বৰ ধুনীয়া আৰু সুমথিৰা টেঙাৰ দৰে মুখৰ বৰণ আছিল।

কৃষ্ণৰামে এই গৰাকী গাভৰুক—সুভদ্ৰাক বিয়া কৰিবলৈ মনস্থ কৰিলে।

কৃষ্ণৰামে আগতে দুগৰাকী ভাৰ্য্যা বিয়া কৰোৱাত, আৰু এগৰাকী ভাৰ্য্যা শিৱসাগৰত জীৱিত থকাত, ৺আত্মাৰাম বৰবৰাই, কৃষ্ণৰামলৈ ভনীয়েকক দিবলৈ অমান্তি হ'ল।

কিন্তু, কৃষ্ণৰামৰ প্ৰিয় বন্ধু সোমদত্ত কাথবৰুৱাই, ততালিকে কথাটো হাতত লৈ, হাতীৰে ৰঙামাটিৰ বৰবৰাৰ ঘৰত উপস্থিত হ'লগৈ।

কাথ বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ যত্নতে, বিয়াখন পতা সঠিক হ'ল। (১)

---

(১) এইখিনিতে কৈ থব পাৰি, বৃটিছ চৰকাৰে ১৮৪৬ চনত গোলাঘাটত "মহকুমা" পাতে, আৰু ১৮৬৯ চনত যোৰহাটত "মহকুমা" পাতে। তেতিয়া শিৱসাগৰখন সদৰ ঠাই আছিল।

বিয়াৰ পাছত, গোলাঘাটত থাকোতেই, এই গৰাকী ভাৰ্য্যাৰ বৰ পুত্ৰ গোপালৰ গোলাঘাটতে জন্ম হয়।

গোলাঘাটত কেই বছৰ মান থকাৰ পাছত, কৃষ্ণৰাম আকৌ শিৱসাগৰলৈ বদলি হৈ আহিল। শিৱসাগৰ টাউনত (বৰ্ত্তমান ৺হিমকান্ত বৰুৱাৰ বাৰীখনতেই) কৃষ্ণৰামে ঘৰ-দুৱাৰ কৰিছিল।

সেই সময়তে ৺গড়মূৰ সত্ৰৰ অধিকাৰ প্ৰভু ৺ভদ্ৰকৃষ্ণ দেৱে শিৱসাগৰৰ কুঁজীবালিত বাহৰ কৰি আছিলহি।

অধিকাৰ গোসাইক সেৱা কৰিবলৈ, তেতিয়া চাৰিং কাকতি গাৱঁৰ—পৃথুবৰ বাইদঙ্গীয়া ফুকন, ঠানুৰাম কাকতি, বিশ্বম্ভৰ কাকতি, ৰূপৰাম দুৱৰা চোলাধৰা কাকতি, লৱচন্দ্ৰ দুৱৰা, মাধৱৰাম দুৱৰা, ভকত হাজৰিকা (হেজাৰী), ৰামকানাই গগৈ (দহতীয়া) আদি ভালেমান লোক শিৱসাগৰৰ কৃষ্ণৰামৰ ঘৰত সোমাই, কৃষ্ণৰামক লৈ সকলোটিয়েই কুঁজীবালিৰ বাহৰলৈ গ'ল।

৺গড়মূৰীয় অধিকাৰ প্ৰভুক সেৱা কৰোতে, তেখেতসকলে, কথাৰ চলতে, গোসাইক জনালে যে, কৃষ্ণৰাম ভূঞা, তেতিয়া বৈবাহিক সমন্ধত, তেখেতসকলৰ বহুতৰে আপোন হৈ পৰিছে, গতিকে কৃষ্ণৰাম ভূঞাক চাৰিং কাকতি গাৱঁতে নিগাজি ঘৰ কৰিবলৈ গোসায়ে আদেশ দিয়ে যেন। চাৰিঙৰ মুখ্যলোক সকলৰ অনুৰোধত, ৺ভদ্ৰকৃষ্ণ দেৱ প্ৰভুৱে কৃষ্ণৰাম ভূঞাক চাৰিঙতে ঘৰ কৰিলে ভাল হ'ব বুলি ক'লে।

অধিকাৰ প্ৰভুৰ কথা,—গুৰুৰ আজ্ঞা বুলি, কৃষ্ণৰামে চাৰিঙত ঘৰ কৰিবলৈ সন্মতি হ'ল।

চাৰিঙৰ লোক সকলেই, অভয়পুৰীয়া পাৰৰ পচিমে, চাৰিং নৈৰ (এতিয়া হোলা) উত্তৰ পাৰে, কৃষ্ণৰাম ভূঞাক ঘৰ কৰিবলৈ মাটি-বাৰী কিনি দিলে।

১৮৭৬ চনত, কৃষ্ণৰামে কামৰ পৰা অৱসৰ লৈ, চাৰিঙত থাকিবলৈ লয়হি।

চাকৰিত থাকোতে, কৃষ্ণৰামে কলাবাৰীৰ ঘৰখন পাহৰা নাছিল। দাদাক দুজনৰ মৃত্যুৰ সকাম আদিৰ খৰচ দিছিল আৰু দুজন ভতিজাকৰো বিয়া পাতি দিছিল। কামৰ পৰা অৱসৰ লৈ, কলাবাৰীলৈ গৈ, তাত থকা মাটি-বাৰী, গহনা আদিৰ ভাগ নলৈ, সকলোখিনি ভতিজাকহঁতক ভগাই দিছিল, কেৱল কেইবা পুৰুষীয়া সাঁচিপাতৰ কীৰ্ত্তন পুথিখন, ঘোষা পুথিখন, ৰত্নাৱলী পুথিখন, ডাঙৰ ভোৰ-তাল এযোৰ, হাতীখুজীয়া বাটি এটা পূৰ্ব্ব পুৰুষৰ চিন স্বৰূপে চাৰিঙলৈ আনিছিল। —পুথি কেইখনৰ আখৰ বৰ সুন্দৰ, এতিয়াও দেখিলে দুই এদিনতে লিখা যেন হে অনুমান হয়।

কৃষ্ণৰামে চাৰিঙলৈ আহোতে, অনুভৱ কৰিছিল যে, এখন ৰজাদিনীয়া পুৰণি ঠাইৰ পুৰণি বিষয়া সকলৰ সন্ততিৰ মাজত ঘৰ লৈছেহি। সেই ঠাইৰ মানুহৰ লগত, সমভাৱে, সমান মৰ্য্যাদাৰে থাকিবলৈ, চাৰিঙলৈ অহাৰ আগতে সোণৰ খাৰু সহ এটা সম্পূৰ্ণ সোণৰ গহনা

কৰাই, আৰু সকলোৰে চকুত লগা, এটা প্ৰায় ন-হাত ওখ দঁতাল হাতী কিনি আনিলে।

মুঠতে, চাৰিওত, কৃষ্ণৰামৰ ঘৰখন, এখন মাতঃবৰ ঘৰ হৈ জিলিকিল।

কৃষ্ণৰামে, কামৰ পৰা অৱসৰ লৈ অহাৰ অলপ দিনৰ পাচতে, ১৮৭৭ চনত, নগা-পৰ্ব্বতত খন্‌মা নগাৰ লগত বৃটিছৰ ৰণ লাগে, কিয়নো, পূৰ্ব্বে অসম ৰজাৰ লগত মিত্ৰভাৱে আৰু তলতীয়া হৈ থকা নগাসকলে, অসম ৰজাৰ ৰাজ্য গ'লত, ন-কৈ অহা বৃটিছক নগাই, দেশৰ ৰজা বুলি স্বীকাৰ কৰিব নুখুজিছিল। এই বাবেই, তেতিয়া ইখনৰ পাছত সিখন নগাৰ লগত ৰণ লাগি আছিল।

এইখন খন্‌মা নগাৰ ৰণ অলপ কোবাল ধৰণৰ আছিল। তেতিয়া পৰ্ব্বতলৈ ৰছদ কঢ়িয়াবলৈ গাৱঁৰ ডেকাবিলাকক চৰকাৰে বলেৰে ধৰি নিছিল। সেই সময়ত, কৃষ্ণৰামে, বহুতো ডেকাক,—যি ৰছদ কঢ়িয়াবলৈ যাব নুখুজিছিল,—নিজৰ ঘৰত আশ্ৰয় দি ৰাখিব লগীয়া হৈছিল। আৰু কিছুমানক ভাল মানুহৰ বংশৰ বুলি, কৃষ্ণৰামে ৰক্ষা কৰিছিল।

ইয়াৰ ফলত, গোটেই ম'ৰাবজাৰ মৌজাৰ মানুহবিলাকে কৃষ্ণৰামক দেৱতাৰ দৰে সন্মান কৰিছিল।

এই ৰণখনলৈ বৃটিছ চৰকাৰে কেউফালৰ পৰা খোৱা-বস্তু, কাম কৰা মানুহ আৰু বিষয়া নিবলগীয়া হৈছিল।

শিৱসাগৰ জিলাৰ বৰ চাহাব আৰু পুলিচৰ চাহাবে কৃষ্ণৰাম ভূঞাক মাতি নি, ৰছদ পঠিৱাৰ তত্ত্বাৱধান ল'বলৈ (Supervisor) কামত নিয়োগ কৰিলে, আৰু লগতে তেখেতৰ হাতীটোও ৰছদ কঢ়িয়াবলৈ বন্দবস্ত কৰি ল'লে।

কেইবা মাহো ৰণৰ পাছত, বৃটিছ চৰকাৰে ৰণত জয়ী হৈ, খন্‌না নগাক বশ কৰিলে।

ৰণৰ পাছত, নিজৰ হাতীটো লৈ, কৃষ্ণৰাম ঘৰলৈ আহিল।

নগা-পৰ্ব্বতত দিনে-ৰাতিয়ে ৰছদ কঢ়িয়াই, দঁতাল হাতীটোৱে বৰ দুখ পালে। ঘৰ পোৱাৰ অলপ দিনৰ পাছতে, হাতীটো গৰম-চৰি, বেমাৰ হৈ মৰিল।

তেতিয়া কৃষ্ণৰামে, আগৰ বন্দবস্তমতে, হাতীৰ দাম চৰকাৰক খুজিলে। হাতীটো নগা-পৰ্ব্বতত নমৰি, ঘৰত আহি মৰাৰ বাবে; চৰকাৰে হাতীৰ দাম দিবলৈ অমান্তি হৈছিল।

তেতিয়া, ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱা শিৱসাগৰৰ ঘৰত থাকোতে,—এই ঘটনাটো শুনি কৃষ্ণৰাম ভূঞাক মাতি নি, হাতীৰ দাম উলিয়াব উপদেশ আৰু পৰামৰ্শ দিলে।

সেই পৰামৰ্শমতে, আবেদন কৰাত, শেহত, চৰকাৰে কৃষ্ণৰামক হাতীৰ দাম দিলে।

নিজৰ দৰ্ম্মহা, হাতীয়ে কাম কৰাৰ বানচ হাতীৰ দাম আৰু চৰকাৰে ৰণত জিকাৰ বাবে দিয়া "কমিছন"-সকলো মিলি, কৃষ্ণৰামক চৰকাৰে দহ হেজাৰ টকা দিলে।

মহাপুৰুষীয়া সত্ৰ—৺কমলাবাৰী সত্ৰৰ সেৱক,—ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱা এজন সাধক-

বৈষ্ণৱ আছিল। কৃষ্ণৰামো এজন একনিষ্ঠ বৈষ্ণৱ আছিল। ভকতীয়া সমন্ধত, তেখেতসকল—দুয়ো অতি আপোন হৈ পৰিছিল।

তামূলীফুকনৰ ঘৰৰ ৺মুক্তানাথ, বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ জোৱায়েক আছিল। এনেতে, ৺মুক্তানাথ খাজাঞ্চি কাম লওতে, বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ অনুৰোধত, কৃষ্ণৰামে, কেইবা হেজাৰো টকা ৺মুক্তানাথক ট্রেজুৰিৰ জামিনৰ টকা দিবলৈ দিলে। (অৱশ্যে, এই টকা ৺কৃষ্ণৰামৰ মৃত্যুৰ পাছত পৰিশোধ কৰিলে।) তেতিয়াৰ পৰা, কৃষ্ণৰামৰ ঘৰৰ লগত, তামূলীফুকনৰ ঘৰৰ আগতকৈও আত্মীয়তা হ'ল। আনকি, ৺মুক্তানাথ খাজাঞ্চিয়ে, নিজে অভিভাৱক হৈ, তেখেতৰ বাৰীৰ একাষে এটা ঘৰ সজাই, কৃষ্ণৰামৰ পুতেকহঁতক-জগন্নাথ, গোপাল, গোবিন্দ, নাৰায়ণ আৰু হৰিহৰৰ পঢ়া-শুনাৰ তত্ত্বাৱধান লৈছিল। সেই সময়ত, ওপৰ শ্রেণীৰ পৰা তল শ্রেণীলৈকে হাইস্কুলত পঢ়া ছাত্র আছিল,—ৰায় বাহাদুৰ ৰাধাকান্ত সন্দিকৈ, ৰায় বাহাদুৰ পদ্মনাথ গোহাঁই বৰুৱা, তত্ত্বদর্শী শ্রীযুত ৰাধানাথ ফুকন। তেখেতসকলে লিখকক লগ পালেই, জগন্নাথ, গোপাল, নাৰায়ণৰ কথা কৈ, তেতিয়াৰ ছাত্র জীৱনৰ কথা উল্লেখ কৰিছিল। তেতিয়াৰ ছাত্রসকল হেনো ককাই-ভাইৰ দৰে আছিল।

কামৰ পৰা অৱসৰ লোৱাৰ পাচত, কৃষ্ণৰামে “নাম-ধৰ্ম্মত” বিশেষ ভাৱে মনযোগ দিলে। গীতা-ভাগৱত, কীৰ্ত্তন-ঘোষা আৰু ৰত্নাৱলীৰ বহুতো অধ্যায় কৃষ্ণৰামৰ মুখস্থ আছিল। তেখেতৰ নামত ইমান প্রেম হৈছিল যে, “কৃষ্ণ” নাম মুখত লওঁতেই আনন্দত চকুপানী ওলাইছিল। মুখত সদায় “কৃষ্ণ” নাম হুগুচিছিল।

১৮৮৫ চনত, কৃষ্ণৰাম তীৰ্থলৈ যায়। জগন্নাথ, গঙ্গা, গয়া, কাশী, বৃন্দাবন, প্রয়াগ, বদৰিকাশ্রম, হৃষিকেশ আদি তীৰ্থ দুমাহ পর্য্যতন কৰিছিলগৈ।

ইয়াৰ পাচত, আকৌ ১৮৮৮ চনৰ শেষ ভাগত, প্রায় এমাহ গঙ্গা, গয়া, জগন্নাথ, কাশী আদি তীৰ্থ ভ্রমণ কৰি আহিল গৈ।

কৃষ্ণৰামৰ গোফ দোকোচা বৰ ডাঙৰ আৰু দাড়ি সুন্দৰকৈ ডাঠ আছিল। হিন্দুস্থানী মানুহৰ দৰে থুতৰিটোহে খুৰাইছিল। হিন্দুস্থানী ভাষা ভালকৈ ক'ব পাৰিছিল। ওখ-ডাঙৰ চেহেৰাৰ কৃষ্ণৰামে, তীৰ্থলৈ যাওঁতে, এটা আঠুলৈকে পৰা দীঘল চোলা কৰাই লৈছিল। এই চোলাটোত বাহিৰে-ভিতৰে ন-টা জেপ কৰাই লৈছিল। সেই ন-টা জেপতে পইচা, কোমল চাউল, শিলিখা আদি লাগতিয়াল বস্তু লগত লৈ ফুৰিছিল। তেখেতে মুহুদি শিলিখাৰে হে কৰিছিল। ধপাত, তামোল, ভাং, কানি কৃষ্ণৰামে একো নাখাইছিল।

তীৰ্থত ফুৰোতে, কৃষ্ণৰামে আন দেশৰ মানুহ লগ পাওঁতে, তেওঁবিলাকৰ লগত এনে ভাৱে কথা পাতিছিল আৰু এনে ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰিছিল যে, সেই মানুহবিলাকৰ কোনেও কৃষ্ণৰাম কোন দেশৰ মানুহ সঠিক কৰিব নোৱাৰিছিল। নিজৰ নামটো কোনোবাই সুধিলে

হিন্দুস্থানী ককৰাবে নামটো কৈছিল। মুঠতে, তীৰ্থত লগ পোৱা কোনো মানুহেই কৃষ্ণৰামৰ আসৈ পোৱা নাছিল।

১৮৮৯ চনৰ পুহ মাহত, এইবাৰ তীৰ্থ ফুৰি, ঘুৰি আহি চাৰিঙৰ ঘৰ পায়হি।

ঘুৰি অহাৰ অলপ দিনৰ পাছত, মাঘ মাহৰ শ্ৰীপঞ্চমীৰ আগ দিনা, শিৱসাগৰত ফুৰিবলৈ গৈ, তাত পঢ়ি থকা পুতেক—৺নাৰায়ন আৰু ৺হৰিচৰক লগত লৈ আহে আৰু বাটত—নামডাঙৰ পৰা ডাঙৰ চিতল মাছ এজনি লগত যোৱা মানুহটোক দি লৈ আহে; আৰু সেই দিনা লগৰ সমনীয়া কেইজন মানবে "নাম" এষাৰ গাই, সকলোৱে লগত ভোজ এটা খালে। তাৰ দুদিনৰ পাচত ভীষ্মাষ্টমী তিথি।

ভীষ্মাষ্টমীৰ আগদিনা পঞ্জিকা চাই ক'লে:—গাটো ভাল লগা নাই। কালিলৈ ভীষ্মাষ্টমী তিথি। এই তিথিতেই মই যাব লাগিব। ঈশ্বৰৰ ইচ্ছা, সেইদিনা কামত থকা ৺গোপালো কিবা কাৰণত ঘৰলৈ আহিছিল।

পাচদিনা পুৱা, ভীষ্মাষ্টমীৰ দিনা পুৱা উঠি গা-পা ধুই, গোসাঞ ঘৰত নিত্য-নৈমিত্তিক কাম কৰি, চ'ৰাঘৰৰ চালপিৰা এখনত কাপোৰ এখন লৈ শুই ক'লে;—মোৰ অলপ জ্বৰ উঠিছে. পুৰোহিত কটকীক (৺ৰত্নেশ্বৰ কটকী) বেগতে মাতি আন। পুৰোহিত আহিলত ক'লে;—দেউ আজি মোৰ যোৱা দিন, জ্ঞান থাকোতেই পৰাচিত কৰি দিয়ক। এই বুলি, নিজেই থৰক-বৰক কৈ, চোতালৰ তুলসীৰ গুৰিত ঢাৰি এখন পাৰি শুলেগৈ। তেখেতৰ তেনে কথাত গোটেই ঘৰখন কন্দা-কটাত বাউল হৈ পৰিল। অগত্যা উপায় নেপাই পুৰোহিতে তেখেতক পৰাচিত কৰিলে, আৰু তাৰ অলপ পাচতে, মুখত "কৃষ্ণ কৃষ্ণ" নাম লৈ, ইহলোক পৰিত্যাগ কৰি পৰম ধামলৈ গতি কৰিলে।

কৃষ্ণৰামৰ মৃত্যুৰ বাতৰিত, ওচৰৰ আটাই কেউখন গাওঁৰ মানুহ তেখেতৰ চোতাল-ঘৰ ভৰি পৰিলহি। সকলোৱে মুখত ওলাল,—"নাম-ধৰ্ম্ম"ৰ মহিমাত, ভূঞা ডাঙৰীয়াই ইচ্ছামৃত্যু লাভ কৰিলে।

কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ সকাম অতি পয়োভৰেৰে হৈ গ'ল। দেৰগাওঁ সীমা কৰি বহুত ব্ৰাহ্মণ দক্ষিনালৈ আহিছিল।

কৃষ্ণৰাম ভূঞা জীৱিত থাকোতেই, দুগৰাকী ভাৰ্য্যাৰ দুটা পৰিয়াল, ওচৰাওচৰিকৈ দুখন বাৰী কৰি, বেলেগে থাকিবলৈ দিছিল, আগলৈ যেন খৰিয়াল নেলাগে।

কৃষ্ণৰামৰ ঘৰত পুতেকহঁতক "উত্তৰি" দিয়াৰ উপনয়ণ হৈছিল। সেই উপনয়ণলৈ আৰু আন আন ডাঙৰ সকাম বিলাকলৈ, দক্ষিণপাটৰ ৺মোহন ভূঞাৰ দেউতাক ৺তুটিৰাম ভূঞা, কাকজানৰ ৰায় ভূঞা ঘৰৰ ৺মনোহৰ ভূঞাৰ দেউতাক, নাজিৰাৰ সেনচোৱা বৰুৱাৰ (ৰায় ভূঞা) ঘৰৰ ৺নাৰাত্তম বৰুৱা প্ৰায়েই আহিছিল। এই কেইঘৰ লোকৰ লগত, কৃষ্ণৰামৰ বিশে

আত্মীয়তা আছিল। লিখকৰ ছাত্ৰ হৈ থকা দিনলৈকে, এই কেইঘৰৰ মানুহ সকাম আদিলৈ অহা যোৱা কৰি আছিল।

কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ অন্তৰখন বৰ কোমল আছিল, কিন্তু মাতটো টান আছিল। কাৰোবাক হুকি মাৰি কিবা কথা ক'লে, সেই মানুহজন কৃষ্ণৰামৰ ওচৰত থিয় হৈ ৰ'ব নোৱাৰিছিল। কিন্তু অভাৱ-অভিযোগত, সেইজন মানুহেই কৃষ্ণৰামৰ পৰা অতি সহজেই আৰ্থিক সহায় লাভ কৰিব পাৰিছিল। সেই সময়ত, চাৰিং আৰু শিৱসাগৰ জিলাত, সকলো সামাজিক কামত, কৃষ্ণৰামক বিচাৰিছিল। কৃষ্ণৰামে মানুহক দুখে বিপদে সহায় কৰি ভাল পাইছিল। কিন্তু, ধাৰে নিয়া মানুহৰ ওপৰত কেতিয়াও মোকৰ্দ্দমা বা মেল-দোৱান কৰা নাছিল। এনে অৱস্থাত কোনো কোনোৱে, টকাৰ সলনি, পাণ-তামোল এটা দিয়ে, ধাৰ মাৰিছিল। তেতিয়া, সমাজত, আমাৰ ডাঙৰ মানুহবিলাক এনেকুৱায়ে আছিল। এইবাবেই, বোধকৰো, টানে-আপদে সহায় পোৱা ৰাইজে, সেইসকলক ডাঙৰ মানুহ বুলি সন্মান কৰিছিল। সকলোৰেই ককাই-ভাইৰ দৰে আছিল, ডাঙৰ-সৰুৰ ভেদাভেদ ভাৱ, তেতিয়া সমাজত জিলিকি উঠা নাছিল। এনেবিলাক গুণেৰেই কৃষ্ণৰাম তেতিয়া শিৱসাগৰ জিলাত এজন মাতঃবৰ লোক হ'ব পাৰিছিল।

কৃষ্ণৰামৰ চৰিত্ৰত—মিতব্যয়ী, অধ্যৱসায়, পুৰুষাৰ্থ প্ৰতি কথাতেই জিলিকি পৰিছিল। হাতত এমুঠি কোমল চাউল আৰু কেইটামান পইচাৰে, কলাবাৰীৰ ঘৰৰ পৰা ল'ৰাকালতে ওলাই আহি, এনে চৰিত্ৰৰ বলতে, নতুন ঠাইৰ, নতুন সমাজত, নিজৰ পৰিয়ালক শ্ৰেষ্ঠভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰিছিল। মনৰ উদ্যম-উৎসাহত আৰু কৰ্ত্তব্যপৰায়ণ গুণতেই কৃষ্ণৰাম এজন জীৱনজয়ী পুৰুষ আছিল।

কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ সতি-সন্ততি।

কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ প্ৰথম গৰাকী ভাৰ্য্যাৰ সতি-সন্ততি নোহোৱাকৈ মৃত্যু হ'ল।

দ্বিতীয় গৰাকী ভাৰ্য্যাৰ দুজন পুতেক,—জগন্নাথ আৰু গোবিন্দ।

তৃতীয় গৰাকী ভাৰ্য্যাৰ পাচজন পুতেক ;—গোপাল, নাৰায়ণ, হৰিহৰ, শ্ৰীৰাম, ৰামেশ্বৰ আৰু এগৰাকী কন্যা—গৌৰী।

এইখিনিতে, এটা কথা উনুকিয়াব পাৰি, কৃষ্ণৰামৰ ডাঙৰ পুতেকহতক হাইস্কুলত পঢ়িবলৈ দিওঁতে, বঙ্গলা ভাষা চলি আছিল। চৰকাৰী বঙালি কেৰেণীসকলৰ প্ৰভাৱত, নামনি অসমত, ভালকৈয়ে বঙালিৰ দয়-দস্তুৰ, "হাৱ-ভাৱ" সোমাইছিল। তাৰ ফলত, অসমীয়া "দেউতা" আৰু

"ডাঙৰীয়া"সকল "বাবু" ৰূপে খ্যাত হ'ল। সেইদৰেই, "ৰায়" উপাধিটোও অসমলৈ আহিছিল। বঙ্গদেশত হেনো এদিন শাসন কৰা "ৰজা" বা "জমিদাৰ"বিলাকৰ সন্ততিয়ে "ৰায়" উপাধি লিখে। বঙ্গালীৰ পৰা এই কথাটো পাই, আমাৰ কিছুমানে আৰু "ৰাৰভূঞা"ৰও কিছুমান সন্ততিয়ে 'ৰায়' 'ৰায়বৰুৱা' আৰু 'ৰায়ভূঞা' লিখিবলৈ লৈছিল। অৱশ্যে, বাৰভূঞাৰ 'ৰায়ভূঞা'ৰ কৈদৰ সন্ততিয়ে 'ৰায়ভূঞা', 'ৰায়বৰুৱা' আগৰে পৰা লিখিছিল।

এইদৰেই, কৃষ্ণৰাম ভূঞাৰ সন্ততিসকলেও, স্কুলত পঢ়োতে,—'ৰায়ভূঞা' লিখিবলৈ লৈছিল। সৌভাগ্যবশতঃ, পাছত, নিজৰ ভুল বুজি এৰি দিলে, আৰু আনবিলাকৰো বহুতেই সেইদৰে 'ৰায়' লিখিবলৈ এৰি দিলে।

দ্বিতীয় ভাৰ্য্যাৰ ;—

জগন্নাথ :— এও ৰজাবাৰী বাগিচাত বৰ কেৰেণীৰ কাম কৰিছিল। এও, চাৰিঙৰ ৺কিনাৰাম তুৱৰাৰ জীয়েকক বিয়া কৰাইছিল। অকালতে, স্বামী-স্ত্ৰীৰ মৃত্যু হয়। ছোৱালী তিনটি আছিল ; পাছত, তেওবিলাকৰো মৃত্যু হ'ল।

গোবিন্দ :— এখেত চাৰিঙৰ ঘৰতে আছিল। এখেতে চাৰিঙৰ টুকৰীয়া কাকতিৰ ৺অম্বুৰাম কাকতিৰ জীয়েক ৺কান্তীদেবীক বিয়া কৰাইছিল। এখেতৰ দুজন পুতেক,—৺চন্দ্ৰকান্ত আৰু শ্ৰীনলিনীকান্ত আৰু ছ-গৰাকী জীয়েক।

শ্ৰীনলিনী :— এও, দেউতাক ঢুকুৱাৰ পাছত, ঘৰখনৰ একমাত্ৰ গৰাকী। তেতিয়াও স্কুলৰ ছাত্ৰ। ৺মাতৃয়েই ঘৰখন চলাইছিল, এওঁক পাঢ়বলৈ স্কুলত দিছিল।

১৯৩০ চনত, এওঁ. স্কুল এৰি কংগ্ৰেছ-আন্দোলনত যোগ দি, প্ৰথমতে "শান্তি-সেনা" দলত ভুক্ত হয়। "স্পিনাৰ এচোচিয়েচন"ত ট্ৰেইনিং লৈ সূতা কটা আৰু খাদি প্ৰচাৰত যোগ দিয়ে ; কানি নিবাৰণি আন্দোলনত কাম কৰোতে. কানিয়াৰ হাতত. হাদোৱা এচাৰিৰ কোবো খাইছিল। "সত্যাগ্ৰহ" আন্দোলনত সক্ৰিয়ভাৱে যোগ দি শিৱসাগৰৰ কাছাৰিত "পিকেটিং" আদি কাম কৰিছিল ১৮৩৯ চনত গৌৰীসাগৰত সত্যাগ্ৰহ কৰোতে পুলিচে ধৰি নিয়ে আৰু চাৰি মাহ সশ্ৰম কাৰা দণ্ড দি. শিৱসাগৰ জেইলত ৰাখে। ১৯৪২ চনৰ গণ-আন্দোলনত শিৱসাগৰত "শোভাযাত্ৰা" কৰোতে হাতত পতাকা লৈ সকলোৰে আগত এওঁ গৈছিল। এই "শোভাযাত্ৰা"ক বাধা দি, মিলিটেৰীয়ে, বন্দুক-সঙ্গীনেৰে সাজু হওতে. কংগ্ৰেছকৰ্ম্মী শ্ৰীপ্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ বৰুৱাই (এতিয়া এম্ পি) "শোভাযাত্ৰাটো" ঘূৰাই নিনিয়া হলে, সেইদিনা তাত বহুতৰে মৃত্যু হ'লহেতেন।

ইয়াৰ পাছত, এওঁ কিছু দিন পলাই থাকে। পলাই থাকোতেই এওঁৰ বিয়া হয়। বিয়াৰ দিনা দৰা হৈ ওলাওতেই পুলিচে ধৰেহি।

কিবা বুধিৰে, ৺বিষ্টুৰাম কাকতি, ৺ক্ষেদেলা গাওবুঢ়া আৰু শ্ৰীযুত বেনুধৰ শৰ্ম্মাদেৱে,

পুলিচৰ হাতৰ পৰা সৰুৱাই বিয়াখন পাতিলে।

সেই সময়তে, এবাৰ ধানৰ দাম উঠাত, ধান নথকা মানুহ আৰু "ভলন্টিয়াৰ"ৰ বহুতকে ভৰালৰ পৰা ধান উলিয়াই, বিনা পইচাতেই- বিলাইছিল। এওঁ এতিয়া চাৰিঙৰে এখন স্কুলত শিক্ষকৰ কাম কৰে। এওঁ জাঁজীৰ ৺পুতকন দত্তৰ জীয়েক শ্ৰীমতী দেৱবালাক বিয়া কৰিছে। এওঁবিলাকৰ বৰ্ত্তমান চাৰিজন পুতেক :—শ্ৰীধ্ৰুব, শ্ৰীঅমৃত, শ্ৰীদুলাল, শ্ৰীঅচ্যুৎ আৰু এটি কন্যা শ্ৰীমতী অমিয়া।

শ্ৰীমতী বৰআইটী :— এওঁক, যোৰহাটৰ ঘনশ্যাম (লথৌ) খাৰঘৰীয়া ফুকনৰ নাতিনিয়েক ৺কনকচন্দ্ৰ ফুকনে বিয়া কৰাইছিল।

শ্ৰীমতী মাজিউ আইটী :— এওঁক, যোৰহাটৰ (আগৰ গোলাঘাটৰ) ৺ইন্দ্ৰেশ্বৰ শইকীয়াই বিয়া কৰাইছিল।

শ্ৰীমতী আইকন :— এওঁক, যোৰহাটৰ চাৰি গাৰৰ শ্ৰীদেবেন্দ্ৰনাথ বৰুৱাই বিয়া কৰাইছে।

৺সৰু আই :— এওঁক, চাৰিঙৰ গজপুৰীয়া কাকতিৰ (বৰ্ত্তমান ডুমডুমা) শ্ৰীসুৰেশ্বৰ বৰকাকতিয়ে বিয়া কৰাইছিল।

শ্ৰীমতী কনআই :— এওঁক, চাৰিঙৰ, শ্ৰীযোগানন্দ বৰকাকতিয়ে বিয়া কৰাইছে।

৺অন্ন :— এওঁক, শিৱসাগৰৰ মেটেকাৰ শ্ৰীমাণিকচন্দ্ৰ দত্তই বিয়া কৰাইছিল।

তৃতীয় ভাৰ্য্যাৰ ;—

গোপাল :— কৃষ্ণৰামৰ তৃতীয় ভাৰ্য্যাৰ প্ৰথম পুত্ৰ। এওঁ, গোবিন্দতকৈ ডাঙৰ। কৃষ্ণৰামৰ জীৱিত কালতে, ওঠৰ বছৰ বয়সতে, গোপাল পুলিচৰ দাৰোগা কামত সোমায়। তেতিয়াই, চাৰিঙৰ ৺মাধৱৰাম দুৱৰাৰ জীয়েকক বিয়া কৰায়। এই গৰাকী ভাৰ্য্যা অলপ দিনৰ পাচতে ঢুকায়। তেতিয়া, এওঁ, যোৰহাটৰ ঘনশ্যাম (লথৌ) খাৰঘৰীয়া ফুকনৰ বৰ-পুতেক ৺গঙ্গাধৰ ফুকনৰ একমাত্ৰ জীয়েক ৺দালিমী আইদেওক (৺গদাধৰ ফুকনৰ ভনীয়েক) বিয়া কৰায়। তেখেতৰ পাচত ৺গোপালে আৰু এগৰাকী, চাৰিঙৰ ৺পদৰাম চলিহাৰ জীয়েকক বিয়া কৰায়। এই গৰাকীৰ পাচত মৃত্যু হয়। এই গৰাকীৰ ছোৱালী দুটি আৰু ল'ৰা এটিৰো পাচত মৃত্যু হয়। যোৰহাটৰ ঘৰত, ১৯২৭ চনৰ বহাগ মাহত, ৺গোপালৰ মৃত্যু হয়। তেখেতৰ মৃত্যুৰ এঘাৰ দিনৰ পাছত, কোনো বিশেষ অসুখ নোহোৱাকৈয়ে, ৺দালিমী আইদেওৰো মৃত্যু হয়। এই গৰাকীৰে পুতেক—শ্ৰীনকুলচন্দ্ৰ আৰু জীয়েক ৺প্ৰেমদালতা।

৺গোপাল স্বাধীনচিতীয়া আৰু চোকা প্ৰকৃতিৰ লোক আছিল। এখেতে, কিছুদিন পুলিচৰ চাকৰি কৰাৰ পাচত, পুলিচ চাহাবৰ লগত, কিবা কথাত তৰ্ক কৰি, পুলিচ বিভাগৰ পৰা ওলাই আহি; ডাক-বিভাগত পোষ্টমাষ্টৰ কাম কৰিছিল। এই কাম এৰি, ৺গোপালে চাফ্ৰাই বাগিচাত বৰ কেৰেণীৰ কাম কৰে। তাত, মেনেজাৰ চাহাবক মাৰপিত কৰাত মোকৰ্দ্দমা

হয়। সেই মোকৰ্দ্দমাত ৺গোপাল জয়ী হয়। তাৰ পাচত, মহবন্ধা কোম্পানীৰ গটঙ্গা বাগিচাত কেৰেণীৰ কাম কৰে। তেতিয়া, স্বৰ্গীয় ৰায়বাহাদুৰ দেবীচৰণ বৰুৱা ডাঙৰীয়াই, যোৰহাটত ওকালতি কৰোঁতে, ইউৰোপিয়ান চাহ কোম্পানীবিলাকৰ উকিল হোৱাত (The Sole Retainership of European Tea Concerns) ৺গোপালক তেখেতৰ অফিচলৈ কেৰেণী কাম দি আনে। সেই অফিচত কেই বছৰমান কাম কৰাৰ পাছত, শিৱসাগৰৰ দিখৌ নৈৰ মঠাউৰি বন্ধাৰ ঠিকা লৈ, তাত দুবছৰমান আছিলগৈ। তাৰ পাছত, যোৰহাটত "ষ্টিল এণ্ড হেডো" (Steel and Hadow) উকিলৰ অফিচ বহাত, তালৈ ৺গোপাল কেৰেণী কামত আহিল। কেই বছৰমানৰ পাছত, সেই কাম এৰি ৺গোপালে মাজুলীৰ ডাঙৰ ডাঙৰ সত্ৰ কেইখনমানৰ আমোক্তাৰনামা লৈ, ১৯২৭ চনলৈকে অৰ্থাৎ মৃত্যুলৈকে সেই কাম কৰি আছিল।

এখেত চোকা প্ৰকৃতিৰ হ'লেও, মনটো উদাৰ আৰু কোমল অন্তঃকৰণৰ আছিল। উগ্ৰ প্ৰকৃতিৰ কাৰণে সৰু-বৰ সকলোৱেই এখেতক যেনেকৈ ভয় কৰিছিল, সেইদৰেই উদাৰ স্বভাৱৰ কাৰণে, ভালো পাইছিল; নিজে নেখাই, লোকক খুওৱা স্বভাৱৰ লোক আছিল; আনকি সহায় বিচৰা লোকক ধাৰ কৰিও সহায় কৰিছিল। ৺গোপালৰ যোৰহাটৰ ঘৰখনত, এটা আলহীৰ নিমিত্ত ঘৰ আছিল। এই ঘৰটোত আন ঠাইৰ বা দূৰৈৰ গাৱঁৰ মানুহ সদায় আলহী আছিল। ৺গোপালে আলহীক খুৱাই বৰ তৃপ্তি অনুভৱ কৰিছিল।

৺গোপালৰ মুখৰ বৰণ দেউতাক ৺কৃষ্ণৰামৰ দৰে আৰু মিঠা-বৰণীয়া আছিল; ওখই চাৰে পাঁচ ফুটমান, হাড় শকত, বুকু বহল আৰু বলিষ্ঠ আছিল; ডেকা কালত, কোনো সমনীয়ায়ে যুঁজ কৰি বলে নোৱাৰিছিল হেনো। তেখেত, ঘোৰা চোৱাৰত বৰ পাকৈত আছিল।

১৯১৩ চনত, ৺গোপালে ৺মাতৃক লগত লৈ, গঙ্গা, গয়া, জগন্নাথ, প্ৰয়াগ আদি তীৰ্থ কৰিছিল।

শ্ৰীনকুলচন্দ্ৰ :— এওঁ, ৺গোপালৰ একমাত্ৰ পুত্ৰ। এওঁ পঢ়া শেষ কৰি, ১৯১৮ চনত ডিব্ৰুগড়ৰ ডিষ্ট্ৰিক্ট ক্লাব"ত "লাইব্ৰেৰীয়ান" কামত সোমায়। তাৰ পৰা "ডিব্ৰু সদিয়া ৰেল"ৰ চিফ ইঞ্জিনিয়াৰৰ পাৰ্চনেল কেৰেণীৰ কাম কৰে। ইয়াৰ পাচত, ডিব্ৰুগড় আৰু তেজপুৰৰ ডেপুটি কমিচনাৰৰ "কন্‌ফিডেন্‌চিয়েল কেৰেণী"ৰ কাম কৰে। ১৯২৫ চনত, যোৰহাট টি কোম্পানীৰ চেনিমৰা বাগানত কাম শিকিবলৈ সোমায়। এই কোম্পানীত একুৰি দহ বছৰ কাম কৰি, "চিনিয়ৰ মেনেজাৰ"ৰ কামৰ পৰা ১৯৫৪ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত অৱসৰ লয়।

শ্ৰীনকুলে, শিৱসাগৰৰ বলিয়াঘাটৰ স্বৰ্গীয় চন্দ্ৰনাথ কাকতি ডাঙৰীয়াৰ প্ৰথম কন্যা শ্ৰীকুমুদেশ্বৰীক বিয়া কৰায়।

শ্ৰীনকুলৰ পুতেক পাঁচজন আৰু জীয়াৰী তিনি গৰাকী।

এওঁৰ ডাঙৰ পুতেক শ্ৰীভৈৰৱে, "যোৰহাট টি কোম্পানী"ত এচিষ্টেণ্ট মেনেজাৰৰ কাম

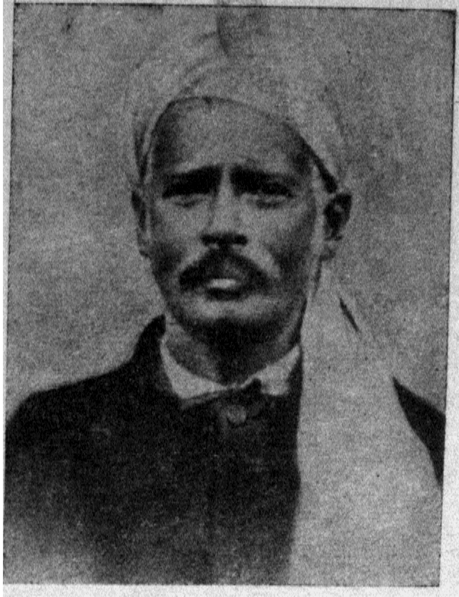

স্বৰ্গীয় গোপালচন্দ্ৰ ভুঞা
জন্ম : ১৮৬৩ চন
মৃত্যু : ১৯২৭ চন

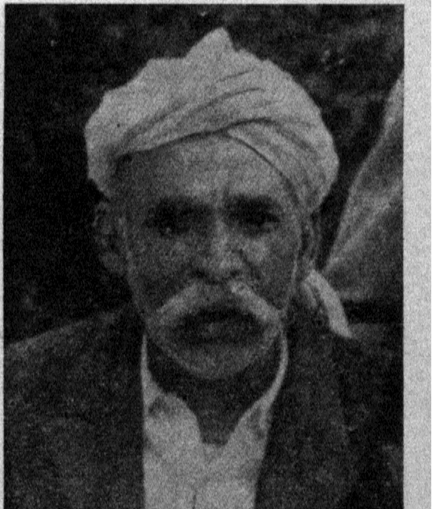

স্বৰ্গীয় শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ ভুঞা
জন্ম : ১৮৭৭ চন
মৃত্যু : ১৯৫৮ চন

কৰে। শ্ৰীভৈৰৱে, গোলাঘাটৰ শ্ৰীদেবেশ্বৰ ৰাজখোৱা, বি-এল ডাঙৰীয়াৰ প্ৰথম কন্যা শ্ৰীমতী দীপিকাক বিয়া কৰিছে। এওঁবিলাকৰ বৰ্ত্তমান এটি পুত্ৰ শ্ৰীবিমু আৰু এটি কন্যা—শ্ৰীমতী ৰীপা।

দ্বিতীয় পুতেক শ্ৰীকল্যানে ডাক্তৰী পৰীক্ষা (এম্-বি. বি-এছ) পাছ কৰি, এতিয়া চিলঙত কাম কৰিছে।

বাকী তিনিজন পুতেকৰ.—শ্ৰীমাধৱে বি-এ পাছ কৰিছে আৰু শ্ৰীঅৰুণ ইউনিভাৰ্চিটিত পোষ্ট গ্ৰেজুৱেট ক্লাছত আৰু শ্ৰীতৰুণ এগ্ৰিকাল্‌চাৰ কলেজত পঢ়ি আছে।

শ্ৰীনকুলৰ ডাঙৰ জীয়েক,—শ্ৰীমতী অমিয়াক. যোৰহাটৰ চাৰিগাঁৱৰ ৺ভদ্ৰেশ্বৰ ভৰালী ডাঙৰীয়াৰ সুমলীয়া পুতেক শ্ৰীপ্ৰফুল্লকুমাৰে (এতিয়া —এ চি. এফ, জঙ্ঘলী বিভাগ) বিয়া কৰিছে।

দ্বিতীয় কন্যা শ্ৰীমতী মনীক, নগাৱৰ **কৰ্হাল বৰুৱাৰ ঘৰৰ** ৺গুণনাথ বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ সুমলীয়া পুতেক শ্ৰীমহেন্দ্ৰনাথে বিয়া কৰিছে। এওঁ "জীৱন বীমা" বিভাগৰ কাম কৰে।

সুমলীয়া জীয়েক শ্ৰীমতী পাৰিজাতে কলেজত "বি-এ" পঢ়িছে।

৺গোপালৰ একমাত্ৰ কন্যা—৺প্ৰেমদা লতাক, শিৱসাগৰৰ বলিয়াঘাটৰ ৺সোনাৰাম কাকতি ডাঙৰীয়াৰ সুমলীয়া পুতেক ৺যোগেন্দ্ৰনাথে বিয়া কৰিছিল। এওঁ, চাহ বাগিছাত "বৰ-মহৰি"ৰ কাম কৰিছিল।

নাৰায়ণ :— এওঁ, কৃষ্ণৰামৰ তৃতীয় ভাৰ্য্যাৰ দ্বিতীয় পুতেক। পঢ়ি থাকোতেই. পুলিচৰ চাহাবে পুলিচ বিভাগত কাম দিয়াৰ কথা বন্দবস্ত আছিল। সেইমতে এণ্ট্ৰেন্স ক্লাচত পঢ়োতেই, পুলিচৰ "চাব-ইন্সপেক্টৰ" কামত এওঁক মকৰল কৰে। পলাশবাৰী থানাত কাম কৰি থাকোতেই, বেমাৰ পৰি আহি, যোৰহাটত থকা, দাদাক ৺গোপালৰ ঘৰত মৃত্যু হয়হি। এওঁ বিয়া কৰোৱা নাছিল।

হৰিহৰ :— এওঁ, কৃষ্ণৰামৰ তৃতীয় ভাৰ্য্যাৰ তৃতীয় পুত্ৰ। এওঁ প্ৰথমতে শিৱসাগৰত পঢ়িছিল। ৺গোপালে যোৰহাটৰ তৰাজানত ঘৰ কৰিলত, এওঁক আৰু বাকী দুজন ভায়েক ৺শ্ৰীৰাম আৰু ৰামেশ্বৰক, আনি ৺গোপালে যোৰহাটৰ হাইস্কুলত পঢ়িবলৈ দিলেহি।

এওঁ আৰু স্বৰ্গীয় হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা দুয়ো, মনে মনে স্কুল এৰি গৈ. মহবন্ধা কোম্পানীৰ গটঙ্গা বাগিচাত, সাত টকীয়া দৰ্ম্মহাত এজন অফিচৰ কামত আৰু আনজন বাগিচাৰ কামত সোমালগৈ।

এখেত, ৺দেউতাক কৃষ্ণৰামৰ দৰে যেই সেই সমাজত জিলিকা ওখ ডাঙৰ গহীনলোক আছিল।

এখেতে, ম'হবন্ধা, ইটাখুলি, আসাম ফ্ৰন্টিয়াৰ আৰু ৰাজমাই টি কোম্পানীৰ বাগিচাত হাজিৰা মহৰি, বৰ মহৰি, ইণ্ডিয়ান এচিচ.টেণ্টৰ কাম কৰি, পাচত তামোলবাৰী বাগিচাৰ এচিচ্‌টেণ্ট মেনেজাৰৰ কাম কৰিছিল। তাৰ পাচত, এজন মাৰোৱাৰীক লগত লৈ, বৰপথাৰত "ভগবান" নামেৰে এখন সৰু চাহ বাগিচা খোলেহি।

এখেতে, নিজৰ জীৱন নিজে গঢ়ি, এজন স্বাৱলম্বী লোক আছিল সমাজত এজন সদালাপী সৰৱৰহী লোক আছিল। শেষ জীৱনত প্ৰায় সাত-আঠ বছৰ, নিজৰ গোলাঘাটৰ ঘৰত অৱসৰ লৈ আছিলহি। গোলাঘাটত থকা কালত, গোলাঘাটৰ সকলো ৰাজহুৱা সামাজিক কামত যোগ দিছিল। গোলাঘাটৰ পূজা ঘৰৰ ওচৰত এটা "পাব্লিক হল" তেখেতে দান দিছিল। মুঠতে গোলাঘাট° তেখেত এজন সৰু-বৰ সকলোৱে শ্ৰদ্ধাৰ সৰবৰহী লোক আছিল।

তেখেতৰ জন্ম ১৮৭৫ চনত, চাৰিঙত। চাৰিকুৰি ছ-বছৰ বয়সত ১৯৬০ চনৰ ২৯ ফেব্ৰুৱাৰীৰ দিনা, গোলাঘাটৰ নিজৰ ঘৰত, তেখেতৰ মৃত্যু হয়।

১৯৩৪ চনত, ৰাষ্ট্ৰপতি শ্ৰীৰাজেন্দ্ৰপ্ৰসাদৰ সভাপতিত্বত, বোম্বাই চহৰত – জাতীয় সভা— কংগ্ৰেছৰ এক অধিবেশন বহিছিল। মাজিউ জোৱায়েক শ্ৰীৰাজেন্দ্ৰনাথ বৰুৱা আৰু জীয়েক শ্ৰীমতী স্বৰ্ণলতা আইদেওৰ লগত, ৺হৰিহৰে এইখন কংগ্ৰেছত যোগ দিছিলগৈ। কংগ্ৰেছৰ পৰা ঘুৰি আহোতে, "ত্ৰিবেণী সঙ্গম"ত স্নান কৰে আৰু দিল্লী, মথুৰা' বৃন্দাবন, প্ৰয়াগ, গয়া, আলাহাবাদত—নেহেৰু পৰিয়ালৰ "আনন্দ ভৱন", কাশীত—"হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়" আদি চাই আহিছিল।

হৰিহৰে বিয়া কৰিছিল চাৰিঙৰ ৺মহীধৰ দুৱৰা চিৰস্তাদাৰৰ মাজিউ কন্যা— শ্ৰীমতী মুক্তেশ্বৰীক।

এখেতৰ তিনিজন পুতেক (এজনৰ ৺সদানন্দৰ সৰুতে মৃত্যু হয়) আৰু চাৰি গৰাকী— জীয়াৰী।

ডাঙৰ পুতেক— শ্ৰীভাৰতে, "বি-এল" পাছ কৰি, দ্বিতীয় মহাযুদ্ধত, "মিলিটেৰী কমিছন" লৈ "মেজৰ" হৈছিলগৈ। যুদ্ধ ভগাৰ পাচত "মিলিটেৰী কাম" ইস্তফা দি, নেফাৰ আবৰ পৰ্ব্বতত "পলিটিকেল অফিচাৰ"ৰ কাম কৰিছিল। নেফাৰ অফিচাৰৰ কামবিলাকত, ভাৰত চৰকাৰে মিলিটেৰী লোকসকলক দিয়াত, অসম চৰকাৰে নিয়োগ কৰা লোকসকলক তাৰ পৰা বিদায় দিলে; তেতিয়াৰ পৰা এওঁ চিলঙত ওকালতি কৰিবলৈ বহেহি।

এওঁ, গোলাঘাটৰ শ্ৰীউমানাথ কাকতি ডাঙৰীয়াৰ দ্বিতীয় কন্যা শ্ৰীমতী হেমপ্ৰভাক (বি-এ) বিয়া কৰায়।

এওঁৰ এটি ল'ৰা — শ্ৰীপ্ৰসেনজিৎ আৰু দুটি ছোৱালী— শ্ৰীপুষ্পাঞ্জলী আৰু শ্ৰীগীতাঞ্জলি।

হৰিহৰৰ দ্বিতীয় পুতেক – শ্ৰীশৰৎ। এওঁ, গোলাঘাটত কাৰবাৰ কৰে আৰু "ভগবান" বাগিচাৰ তত্ত্বাৱধান লয়।

এওঁ- যোৰহাট তৰাজানৰ ৺লোকনাথ শইকীয়া ডাঙৰীয়াৰ কন্যা— শ্ৰীমতী নৈপুণ্যপ্ৰভাক বিয়া কৰাইছে। এওঁৰ বৰ্ত্তমান তিনটি পুত্ৰ— শ্ৰীঅৰিজিৎ, শ্ৰীশুভ্ৰজিৎ আৰু শ্ৰীসত্যজিৎ।

হৰিহৰৰ বৰ জীয়েক— শ্ৰীমতী গুণলতাক, যোৰহাটৰ কেন্দুগুৰিৰ ৺ডিম্বেশ্বৰ বৰুৱা মৌজাদাৰ ডাঙৰীয়াৰ পুতেক শ্ৰীলক্ষেশ্বৰ বৰুৱা (ৰায় চাহাব) বি-এল উকিলদেৱে বিয়া কৰাইছে।

দ্বিতীয় কন্যা—শ্ৰীমতী স্বৰ্ণলতাক গোলাঘাটৰ ৺ৰায় বাহাদুৰ দণ্ডধৰ বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ মুমলীয়া পুতেক—শ্ৰীৰাজেন্দ্ৰ বৰুৱা বি-এলদেৰে (আসাম এছেম্‌ব্লিৰ উপাধ্যক্ষ) বিয়া কৰাইছে ' তৃতীয় কন্যা শ্ৰীমতী ৰত্নপ্ৰভাক নাহৰকটীয়াৰ নামতিয়াল কাকতিৰ ঘৰৰ ৺ভদ্ৰকান্ত বৰকাকতি ডাঙৰীয়াৰ বৰ পুতেক ৺হৰকান্ত বৰকাকতি বি-এ দেৰে বিয়া কৰাইছিল। এওঁ 'চিলঙ চেক্ৰেটৰীয়েট'ত কাম কৰিছিল। শ্ৰীমতী ৰত্নপ্ৰভাই এতিয়া চিলঙতে ঘৰ কৰি আছে। মুমলীয়া কন্যা—শ্ৰীমতী সুখলতাক, কেন্দুগুৰিৰ ৺ডিম্বেশ্বৰ বৰুৱা মৌজাদাৰ ডাঙৰীয়াৰ দ্বিতীয় পুতেক ৺ডাক্তৰ বংশীধৰ বৰুৱা এম্‌ বি, দেৰে বিয়া কৰিছিল। ডাক্তৰ বৰুৱা পাছিঘাটত "এচিচটেণ্ট চাৰ্জন"ৰ কামত আছিল।

শ্ৰীৰাম :— এওঁ কৃষ্ণৰামৰ তৃতীয় ভাৰ্য্যাৰ চতুৰ্থ পুত্ৰ। ককাই-ভাই আটাই কেউজনে বাহিৰত কাম কৰাত, এওঁক চাৰিঙৰ ঘৰখনৰ তত্বাৱধান লৈ থাকিবলৈ দিছিল। এওঁ চাৰিঙৰ সমাজত এজন লেখৰ লোক আছিল।

এওঁ চাৰিঙৰ ৺দুৰ্গাৰাম ফুকন ডাঙৰীয়াৰ কন্যা শ্ৰীমতী ক্ষীৰদাক বিয়া কৰাইছিল। এওঁৰ তিনিজন পুতেক আৰু পাঁচ গৰাকী জীয়াৰী।

বৰ পুতেক—শ্ৰীঅতুলে, গোলাঘাটৰ বৰপথাৰত "কাৰবাৰ" কৰি আছে। এওঁ যোৰহাটৰ কেন্দুগুৰিৰ ৺তুলসী বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ কন্যা—শ্ৰীমতী সূৰ্য্যপ্ৰভাক বিয়া কৰাইছে। এওঁৰ ছজন পুতেক—শ্ৰীউজ্জ্বল, শ্ৰীশোভন, শ্ৰীতপন, শ্ৰীজীৱন, শ্ৰীউৎপল, শ্ৰীপৰিমল আৰু এটি কন্যা শ্ৰীমতী ৰেণুপ্ৰভা। দ্বিতীয় পুতেক—শ্ৰীমানিকে গাভৰু পৰ্ব্বত বাগিচাৰ বৰকেৰেণী কাম কৰে। এওঁ চাৰিঙৰ অভয়াপুৰীয়া কাকতিৰ—শ্ৰীলোকনাথ কাকতি ডাঙৰীয়াৰ জীয়েক—শ্ৰীমতী নীলিমাক বিয়া কৰাইছে। এওঁৰ ছ-জন ল'ৰা—শ্ৰীসুবোধ, শ্ৰীপ্ৰকাশ, শ্ৰীবিকাশ, শ্ৰীশ্যামল, শ্ৰীশান্তনু, শ্ৰীসম্বৰ আৰু দুটি কন্যা শ্ৰীমতী উৰ্ব্বসী আৰু শ্ৰীমতী অৰুন্ধতী।

এওঁৰ তৃতীয় পুতেক—শ্ৰীযাদৱে "বি-কম" পাছ কৰি, চিলঙৰ চেক্ৰেটেৰীয়েটত কাম কৰে। এওঁ কেন্দুগুৰিৰ ৺দুলাল চন্দ্ৰ বৰুৱা দেৱৰ কন্যা শ্ৰীমতী প্ৰণতীক বিয়া কৰাইছে।

শ্ৰীৰামৰ প্ৰথম কন্যা শ্ৰীমতী সাবিত্ৰীক বিয়া কৰাইছে, শিৱসাগৰৰ ৺কেশৱানন্দ ভৰালী ডাঙৰীয়াৰ বৰপুতেক শ্ৰীহৃদয়ানন্দ ভৰালীদেৱে, দ্বিতীয় কন্যা শ্ৰীমতী জেউতিক, সোণাৰীৰ শ্ৰীদুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্তদেৱে (এখেত এতিয়া সৰোজিনী বাগিচাৰ মেনেজাৰ) বিয়া কৰাইছে। তৃতীয় কন্যা শ্ৰীমতী সুবৰ্ণক, দেৰগাৱঁৰ শ্ৰীবিষ্ণুপ্ৰসাদ হাজৰিকাদেৱে, (এখেতে জামুগুৰি বাগিচাত কাম কৰে) বিয়া কৰাইছে। চতুৰ্থ কন্যা ৺জানকীক নামটিৰ শ্ৰীদুৰ্ল্লভ চন্দ্ৰ ভূঞাদেৱে বিয়া কৰাইছিল। পঞ্চম কন্যা শ্ৰীমতী লাৱণ্যক, চাৰিঙৰ ডাক্তৰ ৺হৰকান্ত দুৱৰা ডাঙৰীয়াৰ বৰ পুতেক শ্ৰীৰাম দুৱৰাই বিয়া কৰাইছে।

ৰামেশ্বৰ :— এওঁ, কৃষ্ণৰামৰ তৃতীয় ভাৰ্য্যাৰ পঞ্চম পুতেক। এওঁ ডিব্ৰুগড়ৰ বকপাৰা বাগিচাত বৰকেৰেণীৰ কাম কৰিছিল, এওঁৰ সেই বাগিচাতে মৃত্যু হয়। এওঁ প্ৰথমতে নামটিৰ

চাৰি আলিৰ ৺ধৰ্ম্মেশ্বৰ চলিহাৰ ভনীয়েকক বিয়া কৰাইছিল। সেই গৰাকীৰ মৃত্যু হয়। দ্বিতীয় ভাৰ্য্যা, চাৰিঙৰ ৺গঙ্গাধৰ হাজৰিকা ডাঙৰীয়াৰ জীয়েক শ্ৰীমতী আইকন। ৰামেশ্বৰৰ এটি কন্যা শ্ৰীমতী হেমলতা। শিৱসাগৰৰ বগী দ'লৰ কাথৰ ঘৰৰ শ্ৰীবিষ্ণুপ্ৰসাদ ভূঞাদেৱে শ্ৰীমতী হেমলতাক বিয়া কৰাইছে। এওঁ "অসম ট্ৰেন্সপোৰ্ট" অফিচত কাম কৰে।

গৌৰী :— এওঁ, কৃষ্ণৰামৰ তৃতীয় ভাৰ্য্যাৰ একমাত্ৰ কন্যা, এওঁ গোপাল আৰু নাৰায়নতকৈ সৰু আছিল। শিৱসাগৰৰ শিঙি বিলৰ কাণত থকা ৺জকাই সত্ৰৰ অধিকাৰ ৺হলিৰাম মহন্তই ৺গৌৰীক বিয়া কৰাইছিল।

স্বৰ্গীয় মোহন চন্দ্ৰ ভূঞা

এখেতসকল, বৰ বাৰভূঞাৰ ফৈদৰ লহকৰ ভূঞাৰ সন্ততি। এওঁবিলাকৰ উপৰিপুৰুষ বিষ্টুৰাম ভূঞালৈকে উত্তৰ পাৰে কলাবাৰীত ঘৰ আছিল।

এওঁবিলাকৰ ঘৰৰ তুটিৰাম আৰু ৰঘুৰামৰ পুতেক কৃষ্ণৰামলৈকে ন-পুৰুষ আঁতৰ হৈছিল; আৰু তুটিৰামৰ পৰা যাদুৰাম বৰ ভাণ্ডাৰ বৰুৱালৈকে পাঁচ ছয় পুৰুষ মানহে আঁতৰ হৈছিল।

মানৰ দিনত, এওঁবিলাকৰ বংশৰ এজন মিৰি সমাজত সোমাল।

মিঙ্গিমাহা তিলোৱাই, ১৮২১ চনত, বগা কোঁৱৰৰ পুতেক যোগেশ্বৰ সিংহক অসমৰ ৰজা পাতিলে। "সেই সময়ত দেশ অৰাজকৰ দৰে হোৱাত, ৰাইজ ভাগিবলৈ ধৰিলে। মিঙিমাহা তিলোৱাৰ অধীনত দহ হেজাৰ মান সেনা আছিল। সেইবিলাকৰ পোহ-পাল যোগোৱা তেওঁৰ পক্ষে টান হ'লহি। সেই কাৰণে, তেওঁ সেনাবিলাক তিনি ভাগ কৰি এভাগ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে এভাগ দক্ষিণ পাৰে আৰু এভাগ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাজেদি (মাজুলী) ভটীয়াই দেশত লুট্-পাট্ কৰিবলৈ এৰি দিলে। সিহত যি ফালেদি গ'ল, সেইফালে দেশত মহামাৰী হোৱাৰ দৰে হ'ল।"

মান সৈন্যবিলাক উত্তৰ পাৰে কলাবাৰী পাওতে, ভূঞাৰ কাজুৱা ডেকাসকল নাছিল, গুৱাহাটীৰ ফালে ৰজাৰ লগত আছিলগৈ। তাত আছিল, বুঢ়া, বেমাৰী, তিৰোতা আৰু ল'ৰা-ছোৱালীবিলাক।

মান সৈন্য অহা শুনি, কলাবাৰীৰ সকলো মানুহ, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দাতিৰ গেজেপনি হাবিত সোমালগৈ। মান সৈন্যই, মানুহবিলাক হাবিত সোমোৱা গম পাই, হাবিলৈকে মানুহবিলাকক বিচাৰি গ'ল। মান সৈন্য সেইখন হাবিত সোমোৱা গম পাই, মানুহবিলাকে যেনি-তেনি

পলাবলৈ ধৰিলে। কিছুমানক মানে কাটিলে। হাবিৰ পৰা মানুহবিলাক যেনি-তেনি ছেদেলি-ভেদেলি হৈ পলাওতে, এওঁবিলাকৰ বংশৰে এজন আঠ-ন বছৰীয়া ল'ৰা, নিজৰ মানুহৰ লগ হেৰালত, তাতে গেজেপনি হাবিৰ তলত টেপা খাই পৰি থাকিল। এইদৰে কেইবাদিনো, এই ল'ৰাজন লাল কাল হৈ পৰি থাকোতে—মান, তাৰ পৰা যোৱাৰ পাছত, ওচৰৰ মিৰি গাৱঁৰ মিৰি হাবিলৈ আহোতে, এই ল'ৰাজনক পাই, তেওঁবিলাকৰ চাঙলৈ নি, ভাত-পানী খুৱাই ৰাখিলেগৈ। ল'ৰাজনৰ মুখৰ পৰা মিৰিয়ে সকলো বৃত্তান্ত পালে।

কিছুদিনৰ পাছত, এই বংশৰ মানুহবিলাক নিজৰ গাৱঁলৈ ঘুৰি আহিলত, মিৰিয়ে, ল'ৰাটোৰ সংবাদ তেওঁবিলাকক দিলেহি। ল'ৰাটিৰ মাক-বাপেক বোধকৰো মানৰ অত্যাচাৰত মৃত্যু হোৱাত, বংশৰ মানুহবিলাকে ল'ৰাটি চপাই নল'লে। সেই ল'ৰাটি পাছত, মিৰি-ছোৱালী বিয়া কৰি, মিৰি সমাজত সোমাই পৰিল। এওঁৰ পুত্ৰ-পৰিয়াল এতিয়াও মিৰি সমাজত আছে।

মানৰ দিনৰ পাছত, বৃটিচ আহিছে, মান গৈছে,—সেই সময়ত, গোটেই দেশতে মাৰি-মৰক বিশেষকৈ উত্তৰ পাৰে কলাবাৰীত আৰু মাজুলীত, বহুত মানুহ হাইজাত পৰি মৰিল, কোনো কোনো ঘৰ একেবাৰে উচ্ছন্ন হ'ল।

সেই হাইজাত, ৺বিষ্টুৰাম ভূঞাৰ পৰিয়ালৰ—সকলো মৃত্যুৰ মুখত পৰে। কেৱল, ৺বিষ্টুৰামৰ পৰিবাৰ আৰু এটি সৰু ল'ৰা—৺ভুটিৰাম থাকিল।

সেতিয়াৰ ৺দক্ষিণপাট সত্ৰৰ অধিকাৰ প্ৰভুৱে, ৺বিষ্টুৰামৰ ঘৰৰ পয়মালৰ বাতৰি শুনি,—এঘৰ প্ৰাচীন শিষ্য বুলি,—সত্ৰৰ পৰা ভকত পঠিয়াই, ভুটিৰাম আৰু মাকক সত্ৰলৈ আনি, সত্ৰৰ কাষতে ঘৰ-বাৰী দি, ভৰণ-পোষণ দি ৰাখিলেহি।

অধিকাৰ প্ৰভুৱে, ভুটিৰামক সত্ৰতে লিখা-পঢ়া শিকাই, সত্ৰৰ দস্তুৰত দাঙৰ-দীঘল কৰি তুলিলে। ৺বিষ্টুৰামৰ একমাত্ৰ সন্তান—ভুটিৰাম। ৺বিষ্টুৰামৰ বংশ ৰক্ষাৰ কাৰণে অধিকাৰ প্ৰভুৱে ভুটিৰামক সত্ৰত উদাসীন বৈষ্ণৱ কৰি নলৈ, বংশ ৰক্ষাৰ্থে, এটি ভাল বংশৰ ছোৱালী বিয়া কৰাই, গৃহস্থী হৈ থাকিবলৈ দিলে।

৺দক্ষিণপাট সত্ৰৰ পূৰ্ব্বাপৰ নিয়মত,—চহৰ বিলাকত "ৰাজমেধি" পাতে,—উদাসীন বৈষ্ণৱ সকলক। কিন্তু, ভুটিৰামৰ ভৰণ-পোষণৰ বাবে, অধিকাৰ প্ৰভুৱে বৈষ্ণৱসকলৰ অনুমতি লৈ, গৃহস্থী ভুটিৰামক, শিৱসাগৰৰ বেতবাৰী চহৰখনত "ৰাজমেধি"ৰ বাব দিলে। ৰাজমেধিৰ বাবটো চহৰত আৰু সত্ৰত সম্মানিত। ৺দক্ষিণপাটত তেতিয়া ভুটিৰামৰ ঘৰখন সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালৰ দৰে হৈ উঠিল।

৺ভুটিৰামৰ তিনটি পুত্ৰ আৰু চাৰিটি কন্যা হ'ল।

পুতেক তিনিজন—৺মোহন চন্দ্ৰ, ৺উমেশ চন্দ্ৰ আৰু ৺কণমইনা।

৺মোহন চন্দ্ৰ আৰু ৺কণমইনাক শিৱসাগৰৰ হাইস্কুলত ইংৰাজী পঢ়িবলৈ দিলে। ৺উমেশচন্দ্ৰক

সত্ৰতে পঢ়াই-শুনাই, সঙ্গীত আদি শিকাই অধিকাৰ প্ৰভুৱে, উদাসীন বৈষ্ণৱ কৰি ৰাখিলে। এখেত গীত-বাদ্যত নিপুন আছিল বুলি শুনা গৈছিল। পিতৃ ৺চুটিৰামৰ মৃত্যুৰ পাছত, বেতবাৰী চহৰখন উমেশচন্দ্ৰকে দিলে।

১৮৬৫ কি ১৮৬৬ চনত ৺দক্ষিণপাটত ৺মোহন চন্দ্ৰৰ জন্ম হয়। এই চনটো ধৰা হৈছে তেখেতৰ মৃত্যুৰ সময়ত, হোৱা বয়স ধৰি। ১৯২৬ চনৰ এপ্ৰিলত তেখেতৰ মৃত্যু হওঁতে, তেখেতৰ বয়স ৫৯ বছৰ হৈছিল।

৺মোহন চন্দ্ৰই শিৱসাগৰৰ হাইস্কুলৰ প্ৰথম শ্ৰেণীলৈকে পঢ়ি, স্কুল এৰি দক্ষিণপাটলৈ ঘূৰি আহিল আৰু ক্ৰমে ক্ৰমে দক্ষিণপাট পোষ্ট অফিছৰ পোষ্টমাষ্টৰ কামত ভৰ্ত্তি হয়। ইয়াৰ পাছত, ষ্টিমাৰ কোম্পানীৰ দক্ষিণপাট ঘাটৰ চব্ এজেণ্টৰ কাম লয়।

শিৱসাগৰৰ হাইস্কুলত পঢ়ি থকা সৰু ভায়েক ৺কণমইনাই এণ্ট্ৰেন্স পৰীক্ষা দি আহি ঘৰত বেমাৰত ঢুকায়হি। মৃত্যুৰ পাছত, তেওঁ এণ্ট্ৰেন্স পৰীক্ষা পাচ কৰাৰ খবৰ আহিছিল।

৺মোহন চন্দ্ৰই ষ্টিমাৰ কোম্পানীত কেই বছৰমান কাম কৰি, ডিব্ৰুগড়লৈ যায় আৰু তাত ডিব্ৰু-সদিয়া ৰেলত (D. S. Rly) তাৰে সৰু কাম এটাত সোমায়গৈ ৰেল কোম্পানীৰ, আটাইকেউটা বিভাগত, কেৰেণী, গাৰ্ড, টাইম-কিপাৰ, লাইন ইন্সপেক্টৰ কাম কৰে। এই ৰেলখন ১৮৮৫-৮৬ চনত খুলিছিল। সেই ৰেলতে তেতিয়া ডিব্ৰুগড়ৰ স্বৰ্গীয় মালভোগ বৰুৱা আৰু স্বৰ্গীয় সৰ্ব্বানন্দ দুৱৰাই কাম কৰি আছিল।

ডিব্ৰু-সদিয়া ৰেলত, কাম কৰি থাকোতেই, ডিব্ৰুগড়ৰ ৺ভকতৰাম দত্ত নাজিৰৰ, তিনি গৰাকী জীয়েকৰ, প্ৰথম গৰাকী নাজিৰাৰ সেনচোৱা বৰুৱাৰ ঘৰলৈ দিয়াৰ পাছত, দ্বিতীয় গৰাকী স্বৰ্গীয় সৰ্ব্বানন্দ দুৱৰাই (ৰায় বাহাদুৰ ৺সদানন্দ দুৱৰাৰ দেউতাক) আৰু তৃতীয় গৰাকীক ৺মোহন চন্দ্ৰই বিয়া কৰায়।

১৯০১ চনত আসাম-বেঙ্গল ৰেলখন তিনচুকীয়ালৈকে সম্পূৰ্ণ হ'ল।

ডিব্ৰু সদিয়া ৰেলৰ ঘাই অফিচ ডিব্ৰুগড়ৰ ৰিহাবাৰী হোৱাত, ভালেমান অসমীয়া মানুহ এই ৰেলখনৰ কামত সোমাব পাৰিছিল; কিন্তু আসাম-বেঙ্গল ৰেলৰ ঘাই অফিচ বঙ্গদেশৰ চিটাগঙ্গ হোৱাত, অসমীয়া মানুহে কামত সোমাবলৈ সুবিধা পোৱা নাছিল। চৰকাৰৰ পৃষ্ঠপোষকতাত, এই ৰেলত, বেছি দৰ্মহাৰ কাম বিলাকত এংলো ইণ্ডিয়ান সকলেই সোমাইছিল আৰু কম দৰ্মহাৰ কাম বিলাকত বঙালিসকল সোমাইছিল।

এনেতে, ৺মোহনচন্দ্ৰ আৰু ৺মালভোগ বৰুৱাই, আসাম-বেঙ্গল ৰেলৰ কামলৈ আহি, ৺মোহনচন্দ্ৰই "প্লেট লেয়াৰ"ৰ (Plate Layer) কামত সোমায়। এই কামটোক পাচত "পাৰ্ম্মেনেণ্ট ওৱে ইন্সপেক্টৰ" (Permanent Way Inspector) বোলা হয়।

৺মালভোগ বৰুৱাই ইঞ্জিন চলোৱা—ড্ৰাইভাৰৰ কামত সোমায়। এই দুটা কাম তেতিয়া

“আসাম-বেঙ্গল ৰেল”ত এংলো-ইণ্ডিয়ানবিলাকেহে কৰিছিল। এই দুটা কামৰ দৰ্ম্মহাও তেতিয়া ভাৰতীয় কৰ্ম্মচাৰীসকলৰ দৰ্ম্মহাতকৈ বহুতো বেছি আছিল। এংলো-ইণ্ডিয়ানবিলাকক তেতিয়া আনবিলাক মানুহে “চাহাব” বুলি সম্বোধন কৰাত, “এংলো-ইণ্ডিয়ানে” কৰা কাম দুটাত থকাৰ বাবে, ৺মোহনচন্দ্ৰক আৰু মালভোগ বৰুৱাকো সকলোৱেই ‘চাহাব’ বুলি সম্বোধন কৰিছিল। মুঠতে, ‘আসাম-বেঙ্গল ৰেল’ৰ প্ৰথম অসমীয়া কৰ্ম্মচাৰী, এওঁবিলাক দুজনেই—৺মোহনচন্দ্ৰ ভূঞা আৰু ৺মালভোগ বৰুৱা।

৺মোহনচন্দ্ৰই তিঁনিচুকীয়াৰ পৰা লামডিঙলৈকে যিমানবিলাক “পাৰ্ম্মেনেণ্ট ওৱে চেকচন” আছিল, সকলোবিলাকতে বদলি হৈ হৈ কাম কৰিছিল। তেওঁৰ তলত তেতিয়া কিছুমান এংলো ইণ্ডিয়ানেও (Sub P W I) তলতীয়া ‘পাৰ্ম্মেনেণ্ট ইন্সপেক্টৰ’ হিচাবে কাম কৰিছিল। কিছুমান ‘এংলো-ইণ্ডিয়ানে’ তেওঁৰ ওচৰত চাহাবী মিগাজ দেখুৱাবলৈ যাওতে, তেওৰ হাতত প্ৰহাৰো পাইছিল। এনে বহুতো কাৰণত, সেই সময়ত, গোটেই “আসাম-বেঙ্গল ৰেল”ৰ সকলো সক-বৰ কৰ্ম্মচাৰীৰ মাজত ৺মোহনচন্দ্ৰৰ নাম প্ৰখ্যাত হৈ পৰিছিল।

কামৰ পৰা অৱসৰ লোৱাৰ আগতে, তেখেতক নাজিৰাৰ ওচৰৰ “চণ্টক লাইনটো” খুলিবলৈ দিয়ে তেতিয়া তেখেতৰ “হেড-কোৱাৰ্টাৰ” হ’ল ‘চণ্টক চাইডিঙ”ত। এই ষ্টেছনটোৰ নাম পাচত হ’ল—‘দিখৌ চাইডিং”। এতিয়া,—এই ষ্টেছনটোৰ নাম হ’ল,—‘শিমলুগুৰি-ৰোড জংসন।” মুঠতে, ‘চণ্টকৰ লাইনটো তেখেতৰ হাততেই সম্পূৰ্ণ তৈয়াৰী হ’ল।

৺মোহনচন্দ্ৰই, প্ৰথমা ভাৰ্য্যাৰ মৃত্যুৰ পাচত, নাজিৰাৰ ওচৰৰ শিলাকুটিৰ—ভাজনিৰ ঘৰৰ পৰা—দ্বিতীয়া ভাৰ্য্যা বিয়া কৰায়। তেতিয়া, তেখেতে শিলাকুটিতে মাটি বাৰী লৈ ঘৰ-দুৱাৰ কৰিলে। কামৰ পৰা অৱসৰ লৈ কিছুদিন তেখেতে ঠিকা আদিৰ কাৰবাৰ কৰিছিল।

দক্ষিণপাটত ঘৰ আৰু নকৰিলে। উদাসীন ভায়েক ৺উমেশচন্দ্ৰৰ মৃত্যুৰ পাচত,—দক্ষিণপাটত, তেখেতসকলৰ আৰু কোনো নাই।

৺মোহনচন্দ্ৰৰ প্ৰথমা ভাৰ্য্যাৰ এটি পুতেক—শ্ৰীভুবনচন্দ্ৰ ভূঞা (এওঁ এতিয়া গুৱাহাটী আৰু কলিকতাত কাৰবাৰ কৰি আছে।) আৰু তিনি গৰাকী জীয়াৰী। প্ৰথম গৰাকীক লক্ষীমপুৰৰ ৺খগেশ্বৰ খাটনীয়াৰে বিয়া কৰাইছিল। দ্বিতীয় গৰাকী শ্ৰীযুতা গুণপ্ৰভাক যোৰহাটৰ স্বৰ্গীয় ৰায়বাহাদুৰ দেবীচৰণ বৰুৱা ডাঙৰীয়াই বিয়া কৰাইছিল।—এখেত বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ দ্বিতীয় ভাৰ্য্যা। তৃতীয় গৰাকীক কেন্দুগুৰিৰ শ্ৰীযুত ৰাধানাথ বৰুৱাই বিয়া কৰাইছিল।

৺মোহনচন্দ্ৰৰ দ্বিতীয় ভাৰ্য্যাৰ দুটি পুতেক—শ্ৰীতৰুণচন্দ্ৰ আৰু শ্ৰীযাদৱচন্দ্ৰ আৰু এটি কন্যা। এওঁবিলাক শিলাকুটিৰ ঘৰত আছে।

চেহেৰা-পানিত, ৺মোহনচন্দ্ৰ চাৰে পাঁচ ফুটমান ওখ, হাৰ শকত আৰু বহল বুকুৰ পুৰুষ আছিল। মুখৰ বৰণ মিঠা-বৰণীয়া, নাক-কাণ ধুনীয়া আছিল। মুঠতে, এজন সমাজ-শুৱনি পুৰুষ আছিল।

স্বৰ্গীয় যাদুৰাম বৰ ভাণ্ডাৰ বৰুৱা

উত্তৰ পাৰে কলাবাৰীত থকা, বৰ বাৰভূঞাৰ--লহকৰ ভূঞাৰ এজন পৰিনাতিৰ নাম বিজয়।

বিজয়ৰ পুতেক সঞ্জয়। দেশত মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ পাছত, কলাবাৰীত প্ৰবলৰূপে হাইজা বেমাৰ হয়। এই হাইজা বেমাৰত সঞ্জয়ৰ পৰিয়াল মৰি অন্ত হয়। সঞ্জয়ৰ একমাত্ৰ পুতেক চেঙেলীয়া কৃষ্ণদাস জীৱিত থাকে।

ঘৰখনৰ সকলো মানুহ মৃত্যুৰ মুখত পৰাত, চেঙেলীয়া কৃষ্ণদাসৰ মনলৈ, বোধকৰো বিৰাগ ভাৱ আহে এই বিৰাগ ভাৱতে তেওঁ নিজৰ জন্মস্থান কলাবাৰী এৰি, ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হৈ যোৰহাট নগৰলৈ আহে। সম্ভৱতঃ, স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহ ৰাজপাটত উঠাৰ অলপ পাছতে। যোৰহাটৰ সৰ্ব্বাইবন্ধাত তেখেতৰ আজু নাতি শ্ৰীযুত কুল কমল বৰুৱা থকা বাৰীখনত, এঘৰ অপুত্ৰক হাজৰিকাৰ ঘৰ আছিল। কৃষ্ণদাস যোৰহাটলৈ আহি, এইজন হাজৰিকাৰ ঘৰতে আশ্ৰয় লয়হি।

যোৰহাট নগৰত, তেতিয়া অসমৰ ৰাজসিংহাসনত, স্বৰ্গদেৱ, চন্দ্ৰকান্ত সিংহ। কৃষ্ণদাস চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ সম-বয়সীয়া আছিল। জয়ে জয়ে, ৰজাই কৃষ্ণদাসক সাধাৰণ টেকেলা বৰাৰ বিষয়খন দিলে। অলপ দিনৰ পাছতে, তেখেতৰ প্ৰখৰ বুদ্ধি আৰু কৰ্ত্তব্যনিষ্ঠাৰ গুণত, স্বৰ্গদেৱে কৃষ্ণদাসক "বৰ ভাণ্ডাৰ বৰুৱা"ৰ বিশ্বাসী বিষয়খন দিলে কাৰেঙৰ ভিতৰত স্বৰ্গদেৱৰ আল-পৈচান ধৰা অতি বিশ্বাসী "তামূলী চেটিয়া" খেলটোৰ তত্বাৱধান লʼবলৈ, ৰজাৰ ধন-সোণৰ ভৰালৰ "বৰ ভাণ্ডাৰ বৰুৱা" কৃষ্ণদাসক দায়িত্ব দিলে। "তামূলী চেটিয়া" খেলটোৰ পৰিচালক হোৱাত, স্বৰ্গদেৱে কৃষ্ণদাসক "তামূলী চেটিয়া" খেলটোত সুমুৱাই লʼলে। এই খেলটো কাৰেঙত অতি বিশ্বাসী খেল আছিল।

বুৰঞ্জীত পোৱা যায়, স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ দিনত, সতৰামে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ বিপক্ষে ষৰযন্ত্ৰ কৰোতে, ৰাজ সিংহাসনৰ যাতে অপায়-অমঙ্গল নহয়, তাৰ বাবে কৃষ্ণদাস বৰ সতৰ্ক আছিল। কৃষ্ণদাসে ৰাজনৈতিক কুট-বুদ্ধিৰ আলম লৈ, সতৰামৰ সকলো ষৰযন্ত্ৰ ভেদ কৰি, স্বৰ্গদেৱৰ গাত কোনো চেকা নপৰাকৈ, বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াক সকলো কথা জনাই, সেই ষৰযন্ত্ৰৰ বীজ মূলতে বিনাশ কৰিছিল। দৰাচলতে, কৃষ্ণদাস বৰ ভাণ্ডাৰ বৰুৱা এজন সুনিপুন ৰাজনৈতিক বিষয়া আছিল।

স্বাধীন অসমৰ স্বৰ্গদেৱ সকলৰ কাৰেঙত এটা প্ৰথা আছিল যে, বুঢ়াগোহাঁই, বৰগোহাঁই, বৰপাত্ৰ গোহাঁই আৰু সাতঘৰীয়া আহোমৰ ঘাই বিষয়াসকলক, ৰজা ঘৰৰ পৰা অতি বিশ্বাসী লোক বুলি সন্মান দিছিল। সেই সন্মানৰ চিন স্বৰূপ, ৰজা ঘৰৰ পূজা-পাৰ্ব্বন উৎসৱ বিলাকত

ৰাজ-কাৰেঙৰ পৰা একোটা সিধা "চক"ত (সাঁফৰ থকা ঘুৰণীয়া পাচি) সেই বিশ্বস্ত বিষয়া সকললৈ পঠিয়ায়। যিসকলৰ ঘৰলৈ ৰাজ-কাৰেঙৰ পৰা "চক'' যায়, সেইসকলক—স্বৰ্গদেৱৰ কাৰেঙৰ উচ্চ বিষয়া বুলি সকলোৱেই সন্মান কৰিছিল। কৃষ্ণদাসৰ ঘৰলৈও "চক" আহিছিল।

কৃষ্ণদাস : মানৰ আক্ৰমণত, যোৰহাট নগৰখন মানে আক্ৰমণ কৰাত, কৃষ্ণদাসে তেওঁৰ পৰিয়ালক মাজুলীৰ তেওঁবিলাকৰ গুৰু ৺দক্ষিণপাট সত্ৰলৈ আগতে পঠিয়াই, পাছত ঘৰৰ ধনসোণবিলাক লৈ, দক্ষিণপাটলৈ যাওতে, বাটতে মানে লগ পালে। মানৰ হাতৰ পৰা সাৰিবলৈ প্ৰাণৰ কাতৰে লৰি গৈ, কৃষ্ণদাসে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈত, জাপ দি পৰিলগৈ। মানে গুলি মাৰোতে, কৃষ্ণদাসে, লগত নিয়া ধন-সোণ "যাদৱৰায়, তোমাক দিলো" বুলি পানীত বুৰ মাৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাজ পালেগৈ। মানে তেওঁক ধৰিব নোৱাৰিলে। বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰত সাতুৰি, বুৰ মাৰি যাওতে, কৃষ্ণদাস লাল-কালহৈ বিবস্ত্ৰ হ'ল। নৈৰ সোঁতেই বা ঢৌৱেই কৃষ্ণদাসক ৺দক্ষিণপাটৰ ওচৰৰ বালিৰ পানীৰ জুৰলিত পেলালেগৈ। তাত উলঙ্গ অৱস্থাত কৃষ্ণদাসক দেখি, ভকতে ৺দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰ প্ৰভু ৺বিভুদেৱ গোসাইক খবৰ দিয়াত, প্ৰভুৱে বস্ত্ৰ আদি পঠিয়াই, কৃষ্ণদাসক সেই অৱস্থাত সত্ৰলৈ লৈ গ'ল। আচৰিত কথা, ধন-সোণৰ টোপোলাটো কৃষ্ণদাসৰ গাতে লাগি আছিল। সম্ভৱ, লাল-কাল হৈও, কৃষ্ণদাসে টোপোলাটো এৰি দিয়া নাছিল; সেই টোপোলাটো "যাদৱৰায়"লৈ আগ কৰি নৈত জাপ দিয়া, শুনি, প্ৰভুৱে ক'লে,—"যাদৱৰায়লৈ অচলা ভক্তি থকাতেই, ধন-সোণৰ টোপোলাটো, পানীত উটি নগ'ল। কৃষ্ণদাসো ৰক্ষা পৰিল।—এই ভক্তিৰ বাবে, কৃষ্ণদাসৰ সাত পুৰুষলৈকে তেওঁবিলাকৰ ঘৰ নদন-বদন হৈ থাকিব"। এই কথাটো, শ্ৰীযুত পাৰ্ব্বতি বৰুৱাহঁতে ল'ৰাকালত দুষ্টালি কৰি নপঢ়িলে, দদাইদেৱেকে তেওঁবিলাকক ডাবি দিওতে, বুঢ়ী মাকে হেনো কৈছিল;—"মোৰ বোপাইহঁতে, এনেয়ে মূৰ জিলিকাব পাৰিব, যাদৱৰায়ৰ আশীৰ্ব্বাদ আছে"। এই কাহিনীটো তেওঁবিলাকক বুঢ়ীমাকে কৈছিল। প্ৰায় এশ বছৰ বয়সত বুঢ়ীমাকৰ মৃত্যু হৈছিল। শ্ৰীমান পাৰ্ব্বতীপ্ৰসাদ আদিয়ে বুঢ়ীমাকক পাইছিল। কৃষ্ণদাসে নিয়া ভমকা-ফুলীয়া সোণৰ ফুল আদি, এতিয়াও ৺দক্ষিণপাট সত্ৰৰ বিগ্ৰহ—যাদৱৰায়ৰ গাত লগাই থোৱা আছে।

কোৱা বাহুল্য, তেতিয়াৰ দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ডেকা অধিকাৰ প্ৰভু—৺বাসুদেৱ গোসাই এজন বীৰপুৰুষ আছিল। তেখেতে, মাজুলীত কোঠ এটা মাৰি, নিজে ঘোৰাৰে কেউফালে ঘূৰি, মানুহ গোটাই, ৰণ-বিদ্যা শিকাই, মাজুলী আক্ৰমণ কৰা বহুত মানক কাটিছিল।

ইয়াৰ পাছত, কৃষ্ণদাসে স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্তসিংহৰ লগ লাগি, পাছত ভাটীলৈ গৈ স্বৰ্গদেৱৰ দুখৰ-সুখৰ লগৰীয়া হৈ আছিল।

স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰসিংহই, কৃষ্ণদাসক, খাট-পাম উত্তৰ পাৰে ঢলপুৰত, যোৰহাটত আৰু

জঁাজীত লাখেৰাজ আৰু নিস্পিখেৰাজ কৰি দিওতে এইদৰে লিখিছিল ;—"মান-মৰণাদি বিভ্ৰাত সময়ে, জাগা-বিজাগায় স্বৰ্গী মহাৰাজাৰ লগত থাকি" বহুত সহায় কৰিছিল বুলি। ৰজাই দিয়া দান পত্ৰ, এতিয়াও তেখেতৰ নাতিয়েকহঁতৰ হাতত আছে।

কৃষ্ণদাস ভৰালীবৰুৱাই এবাৰ নাৱেৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰই দি ভটীয়াই গৈ, গঙ্গানৈয়ে উজাই কাশী আদি তীৰ্থ কৰিছিলগৈ। ঘুৰি আহোতে গণ্ডকী নৈৰ আগলিৰ পৰা ভালেমান শালেগ্ৰাম শিল লৈ আহিছিল। যোৰহাটৰ ঘৰত লেখোতে এবাৰ আঠাইশ জন শালেগ্ৰাম পাইছিল। শুনা যায়, শালেগ্ৰাম ধুউৱা ব্ৰাহ্মণসকলে বহুত শালেগ্ৰাম তেওঁবিলাকৰ ঘৰৰ পৰা নিলে। শিৱসাগৰত, ঘৰৰ নামঘৰ উছৰ্গতো পাঁচজনমান শালেগ্ৰাম যোৰহাটৰ ঘৰৰ পৰা দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰুৱা তহছিলদাৰে নিছিল। শিৱসাগৰত ৺লক্ষ্মীকান্ত ভট্টাচাৰ্য্য আদিয়ে এই শালেগ্ৰাম কেই-জনাক ধুৱাইছিল। এবাৰ তাৰে এজন শালেগ্ৰাম ফাটিছিল। এই অমঙ্গলৰ বাবে, ঘৰত "তিলহোম" কৰিছিল। ইয়াৰ পাছত, একে বছৰতে, ৰাধিকাপ্ৰসাদ আৰু ভৱানীপ্ৰসাদৰ মৃত্যু হয়,—তাৰ সাত বছৰৰ পাছত ৺ভগৱতী বৰুৱাৰ সপৰিয়ালে দিছাঙত সলিল সমাধি হয়। তেখেতসকলৰ ঘৰৰ বহুতেই ভাবিব খোজে, শালেগ্ৰাম ফটাৰ বাবেই তেওঁবিলাকৰ ঘৰত এই দুৰ্ঘটনাবিলাক হ'ল।

কৃষ্ণদাস ভৰালীবৰুৱা বৃদ্ধ হৈ, ৯৪ বছৰ বয়সত, যোৰহাটৰ ঘৰতে ১০৪৮ চনত (১৭৭০ শক. ১২ আহিন—কৃষ্ণা দ্বাদশী তিথিত) মৃত্যু হয়।

নাতিয়েক কৃষ্ণৰামে লিখা বংশাৱলীত, তেওঁবিলাকৰ কেই পুৰুষমান এইদৰে লিখা আছে ;—

পুৰুষ	ভাৰ্য্যা
বিজয়—	সিন্ধুমতী
সঞ্জয়—	মধুমতী
কৃষ্ণদাস—	দুৰ্ব্বা
যাদুৰাম—	১ম ভাৰ্য্যা—শৰ্ম্মিষ্ঠা ২য় ,,—মাধৱী ৩য় ,,—ম'ৰামৰা গোসাইৰ জীয়াৰী।

যাদুৰাম :

কৃষ্ণদাসৰ চাৰিজন পুতেকৰ ভিতৰত, যাদুৰাম বৰ মাজিউ পুতেক। ১৮০১ চনত, যোৰহাটৰ ঘৰত যাদুৰামৰ জন্ম হয়।

মানুহৰ মুখত শুনা মতে, দেউতাক কৃষ্ণদাসে "বৰভাণ্ডাৰ বৰুৱা"ৰ বিষয়খন পোৱাৰ কথা ওপৰত লিখা হৈছিল। কিন্তু, তেওঁবিলাকৰ বংশাৱলীৰ পৰা জনা যায়, কৃষ্ণদাসে

"ভৰালী বৰুৱা"ৰ বিষয় হে পাইছিল। পুতেক যাদুৰামে হে স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্তসিংহৰ দিনতে, "বৰভাণ্ডাৰ বৰুৱাৰ বিষয়খন পায়, আৰু কাৰেঙৰ "তামূলীচেটিয়া" খেলটোৰো পৰিচালক হয়; এই খেলটোৰ পৰিচালক হোৱাত, যাদুৰামক, স্বৰ্গদেৱে "তামূলীচেটিয়া" খেলটোত সুমুৱাই লয়, আৰু তেওঁৰ ঘৰলৈ কাৰেঙৰ পৰা "চক" অহা নিয়ম কৰি দিয়ে। এই বিষয়খন স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰসিংহৰ দিনতো যাদুৰামে ভোগ কৰিছিল। যাদুৰাম ল'ৰাকালত শকত-আৱত নাছিল। সেইগুণে তেওঁক মানুহে "লেৰেলি ডেকাবৰুৱা" বুলিছিল।

স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰসিংহৰ পৰা (১৮৩৮ চন) বৃটিছে উজনি অসমখন লোৱাৰ পাছত, যাদুৰামে যোৰহাটত "মুন্সুপ"ৰ কাম পায়। "চিপাহী বিদ্ৰোহ"ৰ সময়ত, যাদুৰাম উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ "সদৰ আমিন" পদত আছিল।

যাদুৰামৰ নাতিয়েক—ৰায় চাহাব ৰাধিকাপ্ৰসাদ বৰুৱা ডাঙৰীয়াই, লিখা—৺যাদুৰামৰ জীৱনীৰ চমু টোকা এটা "অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা"ৰ অষ্টম বছৰ—তৃতীয় সংখ্যাত ওলোৱা, ইয়াতে তুলি দিলো;—

"১৭২৩ চ'তৰ ২৮ তাৰিখে যোৰহাটত যাদুৰাম বৰুৱাৰ জন্ম হয়। এওঁৰ পিতৃদেৱৰ নাম কৃষ্ণদাস ভঁৰালীবৰুৱা। এওঁৰ চাৰি ভাই-ককাই। এওঁ দ্বিতীয় পুতেক। জ্যেষ্ঠজনৰ নাম বিষ্টুদাস দেৰগঞাবৰুৱা যাদুৰাম বৰুৱাৰ সৰুকালৰ বিশেষ বিবৰণ জানিবলৈ পোৱা টান। তেওঁ যি কালত জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল সেই কালত যিমান লেখা-পঢ়াৰ আৱশ্যক বিবেচনা কৰিছিল, তাতকৈ তেওঁ বেছি পৰিমাণে শিক্ষা পাইছিল। তেওঁ সৰুতে নিচেই লাহি থকাত তেওঁ জন-সাধাৰণৰ ওচৰত "লেৰেলি ডেকা বৰুৱা" নামে বিশেষ পৰিচিত আছিল।

ইৰাজৰ প্ৰথম আমোলতে এওঁ সেই সময়ৰ চাহাবসকলৰ সৈতে নিজ সবল গুণেৰে বিশেষ পৰিচিত হৈ তেওঁবিলাকৰ প্ৰিয়পাত্ৰ হৈছিল। এওঁৰ দুজন পুতেক কৃষ্ণৰাম আৰু শ্ৰীদুৰ্গাপ্ৰসাদ। কৃষ্ণৰাম বৰুৱা যোৰহাটত এজন প্ৰসিদ্ধ খ্যাতনামা জ্যোতিষীয়া পণ্ডিত আৰু বৈদ্য আছিল বুলিও আত্ম-সন্মান বেচকৈ বুজিছিল। তেওঁ কোনো বিশেষ প্ৰয়োজনীয় কাম নহ'লে জন-সাধাৰণৰ ঘৰলৈ নগৈছিল। শ্ৰীদুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰুৱা শিৱসাগৰ সদৰ তহচিলৰ তহচিলদাৰ।

৺যাদুৰাম বৰুৱা শিৱসাগৰত ব্ৰোডী চাহাব থকা কালত, যোৰহাটত মুন্সেফ আছিল। তেতিয়া যোৰহাট মহকুমাৰ গৰাকী হৈ ইন্দুনাৰায়ণ-সৰুমেলীয়া ৰজা সদৰ-আমিন হৈ আছিল।

১৮৫৭ চনৰ চিপাহী-বিদ্ৰোহৰ সময়ত যেতিয়া দেশত তোল পাৰ লাগিছিল, তেতিয়া যে মণিৰাম দেৱান, দুতিৰাম বৰুৱা আদি কৰি আসামৰ অনেক মুখাল মানুহক বিদ্ৰোহত সংশ্লিষ্ট থকা ভাবি, ফাঁচি কলীয়াপানীত মেলা পৰ্য্যন্ত দণ্ড বিহিলে। এই সময়তো ৺যাদুৰাম বৰুৱা বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ ইমান প্ৰিয়পাত্ৰ বিশ্বাসী আছিল যে তেওঁক উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহকুমাত মহকুমাৰ

হাকিম পাতি ৰাখিছিল, আৰু তেওঁ সেই ঠাইত কোনো গোলমাল হ'বলৈ নিদি সুকলমে কাল নিয়াইছিল।

যাদুৰাম বৰুৱা যোৰহাটত মুন্সেফ হৈ থকা কালত এদিন হাতীত উঠি তেও কোনোবা এপিনে যাবলৈ ওলাওতে তেওঁৰ বৰ পুতেক কৃষ্ণৰাম বৰুৱাই হাতীৰ ওপৰত ৰঙা বানাত পৰোৱাই দিয়াত, তেওঁ দেখি সুধিলে যে কোনে হাতীৰ ওপৰত ৰঙা বানাত পাৰি দিছে. মই তাত নবহোঁ, অন্য দলিছা এখনকে দিয়ক। তাতে কৃষ্ণৰাম বৰুৱাই উত্তৰ দিলে যে "দেউতা,ময়ে পৰোৱাই দিয়াইছো, আজিকালি × × × বানাতত বহিছে, দেউতানো বহিব নাপায় নে?" যাদুৰাম বৰুৱাই উত্তৰ দিলে যে ৰঙা বানাতত ৰজাইহে বহে. আমি বহিব নাপাও, আমি ৰজাৰ মান নাৰাখিলে কোনে ৰাখিব!

ইং ১৮৬০ চনৰ ১৫ জুন তাং গুৱাহাটীৰ পৰা বৰপেটালৈ সদৰ-আমিন হৈ বদলি হৈ শ্রীযুত গৰ্গৰাম বৰুৱা সদৰ-আমিনৰ পৰা চাৰ্জ লয়।

ইং ১৮৬০ চনৰ ৩ নবেম্বৰ তাং লেফ্‌টেনেণ্ট গৱৰ্ণৰৰ আদেশ মতে, বৰপেটাৰ পৰা ডিব্রুগড়লৈ বদলি হৈ আহে।

× × × ×

১৭৯১ শকত ২৩ আহিন শুকুৰবাৰে (এওঁৰ) মৃত্যু হয়।" এখেতৰ মৃত্যু হয়, শিৱসাগৰৰ—সৰুপুতেক দুর্গাপ্রসাদ তহছিলদাৰৰ ঘৰত।

যাদুৰামৰ প্রথম ভাৰ্য্যা শৰ্ম্মিষ্ঠাৰ কোনো সতি-সন্ততি নথকাকৈয়ে মৃত্যু হ'ল। তেতিয়া, তেখেতে, এঘৰ সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালৰ এগৰাকী দেখনীয়াৰ বিধবা গাভৰুক চকু দি, ভাৰ্য্যা কৰি আনিলে। যাদুৰামৰ মনৰ বল, ইমান প্রবল আছিল যে, সমাজলৈও ভ্ৰোষ নকৰি. তেওঁ, ভালপোৱা সেই বিধবা গৰাকীক ঘৰলৈ আনিলে। বিধবা গৰাকীৰ লগত এটি ছোৱালী সন্তানো আছিল। মাক যেনে চকুতলগা ৰূপৱতী আছিল, সেই ছোৱালীটিও বয়সত ৰূপৱতী হৈ সকলোৰে চকুত পৰিছিল। এদিন, স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰসিংহই, সেই ৰূপৱতী ছোৱালীটি দেখি, বিয়া ক'ৰিবলৈ ইচ্ছা কৰাত,. যাদুৰামে ভোগদৈ নৈৰ বালিত, ৰভা সাজি, সেই ৰভাতে ছোৱালীটিক স্বৰ্গদেৱলৈ বিয়া দিলে। কিয়নো, স্বৰ্গদেৱসকলে, কোনো প্রজাৰ ঘৰলৈ গৈ, বিয়া কৰি অনাৰ নিয়ম নাছিল।

যাদুৰামৰ এই বিধবা ভাৰ্য্যা গৰাকীৰ নাম—মাধৱী। এই গৰাকীৰেই দুজন পুতেক,—কৃষ্ণৰাম আৰু দুর্গাপ্রসাদ। আবিয়ৈ তিৰোতা ৰখাৰ বাবে, সেই সময়ত, বংশ-পৰিয়াল আৰু মিতিৰ-কুটুমৰ লগত, যাদুৰামৰ কিছু মনোমালিন্যও হৈছিল।

মাধৱী ঢুকুৱাৰ পাছত, বিয়ৈ হ'বলৈ, শেহ বয়সত, যাদুৰামে, ম'ৰামৰা সত্রৰ গোসাইৰ জীয়াৰী এগৰাকী বিয়া কৰি আনিলে। এখেতৰ সন্ততি নাই। যাদুৰামৰ শিৱসাগৰত মৃত্যু

হওতে, এই গৰাকী ভাৰ্য্যা যোৰহাটৰ ঘৰত আছিল। এওঁ, যাদুৰাম বৰুৱাৰ মৃত্যুৰ পাছতে, হাতীত উঠি, ঘৰৰ সকলো ধন-সোণ আৰু ৰত্নাদিনীয়া আ-অলঙ্কাৰ লৈ ম'ৰামৰা সত্ৰলৈ গুচি গ'ল। অলঙ্কাৰবিলাকৰ বাবে—পুতেক কৃষ্ণৰাম আৰু দুৰ্গাপ্ৰসাদে মোকৰ্দ্দমা কৰিছিল। স্ত্ৰী-ধন বুলি গোসাইৰ জীয়াৰীয়েহে মোকৰ্দ্দমাত জিকিলে।

যাদুৰামৰ মৃত্যুত, আবিয়ৈকৈ ভাৰ্য্যা ৰখাৰ বাবে, তেতিয়া শিৱসাগৰত থকা মিতিৰ-কুটুমে যাদুৰামৰ শৱ সৎকাৰলৈ বোলে নাহিল; আন মানুহ ডাক্তৰ ফনী কলিতাৰ ককাক শ্ৰীদেৱকান্ত বৰকাকতিৰ ককাক আদিয়েহে শৱ-সৎকাৰ কৰিলেহি। এই কেই ঘৰক, তেওঁবিলাকৰ ঘৰে এতিয়াও আত্মীয়ৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰে।

ৰজাৰ দিনত আৰু বৃটিছৰ আমোলত যাদুৰাম বৰভাণ্ডাৰ বৰুৱাই এই মোহৰ কেইটা কাকত-পত্ৰত মাৰিবলৈ অধিকাৰ পাইছিল;—"তামুলীচেটিয়া শ্ৰীযাদুৰাম বৰভাণ্ডাৰ বৰুৱা শক ৪৯" "মোহৰ আদালত পঞ্চাৱতি মোকাম বিশ্বনাথ মলুক য়াচাম শক—১৭৫১"

এই মোহৰ দুটা বেলেগে মাৰি দিয়া হৈছে।

স্বৰ্গীয় যাদুৰাম বৰুৱা এজন উচ্চ খাপৰ বিশ্বাসী বিষয়া আছিল। তেখেতৰ কামত সন্তুষ্ট হৈ ওপৰৱালাসকলে তেখেতৰ শলাগ লৈছিল। তাৰ ভিতৰত—কৰ্ণেল জেমছ মেথী চাহাবে (Lt. Cal. James Mathie) লিখা এখন নিদৰ্শন-পত্ৰ ইয়াতে তুলি দিলো;—

Gauhatty, Assam, June 30th 1852.

I grant this certificate to Babu Jadooram Borua, Moonsiff the powers of a Sudder Amin at Golaghat in the Sibsagor District, to record the high opinion, I have of his qualifications, fidelity and general conduct, and because I shall shortly leave Assam.

I have been well acquainted with Jadooram since the end of 1828. He was at that period emyloyed in the Political Department under the late Captain Neufville. Political Agent Upper Assam. He served under me as Sheristadar when I acted as Political Agent in 1829 and 1830, and he subsequently served in that appointment under the late Captain Adam while he was promoted to Moonsiff some years after, in the Sibsagor District.

I consider Jadooram to be a very intelligent, zealous and honest Native Judge and that he has always conducted his duties faithfully with extreme care and in a very praiseworthy manner. His conduct in the responsible situation he held just after our conquest of the province.

convinced Captain Neufville and also me of his attachment to the British Government. I avail myself of this opportunity to express my entire approval of all his proceedings while he served under me and my sense of the valuable assistance he offered Captain Neufville and me by the Correct information he gave us on political matters, during a period of considerable difficulty from 1828 to 1831.

(Sd.) JAMES MATHIE, Licut.—Col.,
Late Dy. Commissioner of Assam.

—মান গৈছে, বৃটিছ আহিছে,—সেই সময়ত, গোটেই দেশখনেই অস্থিৰ। এনে এটা অৱস্থাত, যি সকল অসমৰ ৰজাঘৰীয়া ওপৰ খাপৰ বিষয়াই, দেশখন সুস্থিৰ কৰি, শান্তি স্থাপন কৰাত, ইংৰাজৰ লগত কাম কৰিছিল, তাৰে এজন আছিল - যাদুৰাম বৰুৱা।

প্ৰথম অভিধান : যাদুৰামৰ আটাইতকৈ. জাতিটোলৈ দিয়া ডাঙৰ অৱদান হ'ল, তেখেতে লিখা প্ৰথম অসমীয়া অভিধানখন। অসমৰ জাতীয় সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত, যাদুৰাম অসমৰ "জন্সন" বা প্ৰথম বাটকটীয়া। অসমীয়া বৰ্ণমালাৰ আৰু ভাষাৰ বাট পোনাই. ১৮৩৯ চনত প্ৰথম অভিধান এখন লিখি (M/ss) জেনকিন্স চাহাবক যাদুৰামে দিয়ে। জেনকিন্স চাহাবে এই অভিধানখন (M|ss) শিৱসাগৰৰ "আমেৰিকান বেপটিষ্ট মিচন"ক দিয়ে। মিচনৰ বিদ্যোৎসাহী ব্ৰন্সন চাহাবে, যাদুৰাম বৰুৱাৰ সহায় লৈ, শব্দবিলাকৰ ইংৰাজী আৰু অসমীয়া অৰ্থ লিখি, প্ৰথম অভিধান ১৮৬৭ চনত ছপা কৰি উলিয়ায় যাদুৰাম বৰুৱাৰ পাণ্ডিত্যত আকৃষ্ট হৈ, ব্ৰন্সন চাহাবে, অভিধানখনৰ পাতনিত, যাদুৰাম বৰুৱাক প্ৰশংসা কৰি লিখিছে যে. সেই সময়ত, তেওঁ এজন শ্ৰেষ্ঠ পণ্ডিত বুলি ; তাৰে এছোৱা ইয়াত তুলি দিলো ;—

The system of Orthography adopted in this work, is that of Jaduram Barua, a learned Assamese Pundit, which it is believed much better corresponds wirh the actual pronounciation of the people than any other system met with. (See "Introduction to Brown's grammatical Notices", Page IX).

……

সেই সময়ৰ বঙালিৰ ফুচুলনিত চৰকাৰে অন্যায়ভাৱে বঙালী ভাষা এই দেশত চলাবলৈ লোৱাৰ বিপক্ষে থিয় দিয়া সকলৰ ভিতৰত, যাদুৰাম বৰুৱা, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ এজন ঘাই পৃষ্ঠপোষক আছিল। ঢেকিয়ালফুকনে, অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত লিখা টোকা আৰু কিতাপ "অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ" ছপা কৰিবলৈ, যাদুৰাম বৰুৱাই আৰ্থিক সাহায্য দি ঢেকিয়ালফুকনক বিশেষভাৱে উদগণি দিছিল। অসমীয়াৰ মুখৰ মাতষাৰ ৰাখিবলৈ, যুঁজ দিওঁতাসকলৰ ভিতৰত যাদুৰাম এজন প্ৰধান সেনাপতি আছিল।

অৱশ্যে, যাদুৰাম বৰুৱাৰ বঙালী ভাষাৰ ওপৰতো অধিকাৰ আছিল। তেওঁ তেতিয়াৰ বঙালী কাকত "সমাচাৰ চন্দ্ৰিকা" আৰু "সমাচাৰ দৰ্পণ"ত দুই চাৰিটা প্ৰৱন্ধ লিখিছিল বুলি জনা যায়।

এশ বছৰৰ আগতে, প্ৰথম অভিধান লিখক—যাদুৰামে লিখা এখন ঘৰুৱালি চিঠিৰ কেইশাৰীমান "ব্লক" কৰি ইয়াত তুলি দিয়া হ'ল;—যাদুৰাম বৰুৱাৰ ভাষা আৰু হাতৰ আখৰৰ নমুনা স্বৰূপ।

যাদুৰাম বৰভাণ্ডাৰ বৰুৱাৰ দুজন পুতেক—কৃষ্ণৰাম আৰু দুৰ্গাপ্ৰসাদ।

কৃষ্ণৰাম : কৃষ্ণৰামৰ সংস্কৃতত ভাল ব্যুৎপত্তি আছিল। তেখেতে জ্যোতিষ আৰু আয়ুৰ্ব্বেদ চৰ্চ্চা কৰিছিল; আৰু ভালেমান পুথি সাঁচিপাতত লিখিছিল। কিছুদিন তেখেতে কাছাৰিঘৰত পাঁচ টকাৰ দৰ্ম্মহাত আমোলা কাম কৰিছিল। পুৰণি ধৰণত বৰ-জাপি পিক-দান লৈহে তেখেত কাছাৰিলৈ গৈছিল। তেখেত যোৰহাটৰ ঘৰত আছিল। কৃষ্ণৰামৰ পুতেক চন্দ্ৰকমল দাৰোগা। এখেতে মেলেঙত চোৰ এটা ধৰি, ওচৰতে বান্ধি থৈ, খবৰ কাগজ পঢ়ি থাকোতে, চোৰে পাছফালৰ পৰা গছাৰে মূৰত মাৰি এওঁৰ মৃত্যু ঘটায়। এওঁৰে পুতেক, যোৰহাটৰ শ্ৰীযুত কুলকমল বৰুৱা।

দুৰ্গাপ্ৰসাদ : যাদুৰাম বৰুৱাৰ সৰু পুতেক দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰুৱা। এওঁ অভয়পুৰ মৌজাৰ মৌজাদাৰ পদবী পায়। এওঁৰ নামত ল'ৰাকালৰে পৰা কেইবাটাও মৌজা আছিল; সেই মৌজাবিলাক "সৰবৰাহকাৰ"ৰ দ্বাৰাই চলাইছিল।

বৃটিছৰ দিনত, ইংৰাজী জনাৰ আৱশ্যকতা বুজি, দুৰ্গাপ্ৰসাদক মৌজাদাৰ কামৰ পৰা ছুটি লোৱাই, দেউতাকে ইংৰাজী স্কুলত নাম লগোৱাই দিয়ালে। দুৰ্গাপ্ৰসাদে প্ৰথম শ্ৰেণীলৈকে পঢ়িছিল। তেতিয়া ইংৰাজী স্কুলৰ হেড্‌মাষ্টৰ আছিল—স্বৰ্গীয় পৰমানন্দ ভৰালী ডাঙৰীয়া।

দুৰ্গাপ্ৰসাদ, অভয়পুৰ মৌজাৰ মৌজাদাৰ হৈ থাকোতেই, ১৮৭৫ চনত বৰদুৱৰীয়া নগাই "হালকস্ত" চাহাবক কটাত, নগাৰ লগত বৃটিছৰ ৰণ লাগে। এই ৰণত, বস্তু-বাহানি, মানুহ আদিৰে বৃটিছক দুৰ্গাপ্ৰসাদে সহায় কৰাত, তেখেতৰ শলাগ লৈ অসমৰ চিফ কমিছনাৰ—কৰ্ণেল কিটিং চাহাবে, মহাৰাণী ভিক্টোৰীয়াৰ নামত, ভাৰতৰ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলে দিয়া এইখন

শলাগণি-পত্ৰ, দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰুৱাক দিছিল ;—

By command of His Excellency the Viceroy and Governor-General this certificate is presented in the name of Her Most Gracious Majesty Victoria, EMPRESS OF INDIA, to Babu Doorga Prasad Dutta (Barua) Mouzadar of Abhoypore Boruachali mouzah in the District of Sibsagar Province of Assam in recognition of his services rendered to the Naga Hill Expedition in 1875.

(Sd.) H. KEATINGE, Colonel,
Chief Commissioner of Assam.

January 1st, 1877.

মাজতে, মৌজাদাৰী উঠি তহছিল হওতে,' দুৰ্গাপ্ৰসাদ শিৱসাগৰ তহছিলৰ তহ'ছিলদাৰ হয়। নামতিৰ তহ'ছিলো কিছুদিন চলাইছিল। এনতে, আকৌ মৌজাদাৰী হ'লত, এখেতক যোৰহাটৰ চূড়ামণি মৌজাটো দিয়ে। কিন্তু অভয়পুৰ মৌজাৰ ৰাইজে, তাত থকা মৌজাদাৰক বেয়া পাই দৰ্খাস্ত কৰাত, এখেতক আকৌ অভয়পুৰ মৌজা দিয়ে। এখেতৰ মৰমিয়াল গুণত, অভয়পুৰৰ ৰাইজে দুৰ্গাপ্ৰসাদক শ্ৰদ্ধা-ভক্তি কৰিছিল।

দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰ নিষ্ঠাবান লোক আছিল ; শিৱপূজা কৰিহে ৰাতিপুৱা খোৱা-লোৱা কৰিছিল। শুনা যায়, এখেত শিষ্টাচাৰৰো প্ৰতিমূৰ্ত্তি আছিল। এখেতে ঘৰত কাম কৰা মানুহকো "তই" নুবুলিছিল, "তুমি"হে সম্বোধন কৰিছিল, আন কি ৰান্ধনি বাপুটিকো প্ৰণাম কৰিছিল। এখেত সকলোৰে লগত সৰৱৰহী আছিল।

দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰুৱাৰ পুতেক তিনিজন ;—ৰাধিকাপ্ৰসাদ, ভৱানীপ্ৰসাদ আৰু তাৰিনীপ্ৰসাদ।

ৰাধিকাপ্ৰসাদ : ৰাধিকাপ্ৰসাদৰ জন্ম হয় শিৱসাগৰত—১৮৭১ চনত, মৃত্যু হয় ১৯২৫ চনত।

ৰাধিকাপ্ৰসাদে ১৮৯৩ চনত শিৱসাগৰ হাইস্কুলৰ পৰা এণ্ট্ৰেন্স পাছ কৰি, অসম চৰকাৰৰ পৰা জলপানি লৈ, কলিকতাৰ কলেজত এফ্-এ পঢ়িবলৈ গৈছিল। এফ-এ পৰীক্ষাত ভাল কৰিব নোৱাৰি, তেখেত ঘৰলৈ ঘূৰি আহে।

ৰাধিকাপ্ৰসাদ এজন নীৰৱ সাহিত্যসেৱী আছিল। তেখেতে "পদ্য-জখলা", "মহাৰাণী ভিক্টোৰীয়া চৰিত", আৰু "ভূগোলপাঠ" কিতাপ লিখি প্ৰকাশ কৰিছিল। ৰাধিকাপ্ৰসাদে, কলিকতাত এফ্-এ পঢ়োতেই, পাঁচ শ মান অসমীয়া "বিয়ানাম" গোটাই, ছপা কৰিবলৈ যুগুত কৰিছিল। ভূমিকা লিখাৰ ঠিকনা আছিল, "কলিকতা—৬০ নং পঞ্চানন্দ টোলা লেন, ১ ফেব্ৰুৱাৰী ১৮৯৪ চন।" বহীখন ঘৰত হেৰাইছে। কেনেবাকৈ, এই বহীখন পালে, ছপা কৰা উচিত ; তেতিয়া, ভালেমান পুৰণি "বিয়া-নাম" তাত পোৱা হ'ব। তেখেতে সংগ্ৰহ কৰা 'বিয়া-নাম'ৰ

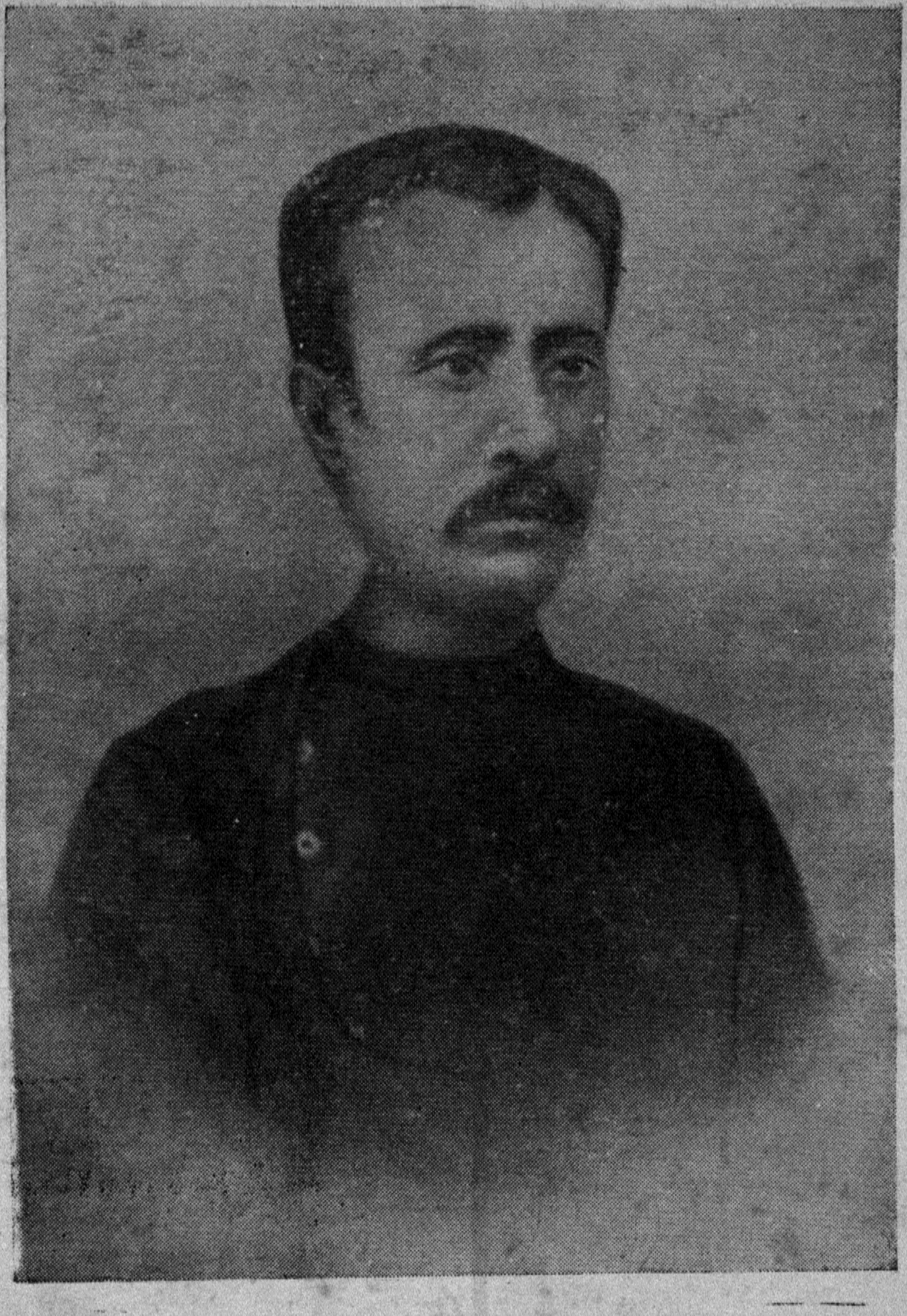

স্বৰ্গীয় দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰুৱা (তহছিলদাৰ)

মোহৰ আদালত
পঞ্চায়ত জামাক
সবিষ্ণুনাথ মল্লক
য়াচামশক ১৭৫১

তাম্ৰলিচে
টিয়াশ্ৰীযাদুৰাম
বড়ভাণ্ডাৰবৰুৱা
শক ৪৭

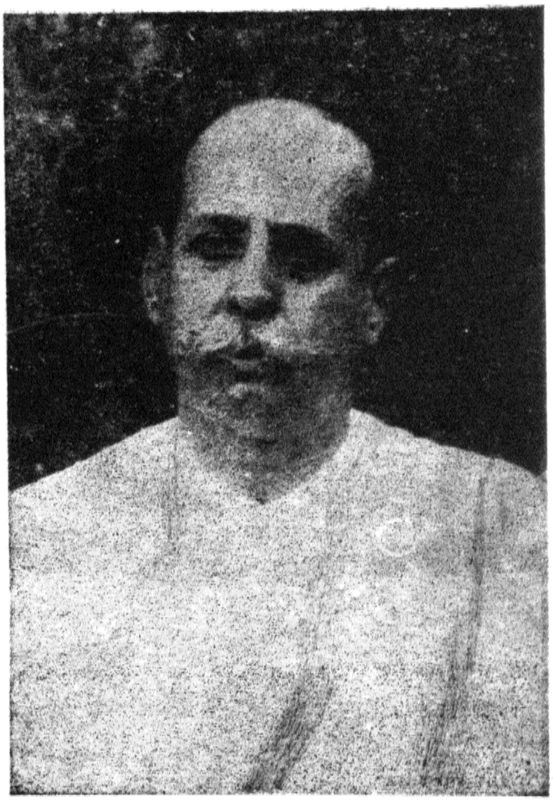

ৰায়-চাহাব ৰাধিকাপ্ৰসাদ বৰুৱা

বহীখনৰ ওপৰতে, এই কেইশাৰী লিখা আছিল বোলে ;—

“সেউতি, মালতী, হয়ো যায় আলটি,
কিয় আছো আমি ফুলি।
আইদেওতো নেলাগে, মালিনীও নেগাঁথে
থাকো তল ভৰি সৰি॥”

—বিয়া-নামবিলাক ১৮৮৭ চনত, কেই গৰাকীমান নামতীৰ পৰা গোটোৱা হৈছিল বুলি ভূমিকাত লিখা আছিল।

আৰু এখন বহী “নিচুকনি” নামৰ, তেখেতৰ ভাৰ্য্যা—হিমলা বৰুৱা ডাঙৰীয়ানীয়ে যুগুত কৰা, এতিয়া হেৰাইছে বুলি জনা গৈছে।

এই বহী দুখন, তেখেতৰ যোগ্য পুত্ৰসকলে উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিলে, আমাৰ সাহিত্যৰ যে বিশেষ অৱদান হ’ব, ই নিশ্চিত।

১৯১৭ চনত, শিৱসাগৰত, পোনপ্ৰথম “অসম সাহিত্য সভা” আয়োজন কৰা সকলৰ ভিতৰত তেখেতো এজন আছিল। এইখন প্ৰথম অধিবেশনত তেখেতে বক্তৃতা দিছিল।

বঙালী ভাষাতো তেখেতৰ হাত আছিল। ৰাধিকাপ্ৰসাদ “বঙ্গীয় সাহিত্য পৰিষদ”ৰ আজীৱন সভ্য আছিল আৰু পৰিষদৰ পত্ৰিকাৰো গ্ৰাহক আছিল।

“অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা”ত (অষ্টম বছৰ তৃতীয় সংখ্যা) তেখেতৰ বিষয়ে, পত্ৰিকাৰ সম্পাদকে এইদৰে লিখিছিল ;—

—“ৰায়চাহাব (ৰাধিকাপ্ৰসাদ) “জোনাকী”ৰ যুগৰে পৰা এজন নীৰৱ সাহিত্যিক আছিল, আৰু ক’ৰবাত তেওঁৰ দুই-এটি প্ৰবন্ধও পোৱা মনত পৰে। এই পৰিয়ালটোত বংশ পৰম্পৰা সাহিত্য চৰ্চ্চা যে অনেক বছৰ চলি আহিছে, আমি তাৰ সুন্দৰ প্ৰমাণ পাওঁ।”

ৰাধিকাপ্ৰসাদে প্ৰথমতে “তহছিলদাৰ”ৰ বাব পায়, অলপ দিনৰ পাছতে ‘অভয়পুৰ’ মৌজাৰ মৌজাদাৰ হয়। এখেত শিৱসাগৰৰ এজন জনপ্ৰিয় লোক আছিল, মৌজাৰ ৰাইজে এখেতক বৰ ভাল পাইছিল।

১৯২১ চনৰ “অসহযোগ আন্দোলন”ত, ইংৰাজ চৰকাৰে, মৌজাই মৌজাই খাজনা তুলিবলৈ, “মিলিটেৰী” পঠিয়াই মৌজাদাৰসকলক সহায় কৰিছিল। শিলাকুটি, ধোপাবৰবলৈ “মিলিটেৰী” অহাত, তেখেতৰ মৌজাত “মিলিটেৰী”য়ে অযথা উপদ্ৰৱ কৰিব বুলি ভাবি, চৰকাৰক জনালে,—তেখেতৰ মৌজালৈ ‘মিলিটেৰী’ নেলাগে, - এনেয়ে খাজনা উঠিব। তেখেতৰ মৌজালৈ ‘মিলিটেৰী’ অনা নহ’ল। সেই সময়ত, তেখেত, অভয়পুৰ মৌজাৰ লগতে, সীমাত থকা নগা পাহাৰৰ (unadministered area) পলিটিকেল মৌজাদাৰো আছিল।

মহাত্মা গান্ধী, সেই সময়ত ডিব্ৰুগড়লৈ বেলেদি যাওঁতে, ৰাধিকাপ্ৰসাদে, চক্ৰাই ষ্টেচনত,

মহাত্মাৰ কোঠাত উঠি ৰাইজৰ অৱস্থাৰ কথা মহাত্মাক কৈ, ভজো ষ্টেচনত নামেগৈ।

১৯২০ চনত, মহাত্মা গান্ধীৰ ৫২ বছৰীয়া জন্ম দিনত, শিৱসাগৰৰ পুখুৰী পাৰত, ছাত্ৰ সকলে শোভাযাত্ৰা কৰোতে, শোভাযাত্ৰাত, পুতেক শ্ৰীযুত পাৰ্ব্বতিপ্ৰসাদ বৰুৱাদেৱে আগভাগ লৈছে বুলি, মহকুমাধিপতিয়ে, ৰাধিকাপ্ৰসাদ বৰুৱাক মাতি আনি, পুতেকক খুটাত বান্ধি বেত দিবলৈ (Tie him to a post and cane him) পৰামৰ্শ দিছিল। তেতিয়া ৰাধিকা প্ৰসাদে মাথোন উত্তৰ দিছিল,—"চাহাব, তোমালোকৰ দেশখন আমি শাসন কৰিলে কেনে পাবা!" ৰাধিকাপ্ৰসাদ কোনো ৰাজনৈতিক দলৰ সভ্য নাছিল; কিন্তু, তেখেত এজন স্বাধীন-চিতীয়া পুৰুষ আছিল।

১৯২১ চনত, বিপুল ভোটাধিক্যত গোটেই শিৱসাগৰ মহকুমাৰ পৰা প্ৰতিনিধি হৈ, ৰাধিকাপ্ৰসাদ "অসম কাউন্সিল"লৈ যায়। তেতিয়া, তেখেতক, চৰকাৰে "ৰায়চাহাব" খিতাপ দিয়ে। সেই সময়ত, বহুতেই কৈছিল,—চৰকাৰক সমালোচনা কৰাৰ মুখ বন্ধ কৰিবলৈকে ৰাধিকাপ্ৰসাদক "ৰায়চাহাব' খিতাপ দিছিল বুলি।

ৰাধিকাপ্ৰসাদ আজীৱন "লোকেল বোৰ্ড"ৰ সভ্য আছিল, আৰু "অনাৰেৰী মেজিষ্ট্ৰে"টৰ পদৱীতো আছিল। মুঠতে, সেই সময়ত, ৰাজহুৱা কামবিলাকত তেখেত এজন আগৰণুৱা আছিল।

ৰাধিকাপ্ৰসাদে বিয়া কৰিছিল, যোৰহাটৰ ৰায়বাহাদুৰ বিষ্ণুৰাম বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ কন্যা হিমলা আইদেওক। তেখেতৰ চাৰিজন পুতেক,—ভগৱতীপ্ৰসাদ, শ্ৰীপাৰ্ব্বতিপ্ৰসাদ, শ্ৰীকামাখ্যা প্ৰসাদ, শ্ৰীমোক্ষদাপ্ৰসাদ আৰু তিনি গৰাকী জীয়াৰী—৺কমলা (শ্ৰীযুত চন্দ্ৰনাথ বৰুৱাই বিয়া কৰাইছিল।) শ্ৰীমতী সুধা (শ্ৰীযুত বিদ্যাকান্ত বৰুৱা, এম-এ, বি-এলদেৱে বিয়া কৰাইছে) আৰু ৺প্ৰতিমা।

ভগৱতীপ্ৰসাদ:

ৰাধিকাপ্ৰসাদৰ বৰপুত্ৰ, ভগৱতীপ্ৰসাদৰ অকাল মৃত্যুত সেইদিনা গোটেই দেশখনেই হঠাৎ শিয়ঁৰি উঠিছিল, বিশেষকৈ অসমৰ সাহিত্যিক জগতে।

ভগৱতীপ্ৰসাদৰ বয়স তেতিয়া একুৰি তেৰ বছৰত সোমাইছিল। ১৯৩৩ চনৰ ১৪ অক্টোবৰৰ শনিবাৰে গধূলি, লগত প্ৰিয়তমা ভাৰ্য্যা সত্যৱতী, একমাত্ৰ শিশু-সন্তান দীপ, সুমলীয়া ভনীটি প্ৰতিমা, আৰু দীপৰ আলপৈচান ধৰোতা সকদৈক লৈ, সোণাৰিৰ ঘৰৰ পৰা শিৱসাগৰত "থিয়েটাৰ" চাবলৈ যাওতে, দিছাং নৈৰ "মাৰ-নাৱ"ত মটৰৰে পাৰ হওতে, হঠাতে, ভগৱতীৰ সলিল-সমাধি হয়। বিজুলীৰ দৰে, এক মুহূৰ্ত্ততে, ভগৱতী সপৰিয়ালে জগতৰ চকুৰ আঁতৰ হৈ পৰিল। কালৰ কি কুটিল খেলা!

ভগৱতীপ্ৰসাদ বৰুৱা (বি-এ) দেৱ সাহিত্য জগতৰ এজন উদ্দীয়মান কবি-সাহিত্যিক আছিল। তেওঁৰ মন ওখ, হৃদয় উদাৰ, আৰু চৰিত্ৰ বৰ সবল আছিল। তেওঁৰ অন্তৰঙ্গ

স্বৰ্গীয় ভগৱতীপ্ৰসাদ বৰুৱা

বন্ধুসকলে কয়,—"ভগৱতীয়ে সদায় মানুহৰ ভাল ভাগটোহে দেখিছিল, কাৰো বেয়া কথা তেওঁৰ মুখত কাহানিও শুনা নাছিল। "ইংৰাজী কলচৰ" (জ্ঞান মাৰ্জ্জিত) বোলা কথাটো তেওঁৰ সকলো কাৰ্য্যতে প্ৰকাশ হৈছিল। শ্ৰদ্ধেয় শ্ৰীযুত নীলমণি ফুকন ডাঙৰীয়াই "বিননি"ৰ পাতনিত লিখিছিল;—"ভগৱতী সৰুৰে পৰা ভাবুক আছিল। কিন্তু, ভাৱপ্ৰৱণতাতকৈ ভাৱগ্ৰাহিতা গুণ তেওঁৰ অধিক আছিল। ভগৱতীপ্ৰসাদৰ চকু আছিল দাৰ্শনিকৰ, আৰু হৃদিপদ্মত সৌন্দৰ্য্যৰ শতদলপাহি মেল খাইছিল। ভাৱৰ আহিলা-পাতি লৈ নিজৰ এখনি সুকীয়া কল্পলোক সৃষ্টি কৰাৰ আনন্দতেই ভগৱতীৰ বিশ্ৰাম সুখ আছিল। তেওঁ স্বল্পভাষী আছিল যদিও, তেওঁৰ কথাৰ ধাৰ বহুত দূৰলৈকে বৈ গৈছিল। × × × জগত-কবি ৰবীন্দ্ৰনাথৰ কবিতাৰ ৰসৰ ফুট ধৰিব পৰা গুণ তেওঁৰ গাত অতিকৈ আছিল। ভগৱতীপ্ৰসাদৰ নিজৰ লিখিত কবিতাতো ভাৱৰ গভীৰতা ইমান বেছি যে তাত যেয়ে সেয়ে থাউনি পোৱা টান। ইফালে গদ্য--সাহিত্যতো তেওঁৰ প্ৰতিভা জিলিকি উঠিছিল। × × × এনেজন সৰ্ব্বগুণী ডেকা অকালতে হেৰুৱাই অসম জননী আজি যে সন্তাপিত সেই কথা নকলেও হ'ব।"

ফুকন ডাঙৰীয়াৰ এই কথাখিনিৰ প্ৰতিধ্বনি সেইদিনা ভগৱতীৰ বিয়োগত অসমৰ সকলো কাকত-পত্ৰতে প্ৰকাশ হৈছিল। ভগৱতীয়ে যি কেইটা কবিতা আৰু গদ্য প্ৰবন্ধ লিখিছিল, সেয়েই কোমল বয়সীয়া ভগৱতীক প্ৰবীণসকলৰ মাজত উচ্চ স্থান দিছিল।

সেই সময়ৰ "আৱাহন"ত ভগৱতীৰ উদ্দেশ্যে লিখা,—"অসমীয়া নীৰৱ শ্ৰেলী" বুলি এটা সাৰুৱা প্ৰবন্ধ, সাহিত্যিক শ্ৰীযুত ডিম্বেশ্বৰ নেওগদেৱে লিখিছিল আৰু কবি শ্ৰীযুত ৰত্নকান্ত বৰকাকতিদেৱৰ এটা প্ৰবন্ধ আৰু এটা কবিতা ওলাইছিল আৰু কবি শ্ৰীযুত শৈল্যধৰ ৰাজখোৱা দেৱৰ এটি ভাৱগ্ৰাহী কবিতা ওলাইছিল।

আৰু ওলাইছিল "বিননি" নামৰ কবিতা পুথি এখনি। "বিননি"খন লিখিছিল, পুত্ৰহাৰা, শোকাতুৰা মাতৃ—হিমলা বৰুৱা ডাঙৰীয়ানীয়ে নিজৰ বুকু ফালি বুকুৰ তেজেৰে;—

"ঘৰ আজি শূণ্য হ'ল;
সিহঁত কেইটি ক'লৈ গ'ল?
আজি ঘৰত সিহঁত মোৰ নাই!
অনন্ত আনন্দময়
সিহঁতেই মোৰ আশ্ৰয়
হ'ল আজি সিহঁত মোৰ ছাই

"বিননি"ৰ কবিতাবিলাকে যেন আজিও বতাহত বিনাই বিনাই শোকাতুৰা মাতৃৰ কথাকেই কৈছে।

প্ৰিন্সিপেল স্বৰ্গীয় তুলসীনাৰায়ণ শৰ্ম্মাদেৱে "বিননি"ৰ ভূমিকাত, এঠাইত এইদৰে লিখিছে ;—

"ঈশ্বৰৰ এয়ে নীতি। এয়ে প্ৰকৃতিৰ আৰু নিয়তিৰ লীলা। এইখিনিতেই কবিতাৰ সীমা। X X X X প্ৰাণৰ আবেগত হিয়া উবুৰিয়াই দিয়া অন্তৰৰ সুকোমল ভাববাশিয়েই কবিতাৰূপে প্ৰকাশ পায় শোকৰ কৰুণ 'বিননি'ও কবিতা। আৰু ই মধুৰ।"

শোকাতুৰা মাতৃয়ে বিনাই বিনাই শেহত নিজক পৰমেশ্বৰৰ চৰণত অৰ্পণ কৰিলেগৈ ;—

"শক্তি দিয়া প্ৰভু মোক
হৃদয়ৰ যত দুখ
হাঁহিমুখে উপেক্ষিব পাৰো !"

সঁচাকৈয়ে, অমায়িক কবি-সাহিত্যিক ভগৱতীয়ে আৰু সময় পোৱা হ'লে, অসমীয়া সাহিত্যক বহুতো ন ন অৱদানেৰে চহকী কৰিব পাৰিলেহেতেন।

আজি কিছুদিনৰ আগতে, ৺ভগৱতীৰ সুযোগ্য চাহ খেতিয়ক ভায়েকসকলে, তেওঁৰ পবিত্ৰ স্মৃতিত—"ভগৱতীপ্ৰসাদ বৰুৱা সোৱৰণী হাইস্কুল"খন, শিৱসাগৰৰ সোণাৰীত, বিতোপনকৈ ঘৰ দুৱাৰ সাজি, ৰাইজক দান দিছে। এই "সোৱৰণী হাইস্কুল"খনৰ দুৱাৰ মুকলি কৰিছিল, ১৯৬১ চনৰ সাত ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে, অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীযুত বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা ডাঙৰীয়াই।

ভৱানীপ্ৰসাদ
আৰু
তাৰিণীপ্ৰসাদ

ভৱানীপ্ৰসাদৰ পুতেক. শ্ৰীগিৰিজাপ্ৰসাদ, শ্ৰীবিজয়প্ৰসাদ, শ্ৰীলক্ষ্মীপ্ৰসাদ আৰু তাৰিণীপ্ৰসাদৰ পুতেক, শ্ৰীকৃষ্ণদাস, শ্ৰীচণ্ডিদাস আৰু শ্ৰীমূন—এওঁবিলাকে উচ্চ চাকৰি আৰু ব্যৱসায় হাতত লৈ, শিৱসাগৰতে আছে।

সামৰণিত, অসমৰ এই সাহিত্যিক পৰিয়ালটিৰ কথা, শ্ৰদ্ধেয় ফুকন ডাঙৰীয়াৰ ভাষাৰেই কোৱা হওক ;—"ইংৰাজ আমোলৰ আৰম্ভণতে অসমীয়া যি কেইটি সদ্বংশজাত পৰিয়াল সাহিত্যানুৰাগী আছিল তাৰ ভিতৰত পোনপ্ৰথম অসমীয়া অভিধান ৰচোতা—৺যাদুৰাম ডেকা বৰুৱাৰ পৰিয়াল অন্যতম।" (বিননি।)

পদ্ম বা পম ভূঞাৰ সন্ততি
স্বৰ্গীয় ধাতুৰাম ভূঞা

আমাৰ (লিখকৰ) ল'ৰাকালত স্বৰ্গীয় ধাতুৰাম ভূঞা ডাঙৰীয়াই কেইজনমান ভূঞাৰ সন্ততিক লৈ যোৰহাটত ১৯১৩-১৪ চনত, এখন "বাৰভূঞা সভা" প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। পাছলৈ,

কেউকালে থকা ভূঞাসকলে যোগ দি, এই বাৰভূঞা সভা"খন ডাঙৰ কৰি তুলিছিল। তেতিয়া; ভূঞা ডাঙৰীয়া "যোৰহাটৰ ছাত্ৰবৃত্তি স্কুল"ৰ প্ৰধান শিক্ষক আছিল।

সেই সময়তে, লিখকৰ ছাত্ৰ অৱস্থাতে, ভূঞা ডাঙৰীয়াই লিখকক এখন "বাৰভূঞা"ৰ সমন্ধে ৰচনা লিখিবলৈ নিৰ্দ্দেশ দিয়াত, লিখকে "বাৰভূঞা—অসমৰ বুৰঞ্জীৰ এক আধ্যা" বুলি এখন ৰচনা লিখিছিল। সেই ৰচনাখনকে "বাৰভূঞা" নাম দি, "বাৰভূঞা সভা"ৰ নিৰ্দ্দেশত ছপা কৰা হৈছিল।

তেতিয়াৰ "বাৰভূঞা সভা"খনত লহকৰ, পদ্ম বা পম, ৰায়, শুক বা ছুকা টেটোন, ধৌৱা, উজীৰ, সাবোল আদি কেইবা ঘৰৰ সন্ততিয়ে যোগ দিছিল। তাৰ ভিতৰত, প্ৰধান কৰ্ম্মকৰ্ত্তা আছিল,—৺ধাতুৰাম ভূঞা আৰু পৃষ্ঠপোষক আছিল;— গোপালচন্দ্ৰ ভূঞা, মাধৱৰাম ভূঞা, মতিলাল ভূঞা, শ্ৰীহেমকান্ত ভূঞা, শ্ৰীশুভাৰাম বৰুৱা, ৺মহানন্দ বৰুৱা, ৺মোহনচন্দ্ৰ ভূঞা, গোপালচন্দ্ৰ বৰুৱা, পদ্মনাথ ভূঞা আদি।

যোৰহাটত, "বাৰভূঞা সভা" প্ৰতিষ্ঠা কৰোতা, স্বৰ্গীয় ধাতুৰাম ভূঞাৰ জীৱনীৰ এটি চমু আভাস ইয়াতে দিয়া হ'ল।

বৰ-বাৰভূঞাৰ শান্তানুৰ বাৰজন পুতেক। তৃতীয়জন পুতেকৰ নাম পদ্ম বা পম ভূঞা। এওঁৰে ছ-পুৰুষৰ অন্তৰত-গোৱৰ্দ্ধন ভূঞা। বাৰভূঞাসকলে খণ্ড খণ্ডকৈ শাসন কৰোতে, পদ্ম বা পম ভূঞাৰ সন্ততি লক্ষীমপুৰৰ উজনি খণ্ডত শাসন কৰিছিল। গোটেই বাৰভূঞাৰ ৰাজ্য স্বৰ্গদেৱৰ অধীনলৈ অহাত, এওঁবিলাকৰ ৰাজ্য নোহোৱা হ'ল। তেতিয়া উজনিৰ মিৰি-আবৰ সকলে ঘনে ঘনে অসম ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰি লুট-পাট কৰিবলৈ ধৰিলে।

তেতিয়াৰ স্বৰ্গদেৱে মিৰি-আবৰক দমাই ৰাখিবলৈ, মিৰি-আবৰৰ আও-ভাও বুজা গোৱৰ্দ্ধন ভূঞাৰ তিনি পুতেকক—৺বেধাৰামক মিৰি-বৰুৱা বিষয়খন দি, লক্ষীমপুৰত স্থাপন কৰিলে। ৺কৃষ্ণ ভূঞাক আবৰ-ছুৱাৰত দিলে আৰু সৰুজন ভায়েক ৺হৰিহৰ ভূঞাক সদিয়াৰ মিৰি-ছুৱাৰত অধ্যক্ষ কৰি দিলে। কৃষ্ণনাথ ভূঞাৰ পুত্ৰ ব্ৰজনাথ মিৰিবৰুৱা, সকলো মিৰিৰ অধ্যক্ষ হোৱাত, স্বৰ্গদেৱৰ আদেশত যোৰহাটৰ বৰিগাৱত বাহৰ কৰি থাকিলেহি।

আবৰ ছুৱাৰৰ অধ্যক্ষ হৈ থকা কৃষ্ণ ভূঞাৰ প্ৰথম পুত্ৰ ৺পৰশুৰামৰ বংশধৰ সকল লক্ষীমপুৰ আদি কেইবা ঠাইতো থাকি শেহত ঢকুৱাখানাত থিতাপি হ'লহি। এওঁবিলাকৰ ঘৰত "বামুণবৰুৱা" আৰু "ছুলীয়াবৰুৱা"ৰ বিষয়ো আছিল।

ঢকুৱাখানাত থিতাপি হোৱা জনৰে সন্ততি—৺ৰাপিৰাম ভূঞাৰ তিনিজন পুতেক—ধাতুৰাম ভূঞা, মাধৱৰাম ভূঞা আৰু দীননাথ ভূঞা।

১৮৮০ চনৰ ফাগুন মাহৰ শুকুৰবাৰৰ দিনা, শুক্লপক্ষত, লক্ষীমপুৰৰ ঢকুৱাখানাৰ নিজ-ঘৰত, ধাতুৰামৰ জন্ম হয়। জন্মৰ পৰাই পয়া লাগি ধাতু যায় যায় অৱস্থাত থকাৰ বাবেই,

পাছত ভাল হোৱাত, ধাতুৰাম নাম দিলে। সোৰৱণীৰ নাম আছিল ধীৰেশ্বৰ।

সেই সময়ত সমগ্ৰ অসমতে, জিলাৰ বাহিৰে, গাওবিলাকত স্কুলৰ সংখ্যা তাকৰ আছিল আৰু ল'ৰাবিলাকৰো পঢ়াশালিৰ অসুবিধাতে বা আন কাৰণতে পঢ়ালৈ ধাউতি কম আছিল। ধাতুৰামৰ ছয়-সাত বছৰ বয়স হওতে, গাৱতে, কেইজনমান ল'ৰা গোটাই এজন ব্ৰাহ্মণ ডকাই পঢ়াশালি পাতিছিল। ধাতুৰামক পিতাদেৱেকে তাত পঢ়িবলৈ দিছিল। ব্ৰাহ্মণ ডেকাজনৰ চকু কেইটা ডাঙৰ আছিল, আৰু খং উঠিলে চকুকেইটা ৰঙা হৈ উঠিছিল। তাকে দেখি, ল'ৰাবিলাকে ভয় কৰি পঢ়াশালিলৈ নোযোৱা হ'ল। পঢ়াশালিখন ভাগিল। তেতিয়া ঘৰৰ পৰা এমাইলমান দূৰত থকা পঢ়াশালিত পিতাদেৱেকে ধাতুৰামক নাম লগাই দিলেগৈ। সেই পঢ়াশালিখন অলপ দিনতে ছাত্ৰবৃত্তি স্কুল হ'ল।

সেই স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষকজন তেতিয়া নৰ্ম্মাল পাচ বঙালি আছিল। তেতিয়াও সেই স্কুলত বঙ্গলাতে চলিছিল। এনেতে সেই স্কুললৈ নৰ্ম্মাল পঢ়া স্বৰ্গীয় পানীন্দ্ৰনাথ গগৈ দ্বিতীয় শিক্ষক হৈ আহিল। 'ক-খ আৰু ক্ক-ক্ষ কিতাপ আগছোৱা, মাজছোৱা আৰু শেষছোৱা" লিখি গোটেই অসমতে তেতিয়াৰ ল'ৰা-ছোৱালীক প্ৰথম অসমীয়া কিতাপ পঢ়াৰ বাট মোকোলাই দিয়া—এইজনা পানীন্দ্ৰনাথ গগৈক অসমে কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰিব।

তেতিয়া লিখা-পঢ়াৰ সজুলিবিলাক আছিল,—কাঠৰ ফলি, আলতীয়া মাটিৰ টুকুৰা—(চক্-মাটিৰ দৰে) কাগজৰ ঠাইত কল-পাত, খাগৰিৰ বা বাঁহৰ অচৰাৰ কলম, চিয়াহী আছিল—ঘৰতে কৰা। (কৰাৰ নিয়ম আছিল ;—শিলিখাৰ ছাল, আমলখিৰ ছাল বা গুটি খুন্দি দুই-তিন দিন গেলাব লাগে, তাতে লোৱা-চুৰ দি থয়,—পাছত তাকে এসৰ পানীত দি, ডাঠ হোৱালৈকে সিজায়। ডাঠ হ'লে বটলত ভৰাই থৈ দিয়।) মাটিৰে মৈলাম কৰি লয়। তেতিয়া মৈলামত সেই চিয়াহী লৈ লিখে।

গাৱত কাৰ'চন তেল সচৰাচৰ পোৱা নগৈছিল। সৰিয়হৰ তেলৰ কিম্বা নাহৰগুটিৰ তেলৰ চাকিৰ পোহৰত ল'ৰাই-পঢ়িবলগীয়া হৈছিল

তেতিয়াৰ শিক্ষকসকলৰ দৰ্ম্মহা তিন্ টকাৰ পৰা পোন্ধৰ-কুৰি টকালৈকে আছিল।

তেখেতে নিজে নিজৰ জীৱনৰ কথাবিলাক লিখি থৈ যোৱাত, তাৰ পৰা জনা যায়, তেখেতে ১৮৮৭-৮৮ চনত, "ক-মানত" নাম লগায়।

ধাতুৰাম পঢ়'ত চোকা আছিল। প্ৰায়েই ছ-মহীয়া পৰীক্ষাত প্ৰমোচন পাইছিল। এবাৰ ডেপুটি ইন্‌স্‌পেক্টৰ স্বৰ্গীয় ৰত্নধৰ বৰুৱাই পৰীক্ষা লওতে, ৩য় শ্ৰেণীৰ পৰা পঞ্চম শ্ৰেণীলৈ "ডবল প্ৰমোচন" পোৱাত, এটা পুৰস্কাৰ স্বৰ্গীয় পানীন্দ্ৰনাথ গগৈৰ পৰা পাইছিল। ইয়াৰ কিছুদিনৰ আগতে ছাত্ৰবৃত্তি স্কুলত অসমীয়া পঢ়ুৱাৰ নিয়ম হ'লত, বঙালি পণ্ডিতজন তাৰপৰা গ'ল; আৰু তেওঁৰ ঠাইত শিৱসাগৰৰ অৰ্জ্জুনগুৱাৰৰ নৰ্ম্মাল পাছ ৺জীৱনচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা বুলি এজন

স্বৰ্গীয় ধাতুৰাম ভূঞা

প্ৰধান শিক্ষক হৈ আছিল।

স্কুলখনত একমাত্ৰ তেখেতেই "ভূঞা" উপাধি লিখা ছাত্ৰ হোৱাত, তেখেতক তেনো শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ সকলোৱেই '.ভূঞাৰ ল'ৰা" বুলি সম্বোধন কৰিছিল।

তেখেতসকলৰ ঘৰৰ অৱস্থা বৰ ভাল নাছিল। যদিও কোনো অসুবিধা নোহোৱাকৈ চলিব পাৰিছিল; কিন্তু মাজে মাজে বান পানীৰ বাবে খেতি নহ'লে, ঘৰখন চলিবলৈ টান হৈ পৰিছিল। তেনে অৱস্থাতে সুখ-দুখৰ মাজেদি, ধাতুৰামে ঢকুৱাখানাৰ "ছাত্ৰবৃত্তি স্কুল"ৰ পৰীক্ষাত ১৮৯৪ চনত উত্তীৰ্ণ হৈ জলপানী ধৰে।

সেই জলপানীৰেই ধাতুৰামে যোৰহাট গৱৰ্ণমেণ্ট হাইস্কুলত নাম লগায়হি, আৰু নিজৰ বংশৰ- বৰিগাৰত থকা মিৰি-একবাৰ ঘৰত থাকিবলৈ লয়। আৰ্থিক অৱস্থাৰ বাবেই, এণ্ট্ৰেন্স পৰীক্ষা নিদিয়াকৈয়ে ১৮৯৯ চনত, প্ৰথম শ্ৰেণীৰ পৰা হাইস্কুলৰ পঢ়া সাং কৰিবলগীয়া হ'ল।

পঢ়া সাং কৰিয়েই তেখেতে যোৰহাটৰ ছাত্ৰবৃত্তি স্কুলৰ দ্বিতীয় শিক্ষকৰ কামত সোমায়। তেতিয়া এই স্কুলখনৰ প্ৰধান শিক্ষক আছিল এজন বঙালি। শিক্ষকজনে স্বাস্থ্যৰ বাবে কাম এৰি যোৱাত, এখেতেই প্ৰধান শিক্ষকৰ কাম পায়। এই স্কুলখন আগেয়ে ৰাইজৰ বৰঙণিত চলিছিল। এখেতেই বহুত পুৰুষাৰ্থ কৰি, স্কুলখন লোকেলবোৰ্ডৰ মঞ্জুৰিলৈ আনিলে। আৰু এই স্কুলত কাম কৰি থকাতেই ধাতুৰামে "নৰ্ম্মাল পৰীক্ষা" দি উত্তীৰ্ণ হৈ আহে।

এইখন স্কুলত "গুৰু শ্ৰেণী" এটা আছিল। তেখেতৰ শিক্ষকতাত স্কুলৰ ছাত্ৰসকলে, অসম উপত্যকাৰ সকলো ছাত্ৰবৃত্তি স্কুলৰ ছাত্ৰসকলৰ মাজত, আগ ঠাই লৈ পাছ কৰাত, তেখেতে ডিপাৰ্টমেণ্টৰ পৰা কেইবাবাৰো প্ৰশংসা-পত্ৰ পাইছিল আৰু এবাৰ ১০০৲ টকাৰ 'বানছ' এটাও পাইছিল।

১৯১৯ চনত ডিপাৰ্টমেণ্টে নৰ্ম্মাল স্কুলৰ বাবে কেবাটাও "প্ৰেক্‌টিচিং" স্কুল খোলে, তাৰে চাৰি নম্বৰ প্ৰেকটিচিং" ছাত্ৰবৃত্তি স্কুলটোৰ প্ৰধান শিক্ষকৰ পদটো ধাতুৰাম ভূঞাক দিয়ে। এই স্কুলটোৰ সুনাম তেখেতে ৰাখিব পৰাত, নগৰত তেতিয়া স্কুলটো "ধাতুৰাম ভূঞাৰ স্কুল" বুলি প্ৰখ্যাত হৈছিল।

তেখেতৰ সাহিত্যত ৰাপ আছিল। তেখেতে ভালে কেইখন কিতাপ লিখিছিল, তাৰ ভিতৰত "গোপালকৃষ্ণ", "আতি-গুৰি" আৰু "লক্ষ্মীকুৱৰী" নামৰ কিতাপ কেইখন ছপা হৈ ওলাইছিল।

ভূঞা ডাঙৰীয়া এজন অমায়িক লোক আছিল। তেখেতক নগৰৰ সৰু-বৰ সকলো লোকেই ভাল পাইছিল। তেখেতক বেয়া পোৱা লোক ক'বলৈ গ'লে, কোনোৱেই নাছিল

তেখেতৰ মৃত্যুত "জনমভূমি" কাকতে (৫ মে' ১৯৫৮) লিখিছিল ;—"শিক্ষক হিচাপে তেখেতৰ বিশেষ সুখ্যাতি আছিল। তেখেতৰ অমায়িক ব্যৱহাৰ আৰু উদাৰতাৰ কাৰণে

সকলো শ্ৰেণীৰ লোকেই তেখেতক শ্ৰদ্ধা কৰিছিল।”

তেখেতৰ মৃত্যু হয়, যোৰহাটৰ নিজা ঘৰত,—১৯৫৮ চনৰ আঠ এপ্ৰিল তাৰিখে।

৺ধাতুৰাম ভূঞা ডাঙৰীয়াই বিয়া কৰিছিল,—শিৱসাগৰৰ চাৰিঙৰ ৺বলোৰাম হুৰবাৰ কন্যা শ্ৰীমতী হেমলতাক।

তেখেতসকলৰ চাৰিজন পুতেক ;—৺বৃজীন্দ্ৰনাথ (এঃ জেইলাৰ), শ্ৰীৰবীন্দ্ৰনাথ (নাহৰবাৰী বাগিচাৰ এঃ মেনেজাৰ), শ্ৰীপানীন্দ্ৰনাথ বি-এ, (ষ্টেট ইনফৰ্মেছন অফিচাৰ) শ্ৰীপূৰ্ণেন্দ্ৰনাথ বি-কম (কো-অপাৰেটিভ অফিচাৰ) আৰু দুটি জীয়াৰী—শ্ৰীমতী মাইচেনা আৰু শ্ৰীমতী পদ্মিনী।

ভূঞা ডাঙৰীয়াৰ স্বভাৱ-চৰিত্ৰত তেখেতৰ বন্ধুসকল মুগ্ধ হৈছিল। তেখেত বৰ নিবহ-নিপানী আৰু মিতব্যয়ী লোক আছিল। স্কুলত শিক্ষকৰ কাম কৰি বহুত পইচা পোৱা নাছিল। যি পইচা পাইছিল, তাকেই এনেভাৱে খৰচ কৰিছিল যে, সেই পইচাৰেই, ল'ৰা-ছোৱালীক স্কুল-কলেজত শিক্ষা দিব পাৰিছিল আৰু যোৰহাট নগৰত, মাটি কিনি, ভাত ভাল ধুনীয়া ঘৰ সাজি, নিগাজীকৈ থাকিবলৈ লৈছিল। অৱশ্যে তেখেতৰ অৱসৰ কালছোৱাত পুতেকসকল, কামে-কাজে সোমোৱাত, সহায় হৈছিল।

মুঠতে, এখেত এজন আদৰ্শ গৃহস্থ আছিল।

পৰিশিষ্ট (খ)

এখন হাতে লিখা বুৰঞ্জী

লিখকৰ "বাৰভূঞাৰ চমু বুৰঞ্জী"খন ছপাশালত থাকোতেই, শিৱসাগৰৰ সোণাৰিৰ গীতি কবি শ্ৰীযুত পাৰ্ব্বতীপ্ৰসাদ বৰুৱাদেৱে (বি এ) এই বুৰঞ্জীখনৰ কথা লিখকক জনায়। বৰুৱা দেৱৰ পৰা জনা যায়,—তেখেতৰ দেউতাকে স্বৰ্গীয় ৰাধিকাপ্ৰসাদ বৰুৱা ডাঙৰীয়াই আজি প্ৰায় তিনিকুৰি বছৰৰ আগতে শিৱসাগৰ, যোৰহাট লক্ষীমপুৰ আদি ঠাইত বিচাৰ কৰি, এঘৰত এই বুৰঞ্জীখন পাই আনি, ছপা কৰিবৰ উদ্দেশ্যে তেখেতে বুৰঞ্জীখন নিজ হাতে নকল কৰি থৈছিল।

আচল বুৰঞ্জীখন আৰু তাৰ নকলটো—দুইখনকে পোৱা হৈছে। আচল বুৰঞ্জীখন তুলাপাতত লিখা। সেইখন ফাটি-চিটি জুকলা হৈছে আৰু নকলটোও ফাটি কাগজৰ দাতিবিলাক এৰাই গৈছে। এই বাবে কেইবাটাও পাত হেৰাইছে। ভালেমান ঠাইত পঢ়িবলৈ টান হৈছে, মুঠতে য'ত পাতবিলাক ফাটি এৰাই গ'ল।

লিখকৰ চিনাকি :—

বুৰঞ্জীখনৰ লিখকে, বুৰঞ্জীখনৰ শেহৰ ফালে, নিজক ধোৱা ভূঞাৰ ঘৰৰ কেমাই দত্ত ভূঞা সেনাপতি বৰুৱাৰ ভতিজাক অৰ্থাৎ ভায়েকৰ পুতেক বুলি চিনাকি দিছে। আৰু তেওঁ আৰণধৰা বৰুৱাৰ বিষয় বাব পাইছিল, আন কি, মানে পতা ৰজা যোগেশ্বৰসিংহৰ দিনতো তেওঁ আকৌ আৰণধৰা বৰুৱাৰ বিষয় বাব পাইছিল। আচল বুৰঞ্জীখনৰ ৬ নং পাতত এইদৰে লিখা আছে;—

"× × × ১৭৭৫ শকৰ এক বৈশাগৰ মামুহ বিহুৰ দিনা ম'হ গড়ৰ ঘাটৰ পৰা শ্ৰীশ্ৰীপুৰন্দৰ সিংহ ৰাজা স্বৰ্গদেৱ উঠি আহি যোৰহাট নগৰত ৰাজা হৈ ৰাজ × × × ধৰি থাকিল পাছে মই এমাহ পাঁচ দিনৰ মূৰত × × × × মোক আৰণধৰা বৰুৱা পাতিলে। × × × × বাবে ভূঞাৰ বুৰঞ্জী (পূৰ্ব্বৰ) মৃত ধৰ্ম্মেশ্বৰ দত্ত ভূঞা নামডাঙ্গিয়া ৰাজখোৱাৰ নিৰ্দ্ধাৰণ মতে এই বুৰঞ্জী ক্ৰমাইগতে লিখা গ'ল × × × × ১৫ মাঘ, ইয়াৰ মালিক শ্ৰীমনপুৰ দত্ত ভূঞা আৰণধৰা বৰুৱা × × ×।"

ইয়াৰ পৰা বুজা যায়, এই বুৰঞ্জীখন ১৮৪০ চনৰ আগত বা পাছত লিখা। যি খন পুৰণি বুৰঞ্জী পোৱা হৈছে, সেই খনেই আচল নে আচলখনৰ এইখন নকল, কোৱা টান।

লিখক শ্ৰীমনপুৰ দত্ত ভূঞা আৰণধৰা বৰুৱাই কৈছে, তেওঁবিলাকৰ বংশৰ ধৰ্ম্মেশ্বৰ দত্ত ভূঞা নামডাঙ্গিয়া ৰাজখোৱাৰ ইচ্ছা অনুযায়ী তেওঁ এইখন বাৰভূঞাৰ বুৰঞ্জী লিখিছিল। পুৰণি বুৰঞ্জী চাই লিখিছিলো বুলি কোৱা নাই। গতিকে পৌৰাণিক কথাৰ পৰা শেহলৈকে আন আন প্ৰাচীণ লোকক সুধি লিখিছিল বুলি অনুমান হয়। বুৰঞ্জীখন তেওঁবিলাকৰ নিজৰ ধোৱা

ভূঞাৰ ঘৰৰ কথাকে লিখাটোৱেই ঘাই উদ্দেশ্য আছিল বোধকৰো।

এইখন বুৰঞ্জীত দুই-চাৰিটা আন বুৰঞ্জীত নোপোৱা বা মানুহৰ মুখত নুশুনা কথা আছে। আনবিলাক ঘটনা বুৰঞ্জীত পোৱা আৰু মানুহৰ মুখত শুনা কথা।

পৌৰাণিক কথা আৰু বাৰভূঞা সকলৰ প্ৰথম খণ্ড ইতিহাসৰ উল্লেখ কৰা শকবিলাক দেখা দেখিকৈয়ে ভুল। এই শকবিলাকৰ মতে, স্বৰ্গদেৱ চুকাফা সোমাৰলৈ অহাৰ পাচত হে, বাৰভূঞা উদয় হোৱাৰ কথা বুজায়। অথচ স্বৰ্গদেৱ চুকাফা আহোতে, লহকৰ আদি বাৰ-ভূঞাৰ পুত্ৰ-নাতি সকলে উত্তৰ পাৰে ৰাজত্ব কৰি থকা আহোমৰ দিনত লিখা বুৰঞ্জীতো পোৱা যায়। স্বৰ্গদেৱ সকলৰ বুৰঞ্জীয়েই সঠিক।

গতিকে বুজিব পাৰি, বৃদ্ধ লোকৰ মুখে পুৰণি কথাবিলাক শুনি লিখোতে, লিখকে শক গণনা কৰা ভুল কৰিছিল; অৱশ্যে, স্বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহৰ দিনৰ পৰা লিখা শকবিলাক অলপ ইফাল সিফাল হৈ মিলি অহা পোৱা যায় আৰু শেহত স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্তসিংহ, পুৰন্দৰসিংহ, মানৰ দিন, বৃটিছ অহা আদিৰ শকবিলাক প্ৰায়েই মিলে।

আন কোনো বুৰঞ্জীতে, শান্তানু, সুমন্ত, লহকৰ আদি ভূঞাসকলে নামটোৰ লগত "দত্ত" লিখা পোৱা নাই। লিখকে, বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ নামৰ পাছত 'দত্ত' কথাটো লগাই দিছে। আমি জনাত, কোনো পুৰণি বুৰঞ্জীত, বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ নামৰ পাছত 'দত্ত' কেতিয়াও লিখা নাছিল।

১৮৩৮ চনত, মণিৰাম দেৱান ৰাজকীয় কামত কলিকতালৈ গৈছিল। তাত, 'লাটুবাবু'ৰ ঘৰত থাকোতে, এদিন তাতে গোটখোৱা, বঙালি ভদ্ৰলোক কেইজনমানে তেওঁৰ কুলৰ কথা সোধোতে 'কায়স্থ' বুলি উত্তৰ দিছিল। 'ঘোষ, বসু, দত্ত' আদিৰ কোন ফৈদৰ কায়স্থ বুলি সোধাত, মণিৰামে সেই কেইটা ফৈদৰ এটাৰো নহয় বুলি কোৱাত, তেওঁৰ দেউতাকৰ নাম সেই বঙালিসকলে সুধিলে। দেউতাকৰ নাম "ৰামদত্ত" বোলাত, বঙালিসকলে, ততালিকে মণিৰামক, দেউতাক 'ৰামদত্ত'ৰ 'দত্ত'টো, মণিৰামৰ নামত যোগ কৰি, তেওঁক 'দত্ত-কায়স্থ' বুলি ঘোষণা কৰিলে। কায়স্থৰ (বঙ্গদেশীয় চিন) মণিৰামে নিজৰ নামৰ পাছত 'দত্ত'টো যোগ কৰি লোৱাত, "তেওঁকে দেখি, অসমৰ প্ৰায়বিলাক সম্ভ্ৰান্ত কায়স্থই দত্ত উপাধি ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ল'লে।" ভুলতে হ'লেও লিখকে, বুৰঞ্জী লিখোতে, এইবাবেই, 'দত্ত' শব্দটো ভূঞাৰ নামৰ পাছত লগাই দিলে বুলি, ধৰি ল'ব পাৰি। তাতে, এই বুৰঞ্জীখন লিখা হৈছিল, ১৮৪০ চন মানত।

যেই কি নহওক, এই বুৰঞ্জীখনত থকা ভালেমান কথা, আন বুৰঞ্জীত থকাতকৈ সুকলি।

বুৰঞ্জীখনত থকা কিছুমান কথাৰ ইয়াত আভাস দিয়া হ'ল;—

পৌৰাণিক কথা :—

বুৰঞ্জীখনত পৌৰাণিক কথা উল্লেখ কৰাত পোৱা যায়;— দক্ষ যজ্ঞত শিৱৰ

পূজা নেদেখি, সতীয়ে অপমানত প্ৰাণ ত্যাগ কৰে। শিৱই সতীৰ দেহ কান্ধত লৈ, ঘূৰি ফুৰোতে, এই দেশৰ য'ত য'ত সতীৰ দেহৰ অঙ্গ পৰিলে, সেই সেই ঠাই একোখন পীঠস্থান হ'ল।

“× × × × ও বিদৰ্ভ ও কৌশাম্বিক ও নাটুক ও শোণিত্ব এই চাৰিও ৰাজ্যকে পূৰ্ব্বে দৈত্যেন্দ্ৰ বাণ ৰজাই এই চাৰিকো গোটাই অঙ্গ দেশ নাম দিলে। তেতিয়াৰ পৰা অঙ্গ দেশ নাম খ্যাত হ'ল, পূৰ্ব্বে বৈদুৰ্য্য পৰ্ব্বত, পশ্চিমে দিপাঙ্গ নদী ও দিহিং নদী ও দিহিং নদী উত্তৰে চন্দনগিৰি পৰ্ব্বত দক্ষিণে উত্তৰঙ্গ পৰ্ব্বত এই সীমাৰ ভিতৰখনি দেশৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদৰ উত্তৰ ও দক্ষিণে দুয়ো পাৰে বিদৰ্ভ ৰাজ্য বোলে সেই ৰাজ্যৰে কুণ্ডিল নদীৰ তীৰত সতী গোসানীৰ স্বৰ্ণময় যু× পৰিলত সদিয়া নামে দেৱাল হ'ল ও ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে পূবে দিপাঙ্গ নদী পশ্চিমে ভৰলু নদী উত্তৰে গোমুখী পৰ্ব্বত দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ এই সীমাৰ ভিতৰখনি দেশকে কৌশম্বিক ৰাজ্য বোলে এই ৰাজ্যৰ ভিতৰত হাৰাই নদীৰ তীৰত সতীৰ হস্ত পৰিলত হৰেহি নামে দেৱাল ও সেই ৰাজ্যতে গঙ্গে নদীৰ তীৰত সতীৰ ৰত্নময় স্তন পৰিলত বিশ্বনাসিনী নামে দেৱাল হ'ল ও ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদেৰ দক্ষিণপাৰে পূবে ছিৰাঙ্গ পৰ্ব্বত উত্তৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ দক্ষিণে জৰজৰা পৰ্ব্বত অগ্নিয়ে দিকৰ ঐশানে দিহিঙ্গ নদী নৈসতে হিড়িম পৰ্ব্বত বায়ব্যে দুই মুনি পৰ্ব্বত এই সীমাৰ ভিতৰখনি দেশকে নাটুক ৰাজ্য বোলে সেই ৰাজ্যৰে ভিতৰতে দিক্কৈ পৰ্ব্বতত সতীৰ আঠচুকিয়া সুসম পিঠি পৰিলত চৰাইদেও নামে দেৱাল হ'ল ও ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদেৰ উত্তৰ পাৰে পূবে ভৰলু নদী পশ্চিমে মানস পৰ্ব্বত উত্তৰে হৰসিঙ্গ পৰ্ব্বত দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ ও ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদেৰ দক্ষিণপাৰে পূবে ছিৰাঙ্গ পৰ্ব্বত পশ্চিমে কনপিৃত পৰ্ব্বত উত্তৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ দক্ষিণে ছিপং পৰ্ব্বত এই আঠ সীমাৰ ভিতৰৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ-দক্ষিণ দুয়ো পাৰে শৌণিত্য দেশকে কামৰূপ ৰাজ্য বোলে সেই ৰাজ্যৰ ভিতৰতে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে দুই মুনিৰ কলীয়া পৰ্ব্বতত সতীৰ নাভি পৰিলত নাভিছন নামে দেৱাল হ'ল ও সেই দেৱালৰ পশ্চিমে নীল পৰ্ব্বতত সতীৰ গুপ্ত কামাঙ্গ পৰিলত কামাখ্যা নামে দেৱাল হ'ল ও সেই ৰাজ্যৰ উত্তৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰপাৰে তনয়া পৰ্ব্বতত সতীৰ উৰু পৰিলত হাজো নামে দেৱাল হ'ল ও বিদৰ্ভ ৰাজ্যকে স্বৰ্ণপৃষ্ঠ বোলে ও কৌশাম্বিক ৰাজ্যকে ৰত্নপৃষ্ঠ বোলে ও নাটুক ৰাজ্যকে সৌমাৰপৃষ্ঠ বোলে ও শৌণিত্য ৰাজ্যকে কামপৃষ্ঠ বোলে এই চাৰিও পৃষ্ঠকে অঙ্গদেশ বোলে, এই চাৰিও পৃষ্ঠৰ × × জই ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ ব্ৰহ্মকুণ্ডৰ পৰা আহি সাগৰ সঙ্গমত পৰিছেগৈ এই চাৰিও পৃষ্ঠত সত্য, ত্ৰেতা, দ্বাপৰ তিনিও যুগত অনেক অনেক ৰাজা হৈ গৈছে ও দ্বাপৰৰ শেষ কলি যুগৰ আদিতে দুৰ্য্যোধন মহাৰাজাৰ অধীনে এই চাৰিও × ×ৰ যি সকল ৰাজা হৈ গৈছে সেই সকল ৰাজাৰ নাম স্বৰ্ণ পৃষ্ঠৰ কুণ্ডিল নগৰত ভিষ্মক ও ৰুক্মা × × এই দুজনা ৰাজা হ'ল ও ৰত্ন পৃষ্ঠৰ কৌশাম্বিক নগৰত বিশ্বকেতু ও বৃহকেতু এই দুজনা ৰাজা হ'ল ও সৌমাৰ পৃষ্ঠৰ

নাট্টক অৰ্থাৎ চঙ্গটক নগৰত শিবিৰথ ও সুৰথ এই দুজনা ৰজা হ'ল ও কামপৃষ্ঠৰ কামৰূপ নগৰত নৰকাসুৰ ও ভগদত্ত এই দুজনা ৰজা হ'ল এই সকল ৰজাৰ অধীনে ও চাৰিও পৃষ্ঠৰ অ'নক অনেক কৰতলীয় ৰাজাসকল আছিল ও এই চাৰিও পৃষ্ঠৰ সকলো ৰাজা সকলৰ উপৰি ৰাধাসুত কৰ্ণক দুৰ্য্যোধন মহাৰজাই অঙ্গপতি নাম দি ৰাজা পাতিলে। × × ×

× × × পাণ্ডৱে সহিতে মহাভাৰত যুদ্ধ কৰি একাদশ অক্ষৌহিণী 'সনা ও এক লক্ষ ৰাজা সকল সহিতে স্বৰ্গী হ'লত তেওঁৰ বংশৰে যুধিষ্ঠিৰ মহাৰজাই একা ভাৰতবৰ্ষত ৰাজা হৈ × × × বাৰ বছৰ ভোগ কৰি স্বৰ্গী হ'লত তেওঁৰ নাতি সকলে ভাৰতবৰ্ষক ভাগ কৰি লৈ ৰাজা হৈ চৈধ্য শ বছৰ ভোগ কৰি স্বৰ্গী হ'লত যদু বংশৰ বংশে বাৰে শ নও বছৰ ভোগ কৰি স্বৰ্গী হ'লত নন্দ ৰজাৰ বংশে পাঁচ শ একুৰি তেৰে বছৰ ভোগ কৰি স্বৰ্গী হ'লত তেতিয়াৰ পৰা ভাৰতবৰ্ষ ভাগ কৰি ভোগ কৰা ৰাজা নাইকিয়া হ'ল × × ×।"

+ + + + + +

আৰিমত্ত : "+ + + চাৰিও পৃষ্ঠৰ ৰাজা হৈ বাৰ শ ত্ৰেসত্তৰ শকৰ কাৰ্ত্তিক মাসত (?) দৈৱাৎ আৰিমত্ত মহাৰাজাই দুই মুণি পৰ্ব্বতৰ ওচৰত গেৰুৱা নদীৰ মুখৰ যি খিনি ঠাইতে তেওঁৰ নিজৰ পিতৃ মইমত্ত (মায়ামত্ত) মহাৰাজাৰ মূৰটো কাটি মাটিত পেলালে সেই ঠাইখনিক আৰিকাটিৰ মুখ বুলি নাম জলিল আৰু সেই গেৰুৱা নদী খনিৰ নাম লুপ্ত হৈ কলঙ্ক হেতু কলঙ্গ নামে নদীৰ নাম প্ৰখ্যাত হ'ল + + + + "।

লিখকে "১২৭৩ শকত" (?) আৰিমত্তই পিতৃ হত্যা কৰি ৰাজত্ব কৰাৰ কথা কৈছে। লিখকে হিচাপ কৰা শকটো ভুল হৈছে। কিয়নো, স্বৰ্গদেৱ চুকাফা ১২২৯ খ্ৰীঃঅত সৌমাৰলৈ আহি, উত্তৰ পাৰে লহকৰ ভূঞা আদি বাৰভূঞাৰ পো নাতি বিলাকক ৰাজত্ব কৰি থকা পাইছিলহি, সেই হিচাপত, আৰিমত্ত ৰজাৰ পাছত সমুদ্ৰ (বাৰভূঞাৰ উপৰি পুৰুষ) মন্ত্ৰী, ৰজা হোৱাৰ হিচাপ কৰিলে, আৰিমত্তই ৰাজত্ব কৰাৰ সময় দশম শতিকাৰ শেষ কিম্বা একাদশ শতিকাৰ আদি হ'ব,—(বাৰভূঞাৰ চমু বুৰঞ্জী—১১ পৃষ্ঠা।)"

হাতে লিখা এই বুৰঞ্জীখনত 'এটা কথা চকুত পৰিছে যে মহাৰাজা যুধিষ্ঠিৰৰ ৰাজত্বৰ পৰা অৰ্থাৎ কলিযুগৰ আৰম্ভৰ পৰা ভাৰতবৰ্ষত (তথা কামৰূপতে) ৰাজত্ব কৰ ৰজা সকলৰ শাসন কালৰ এটা চমু হিচাপ দেখুৱাইছে অৱশ্যে, কলি যুগৰ বয়সৰ লগত এই হিচাপটো মিলাবলৈ টান। যেই কি নহওক, লিখকে যদি কলি যুগৰ বয়স কিবা প্ৰকাৰে হিচাপ কৰি, আৰিমত্ত ৰজাৰ ৰাজত্বৰ কালৰ এই শকটো দিছে, তেতিয়া ক'ব লাগিব, লিখকৰ শক গণনা ভুল হৈছে। স্বৰ্গদেৱ সকলৰ বুৰঞ্জীৰ শকৰ লগত, বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ ঘটনা বিলাক মিলালে লিখকৰ শকটো কোনোমতেই নিমিলে। এই দৰেই আৰিমত্ত ৰজাৰ ৰাজত্বৰ পাছত দিয়া শক কেইটাও ভুল বুলি ক'ব পাৰি।

দেৱীধৰ :—

হাতে লিখা বুৰঞ্জীখনৰ দ্বিতীয় খণ্ডত চাৰিও পৃষ্ঠৰ ৰজা হৈ হৈ প্ৰতাপপুৰ নগৰত ৰাজত্ব কৰিছিল বুলি দেৱীধৰ দত্ত ভূঞা, কামদত্ত ভূঞা, সোমদত্ত ভূঞা মহিদত্ত ভূঞাৰ নাম দিছে। আন বিলাক বুৰঞ্জীত সমুদ্ৰৰ আগত বাৰভূঞাৰ উপৰিপুৰুষ ৰাজত্ব কৰাৰ কথা পোৱা নাই। জীতাৰি বংশৰ ৰজা সকলৰ মায়ামত্ত, আৰিমত্ত আদি ৰজাৰ দিনলৈকে সমুদ্ৰৰ উপৰিপুৰুষ সকলে পুৰুষানুক্ৰমে মন্ত্ৰী হৈ অহা হে জনা যায়। মন্ত্ৰী সকলক যদি কোনো একোখণ্ড ঠাই শাসন কৰিবলৈ দিছিল সি বেলেগ কথা। এখেত সকলক "ভূঞা" আখ্যা লিখকে দিছে। জনা যায়, আৰিমত্তৰ পাচত, সমুদ্ৰই ৰাজ্য লৈ, বিশ্বনাথত ৰাজধানী পাতিলে, তেতিয়াহে সমুদ্ৰই "ভূঞা" আখ্যা পাইছিল।

মহিদত্ত :—

বুৰঞ্জীখনৰ এঠাইত পোৱা যায়: "তেওঁৰ (সোমদত্তৰ) ভ্ৰাতৃ মহিদত্ত ভূঞা (১৩২০ শকত?) প্ৰতাপপুৰ নগৰতে চাৰিও পৃষ্ঠৰ ৰজা হৈ তাতে এবছৰ থাকি তাৰ পৰা গৈ কাম পৃষ্ঠৰ শিঙ্গৰি পৰ্ব্বতৰ × × × দিপতা নদীৰ কোষত শ্ৰীপুৰ নামে নগৰ কৰি সেই নগৰতে পাঁচ বছৰ তাৰে পৰা গৈ সৌমাৰ পৃষ্ঠৰ চকৰাই নদীৰ কোষত (১৩২৬ শকত?) মথুৰাপুৰ নামে নগৰ কৰি থাকোতে আদ্যা শক্তিয়ে গোসানীয়ে অতি বৃদ্ধ জস্ত্ৰি ৰূপ ধৰি মহিদত্ত ভূঞা ৰজাক ৰাত্ৰি স্বপ্ন দেখাই কলে বোলে মই গোসানী মোৰ বাক্যত হে তোৰ পিতৃ পিতামহ সকল ৰজা হৈ গৈছে × ×।"

১৩২৬ শকত (১৪০৪ চন) স্বৰ্গদেৱ চুডাংফা (বামুণী কোৱঁৰ) সৌমাৰৰ সিংহাসনত আছিল। তেতিয়া কেনেকৈ মহিদত্ত ভূঞাই মথুৰাপুৰত ৰাজত্ব কৰিব পাৰিছিল? অৱশ্যে, জনা যায়, বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলক স্বৰ্গদেৱে ধৰি আনি সেই ঠাইত বসতি কৰিবলৈ দিওঁতে সেই বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলে সেই ঠাইৰ নাম "মথুৰাপুৰ" দি লৈছিল। তাত বসতি কৰা ভূঞাৰ সন্ততি সকলৰ মূৰত ডাঙৰ পাগ দেখি, সেই পাগ বা পাগুৰিক মানুহে "মথুৰাপুৰীয়া পাগুৰি" বুলিছিল। গতিকে, (১৩২৬ শকত?) ভূঞাৰ সন্ততিয়ে মথুৰাপুৰত ৰাজত্ব কৰাৰ কথা অসম্ভৱ।

মনোহৰ :—

বুৰঞ্জীখনত এটা কথা চকুত পৰিছে,—সমুদ্ৰৰ পুত্ৰ মনোহৰক (মনুহৰ) মহিদত্ত ভূঞাৰ পুত্ৰ বুলিছে ; যেনে—মহিদত্ত ভূঞা ৰজা স্বৰ্গী হলত তেওঁৰ পুত্ৰ মনুহৰ দত্ত ভূঞা × × × চাৰিও পৃষ্ঠৰ ৰজা হৈ সেই ত্ৰিকুনি নগৰতে ৬ (বছৰ থাকি × ×।)" বুৰঞ্জী মতে মনোহৰৰ পিতৃ—সমুদ্ৰ। সমুদ্ৰৰ আন এটা নাম "মহিদত্ত" আছিল যদি, তেতিয়া হ'লে, স্বৰ্গদেৱ চুকাফা সৌমাৰলৈ অহাৰ প্ৰায় দুই শতিকাৰ আগত, সমুদ্ৰই উত্তৰ পাৰে (বিশ্বনাথ) ৰাজত্ব কৰোতে, কোনো সময়ত দক্ষিণ পাৰে বৰাহীক দমণ কৰি চকৰাই নদীৰ কোষত মথুৰাপুৰ নাম দি, সেই ঠাইত বাহৰ কৰি বোধকৰো আছিলহি। সেই ঠাইত স্বৰ্গদেৱে বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলক ধৰি আনি বহুৱাওতে, তেওঁবিলাকে পুৰণি মথুৰাপুৰক আকৌ হয়তো

মথুৰাপুৰ নামেৰে প্ৰখ্যাত কৰিলে। সমুদ্ৰই চকৰাইৰ কোনত ৰাজত্ব কৰাৰ কথা, আন বুৰঞ্জীত এতিয়ালৈকে পোৱা নাই।

আন বিলাক বুৰঞ্জীত সমুদ্ৰৰ ওপৰৰ পুৰুষ পোৱা নাই। এইখন বুৰঞ্জীত লিখা মহিদত্ত যদি সমুদ্ৰৰ আন এটা নাম হয়; তেন্তে সমুদ্ৰৰ ওপৰত এই কেইটা পুৰুষ মহিদত্তৰ ককায়েক সোমদত্ত আৰু তেওঁবিলাকৰ পিতৃ কামদত্ত আৰু কামদত্তৰ পিতৃ দেবীধৰ দত্তক ধৰিব পাৰি। কিন্তু, বুৰঞ্জীখনত দেবীধৰৰ বাহিৰে গুৰিৰ পৰিচয় দিয়া নাই। কিন্তু এওঁবিলাকক ক্ষত্ৰিয়ৰ সন্তান বুলি কৈছে। বুৰঞ্জীখনৰ এঠাইত লিখা আছে যে,

লক্ষিমী কুৰৰী : "× × লক্ষ্মী আয়ে × × × আগম আৰু নিগম এই দুজন পুৰুহিত সহিতে পুত্ৰ দুজনাক লৈ পিছলা নদিৰ পৰা প্ৰতাপপুৰ নগৰলৈ গৈ দ্বাদশ দিনৰ ভিতৰতে ক্ষেত্ৰিয়ৰ বিধিমতে জাতকৰ্ম্ম আদি ও মন্ত্ৰ দীক্ষা অন্ত কৰি পুত্ৰ দুজনাৰ দশকৰ্ম্ম কৰি সেই প্ৰতাপপুৰ নগৰতে সোণৰ তিনিচুকীয়া সিংহাসনত শান্তাম্বু দত্ত ভূঞাক তুলি ঐ (১৩০৯ ? শকত) ৰত্নপুৰ দেশত ৰজা পাতিলে ও সমুদ্ৰদত্ত ভূঞাক যুৱৰজা পাতিলে। সেই প্ৰতাপপুৰ নগৰতে ১ এক বছৰ থাকি লক্ষ্মী আইয়ে পুত্ৰ দুজনাক ও পুৰুহিত দুজনাক ও পাত্ৰ-মন্ত্ৰী সকলক ও সেই নগৰৰ ৰাজ-সিংহাসনকে আদি কৰি সকলো সম্পত্তি লৈ সেই নগৰ এৰি তাৰপৰা উজাই গৈ ৰত্নপৃষ্ঠৰ মধ্যম ঠাই সোমদিৰি নদীৰ কোশত লক্ষ্মী আইৰ নামেৰেই লক্ষ্মীপুৰ নামে নগৰ কৰি, লক্ষ্মী আইয়ে পুত্ৰ দুজনা সহিতে ৰত্নপৃষ্ঠত ৰাজত্ব কৰি আছিল × × × ।"

এইখিনিতে ক'ব পাৰি, কোনো কোনো লোকে ভোগপীঠক (নগাঁও) ৰত্নপীঠ কয়, আৰু কোনো কোনো লোকে কমতাৰ পৰা বৰ্ত্তমান কামৰূপৰ পচিমৰ এছোৱালৈকে ৰত্নপীঠ বুলিও কয়। লক্ষীমপুৰলৈকে উত্তৰ পাৰে কোনো কোনোৱে স্বৰ্ণপীঠ বুলি কয়।

লক্ষীমপুৰ : সাধাৰণতে শুনা যায়, বিশ্বনাথৰ পৰা লখিমী কুৰৰীৱে ৰাজধানী উজনিৰ ৰঙ্গ-গ্ৰামলৈ নিয়ে, পাচত পুতেক শান্তাম্বু আৰু সমুদ্ৰই মাতৃৰ নামত, সেই ৰাজধানীৰ নাম "লক্ষীমপুৰ" দিয়ে।

ধীৰ নাৰায়ণ : বুৰঞ্জীখনত, চুটিয়াৰ ৰজা ধীৰ নাৰায়ণক সমুদ্ৰৰ লগত মিত্ৰতাৰে "সখি" বন্ধোৱাইছে। বুৰঞ্জীত পোৱা যায়, চুটিয়া ৰজা নীতিপালৰ সেনাপতি জনৰ নাম ধীৰ নাৰায়ণ আছিল। ১৫০০ চনত, স্বৰ্গদেৱ স্বৰ্গনাৰায়ণৰ (চুহুম্মুং) দিনত, চুটিয়া ৰজা আহোমৰ লগত সমূলে পৰাজয় হয়। গতিকে, সমুদ্ৰৰ লগত "সখি" হোৱা চুটিয়া ৰজা জন স্বৰ্গদেৱ চুকাফাৰ প্ৰায় এশ বছৰৰ আগৰ হ'ব, আৰু তেতিয়াই, আৰৰৰ পৰা হাতী আনি দিবলৈ, চুটিয়া ৰজাই সোণৰ তিনিচুকীয়া সিংহাসন লৈ যোৱাৰ সম্ভাৱনা। সেনাপতি ধীৰ নাৰায়ণৰ দিনত নহয়। বুৰঞ্জীখনত আৰু এটা কথা আছে, সেইটো বিশ্বাসযোগ্য নহয়। "× ×

× × × আৰু সৌমাৰ পৃষ্ঠৰ অসমৰ চুকাকফা বা চুকক্ফা অসম ৰজা × × × এই সাত জনা ৰজা ভূঞা ৰজাৰ (শান্তনুৰ) কৰতলীয়া ৰজা আছিল;” কিয়নো স্বৰ্গদেৱসকল কাহানিও কেতিয়াও কৰতলীয়া ৰজা হোৱা নাছিল, যদিও অসমৰ স্বাধীনতা যোৱাৰ সময়ত স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰ সিংহ, অলপ দিন বৃটিছৰ কৰতলীয়া হৈ আছিল।

চুফাকফা :

১৪২২ চনত চুফাকফা বা চুকক্ফা সিংহাসনত উঠে, তেতিয়া শান্তনুৰ আজু নাতি পৰিনাতি সকলেহে উত্তৰ পাৰে আৰু ভোগপুৰত (নগাঁও) শাসন কৰি আছিল। শান্তনুৱে যদি আনবিলাক পৃষ্ঠৰ ৰজাক কৰতলীয়া কৰিছিল, তেন্তে স্বৰ্গদেৱ চুকাফা সৌমাৰলৈ অহাৰ প্ৰায় এশ বছৰৰ আগত, উত্তৰ পাৰে ৰাজত্ব কৰোতেহে।

চেনেহী আৰু চিকুনী
আৰু
বিচিত্ৰী আৰু তৰুণী

“× × তেতিয়াৰ পৰা চুটিয়া ৰাজাৰে ও ভূঞা ৰাজাৰে প্ৰধান মিত্ৰ হ'ল, শান্তনু ৰাজাৰ ও সুমন্ত যুৱৰাজৰ ১২ বছৰ বয়স হোৱাত লক্ষ্মী আইয়ে শান্তনু ৰাজালৈ চেনেহী ও চিকুনী এই দুজনা কন্যা ও সুমন্ত যুৱৰাজলৈ বিচিত্ৰী ও তৰুণী এই দুজনা কন্যা, এই চাৰিজনা কন্যা দুই জন পুত্ৰলৈ বিবাহ কৰাই আনি দি, লক্ষ্মীআই পিছলা নদীয়ে উজাই গৈ মাঘী সপ্তমীৰ দিনা মাঘন্না (মাঘনোৱা) সৰোবৰত স্নান কৰি কুণ্ডলী শিলাত বহি, সূৰ্য্য মন্ত্ৰ স্মৰণ কৰি লক্ষ্মী আই (১৩৭২ শকত ?) লোকান্তৰ হ'লত × × ×।”

ইয়াত আন ঠাইত নোপোৱা,- শান্তনুৱে “চেনেহী আৰু চিকুণীক” বিয়া কৰোৱা আৰু সুমন্ত বা স্যমন্তই “বিচিত্ৰী আৰু তৰুণীক” বিয়া কৰোৱা পোৱা গৈছে। আৰু প্ৰত্যেক গৰাকী ৰাণীৰে দুজনকৈ পুত্ৰ জন্ম হৈছিল বুলি কৈছে। কিন্তু বিয়া কৰাওঁতে তেওঁবিলাকৰ বয়স বাৰ বছৰ শুদ্ধ নহয়। তেওঁবিলাকে বিয়া কৰোৱাৰ পাচতে লক্ষ্মী কুৱঁৰী স্বৰ্গী হোৱা নাই। বহুত দিনৰ পাচত ৮৫ বছৰ বয়সত হে লক্ষ্মী কুৱঁৰী স্বৰ্গী হৈছে। তেতিয়া শান্তনু আৰু স্যমন্তৰ বয়স আদহীয়া। লক্ষ্মী কুৱঁৰীয়ে মাঘনোৱা সৰোবৰত ধ্যানত বহি প্ৰাণ ত্যাগ কৰা কথাটোও এইখন বুৰঞ্জীত পোৱা হৈছে।

লিখকে বুৰঞ্জীৰ এঠাইত লিখিছে—দশভুজা দুৰ্গা পূজাৰ কথাত শান্তনু আৰু সুমন্ত বা স্যমন্তৰ বিৰোধ হোৱাত, স্যমন্তই ৰামপুৰলৈ (নগাও) সপৰিয়ালে গুচি যায়। কিন্তু, জনা যায়, লক্ষ্মী কুৱঁৰী জীৱিত থাকোতেই মাতৃ লক্ষ্মী কুৱঁৰীয়ে ৰাৰভূঞা ৰাজ্যৰ উত্তৰ খণ্ডত লক্ষ্মীপুৰত শান্তনুক ৰাজ্য দিয়ে আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দাক্ষণে ৰামপুৰত সুমন্ত বা স্যমন্তক ৰাজ্য দিয়ে।

ৰাৰপুৰ বা ৰাৰখণ্ড

বুৰঞ্জীখনৰ এঠাইত আছে, শান্তনুৱে ভাৰ্য্যা দুগৰাকী সহ কাশী ক্ষেত্ৰলৈ যোৱাৰ আগতে ৰাৰজন পুতেকক - ৰাৰপুৰত অৰ্থাৎ ৰাৰখণ্ডত শাসন কৰিবলৈ ভগাই দিছিল। সেই ৰাৰপুৰ হৈছে;—“হেঙ্গুলপুৰ নগৰত লহকৰ দত্ত ভূঞা ৰাজা ও ধলপুৰ নগৰত কাশিদত্ত ভূঞা ৰাজা, ও হাবুদ্দপুৰ নগৰত পদ্ম দত্ত ভূঞা ৰাজা ও গোপালপুৰ নগৰত ৰাই দত্ত

ভূঞা ৰাজা ও গালপুৰ নগৰত শলাগ দত্ত ভূঞা ৰাজা ও ৰত্নপুৰ নগৰত হুকা (শুক) দত্ত ভূঞা ৰাজা ও লক্ষ্মীমপুৰ নগৰত টেটোন দত্ত ভূঞা ৰাজা ও নাৰেঙ্গপুৰ নগৰত ধোৱা দত্ত ভূঞা ৰাজা ও গহপুৰ নগৰত উজিৰ দত্ত ভূঞা ৰাজা, ও কলঙ্গপুৰ নগৰত সাৰোল দত্ত ভূঞা ৰাজা, ও প্ৰতাপপুৰ নগৰত ৰমাই দত্ত ভূঞা ৰাজা ও বিহিমপুৰ নগৰত তমাই দত্ত ভূঞা ৰাজা এই বাৰেপুৰ নগৰ বাৰেখনত এই বাৰেভূঞা বাৰেজন ৰাজা হৈ বাৰে মাসত বাৰেজনা ৰাজা লক্ষীমপুৰ নগৰলৈ আহি জন্ত্ৰী দেবী গোসানী ও তাম্ৰাক্ষৰী শাস্ত্ৰত পূজা-সেৱা কৰি যায়। আপোন আপোন দেশৰ ভিতৰত যি যি দেৱালত গোসাই ও গোসানী আছিল সেই সেই দেৱালত বাৰেও মাসত পূজা-সেৱা কৰাই থাকে × × × × ×

৺জন্ত্ৰীদেবী বুঢ়ী গোসানী :

বাৰ ভূঞাৰ (সন্ততিৰ) ৰণ :

১৪২১ শকৰ ? পৰা ৺জন্ত্ৰীদেৱী বুঢ়ি গোসানীৰ তাম্ৰাক্ষৰী কল্পক শাস্ত্ৰৰ এই দুজনা ইষ্ট দেৱৰ সেৱা-পূজা কৰিবলৈ অৱহেলা কৰি ১৪২০ৰ ? বাৰেওজনা ভূঞা ৰজাই এই দুজনা ইষ্ট দেৱতা × × সমূলি পূজা-সেৱা কৰিবলৈ এৰিলত দুয়ো জনা ইষ্ট দেৱতা বাৰেভূঞা ৰাজা সকলৈ ক্ৰোধাবিষ্ট হৈ ১৪২৬ শকত (?) ৺জন্ত্ৰীদেবী গোসানীয়ে অসমৰ স্বৰ্গনাৰায়ণ দিহিঙ্গীয়া ৰাজাক স্বপ্ন দেখুৱাই বাৰেভূঞা ৰাজা সকলৰ সঙ্কেত সন্ধি তাৰত কথা ক'লত আসম ৰাজাই × × × × ১৪২৭ শকত ? গোসানীৰ বাক্যেৰে ৰণ কৰি চুটিয়া ও মৰাণ ও বৰাহি ও কচাৰি ও জয়ন্তা ও কোচানৰ এই ছয়জনা ৰজাক জিনি কৰতলীয়া কৰি লৈ ও বাৰেভূঞা ৰাজা বাৰে জনাৰে ৰণ কৰিবলৈ যোৱাত বাৰেভূঞা ৰাজাসকল ৰত্নপুৰতে বাৰেওজনা গোটখাই বহু সৈন্য লৈ ৰণ কৰিবলৈ আহি গোসানীৰ ক্ৰোধত পূৰ্ব্বে সূৰ্য্য দেৱতাই দিয়া ৰৰ পাহৰি ৰত্নপৃষ্ঠ দেশ এৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ পাৰ হৈ সৌমাৰ পৃষ্ঠলৈ গৈ দিখৌ নদীৰ মুখতে আছাম ৰাজাই সৈতে ১৪২৭ শকৰ ? চৈত্ৰ মাসৰ পোন্ধৰে দিন ৰণ কৰাতে বাৰেভূঞা ৰাজা সকলক আসাম ৰাজাই ৰণত জিকি ধৰি আনি সৌমাৰ পৃষ্ঠৰ চৰগুৱা নগৰত থৈ আসাম ৰাজাৰ কৰতলীয়া ৰাজা থাকিবলৈ ক'লত বাৰেভূঞা ৰাজাসকলে আসাম ৰাজাক অনেক অনেক নিন্দা কৰিলত বাৰেভূঞা ৰাজা সকলক ৰাজা ভাজি ১৪২৮ শকৰ ? এক বৈশাখৰ পৰা × × × × চাৰিও পৃষ্ঠত আসামৰ ইন্দ্ৰবংশী স্বৰ্গনাৰায়ণ ৰাজা স্বাধীন ৰাজা হৈ × ×· × ।

এই ৰণখন বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলৰ লগত হে, স্বৰ্গদেৱে কৰিছিল। আচল বাৰভূঞা সকলৰ লগত নহয়।

এইখন বুৰঞ্জীত লহকৰ আদি বাৰভূঞাই আৰু সন্ততিসকলে শাসন কৰা বাৰপুৰ বা খণ্ডৰ নাম দিয়া আছে। আন পুথি বা বুৰঞ্জীত, এই নামবিলাক চকুত পৰা নাছিল। পূজা-সেৱাৰ কথা (বুৰঞ্জীখনৰ ২৪ পৃষ্ঠাত) অলপ লিখা হৈছে।

এটা কথা কোৱা উচিৎ, এই দেশত ভুৰি ধৰি বংশ পৰিয়ালক সাধাৰণতে চিনাকি

দিয়া হয়; সেই অনুসৰি লহকৰ আদি বাৰভূঞাৰ সন্ততি সকলকো সাধাৰণতে “বাৰভূঞা” বুলি আন কি আজিও উল্লেখ কৰে। যেনে ফুকনৰ ঘৰৰ ফুকন, বুঢ়াগোহাঁই ঘৰৰ বুঢ়াগোহাঁই, বৰগোহাঁই ঘৰৰ বৰগোহাঁই ইত্যাদি।

সম্ভৱ লিখকে, বাৰভূঞাৰ সন্ততিবিলাকক বুৰঞ্জীখনত বাৰভূঞাৰ সন্ততি নুবুলি, অকল “বাৰভূঞা” বুলি সকলো ঘটনাতে উল্লেখ কৰিছে। লিখকে লিখা কথাবিলাক বুৰঞ্জীমূলক। কেৱল স্বৰ্গদেৱ সকলৰ নাম বিলাক শকবিলাকৰ সৈতে কোনো কোনো ঠাইত অমিল হৈছে। শকবিলাক লিখা যে ভুল হৈছে,—এইটো আগতে কোৱা হৈছে।

তাম্ৰেশ্বৰী গোসানী : “+ + + আসম ৰাজাই চাই ক'লে বোলে একো কৰ্ম্ম নকৰে মোকো সেৱা নকৰে এই কাৰণে বাৰেভূঞাহঁতক সদিয়াৰ তাম্ৰেশ্বৰী গোসানীৰ আগত কাটি বলি দিয়ক নি বুলি আজ্ঞা কৰি দূতৰ হাতত দি শদিয়ালৈ পঠাই দিলত দূতে নি ভূঞা ৰাজা সকলক গোসানীৰ মণ্ডপত থৈ, গোসানীৰ দৌলৰ ঠাকুৰহঁত সহিতে সমালোচনা কৰি কাইলৈ কাটি বলি দিম বুলি সেই ৰাত্ৰি ব্ৰত কৰাই থোৱাতে বাৰভূঞা ৰাজা সকলে একান্ত মনে ইষ্টদেৱতা ভগৱতীৰ আগামি তন্ত্ৰোক্তমতে বীজ মন্ত্ৰ স্মৰণ কৰি অনেক প্ৰকাৰে তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে। × × × সেই ৰাতিয়েই আসম ৰাজাৰ দূতসকলক স্বপ্ন দেখাই ক'লে বোলে এই বাৰেভূঞা ৰাজাসকল মোৰ পুত্ৰ হয় মোক পূজিবলৈ অৱহেলা কৰিলত হে ইহঁতৰ এনে অৱস্থা হৈছে তত্ৰাচ মই ইহঁতক কেতিয়াও বলি নলও তইঁতে আসম ৰাজাৰ আগত মোৰ কথা কবিগৈ × × × বাৰভূঞাহঁত ৰাজা জ অক্ষৰৰ আকাৰটো × × × ৰাজ নাম নুগুছাই সেই নামেই বাৰোকে বাৰে খন বিষয় দি ভালৰূপে ৰাখিব আজিৰে পৰা আসাম ৰাজাই ইহঁতে সৈতে একো বিবাদ ও হিংসা-খিয়াল নকৰিব, মোৰ কথা নুশুনি যদি কৰে অসম ৰাজাই বিষম পাব × × ×।”

—বাৰভূঞাৰ নাতি-পৰিনাতিসকলকে ইয়াত “বাৰভূঞা” বোলা হৈছে। বুৰঞ্জীখনৰ শব্দৰ আখৰ য'ত কাটি গৈছে, তাত এই ‘×’ টো দিয়া হৈছে

বুৰঞ্জীখনত লিখা, গোসানীৰ ভক্তিত, বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকল আৰু স্বৰ্গদেৱসকল একান্ত মনে আসক্ত থকা আন আন পুথি আৰু বুৰঞ্জীটো পোৱা যায়। আন ঠাইত অকল ‘গোসানী’ বুলি পোৱা যায়। ইয়াত “৺যন্ত্ৰী বুঢ়ী গোসানী” বুলি লিখিছে। কিন্তু, “বুঢ়ী গোসানীৰ মূৰ্ত্তি আৰু যোনি—জয়ন্তেশ্বৰী”ৰ কথা স্বৰ্গদেৱ ৰুদ্ৰসিংহৰ দিনত জয়ন্তীয়াৰ পৰা অনা বুলি জনা যায়। বৰ্ত্তমাণ “বুঢ়ী গোসানীৰ” দেৱালয় যোৰহাটত আছে। লিখকে তাহানি বাৰভূঞাসকলে · পূজা কৰা “গোসানী”ৰ নাম “বুঢ়ী গোসানী” দিছে। আন বুৰঞ্জীত “কেচাইখাতি, কল্যানী, ভৈৰবী, চণ্ডী আদি পোৱা যায়।

ৰাজখোৱা : " + + + + আসম ৰজাই গোসানীলৈ ভয় কৰি গোসানীৰ আজ্ঞা মতেই বাৰেভূঞা ৰজাসকলক অনেক আশ্বাস কৰি ৰাজ নাম ৰাখি জ অক্ষৰৰ আকাৰ গুচাই বাৰেওজন ভূঞা ৰজাক বাৰে ৰাজখোৱা বিষয় দি ৰজাৰ সভাত ৰাখিলে, পানীদিহিঙ্গীয়া ৰাজখোৱা ও, ভকুৰা দিহিঙ্গীয়া ৰাজখোৱা, ও দক্ষিণ শলগুৰীয়া ৰাজখোৱা + + ইত্যাদি।"

জনা যায় বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ লগত মিত্ৰ হৈ সন্ধি কৰি, বাৰজন ঘাই সন্ততিক ৰাজ-চ'ৰাত বাৰ ৰাজখোৱাৰ বিষয় বাব দি, স্বৰ্গদেৱে তেওঁবিলাকক উত্তৰ পাৰে নিজ নিজ ঠাইত শাসন কৰিবলৈ পঠিয়ালে। আৱশ্যক মতে, স্বৰ্গদেৱে মাতিলে, ৰাজ-চৰালৈ আহি সভাষদ স্বৰূপে ৰাজখোৱাৰ আসন লৈ বহিছিলহি। চহৰ দিয়াৰ কথা জনা নেযায়। অৱশ্যে. পাছত বাৰভূঞাৰ সন্ততিৰ ঠাইত, উচ্চ বংশৰ আহোমৰ সন্ততিক ৰাজখোৱাৰ বিষয় দিওতে, তেওঁবিলাকক চহৰ দিছিল।

+ + + + ও চুটিয়া ৰজাক মাৰি চুটিয়া ৰজাৰ ৰণচণ্ডী নামে গোসানীক আসম ৰজাই আনি থৈছিল, সেইজনা গোসানীকে, যন্ত্ৰী গোসানীৰ সলনি, ৰজাই বাৰেভূঞা সকলক দিলে × × ।"

—বুৰঞ্জীখনত পোৱা যায় প্ৰথমতে বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে ডৰিকা নৈৰ দাতিতে, দেৱাল সাজি তাতে গোসানীক স্থাপিত কৰিব খুজিছিল; পাছে মন্ত্ৰীসকলে আপত্তি কৰাত, ৰজাৰ নিৰ্দ্দেশত দিখৌমুখত সেইজনা গোসানীক স্থাপন কৰিলেগৈ।

কাথপৰা : "ডৰিকা নদীৰ কোষত কায়স্থ বাৰেভূঞাসকলে যিখিনি ঠাইত থাকি পুখুৰী খনাই দেৱাল পাতিবলৈ ধৰি এৰি গ'লত সেইখনি ঠাইৰ কায়স্থপাৰ বুলি নাম জলিল, পাছলৈ তাকে কাথপৰা বুলিলে। + + + + পিছে চুহুমুঙ্গ দিহিঙ্গীয়া আসম ৰজাই ১৪৩৫ শকত (?) দিহিঙ্গ নদীৰ কোষত বৰচৰগুৱা নগৰ এৰি দিছাঙ্গ নদীৰ কোষত বকতাত বোকা নামে নগৰ কৰি তালৈ গ'লত, বাৰেভূঞা ৰাজখোৱাসকলে আসাম ৰজাক জনালে বোলে আমাৰ উপৰি মাতামহ মহিদত্তঁ (?) ভূঞা ৰজাই ১৩২৬ (?) শকত ছকৰাই নদীৰ কোষত কৰোৱা মথুৰাপুৰ নামে নগৰ আছে সেই নগৰতে আমাক থাকিবলৈ আজ্ঞা দিলে আমি তাতে থাকিব পাৰো, এই বুলি ৰজাত জনালত দিহিঙ্গীয়া ৰজাই মথুৰাপুৰ নগৰৰ নগৰ নাম গুছাই কেৱল মথুৰাপুৰ নাম দি, তাত বাৰভূঞা ৰাজখোৱা বাৰেজনাক থাকিবলৈ আজ্ঞা দি × × ×।"

মথুৰাপুৰ : জনা যায়, স্বৰ্গদেৱে বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক উত্তৰ পাৰে লক্ষ্মীমপুৰত ৰণত হকৰাই ধৰি আনি মথুৰাপুৰ আদি ঠাইত বহুৱাইছিল হি। সেই ঠাইত থকা ভূঞাৰ সন্ততিসকলে সেই ঠাইৰ নাম মথুৰাপুৰ দিছিল,—হয়তো পুৰণি ইতিহাস সুঁৱৰি। পাছত,

ভোগপুৰৰ সৰু-বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলকো মথুৰাপুৰ, পেঙেৰা আদি ঠাইত বহুৱাইছিল হি।

স্যমন্তৰ কৈদৰ সৰু-বাৰভূঞা :

বৰ্ত্তমান পেঙেৰাৰ ভূঞাহাটত থকা ভূঞাসকলক স্যমন্তৰ কৈদৰ সৰু-বাৰভূঞা সকলৰ সন্ততি বুলি তাহানি, কোনোৱে কোনোৱে কৈছিল। আৰু গোলাঘাটৰ স্বৰ্গীয় ৰায় বাহাদুৰ যাদৱচন্দ্ৰ বৰুৱাইও স্যমন্ত বা সুমন্তৰ কৈদৰ বুলি কৈছিল "তেখেতৰ জীৱনী"ত শ্ৰীযুত বেনুধৰ শৰ্ম্মাদেৱে লিখিছিল।

মথুৰাপুৰত থকা ভূঞাৰ সন্ততিসকলক স্বৰ্গদেৱসকলে খাট-পাম বেটী-বন্দী দিছিল। অভয়পুৰ আৰু বৰচলা মৌজাত এতিয়াও "ভূঞাখাট" "ভূঞাৰ বাৰী" "ভূঞাৰ পুখুৰী" আদি কিছুমান ঠাইৰ নাম পোৱা যায়।

বৰ তামূলী :

“× × বাৰেজন ৰাজখোৱাই বাৰেজন পুত্ৰক ৰাজাত জনাই বিষয়া নাটকিয়া দাগিত বাৰেজনক বৰ তামূলী পতাই ৰজাৰ লগত থোৱালে।”

আন বুৰঞ্জীতো পোৱা যায়, স্বৰ্গদেৱে বাৰভূঞাৰ সন্ততিক তামূলী (Body Guard) বিষয় দিছিল বুলি।

“ৰাজখোৱা” বিষয় বাব পোৱা বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলে তেতিয়া সদিয়াৰ তাম্ৰেশ্বৰীৰ দেৱালয়লৈ গৈ, তিনি মাহ পূজা কৰিছিলগৈ. তেতিয়া মন্ত্ৰীসকলে, গোসানীক পূজা-সেৱা কৰি বাৰভূঞাই আকৌ ৰাজ্য ল'ব বুলি সন্দেহ কৰি, স্বৰ্গদেৱক জনাই, আগৰ ব্ৰাহ্মণ ঠাকুৰ গুচাই “তাম্ৰেশ্বৰী'' দেৱালত আহোমৰ চিৰিঙৰ ঘৰৰ পূজাৰী আৰু দেৱালত পৰিচাৰকৰ কাম কৰিবলৈ আন মানুহক দিলে'' বুলি, বুৰঞ্জীখনত লিখা আছে।

পুখুৰিপৰীয়া বুঢ়াগোহাই :

বুৰঞ্জীখনত আৰু এঠাইত লিখা আছে,—বুঢ়াগোহাই ডাঙৰীয়াৰ বংশৰ কনৰিৰ গোহাইক “সদিয়াখোৱা ডাঙৰীয়া” নামে বিষয় দি সদিয়ালৈ পঠিৱাত, তেওঁ আগলৈ চিন থক বুলি,—“কাইচেঙা” গাৱত এটা পুখুৰী খন্দাই, তাৰ পাৰতে ভায়েক কণমনক থৈ গ'ল। তেতিয়াৰ পৰা সেইজন গোহাইৰ পুত্ৰ-নাতিসকল “পুখুৰিপৰীয়া গোহাই'' বুলি জনাজাত হ'ল।

বুৰঞ্জীখনত পোৱা যায়, কেইবাজনো স্বৰ্গদেৱে “ৰাজখোৱা” বিষয় খোৱা বাৰভূঞাৰ পুত্ৰ-নাতিসকলক “ৰাজখোৱা” আৰু বৰ তামূলীৰ'' বিষয় দিছিল বুলি। আৰু বাৰভূঞাৰ ৰাজখোৱাসকলে মন্ত্ৰীসকললৈ তোষ নকৰাত, তেতিয়া মন্ত্ৰীসকলে স্বৰ্গদেৱক জনালে বোলে,— “× × × সেই বাৰেভূঞা ৰাজাৰে এই বাৰেজন ৰাজখোৱা নাতিয়েক হয় ইহেত বাৰেজন ৰাজখোৱাৰ লগত আঠাইশ হেজাৰ নিজ নিজ ভাগত খেলৰ কাঁনি মানুহ আছে, ইহঁতে ৰাজত্ব কৰাৰ মন আছে, সেই নিমিত্তে ভূঞা ৰাজখোৱাহেতে কাকো গণ্য-মান্য নকৰে, ইহেত ৰাজখোৱা হৈ নগৰত থাকিলে কাহানিবা স্বৰ্গদেৱক ৰাজা ভাঙি ইহেত আকৌ ৰাজা হ'ব, ইয়াত কোনো শংসয় নাই, ইহঁতক ৰাজখোৱা ভাঙি মাৰি পেলাই আসমৰ ৰাজখোৱা

পাতিলেই ভাল হয় × × ×।"

মতাইমৰা ডুবি : মন্ত্ৰীসকলৰ কথাত, স্বৰ্গদেৱে হয় দিয়াত, "× × ভূঞা ৰাজখোৱা বাবেজনৰ আগত আজ্ঞা কৰিলে বোলে চ'ৰানাও খেলাওগৈ বৈয়া এই বুলি ৰাজা ও প্ৰজা ও পাত্ৰ ও মন্ত্ৰী ও বৰুৱা ও ফুকন এইসকলক ছখন চ'ৰানাৰত উঠি ও ভূঞা ৰাজখোৱা বাবেজন ও সিবোলাকৰ তামূলী বাবেটা এই ছ-বাজন মানুহক এখন চ'ৰানাৰত তুলি বৈছা বাই দিখৌ নদীয়ে ভটিয়াই গৈ ৰাঙ্গলি ডুবিৰ মাজ পাই অন্য চ'ৰানাও ছখন নৈৰ দাতিত ৰাখিবলৈ আজ্ঞা দিলত কোষত ৰখালে, ভূঞা ৰাজখোৱা বাবেজনা উঠা চ'ৰানাওখন বুৰাই দিবলৈ ৰাজাই আজ্ঞা কৰিলত ১৫৩৮ শকৰ ? ২৩ আহিনত আউসী তিথিৰ দিনা নাওবৈছাহতে পানীত চ'ৰানাওখন বুৰাই দি নাওবৈছাহেত সাথৰি অন্য চ'ৰানাৰত উঠিলগৈ, ৰাজখোৱা বাবেজনা তামূলী বাবেজনা এই চৌবিছজন মানুহক পানীত ডুবাই মাৰিলে দেখি, ৰাজাই মাতি নি মৰালে সেই কাৰণে সেই দিনাৰ পৰা সেইটো ডুবিৰ ৰাঙ্গলী ডুবি নাম গুচি "মতাই মৰা ডুবি" বুলি নাম জলিল × ×।"

সোণোৱাল আৰু কাটনি : বুৰঞ্জীখনত আৰু পোৱা যায়, মথুৰাপুৰত থকা ভূঞাৰ সন্ততি কিছুমানক সোণ কমোৱা সোণোৱাল নাম দি, বাৰ বিলাতত পাতিলে আৰু সলাল ভূঞাৰ সন্ততি কেইজন পলাই ভাটীৰ কোছানৰ ৰাজ্যৰ পাতি দৰঙত লুকাই থাকোতে স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাত. গুৱাহাটীৰ বৰফুকনে, তেওবিলাকক পাতি দৰঙৰ কাটনিগাঁৱত পাই আঠ ঘৰ কাটনিৰে সৈতে উজাই পঠিয়ালে। গড়গাৱত সেই ভূঞা সন্ততি কেইজনক দণ্ড দিলে আৰু কাটনিবিলাকে ভূঞা কেইজনৰ বন্দী-বেটী নহও বুলিলত, "× × ৰাজাই সেইবোৰ কথা শুশুনি সেই কাটনি মানুহ আঠ ঘৰৰ লগতে লা যোগনীয়া মানুহ আঠ ঘৰকো আঠৰ লগত আঠ ঘৰক চাৰি ৰকমে কাটনি শিকিবলৈ ৰাজাই আজ্ঞা কৰি কপাহ কাটনি ও পাট কাটনি ও মেজাঙ্গ কাটনি ও জোলা কাটনি এই চাৰি ৰকমে কাটনিৰ চাৰিখন খেল পাতি খেলে পতি দুজন দুজন কাটনিক ওস্তাজ পাতি অন্য মানুহক কাটনি বিদ্যা শিকাই কোছানৰ দেশৰ দৰে কাটনি বিদ্যা কৰিবলৈ সিহতৰ লগত অন্য বহুত মানুহক সেই চাৰিখন কাটনিৰ খেলতে খেল পাতি ৰাজাৰ ভৰালৰ কৰ্ম্ম কৰিবলৈ দিলে ও পলাই কাট মাৰি যোৱা ঐ ভূঞা চাৰিজনবো আগলৈ চিন থক বুলি সত্যসেন দত্ত ভূঞাক কপাহ কাটনি খেলত, ও সত্ৰাজিত দত্ত ভূঞাক পাট-কাটনি খেলত ও সৰুবৰ দত্ত ভূঞাক মেজাঙ্গ কাটনি খেলত ও সম্বৰ দত্ত ভূঞাক জোলা-কাটনি খেলত এই চাৰিজন ভূঞাৰ দত্ত (ভূঞা) পদবী গুছাই কাটনি নাম দি চাৰি খেল কাটনিৰ খেলত কাটনি কৰি দিলে × ×।"

স্বৰ্গদেৱসকলে ভূঞাৰ সন্ততিসকলক এনেদৰে প্ৰাণদণ্ড দিয়া আৰু শাস্তি দিয়াৰ কথা, আৰু নগা চাঙ্গত মেলা আৰু আন আন খেলত সুমুৱাই—"ভূঞা"ৰ বংশৰ পৰা বাদ দিয়া

ভালেমান কথা শুনা যায়। আগতে কৈছো, ক'তো নোপোৱা লিখকে "দত্ত" কথাটো ভূঞাৰ নামত কিয় যোগ দিছিল, বুজিব পৰা নাই।

তামূলীপৰা গৰা : এই বুৰঞ্জীখনৰ এঠাইত পোৱা যায়;—স্বৰ্গদেৱে ভূঞাৰ সন্ততি তামূলী কেইজনৰে সদিয়াত তাম্ৰেশ্বৰী গোসানীক পূজা কৰি ভটীয়াই আহি, ডিবৰু নৈৰ মুখ পাওঁতেই বতাহ-ধুমুহাত নাও ডুবি বৰ তামূলী কেইজন পানীত পৰিছিল। স্বৰ্গদেৱে গোসানীলৈ "বগা ম'হ" আগ কৰাত, তামূলী কেইজন সোতত কিছুদূৰ গৈ পানীৰ ওপৰত ওলাল। স্বৰ্গদেৱে নাও পঠিয়াই তেওঁবিলাকক পানীৰ পৰা তোলাই আনিলে। যিটো গৰাত নাও খুন্দা খাই বুৰিছিল, সেই গড়াটোক স্বৰ্গদেৱে "তামূলী পৰা গৰা" বুলিলে, পাছলৈ "তামূলী পৰা গৰা" বুলি জনাজাত হ'ল।

ফৈদ নিৰ্ণয় : এই বুৰঞ্জীখনৰ শেষৰ ফালে, "ফৈদ নিৰ্ণয়" বুলি, ধোৱা ভূঞাৰ সন্ততিসকলে, স্বৰ্গদেৱ সকলৰ লগত বিষয়-বাসনা পোৱাৰ কথা বিৱৰি লিখিছে।

ধোৱা ভূঞা : "অষ্টম ধোৱা দত্ত ভূঞা ৰত্নপৃষ্ঠ ৰাজ্যৰ নাৰেঙ্গপুৰ নগৰত ১৪০১ শকত (?) ৰাজা হৈ ১৪২৭ শকলৈকে (?) একুৰি সাত বছৰ ৰাজা হৈ থাকোতে আসামৰ দিহিঙ্গীয়া ৰাজাই ৰাজা ভাঙ্গি ১৪২৮ শকত (?) নামডঙ্গিয়া ৰাজখোৱা পাতিলে, চৰগুৱা নগৰত, ৰাজাৰ লগত ১৪৩৫ শকলৈকে (?) আঠ বছৰ ৰাজখোৱা হৈ ৰাজাৰ লগতে থাকাতে ৰাজাই চৰগুৱা নগৰ এৰি, বকতাত বোকা নগৰ কৰাতে, এওঁ ৰাজখোৱাও তেতিয়াই মথুৰাপুৰত বাৰী ঘৰ কৰি এওঁ ৰাজখোৱাক ল'ৰা-তিৰোতা, বন্দী-বেটী, বহতীয়া এইসকল মানুহ তাতে থৈ × × × ইত্যাদি।"

ধোৱা ভূঞাৰ ঘৰৰ এই জনা ৰাজখোৱা বাৰ পোৱা লোক ধোৱা ভূঞাৰ এজন পৰিনাতি হে হ'ব। কিয়নো বাৰভূঞা লহকৰ, ধোৱা আদি সকলে স্বৰ্গদেৱ চুকাফা অহাৰ প্ৰায় এশ বছৰৰ আগতে, উত্তৰ পাৰে ৰাজত্ব কৰিছিল। গুৰিৰ "ধোৱা ভূঞা"ৰ নামটোতে যদি পৰিনাতি জনকো "ধোৱা ভূঞা" বুলিছে, তেতিয়া প্ৰশ্ন কৰিবলৈ একো নাই। বুৰঞ্জী বিলাকত পোৱা যায়—আতিগুৰি ধৰিহে বংশৰ বা ফৈদৰ লোকসকলক চিনাকি দিয়ে। যেনে; বাৰভূঞাৰ সন্ততিক—বাৰভূঞা, লহকৰ ভূঞাৰ সন্ততিক—লহকৰ ভূঞা, বায় ভূঞাৰ সন্ততিক—বায়ভূঞা, বুঢ়াগোহাঁইৰ ঘৰৰ সন্ততিক বুঢ়াগোহাঁই ইত্যাদি।

বুৰঞ্জীখনত পোৱা যায়, ৰাজখোৱা জনে, তেওঁৰ পুতেক ধৰ্ম্মেশ্বৰ দত্ত বৰ তামূলীক, তেওঁৰ মূৰে নামডঙ্গীয়া ৰাজখোৱা পতাই, নাতিয়েক ধনবৰ দত্তক বৰ তামূলী পতাই, তেওঁ আন বিলাক বাৰভূঞাৰ (সন্ততিৰ) সৈতে সদিয়ালৈ গৈ তাত ছমাহ গোসানীৰ সেৱা-পূজা কৰিছিলগৈ।

ইয়াতে এঠাইত বুৰঞ্জী লিখাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে এইদৰে;—"× × × ৰাজ-

যুগৰ আদিৰে পৰা অনেক অনেক মহা মহা ৰজাসকলৰ সংক্ষেপ বাৰভূঞাসকলৰ সম্পূৰ্ণ বুৰঞ্জী গত ও বৰ্ত্তমান বুৰঞ্জী লিখি ও ভবিষ্যত বুৰঞ্জী লিখিবলৈ ক্ৰমানুগতে নিয়ম কৰি ধৰ্ম্মেশ্বৰ দত্ত ভূঞা নামডঙ্গিয়া ৰাজখোৱা গড়গাওঁ নগৰৰ ঘৰতে নৰিয়া পৰি ১৪৭৩ শকৰ চৈত্ৰ মাসৰ সাত চৈত্ৰ দিনা কৃষ্ণা পঞ্চমি তিথিত মৃত্যু হ'ল × × ×।”

বুৰঞ্জীখনত পোৱা যায়, ধৰ্ম্মেশ্বৰ দত্ত ভূঞাৰ মৃত্যুৰ পাছত, তেওৰ পুত্ৰ ধনবৰ দত্ত ভূঞাক নামডঙ্গিয়া ৰাজখোৱাৰ বাব দিয়ে।

খোৱা ৰজা আৰু তামূলিগৰা :

“১৪৮০ শকৰ মাঘ মাহত খোৱা ৰাজা স্বৰ্গদেৱে পাত্ৰ-মন্ত্ৰী আদি সকলো বিষয়াক ও বহু প্ৰজাক লগত লৈ সদিয়াৰ তাম্ৰেশ্বৰী দেৱী ৺ৰী গোসানীৰ সেৱা-পূজা কৰিবলৈ নাৱেৰে উজাই গৈ সদিয়াৰ দেৱালতে এক মাহ থাকি গোসানীক সেৱা-পূজা কৰি কাগুন মাহত সদিয়াৰ পেৰা ভটীয়াই আহি ডিবৰু নদীৰ মুখ পাওতেই বৰ পচোৱা বতাহ মাৰিলত ৰাজা প্ৰজা সকলোৰে নাওবোৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদেৰ উত্তৰ পাৰে ঘুলিত সুমাই বান্ধি ৰাখিলে বাৰভূঞা ৰাজাৰ নাতি বাৰেজন বৰ তামূলী অহা নাওখন ঘুলিত সুমাবলৈ ধৰাত দৈৱাৎ কুকৰা বতাহ মাৰিলত নাৱৰীয়াহতে উত্তৰ পাৰে ঘুলিত নাও সুমাই ৰাখিব নোৱাৰিলে, বতাহে নাওখন আনি দক্ষিণ পাৰৰ গৰাত খুন্দা খুৱাই বুৰাই দিলে × × × বৰতামুলী ১২ জন ও সিবোলাকৰ লগুৱা ১২ জন ও নাৱৰীয়া ৫ জন মুঠে ২৯ জন মানুহ পানীৰ তললৈ গ'লত স্বৰ্গদেৱে দেখি ক'লে বোলে মোৰ বৰতামূলী বাৰেটা লোহিতে নেমৰাকৈ জিয়াই তুলি দিয়ক মই বগা ম'হ দুটা কটাই বলি দি গোসানীক পূজা দিম, এনে বুলি আগ কৰিলত তাৰ পেৰা কিছুমানৰ ভাটীত ১২ জন ভূঞা বৰতামূলীক লোহিতে উলিয়াই ওপোঙ্গাই দিলে দেখি স্বৰ্গদেৱে চুচিয়া নাও পঠাই বৰতামূলী ১২ জনক ধৰালে কথমপি জীয়াই থাকিল ও লগুৱা বাৰেটা ও নাৱৰীয়া ৫ টা এই ১৭ টা মানুহ ও নাওখন তললৈ গ'ল দেখা নেপালে। যিটো গৰাত নাও খুন্দা খাই বুৰি তামূলীহত পানীত পৰিল সেই গৰাটোকে স্বৰ্গদেৱে তামূলীপৰা গৰা বুলিলে, পাছলৈ 'তামূলীগৰা' বুলি নাম জলিল।”

ধনবৰ দত্ত ভূঞা নামডঙ্গিয়া ৰাজখোৱা মৃত্যু হ'লত, বাপেকৰ মূৰে তেওৰ পুতেক ধৰাধৰ দত্ত ভূঞাক স্বৰ্গদেৱে নামডঙ্গিয়া ৰাজখোৱা পাতিলে। কিন্তু, ভূঞাৰ ডেকাবিলাকক, কিবা কাৰণত বৰতামূলী, স্বৰ্গদেৱে “পাতিম বুলি কৈ দিনচেৰেকমান থাকাতে দৈৱবশত একদিন এই ভূঞা পোৱালি বাৰেজনৰ সহিতে ছৰাইঘৰৰ টুপত নাহৰ সোণাৰি ৰাইডঙ্গিয়া ও পৰ্ব্বতীয়া ফুকনৰে সৈতে পছি-ঢাল খেদাত কাজিয়া লাগি দোৰ্ঘোৰ কন্দল হৈ”– নাহৰে বৰমেছলো ৰাইডঙ্গিয়া কুৰৱী ও সকমেছলো পৰ্ব্বতীয়া কুৰৱীক কোৱাত, কুৰৱীসকলে স্বৰ্গদেৱক বিষমকৈ লগালত, স্বৰ্গদেৱে ভূঞা পোৱালী ১২ জনক বৰতামূলী নেপাতি, তেওঁবিলাকক নগৰৰ বাজ কৰি খেদালে।

কিন্তু ধৰাধৰ দত্ত ভূঞা নামডঙ্গিয়া ৰাজখোৱা বিষয় বাবত, খোৰা ৰজাৰ পাছতো "বুৰা ৰাজা স্বৰ্গদেৱৰ দিনত ৫ বছৰ" ৰাজখোৱা হৈ আছিল। এনেতে মন্ত্ৰীগকলে বাবেজন ভূঞা ৰাজখোৱাৰ বিপক্ষে বিষমকৈ কোৱাত, স্বৰ্গদেৱে বাবেজন ভূঞা ৰাজখোৱাক নাৱেৰে নি ৰাঙ্গলিডুবিত (মতাই মৰা ডুবিত) ১৫৩৮ শকৰ ২৩ আহিনত বুৰাই মাৰিলে, আৰু তেওবিলাকৰ ঠাইত আহোমসকলৰ ৰাজখোৱা পাতিলে।

ধৰ্ম্মধৰ দত্ত ভুঞাৰ ষৰযন্ত্ৰ : ইয়াৰ পাছত, ধৰ্ম্মধৰ দত্ত ভূঞাই বাপেক ধৰাধৰ দত্ত ভূঞাৰ মূৰে স্বৰ্গদেৱক ৰাজখোৱা বিষয়খন খুজিলত স্বৰ্গদেৱে নিদিলে। তেতিয়া মথুৰাপুৰত তেও বাকী কেইঘৰৰ ভূঞাৰ সন্ততিৰে যোগ হৈ, চুটিয়া আৰু বৰাহী ৰজাৰ সন্ততিৰে লগ লাগি স্বৰ্গদেৱৰ বিপক্ষে ৰণ কৰাৰ আয়োজন কৰিলে। এই কথা স্বৰ্গদেৱে গম পাই, এই সকলোকে ধৰাই নি দণ্ড কৰি বিলাতত বহুৱালে। আৰু ধৰ্ম্মধৰ দত্ত ভুঞাক আৰু ভায়েক দুজনৰ সৈতে, তিনিওকে ভূঞা বংশৰ পৰা কাঢ়ি নি সোণোৰাস খেলত দি বিলাতত পাতিলে।

ডাউকী বৰতামূলী এওঁবিলাকৰ কেইবা পুৰুষো ৰজাঘৰীয়া বিষয় বাব নোপোৱাকৈ থকাৰ পাছত, তেওবিলাকৰ ৰামগতি দত্ত ভূঞাৰ ডাবহী আৰু ডাউকী নামে দুটি কন্যা জন্ম হ'ল। ডাবহী নামৰ ছোৱালীটিক চান্দৰায় গায়নৰ বকৱাক বিয়া দিলে। গায়নৰ বকৱাৰে কথা পাতি ডাউকী নামৰ ছোৱালীটিক স্বৰ্গদেৱ চুবৈফা (চুডৈফা)ৰ লগত লিগিৰী সুমাই দিলে। এইজনা স্বৰ্গদেৱ স্বৰ্গী হ'লত, ডাউকী ল'ৰা ৰজাৰ কাৰেঙত বৰতামুলী হ'ল। ডাউকী বৰতামূলীয়ে স্বৰ্গদেৱক নিজৰ আদি অন্ত কথা কৈ পিতাক ৰামগতি দত্ত ভূঞাক সোণোৱল খেলৰ পৰা আনি আৰণধৰা খেলত দি. আৰণধৰা বকৱা পাতিলে, আৰু পুতেকক ৰাজুৱা বৰতামূলী পাতিলে: পাছত, ৰামগতিক নাওশলীয়া ফুকন পাতি, পুতেক নাৰায়ণ দত্ত ভূঞাক আৰণধৰা বৰুৱা পাতিলে। স্বৰ্গদেৱে এওঁক মথুৰাপুৰত ঘৰ কৰিবলৈ মনা কৰাত, নাওশলীয়া ফুকনে উত্তৰ পাৰে টিঙ্গিৰাই নদীৰ কোষত, টেঙ্গাখাট আৰু শাকবাৰীৰ মাজতে খাট-পাম লৈ ঘৰ কৰিলে।

ডাউকীআলি : আৰু "সেই দিহিঙ্গ নদীৰ উত্তৰ পাৰে, সেই দিহিঙ্গ নদীৰে পেৰা নাওশলীয়া ফুকনৰ নাওশলীয়া খাতৰ বাৰিলকে ডাউকী বৰতামূলীয়ে স্বৰ্গদেৱত জনাই আজ্ঞা লৈ তেওৰ নামেৰে ১৬০২ শকত ডাউকী আলি বন্ধালে।"

শালমৰামুখ : ইয়াৰ পাছত ১৬০৩ শকৰ ১ বৈশাখত ল'ৰা ৰজাক ভাঙ্গি স্বৰ্গদেৱ গদাধৰসিংহ ৰজা হ'ল। স্বৰ্গদেৱ গদাধৰ সিংহই "ৰাজা হৈ বিচাৰকৈ চালে বোলে ল'ৰা ৰাজা, ৰাজা হৈ থাকোতেই তেওঁক ৰাজা ভাঙ্গি মোক ৰাজা পাতিলে, এই বিষয়া × × মোৰ বিষয়া হৈ থাকিলে কেতিয়াবা মোকো ৰাজা ভাঙ্গি আকউ ৰাজা পাতি ল'ব।" এই বুলি

মাজুলী পাৰৰ ৰাজ্জৰদেৱা ঘাটত, শালত দি মাৰি, সকলো প্ৰজাই চাবৰ নিমিত্তে, ভুৰত তুলি ব্ৰহ্মপুত্ৰত উটাই দিলে। এওঁবিলাকৰ লগতে, ৰামগতি দত্ত ভূঞা নাওশলীয়া ফুকন আৰু পুতেক নাৰায়ণ দত্ত ভূঞা আৰণধৰা বৰুৱাকো শালত দিলে। সেই ঠাইৰ নাম 'শালমৰামুখ' হ'ল। নাওশলীয়া ফুকনৰ ঘৈণীয়েক—ৰামিতা, পতি-পুত্ৰৰ শোকত দিখৌ নদীত জাপ মাৰি মৃত্যু হ'ল। বোৱাৰীয়েক,—নাৰায়ণ দত্ত ভূঞা আৰণধৰা বৰুৱাৰ ঘৈণীয়েকে ছোৱালী তিনটি আৰু কেচুৱা পুতেক ভকতদাছক লৈ, লগতে—লক্ষ্মী নামে ন-বছৰীয়া লহকৰ ভূঞাৰ ঘৰৰ ল'ৰা এটি আৰু উমা নামৰ আঠ বছৰীয়া উজীৰ ভূঞাৰ ঘৰৰ ল'ৰা এটি লগত লৈ, পলাই গৈ মাজুলীৰ লেতেৰা নৈৰ কাণত থাকিল গৈ।

তাতে ল'ৰা-ছোৱালী বিলাক ডাঙৰ হ'লত, বিয়া-বাৰু কৰাই দিলে। ভকতদাছৰ মথন, সোনাই, ছিকৌ, কেমাই, পৰীক্ষিত—পাচোটি ল'ৰা আৰু ৰত্নি আৰু ৰূপহী দুজনী ছোৱালী জন্ম হ'ল।

ৰূপহী ন-মেলীয়া কুৱঁৰী :

তেতিয়া ভকত দাছৰ ল'ৰা-ছোৱালী বিলাকৰ বিয়া-বাৰু হ'ল। কেৱল ৰূপহীৰ বিয়া হোৱা নাছিল। এনেতে ১৬৭৪ শকৰ × × × মাহত ৰাজেশ্বৰ সিংহ মাজুলীত চিকাৰ কৰিবলৈ গৈছিল। ৰজাক চাবলৈ অহা মানুহৰ মাজত ৰূপহীও আছিল। ৰজাই ৰূপহীক দেখি ধৰাই আনি নিজৰ লিগিৰী কৰি ল'লেহি। পাচ মাহৰ পাচত স্বৰ্গদেৱে ন-কৈ "ন-মেল" এখন সৃষ্টি কৰি, সেই মেলখন ৰূপহীক দি ৰূপহীক "ন-মেলীয়া" কুৱঁৰী পাতি ল'লে। "পিছে তেওঁ ৰূপহী ন-মেলীয়া আই কুৱঁৰীদেও স্বৰ্গদেৱৰ প্ৰধান বল্লভ খাটনিয়াৰ হৈ তেওঁৰ বাপেকৰ আদি অন্ত সকলো কথা স্বৰ্গদেৱত জনাই বাপেক ভকতদাছ দত্ত ভূঞাক মাজুলীৰ ঘৰৰ পৰা ৰঙ্গপুৰ নগৰলৈ অনাই" জাল ভাৰী ফুকনৰ বিষয়খন ভকত দাছক দিয়ালে।

ৰূপহী নৈ :—

ৰূপহী নমেলীয়া কুৱঁৰীয়ে স্বৰ্গদেৱক জনাই দিখৌ নদীৰ কোষত দু-শ পুৰা মাটি লৈ "ৰূপহী খাট" নাম দিলে। নাৱৰে গৈ সেই খাট চাবলৈ স্বৰ্গদেৱক জনাই ৰূপহী কুৱঁৰীয়ে বৰ আলিৰ উত্তৰ কোষে ৰূপহী নৈ খন্দাই ল'লে।

× × × মোৱামৰীয়াই ৰণ কৰি উজনি খন দেশ ল'লত, গৌৰীনাথ সিংহ স্বৰ্গদেও ৰঙ্গপুৰ নগৰ এৰি ভটিয়াই আহি ম'হ গড়ৰ ঘাটত ৰ'লহি।" তাতে সোনাই দত্ত, ছিকৌ দত্ত, কেমাই দত্ত, পৰীক্ষিত দত্তই ম'হ গড়ত ৰজাৰ লগ ল'লেহি।

মোৱামৰীয়াৰ ৰণ :

এনেতে, ৰজাই ক'লে বোলে, ডাঙৰীয়া দুজনাৰ লগত, মোৰ লগত থকা যি যি মানুহ মোৱামৰীয়াৰ ৰণলৈ যাব, সিহঁতক "ফুকন বৰুৱা" পাতিব, তেতিয়া বাৰ-ভূঞাৰ তমাই ভূঞাৰ ঘৰৰ নিৰশা দত্ত ভূঞা চমুৱা লিগিৰাই গন্ধিয়া বৰুৱা যাব লৈ আৰু ধোৱা ভূঞাৰ ঘৰৰ সোনাই দত্ত ভূঞা বৰ তামুলীয়ে জালভাৰী ফুকনৰ বাৰ

লৈ ৰণলৈ গ'ল। এই ৰণত স্বৰ্গদেৱৰ সৈন্যৰ পৰাজয় হ'ল। তেতিয়া স্বৰ্গদেৱে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াক দিচৈ কোঠত থৈ, লগত বাৰেজন সেনাপতি দি নগাৱলৈ ভটীয়াই গ'ল। ধোৱাৰ ঘৰৰ কেমাই দত্ত ভূঞাক ছয় নম্বৰি সেনাপতি পাতিলে।

“× × পিছে ভাটিত স্বৰ্গদেৱ পাঁচ বছৰ থাকি ওৱালিছ (ৱেলছ) কাপ্তান সাহাবক সৈন্য সহিতে × × উজাই আহি ১৭১৫ শকৰ আঘোন মাহত মোৱামৰীয়াক মাৰি স্বৰ্গদেৱে এই দেশ ল'লে।”

কেমাই দত্ত ভূঞা : সেনাপতি :

“× × × ১৭১৭ শকৰ বহাগ মাহত, কেমাই দত্ত ভূঞা সেনাপতিয়ে মাজুলীৰ শুকান সুতিৰ কোশৰ পৰা মথন দত্ত ভূঞা ককায়েকক মুক্ত কৰি ঘৰৰ সকলো মানুহকে আনি চাৰি গাঁৱৰ সেই নানকৰ মাটিত বাৰি-ঘৰ কৰি থলেহি।”

কমলেশ্বৰসিংহ স্বৰ্গী হ'লত, শ্ৰীশ্ৰীচন্দ্ৰকান্তসিংহ স্বৰ্গদেৱ ৰজা হ'ল। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই. স্বৰ্গদেৱক জনাই “মোৰ পিতা পৰিক্ষিত দত্ত ভূঞাক পুনৰ আৰণধৰা বৰুৱা পাতিলে ও ১৭৩৩ শকৰ বহাগত মই শ্ৰীমনপুৰ দত্ত ভূঞাক ৰৰতামুলী পাতিলে × × ×।” পিতাকৰ মৃত্যুৰ পাছত. স্বৰ্গদেৱে মনপুৰ দত্ত ভূঞা ৰৰতামুলীক ‘আৰণধৰা বৰুৱা’ পাতিলে।

শ্ৰীশ্ৰীযোগেশ্বৰসিংহ :

মানে দেশখন লোৱাৰ পাছত, “১৭৪৬ শকৰ আঘোন মাহত বগা গোহাঁইৰ জীয়েক পদ্মৰেখা আইদেওক (হেমো আইদেও) মান ৰজাৰ কুৱৰীৰ ভায়েক (ককায়েক) শ্ৰীশ্ৰীযোগেশ্বৰসিংহক মানে ৰজা পাতিলে, × × × সেইজনা স্বৰ্গদেৱৰ দিনতো মোকে আৰণধৰা বৰুৱা পাতিলে।”

আচল বুৰঞ্জীখনৰ ৬৬ পৃষ্ঠাত “শ্ৰীযুত নবিন সাহাবৰ (Capt Neufville)” নাম আছে। পুৰণি বুৰঞ্জীখনৰ ৬৪ পৃষ্ঠাত, ইংৰাজে মানক সদিয়াৰ কালে খেদি নিয়াৰ বিষয়ে এইদৰে লিখা আছে ;—

“১৭৪৬ শকৰ মাঘ মাহত, ডেবিত ইস্কাত (Devid Scott) কমিশন সাহাবে সৈন্য সমন্বিতে বিছাট কৰ্ণেল সাহাব (Richard Colonel) × × × গুৱালপাৰা আৰু গুৱাহাটী দেশ লৈ, এই দেশৰ গতি ও × ×× গতি বুজিবলৈ পুৰ্ব্বৰ সেনাপতি ছুৱৰা কাকতিৰ বলোৰাম খঙ্গিয়াফুকন ও কেমাই দত্ত ভূঞা বাইডাঙ্গিয়া বৰুৱা এই দুজনক পুনৰ সেনাপতি পাতি উজাই আহি যোৰহাট পাই ৰণ কৰি মানক খেদাই শ্ৰীশ্ৰীযোগেশ্বৰসিংহ ৰাজা স্বৰ্গদেৱক ও ছাম ফুকন ও নেৰাছু ফুকন এইজনৰ লগত + + + স্বৰ্গদেৱৰ লগত যিসকল মানুহ খুছিতে জাই + + + সহিতে স্বৰ্গদেৱক ভটীয়াই জিগিৰিঘোপালৈ (যোগীঘোপা) + + + + দি সাহাব উজাই গৈ মানেৰে ৰণ কৰি, মান খেদি নি সদিয়াত কোঠ বান্ধি মানেৰে ৰণ কৰি + + +।”

আৰু বৃটিছে মানক খেদি আসাম দেশখন লোৱাৰ বিষয়ে এঠাইত লিখা আছে ;— "পিছে, আসাম দেশৰ ধনশিৰি নদী সীমা কৰি সদিয়ালৈ জুনিয়ৰি খণ্ড বোলে + + + ।"

শ্ৰীশ্ৰীপুৰন্দৰসিংহ :

"+ + + ঐ ১৭৫৪ শকৰ শেষ চ'ত মাহত পূৰ্ব্বৰ ৰাজা শ্ৰীশ্ৰীপুৰন্দৰসিংহ ৰাজা স্বৰ্গদেৱ গুৱাহাটীৰ পেৰা উজাই আহি আছাম দেশৰ অৰ্দ্ধেক জুনিয়ৰি অৰ্থাৎ পূৰ্ব্বভাগত ১৭৫৫ শকৰ ১ বহাগৰ পেৰা ৰাজা হৈ জোৰহাট নগৰত থাকি ৰাজ চৰ্চ্চা কৰি আছে ও ১৭৫৪ শকৰ চ'ত মাহত স্বৰ্গদেৱ ৰাজা হৈ গুৱাহাটীৰ পেৰা উজাই অহাৰ সময়ত কৃষ্ণকান্ত শৰ্ম্মাক মজিন্দাৰ বৰুৱা ও দিননাথ শৰ্ম্মাক বেজবৰুৱা ও ঢুৱৰা কাকতিৰ হেমকণ্ঠক (ঘনশ্যাম (লথো) খাৰঘৰীয়া ফুকনৰ সৰুজন ভায়েক) নামডাঙ্গিয়া ৰাজখোৱা এওঁ + + + তিনিক বিষয়া পাতি স্বৰ্গদেৱে লগত লৈ উজাই আহি ১৭৫৪ শকৰ ২৯ চ'তত ম'হগৰৰ ঘাট পাই থকাতে + + + অৰ্থাৎ গৰুবিহুৰ দিনা বালিৰ ছৈৰ ঘৰৰ + + + মণিৰাম ছিৰস্তাদাৰৰ বাপেক ৰামদত্তক দোলাকাষৰীয়া বৰুৱা পাতি লৈ, মই শ্ৰীমনপুৰ দত্তভূঞা মোকো তাতে × × × আৰণধৰা বৰুৱা পাতি × × × ।" ইত্যাদি।

এই আচল বুৰঞ্জীখনৰ পাত, এইখিনিতে শেষ হৈছে, আৰু আছিল যদি, ফাটি হেৰাল।

শ্ৰীমনপুৰ দত্তভূঞা আৰণধৰা বৰুৱা

বুৰঞ্জীখন পঢ়িলে বুজা যায়, লিখক শ্ৰীমনপুৰ দত্ত ভূঞা আৰণধৰা বৰুৱাই স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্তসিংহৰ দিনৰে পৰা বৃটিছৰ দিনত পুৰন্দৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনলৈকে ঘটনাবিলাক নিজ চকুৰে দেখি লিখিছিল। এই বুৰঞ্জীখনত বিশেষকৈ ধোৱা ভূঞাৰ সন্ততিসকল আৰু আন আন ভূঞাৰ সন্ততিসকলে স্বৰ্গদেৱসকলৰ পৰা পোৱা বিষয়-বাসনাৰ কথা লিখিছে। বুৰঞ্জীৰ প্ৰথম ছোৱাত, বাৰভূঞাৰ নাতিসকলকে স্বৰ্গদেৱসকলৰ কথাৰ লগত, আচল বাৰভূঞা বুলি উল্লেখ কৰিছে, এই বাবেই, খুব সম্ভৱ, বুৰঞ্জীখনৰ প্ৰথমতে দিয়া শকবিলাক আচল বাৰভূঞাসকলৰ ঘটনাৰ লগত অমিল হৈছে। লিখকে, বুৰঞ্জীখনৰ প্ৰথম ছোৱাৰ কথা আৰু ঘটনাবিলাক, মানুহৰ মুখে শুনি লিখাৰ বাবেই, শকৰ বেমেজালি হৈছে বুলি অনুমান. হয়।

স্বৰ্গদেৱ স্বৰ্গনাৰায়ণৰ দিনৰ পৰা পুৰন্দৰসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনলৈকে, বুৰঞ্জীত থকা ঘটনাবিলাক মুকলিভাৱে লিখা আছে।

বনিয়াকাকতিৰ বংশাৱলীসাৰত থকা বাৰভূঞাৰ কথা।

—এই কিতাপখন, সোণাৰিৰ শ্ৰীযুত পাৰ্ব্বতিপ্ৰসাদ বকৱাদেৱে লিখকলৈ পঠোৱাত, "বাৰভূঞা"ৰ কথা কিছু তাত পোৱা হৈছে।

এই "বংশাৱলী"খন, প্ৰকাশক স্বৰ্গীয় কেশৱকান্ত বকৱাদেৱৰ পিতামহ ৺জাহ্নুৰাম চাংকাকতিয়ে লিখা।

বাৰভূঞা : এই পুথিখনত "বাৰভূঞা"ৰ অভ্যুদয়ৰ বিষয়ে, এইদৰে লিখা আছে;— "× × × পাছে আৰিমত্ত ৰজা পিতৃবধ আৰু মাতৃবধ (মাতৃ সতী যায়) শোকত দুখীত হৈ কতোদিন থাকি প্ৰায়শ্চিত্তৰ টকা দৌলত কৰি ৰাখি, প্ৰায়শ্চিত্তৰ টকা গ্ৰহণ কৰিবলৈ নানা দেৱৰ ব্ৰাহ্মণক মাতি পঠোৱাত লিখে যে বিন অগ্নি পৰীক্ষাই প্ৰায়শ্চিত্তৰ টকা লোৱা বিধি নহয়। এই খবৰ পাই শোকাতুৰ হৈ ব্ৰহ্মকুণ্ডত স্নান কৰি আহি যম-তাড়ণা নিবাৰণ অৰ্থে বিধিৱতে অগ্নি পৰীক্ষাই প্ৰাণত্যাগ কৰে। তাৰ পাছত, সেই বংশত কোনো নথকাত, ভূঞালোকে শাসন কৰে।—পৃষ্ঠা—২১।

× × × ×

মণিপুৰ : আমি শুনি অহা, লক্ষীমপুৰত থকা মণিপুৰ বুলি এখন ঠাই, (তেতিয়া ভূঞা সকলৰ এখন নগৰ,) এই পুথিখনত উল্লেখ আছে;—

"আৰু হৰিদাসে (বণিয়া কাকতি) চাৰি পুত্ৰ সহিত নিজ জন্মভূমি মণিপুৰলৈ গই ভূঞালোকৰ সৈতে সম্ভাষাক্ৰমে ঘৰ-বাৰী নিৰ্ম্মাণ কৰায় আৰু জ্যেষ্ঠ দুই পুত্ৰক তাত ৰাখি কনিষ্ঠ দুই পুত্ৰক লগত লই বেলগুৰি সত্ৰত কিছুদিন থাকেহি।—পৃষ্ঠা—২৮।"

বৰগোহাইৰ বুদ্ধি : (বুৰঞ্জীৰ ৪৩ পৃষ্ঠাত), বৰগোহাই ডাঙৰীয়াই, এবাৰ বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক ভোজ খাবলৈ মাতি আনি, লুকাই থোৱা সৈন্যৰে, বাৰভূঞাৰ সন্ততিসকলক বন্দী কৰি, স্বৰ্গদেৱৰ নগৰলৈ ধৰি নিয়াৰ কথা লিখা হৈছে।

"বণিয়া কাকতিৰ বংশাৱলী"ত পোৱা যায়, এই ঘটনা স্বৰ্গদেৱ বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণৰ দিনত হৈছিল; আৰু হ'ব পাৰিছিল বণিয়া কাকতিৰ এজন বংশধৰ শ্ৰীপতিদাসৰ কূট মন্ত্ৰণাত অৰ্থাৎ এক প্ৰকাৰ বিশ্বাসঘাতকতাত।

পূৰ্ব্বে বণিয়া কাকতিৰ হৰিদাসে, বেলগুৰি সত্ৰলৈ, লগত নিয়া দুই কনিষ্ঠ পুত্ৰৰে—এজন শ্ৰীপতি দাসে নিজৰ অগ্ৰজসকলক বিচাৰি ভূঞাৰ নগৰ মণিপুৰলৈ আহে। ভূঞাসকলৰ

লগত, তেওঁৰ অগ্ৰজ দুজন বৈৱাহিক সমন্ধত মিত্ৰ হৈছিল। মিত্ৰ হোৱাৰ সূত্ৰতে, স্বৰ্গদেৱৰ বিপক্ষে ভূঞাসকলে জিতকৰাকৈ ৰণ আয়োজন কৰাৰ সম্ভেদ পাইছিল।

ভূঞাৰ গুপ্তশত্ৰু :

এই সমন্ধে, “বংশাৱলী” খনত লিখা. এইদৰে পোৱা হৈছে ;—“তাত শ্ৰীপতি দাসে জ্যেষ্ঠ ভ্ৰাতৃৰ সৈতে কিছুদিন থাকি দেখিলে যে ভূঞালোকৰ পৰস্পৰ অসূয়া বৃদ্ধি হৈছে আৰু ইন্দ্ৰবংশী ৰজাৰে সৈতে বিবাদৰ যোত্ৰাৰম্ভ কৰিছে। তেওঁ মনত ভাৱে যে এই ইন্দ্ৰবংশী ৰজাই অনেক ৰজাক জিনি দেশ দখল কৰিছে। তেওঁৰে সৈতে বিবাদ কৰিলে, আমাৰ প্ৰাণ ৰক্ষা নহয় এনে ভাবি জ্যেষ্ঠাদিৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰি তেওঁ ইন্দ্ৰবংশী ৰজাৰ ওচৰলৈ আহিবৰ কাৰণ মন দি মণিপুৰীয়া উৰ্দ্ধপুৰুষ এজন আৰু আইবৰ নামে এজন আৰু কেজনমানৰ সৈতে আহি গড়গাঁওপুৰত প্ৰবেশ হই বৃদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণ ৰজাত হাজিৰ হয়। আৰু ভূঞালোকৰ সকলো দুঃ-চেষ্টিত বাৰ্ত্তা জনোৱাত তেওঁ সুখী হই নগৰৰ পচিম কাষে জালুকনিবাৰি ভাঙ্গি ঘৰ-বাৰী কৰি দিয়ে। পূৰ্ব্বে অহা তাম দলৈৰ নাতি আদি লোকবিলাকৰ সৈতে তামুলী পাচনিত খেল দি কিছুদিনৰ পাচত হিন্দু শাস্ত্ৰৰ কায়স্থ বিদ্যাত অতিপ্ৰাক্ত জানি আৰু দেখিবলৈ শোভন দেখি লিগিৰা বাবে উৎপন ভগন আদি লিখিবলৈ আজ্ঞা দি ৰাখে। পাচে এক কন্যা বিয়া কৰাই দিয়ে; মথুৰাপুৰ দৰাত দেওধাইবিলাকৰ ওচৰত ৫০ পুৰা মাটি দিয়ে। এতিয়া জ্যেষ্ঠ দুজনক আনিবলৈ লোক পঠোৱাত দ্বিতীয় জ্যেষ্ঠ গোপাল দাস ঘৰ-বাৰী এৰি আহিবলৈ না-কবুল হোৱাত প্ৰথম জ্যেষ্ঠ ৰামদাস সৰ্ব্বস্ব ত্যাগ কৰি ভূঞাদিত আঁৰ কৰি পলাই আহি ভাৰ্য্যা-পুত্ৰ সহিত গড়গাঁও নগৰ পায়হি। আৰু ভ্ৰাতৃ সহিত ৰজাৰ আগত ভূঞালোকে যুদ্ধ কৰিবলৈ যিবিলাক আৰম্ভ কৰিছে তাক প্ৰপঞ্চৰূপে ৰজাক জনায়। ৰজাই সুখী হই কিৰূপে বিনা যুদ্ধে তেওঁবিলাকক বশবৰ্ত্তী কৰিব পৰা যায় তাৰ পৰামৰ্শ কৰি তিনজনা ডাঙৰীয়াৰ সৈতে আলচি মন্ত্ৰণা কৰি বৰগোহাঞী ডাঙৰীয়াক ভূঞা বৰাবলৈ আজ্ঞা দিয়ে। তেওঁ মন্ত্ৰণা কৰি তালৈ গই স্বৰ্গদেৱে মোক বৰগোহাঞী ভাঙ্গি খেদিলে এই কাৰণ তহঁতৰ লগত থাকিবলৈ আহিছো ; যদি. তহঁতে শুদ্ধচিত্তে ৰাখ থাকিব পাৰো। এনে কোৱাত নিবুৰ্দ্ধি ভূঞালোকে কিছু ভাৱনা নকৰি তাকে সত্য মানি অতি হৰ্ষলাভ বৰলোকৰ উচিত ক্ৰমে ঘৰ-দুৱাৰ কৰি খানখোৱাকাদি নিবন্ধ কৰি ৰখাত ভূঞালোকৰ ক্ৰমাগতে চলাচল বুজে। ৰহস্যে স্বৰ্গদেৱলৈ পত্ৰ পঠাই জনাই অনেক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ নিয়াই গোপ্য কৰি থয়। আজিকালি দুই-চাৰিক্ৰমে গই অনেক লোক জমা হয়। তথাপি ভূঞালোকে নাশন কালৰ নিমিত্তে অলপো বুজ-বিচাৰ নকৰে। এই সময়ত আমালোকৰ উপৰি পুৰুষৰ চাৰি ভ্ৰাতৃৰ মাজৰ তাত থকা গোপালদাস সভাৰ্য্যে মৃত্যু হয়। তেওঁৰ মঞ্জিৰা নামে কন্যা এটি আৰু এটি সৰু নাবালক পুত্ৰ আছিল। সেই কন্যাক বৰগোহাঞী ডাঙৰীয়াই নি ৰাখি তেওঁৰ পৰা ভূঞালোকে কোন বলেৰে ইন্দ্ৰবংশী ৰজাৰে সৈতে যুদ্ধ দিবলৈ আৰম্ভ কৰে এই কথা সোধে। তেওঁ কয় পূৰ্ব্ব

আৰিমত্ত ৰজাক ব্ৰহ্মপুত্ৰে তামৰ ফলিত লিখিত কায়গাতি পুথি দিছিল। সেই পুথি অমুক অমুক চাৰিজনৰ ওচৰত আছে। তাত অভেদকৱচ ও ধনুৰ্ব্বেদ মন্ত্ৰ লিখা আছে। সেই কৱচ বন্ধনত অস্ত্ৰাদিত অভেদ্য হয়। আৰু মন্ত্ৰপুত অস্ত্ৰ বিফল নহয়। এই সকলৰ পৰীক্ষা বুজি যুদ্ধাৰম্ভ পাতিছে; তাতে ডাঙ্গৰীয়াই কয়, তেওঁবিলাকে কেতিয়া কৱচহীন ও অস্ত্ৰহীন হয়; তাৰ কিবা তোমাৰ জ্ঞাত আছেনে? তেওঁ কয় যে ভোজন সময় বাহিৰে কৱচ আৰু অস্ত্ৰাদি বন্ধন ত্যাগ নহয়। খোৱাৰ সময়ৰ বাহিৰে তেওঁবিলাকক ধৰিব নোৱাৰা শুনি, মনে মনে ভাৱে যে উপায় কৰি তাহাতক ধৰিব লাগে। এনে চিন্তি ভূঞালোকক মতাই আনি কয় যে আমি তোমালোকৰ লগত মিল হই থকাৰ খবৰ পাই স্বৰ্গদেৱে ধৰাই নিবলৈ চেষ্টা কৰিছে, বুলি শুনিছো। কিন্তু, মোৰ ইয়াত সহায়শূন্য অৱস্থাত থকাৰ কাৰণে সংশয়। যদি তোমালোকে আশ্ৰয় দি ৰাখিবলৈ কবুলা কৰা তেনেহলেহে মই থাকিব পাৰো। নতুবা অন্য ঠাইলৈ যোৱাই উচিত। তাতে ভূঞালোকে অনেক বিক্ৰম কৰি কয় যে আমি বিদ্যমানে আপোনাক ৰজাই ধৰাই নিয়াব পাৰিব এনে ভয় কেতিয়াও নকৰিব। তাতে ডাঙ্গৰীয়াই কয় যদি মোক তোমালোকে বাঞ্ছা কৰা তেনেহ'লে মই সকলোকে একত্ৰ কৰি মোৰ এক সন্ধ্যা ভোজন কৰাবৰ মন আছে। তাতে সকলোৱে প্ৰতিজ্ঞা কৰাত "সংশয় নাই" এই কথা শুনি হৰ্ষমনে সকলোকে আজ্ঞা দিয়ে যে ইয়াত সকলোৱে মিলি সামগ্ৰী গোটাই তৈয়াৰ কৰি ভোজন কৰিব লাগে। এনেকুৱা আজ্ঞা হোৱাত সেইৰূপে কোঠ-গড় বান্ধি সম্ভাৰাদি গোটাই তৈয়াৰ কৰি নিমন্ত্ৰণক্ৰমে প্ৰধানাদি লোকসকল আহি স্নান কৰি ভোজন কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। এনেতে আগেয়ে নিযুক্ত কৰি থোৱা লোক একো একোজন লোকক দহ-আঠজন ক্ৰমে বেৰি ধৰি দ্বাৰ বন্ধন কৰি প্ৰধান প্ৰধানসকলক বান্ধি নি চাওদাঙ্গৰ দ্বাৰাই তৎক্ষণাৎ নষ্ট কৰায়। তাহাতৰ ল'ৰা-ছোৱালী সহিত মধ্যম ৰকমৰ লোকবিলাকক স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞামতে ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ বিলাত পাতে। দক্ষিণলৈ নিয়াসকলৰ প্ৰধানখিনিক মথুৰাপুৰত পৰ্ত্তন কৰি কিছুমানক জিগিৰা তামূলী পাচনিত ৰাখে। বাকীবিলাকক মেলত বঁটাই না না ঠাইত বাঁটি দিয়ে। এই দেশত যেতেকে কাথ কলিতা ও মহন্ত আছে সকলোৱে এই বাৰভূঞাৰ সন্ততি। পাচে ভাটিৰ পৰা অহা দুই তিনি ঘৰ আৰু চুটিয়া জিনি অনা শলগুৰিত পতা কেঘৰ বাদে সকলোৱে বাৰভূঞাৰ সন্ততি। ইতি বংশাৱলীসাৰে ভূঞাভঙ্গ প্ৰকৰণ। পৃষ্ঠা—২৮, ২৯, ৩০, ৩১।"

এই ঘটনাটোৰ পৰা বুজা যায়, ভূঞাৰাজ্যৰ প্ৰজা—দলৈ, কাকতি আদিয়ে, ভূঞাৰ শক্তি দুৰ্ব্বল হৈ অহা দেখি, ভূঞাৰাজ্য এৰি স্বৰ্গদেৱৰ নগৰলৈ আহি, কেনেকৈ বিশ্বাসঘাতকতা কৰি, ভূঞাসকলৰ ধ্বংসৰ বাবে কাম কৰিছিল।

বণিয়া কাকতিক ভূঞাই শাও দিয়ে

"ইয়াৰ পাছত বৰগোহাঞী ডাঙ্গৰীয়া আহি যিৰূপে ভূঞালোকক নিগ্ৰহ কৰে তাৰ সকলো মন্ত্ৰণাদি স্বৰ্গদেৱক জনায়। আৰু কয় যে ভূঞালোকে মৰণৰ সময়ত বণিয়াৰ ঘৰক গৰিহা কৰি যায়। পুনৰ কয় যে বণিয়াৰ ঘৰে আমাৰ

ঘৰৰ লগ এৰি স্বৰ্গদেৱৰ ওচৰত থাকি অনেক আমাৰ বিশ্বাসাদি কথা কই অনেক মন্ত্ৰণা ছলে আমাক নিগ্ৰহ কৰে। অতএৱ তাহাঁতৰ কোনো দিনে ভাল নহ'ব আৰু বংশ বৃদ্ধি নহ'ব। এইৰূপে ডাঙৰীয়াই অনোৰাত স্বৰ্গদেৱে কয় যে তাহাতৰ বাক্য খণ্ডন কৰি আমি কৈছো তাহাঁতৰ বংশ বৃদ্ধি হ'ব, আৰু এতিয়াই আমি তাহাঁতক ভাল কৰি ৰখা হ'ব। এনে কই সেই মন্ত্ৰিৰা কন্যাক লিগিৰী ৰাবে ৰাখি জ্যেষ্ঠ ৰামদাসক খাতৰ অধিকাৰ কৰি কনিষ্ঠ কৃষ্ণদাসক এক গাওঁ দি দুয়োজনক হিন্দু ৰাজখোৱা উপাধি দি ৰাজখোৱা বিলনীয়া বঁটা দি পুনৰায় ৫০ পুৰা মাটি দিয়ে। × × × আৰু নগৰৰ পশ্চিম নিবাস ঠাইক কাথপাৰ নাম দি যি বিলাক কায়স্থ আহিৰ তাত পৰ্ত্তন কৰিবলৈ হুকুম দিয়ে। পৃষ্ঠা—৩১, ৩২।"